

HOGE RAAD VAN FINANCIEN

AFDELING “FINANCIERINGSBEHOEFTE VAN DE OVERHEID”

Rapport

**ANALYSE VAN DE RECENTE BUDGETTAIRE EVOLUTIES
IN DE VERSCHILLENDE OVERHEIDSGELEDINGEN EN
VERWACHTINGEN EN EUROPESE AANBEVELINGEN
VOOR DE KORTE TERMIJN**

JULI 2023

De Leden van de Afdeling:

de Heer P. WUNSCH, Voorzitter

de Heer K. ALGOED

Mevrouw A. BAUWENS

de Heer E. DE BOECK

de Heer R. DELCOURT

Mevrouw W. DEMEESTER-DE MEYER

de Heer D. DE SMEDT

de Heer A. DESSOY

Mevrouw J. FISZMAN

de Heer A-M. PONCELET

de Heer S. VANACKERE

de Heer N. WAEYAERT

Waarnemer:

de Heer G. SERVAIS

Secretariaat:

Mevrouw C. SPINNOY

Mevrouw E. VANALME

de Heer G. HANCE

de Heer T. GILSON

Vertaling:

Vertaaldienst FOD Financiën en Secretariaat

INHOUD

Inhoud	5
Lijst van de afkortingen	9
Woord vooraf	11
Synthese en aanbevelingen	13
Begrotingsrealisaties in 2022: ondanks daling bleven tekort en schuldgraad hoog.....	13
Specifieke opdracht inzake de overheidsinvesteringen vanwege de federale regering voor de Afdeling	17
Evaluatie van het begrotingsbeleid in een retrospectieve en prospectieve benadering	17
Retrospectieve analyse.....	18
Naleving van de landspecifieke aanbevelingen.....	18
Respect van het tekort- en schuld criterium	20
Budgettaire koers.....	21
Schuldhoudbaarheidsanalyse	23
Prospectieve analyse	24
Toetsing van het Stabiliteitsprogramma 2023-2026 aan de aanbevelingen van de Afdeling van april 2023.....	24
Europese evaluatie van het Stabiliteitsprogramma 2023-2026 (en het Nationaal Hervormingsprogramma 2023).....	27
1 De overheidsfinanciën in 2022 en de budgettaire evolutie in 2017-2022 ...	31
1.1 Brongegevens en toegepaste methodologie	31
1.2 Budgettaire evolutie van de Gezamenlijke Overheid: nominale en structurele benadering	32
1.2.1 Globaal beeld aan de hand van de begrotingsaldi	32
1.2.2 Evolutie van de ontvangsten	38
1.2.2.1 Evolutie van de nominale ontvangsten	38
1.2.2.2 Evolutie van de structurele ontvangsten.....	41
1.2.3 Evolutie van de primaire uitgaven	43
1.2.3.1 Evolutie van de nominale primaire uitgaven	43
1.2.3.2 Evolutie van de structurele primaire uitgaven.....	48

1.2.4	Evolutie van de rentelasten en determinanten	51
1.2.5	Evolutie van de schuldgraad	52
1.2.5.1	Endogene schuldevolutie	54
1.2.5.2	Detail van de exogene schulddeterminanten	56
1.3	Evolutie van de federale transfers naar de deelstaten: impact van de doorrekening in 2021-2022 van de inflatie en de economische groei..	59
1.4	Budgettaire evolutie van Entiteit I: globaal beeld in een nominale benadering	64
1.4.1	Gloobaal beeld	64
1.4.2	Evolutie van de ontvangsten van Entiteit I	66
1.4.3	Evolutie van de primaire uitgaven van Entiteit I	67
1.5	Budgettaire evolutie van Entiteit II: globaal beeld in een nominale benadering	71
1.5.1	Budgettaire evolutie van de Lokale Overheden op basis van de geconsolideerde rekening.....	72
1.5.1.1	Gloobaal beeld	72
1.5.1.2	Evolutie van de ontvangsten van de Lokale Overheden.....	74
1.5.1.3	Evolutie van de primaire uitgaven van de Lokale Overheden..	83
1.5.2	Budgettaire evolutie van het geheel van de Gemeenschappen en Gewesten (G&G).....	86
1.5.2.1	Gloobaal beeld	86
1.5.2.2	Evolutie van de ontvangsten van de G&G.....	87
1.5.2.3	Evolutie van de primaire uitgaven van de G&G.....	89
1.5.3	Budgettaire evolutie van de individuele deelstaten.....	92
1.5.3.1	Vlaamse Gemeenschap	93
1.5.3.2	Franse Gemeenschap	94
1.5.3.3	Waals Gewest	95
1.5.3.4	Brussels Hoofdstedelijk Gewest	96
1.5.3.5	Duitstalige Gemeenschap	97
1.5.3.6	Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie.....	98
1.5.3.7	Franse Gemeenschapscommissie	99
1.5.3.8	Vlaamse Gemeenschapscommissie	100

2	De spreiding van de totale schuld over de diverse overheidsgeledingen in 2022 en de evolutie in 2017-2022	101
2.1	Schuld van Entiteit I.....	103
2.2	Schuld van de Lokale Overheden.....	104
2.3	Schuld van de deelstaten: globaal beeld en spreiding tussen de individuele deelstaten	105
3	Retrospectieve analyse van de overheidsinvesteringen: ontwikkelingen in 2022 en lange termijnevolutie.....	107
3.1	De kapitaaluitgaven.....	107
3.1.1	De bruto investeringen in vaste activa.....	111
3.1.2	De investeringsbijdragen	118
4	Evaluatie van het begrotingsbeleid: retrospectieve en prospectieve benadering.....	127
4.1	Retrospectieve analyse: Europese evaluatie van het Belgische begrotingsbeleid.....	128
4.1.1	Vooruitgang inzake de landspecifieke aanbevelingen	128
4.1.2	Evaluatie van de naleving van de landspecifieke aanbevelingen 2019-2022.....	128
4.1.3	De evaluatie van de naleving van het Europese tekort- en schuld criterium in 2022	131
4.1.3.1	Verslag bedoeld in artikel 126(3) van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie – buitensporige tekortprocedure....	131
4.1.3.2	Beslisboom voor de toetsing van het tekort- en schuld criterium van het corrigerende luik van het Stabiliteits- en Groeipact.....	132
4.1.3.3	Evaluatie van de budgettaire toestand van 2022.....	134
4.1.4	Houdbaarheid van de overheidsschuld.....	149
4.1.4.1	Bedoeling van de jaarlijkse schuldhoudbaarheidsanalyse ...	149
4.1.4.2	Resultaten van de schuldhoudbaarheidsanalyse voor België....	150
4.2	Prospectieve analyse.....	152
4.2.1	Toetsing van het Stabiliteitsprogramma 2023-2026 aan de aanbevelingen van de Afdeling van april 2023.....	152
4.2.1.1	Gebrek aan begrotingscoördinatie	152
4.2.1.2	Uitgangspunten van het Stabiliteitsprogramma 2023–2026 en trajectverschillen met de aanbevelingen van de Afdeling van 4/2023...	154
4.2.1.3	Besluiten van de evaluatie-oefening	162

4.2.2	Europese evaluatie van het Stabiliteitsprogramma 2023-2026 en het Nationaal Hervormingsprogramma 2023	164
4.2.2.1	De Europese budgettaire richtsnoeren voor de Stabiliteits- en Convergenceprogramma's 2023 – 2024	164
4.2.2.2	De belangrijkste bevindingen en budgettaire knelpunten volgens de Europese evaluatie	165
4.2.3	Europese aanbevelingen voor België.....	168
5	Bijlagen.....	171
5.1	Macro-economische indicatoren in 2017-2022	171
5.2	Begrotingsrealisaties van 2022 in de eurozone	171
5.3	Budgettaire impact van de maatregelen in verband met de Covid-, energie- en Oekraïne-crisis.....	174
5.4	Rekeningen van de Federale Overheid en van de Sociale Zekerheid	177
5.5	Bruto investeringen in vaste activa en geconsolideerde investeringsbijdragen van de Gemeenschappen en Gewesten uitgedrukt als percentage van hun beschikbare ontvangsten.....	179
5.6	Inhoudstafel van het werkdocument van de diensten van de Commissie Landverslag 2023 – België bij Aanbeveling voor een aanbeveling van de Raad over het nationale hervormingsprogramma 2023 van België en met een advies van de Raad over het stabiliteitsprogramma 2023 van België.....	180

LIJST VAN DE AFKORTINGEN

AF	Autonomiefactor
Bbp	Bruto binnenlands product
Bbsz	Bijzondere bijdrage voor de sociale zekerheid
BC	Begrotingscontrole
BFW	Bijzondere Financieringswet
BISA	Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse
BIVA	Bruto investeringen in vaste activa
BNI	Belasting op niet-inwoners
Bni	Bruto nationaal inkomen
Btw	Belasting op de toegevoegde waarde
COFOG	Classificatie van de functies van de overheid
COM	Europese Commissie
DSA	Debt Sustainability Analysis (Schuldhoudbaarheidsanalyse)
DSM	Debt Sustainability Monitor (Monitor van de houdbaarheid van de schuld)
EB	Economische begroting
EC	Europese Commissie
ECB	Europese Centrale Bank
EDP	Excessive deficit procedure (procedure bij buitensporige tekorten)
EI	Entiteit I
EII	Entiteit II
ESR	Europees Stelsel van Nationale en Regionale Rekeningen
EU	Europese Unie
Eurostat	Bureau voor de Statistiek van de Europese Gemeenschappen
FHV	Faciliteit voor Herstel en Veerkracht
FO	Federale Overheid
FOD	Federale Overheidsdienst
FPB	Federaal Planbureau
G&G	Gemeenschappen en Gewesten
GGC	Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie
GO	Gezamenlijke Overheid
HICP	Harmonised Index of Consumer Prices (geharmoniseerde consumptieprijsindex)
HRF	Hoge Raad van Financiën
ICP	Index van de consumptieprijzen
IGO	Inkomensgarantie voor ouderen

INR	Instituut voor de Nationale Rekeningen
IZW	Instelling zonder winstoogmerk
IZWH	Instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens
LO	Lokale Overheden
MT	Middellange termijn
MTO	Medium-term Objective (middellange termijn doelstelling)
MoCo	Monitoringcomité
NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
NBB	Nationale Bank van België
NMBS	Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen
NR	Nationale Rekeningen
OCMW	Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn
OLO	Obligation linéaire – Lineaire obligatie
OV	Onroerende voorheffing
PB	Personenbelasting
POD	Programmatorische Overheidsdienst
p.p.	Procentpunt
PPP	Publiek-privaat partnerschap
RIZIV	Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering
RLL	Recht op een leefloon
RMD	Recht op maatschappelijke dienstverlening
RPB	Rechtspersonenbelasting
RRF	Recovery and Resilience Facility (Faciliteit voor Herstel en Veerkracht)
S.B.	Staatsblad
SB	Structural balance (structureel saldo)
SDG	Sustainable Development Goals (duurzame ontwikkelingsdoelen)
SF	Spring Forecast (lentevooruitzichten)
SGP	Stabiliteits- en Groeipact
SHV	Staatshervorming
SP	Stabiliteitsprogramma
SWT	Stelsel van werkloosheid met bedrijfstoelag
SZ	Sociale Zekerheid
UVCW	Union des Villes et Communes de Wallonie
VenB	Vennootschapsbelasting
VN	Verenigde Naties
VTE	Voltijdse equivalenten
VWEU	Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie
WG	Waals Gewest

WOORD VOORAF

Dit verslag van de Afdeling Financieringsbehoeften van de Overheid is deels retrospectief en deels prospectief opgevat en bevat vier delen.

Het eerste deel is gewijd aan de toestand van de overheidsfinanciën in 2022 en de evolutie in een middellange termijnperspectief 2017-2022. Zoals in voorgaande verslagen vertrekt de analyse op het niveau van de Gezamenlijke Overheid en wordt die gaandeweg opgesplitst tussen de deelsectoren van de Belgische overheid. Eerst wordt de begrotingsevolutie van Entiteit I nagegaan en vervolgens wordt de analyse toegespitst op Entiteit II en haar componenten, het geheel van Gemeenschappen en Gewesten en de totaliteit van de Lokale Overheden. Tot slot wordt ook de budgettaire evolutie van de individuele Gemeenschappen, Gewesten en Gemeenschapscommissies in cijfers weergegeven.

In het tweede deel wordt de toestand van de overheidsschuld eind 2022 en de evolutie in de periode 2017-2022 besproken, zowel voor wat de totale schuld van de Gezamenlijke Overheid betreft als de spreiding daarvan over de diverse overheidsgeledingen.

In het derde deel wordt uitvoering gegeven aan het tweede luik van de nieuwe opdracht die in het kader van het federaal beleid inzake overheidsinvesteringen, en meer bepaald het Herstel- en Investeringsplan, aan de Afdeling vanaf dit jaar werd opgedragen. Het betreft de consolidatie van de investeringsuitgaven van alle overheidsgeledingen waarbij het eerste luik prospectief¹ en het tweede luik retrospectief is gericht. In onderhavig verslag wordt een retrospectieve analyse gemaakt van de overheidsinvesteringen met aandacht voor de ontwikkelingen in 2022 en de lange termijnevolutie.

¹ Zie Advies van de Afdeling van 4/2023 “Advies ter voorbereiding van het Stabiliteitsprogramma 2023-2026”, punt 1.5. dat betrekking heeft op de periode 2022-2028.

Het vierde deel handelt over de evaluatie van het begrotingsbeleid in een retrospectieve en prospectieve benadering. Bij gebrek aan formele afspraken over de verdeling van het globaal begrotingstraject tussen de verschillende deelsectoren en de individuele deelstaten, komt in de retrospectieve analyse vooral de Europese evaluatie van het Belgische begrotingsbeleid aan bod. De prospectieve analyse handelt over de evaluatie van het Stabiliteitsprogramma 2023-2026, het betreft zowel de toetsing aan de normatieve aanbevelingen van de Afdeling van april 2023 als de Europese evaluatie van het Programma en de daaruit voortvloeiende Europese aanbevelingen. De retrospectieve en de prospectieve evaluatie op basis van de Europese begrotingsregels zijn beide belangrijk voor het vervolg van de begrotingswerkzaamheden tijdens het lopende jaar, met name de finalisering van de begrotingsopmaak 2024 en de opstelling van het ontwerpbegrotingsplan in oktober 2023.

Het verslag werd afgesloten op basis van de informatie en data beschikbaar tot en met 12 juli 2023.

In de voor onderhavig verslag beschikbare tijdspanne en met de structurele personele onderbezetting van het Secretariaat van de Afdeling, was het niet mogelijk om reeds een volledig tweetalig verslag af te leveren, met uitzondering van de tabellen en grafieken in het rapport, het woord vooraf en de synthese.

Van zodra de vertalingswerkzaamheden in het najaar afgerond waren, is het tweetalige rapport op de website van de Afdeling gepubliceerd.

SYNTHESE EN AANBEVELINGEN

Begrotingsrealisaties in 2022: ondanks daling bleven tekort en schuldgraad hoog

De voorbije jaren hebben de opeenvolgende crisissen zwaar ingehakt op de overheidsfinanciën. Eerst was er de uitbraak van de COVID-19-pandemie in 2020, die gepaard ging met een historische economische krimp in dat jaar en met forse budgettaire steunmaatregelen om de effecten van die gezondheidscrisis te verzachten, naast de werking van de automatische stabilisatoren. Het jaar 2021 kende vervolgens een sterke economische heropleving en ook in 2022 zette het economische herstel zich voort. De Covidmaatregelen werden bijgevolg in de afgelopen twee jaar geleidelijk afgebouwd. De overstromingen van juli 2021, die vooral het Waalse Gewest sterk troffen, hadden daarentegen een verhogend effect op de overheidsuitgaven, vooral in het jaar 2021. Tot slot noopten de oorlog in Oekraïne en de oplopende energieprijzen de verschillende regeringen tot het nemen van nieuwe maatregelen die wogen op de overheidsfinanciën in 2022.

Na een forse verslechtering in 2020 door de gezondheidscrisis (-7,0 procentpunt bbp) is het **vorderingensaldo van de Gezamenlijke Overheid** de afgelopen twee jaar gedeeltelijk hersteld (gecumuleerd +5,1 procentpunt bbp) tot **-3,9% bbp in 2022**. De verbetering zette zich door in 2021 en 2022, al vertraagde die in 2022 (+1,6 procentpunt bbp).

De verbetering van het vorderingensaldo in 2022 vloeide voort uit het economische herstel na de gezondheidscrisis, wat gepaard ging met een sterk stijgend bbp (op jaarbasis +3,2% in reële termen en, mede door de hoge inflatie, +9,3% in nominale termen) en een netto afname van de steunmaatregelen. De positieve budgettaire impact van de verdere afbouw van de Covidmaatregelen en van minder uitgaven in verband met de overstromingen was in 2022 hoger dan de totale budgettaire impact van de nieuw genomen maatregelen om de effecten van de energiecrisis te verzachten (in totaal 1,02% bbp) en in verband met de crisis in Oekraïne (in totaal 0,19% bbp).

Tabel 1
Begrotingsresultaten van de Gezamenlijke Overheid (in % bbp)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Ontvangsten	51,3%	51,4%	49,9%	49,9%	49,9%	49,7%	-0,3%	8,8%	-0,3%	-1,7%
Fiscale en parafiscale ontvangsten	44,2%	44,2%	42,9%	42,9%	43,1%	42,8%	-0,3%	8,6%	-0,1%	-1,4%
Directe belastingen op de gezinnen (w.o. PB), niet-inwoners en IZW's	12,5%	12,4%	11,9%	12,4%	11,9%	12,4%	0,5%	14,0%	0,0%	-0,1%
Directe belastingen op de vennootschappen (w.o. VenB)	4,1%	4,4%	3,8%	3,3%	3,9%	4,1%	0,1%	13,4%	0,7%	-0,1%
Indirecte belastingen	13,3%	13,4%	13,3%	13,0%	13,4%	12,6%	-0,8%	3,2%	-0,3%	-0,7%
Werkelijke sociale premies	13,4%	13,3%	13,2%	13,5%	13,0%	13,0%	-0,1%	8,7%	-0,6%	-0,5%
Kapitaalbelastingen	0,8%	0,8%	0,7%	0,7%	0,8%	0,7%	-0,1%	-4,5%	0,0%	-0,1%
Niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten	7,2%	7,1%	7,0%	7,0%	6,9%	6,9%	0,0%	9,7%	-0,1%	-0,3%
Primaire uitgaven	49,7%	50,1%	49,9%	57,0%	53,7%	52,0%	-1,7%	5,9%	-4,9%	2,4%
Lopende uitgaven	46,5%	46,7%	46,6%	53,4%	49,9%	48,5%	-1,4%	6,2%	-4,9%	2,1%
Bezoldigingen	12,4%	12,4%	12,3%	13,2%	12,5%	12,4%	-0,1%	8,8%	-0,7%	0,0%
Aankopen van goederen en diensten	4,0%	4,1%	4,1%	4,3%	4,2%	4,3%	0,1%	11,5%	0,0%	0,3%
Subsidies aan bedrijven	3,7%	3,7%	3,7%	5,0%	4,3%	3,7%	-0,6%	-6,2%	-1,2%	0,1%
Sociale uitkeringen	24,6%	24,6%	24,5%	28,0%	26,2%	25,7%	-0,5%	7,1%	-2,3%	1,1%
Inkomenoverdrachten	1,8%	2,0%	2,0%	3,0%	2,6%	2,3%	-0,3%	-2,0%	-0,6%	0,6%
Kapitaaluitgaven	3,2%	3,4%	3,4%	3,6%	3,8%	3,5%	-0,3%	1,3%	-0,1%	0,3%
Bruto-investeringen in vaste activa	2,4%	2,6%	2,6%	2,7%	2,7%	2,7%	-0,1%	7,0%	0,0%	0,3%
Overige kapitaaluitgaven	0,8%	0,8%	0,7%	0,9%	1,1%	0,9%	-0,2%	-13,3%	0,0%	0,0%
Primair saldo	1,7%	1,3%	0,0%	-7,0%	-3,8%	-2,4%	1,4%		4,7%	-4,0%
Rentelasten	2,4%	2,1%	2,0%	2,0%	1,7%	1,5%	-0,2%	-1,7%	-0,4%	-0,8%
Vorderingensaldo	-0,7%	-0,9%	-2,0%	-9,0%	-5,5%	-3,9%	1,6%		5,1%	-3,2%
Cyclische component	0,1%	0,3%	0,6%	-3,5%	-0,9%	0,1%	0,9%		3,6%	0,0%
One shots	0,4%	0,6%	0,2%	0,0%	-0,3%	0,1%	0,4%		0,1%	-0,3%
Structureel saldo	-1,2%	-1,8%	-2,8%	-5,5%	-4,3%	-4,0%	0,3%		1,5%	-2,8%
Structureel primair saldo	1,1%	0,4%	-0,8%	-3,6%	-2,6%	-2,5%	0,1%		1,1%	-3,7%
Brutoschuld	102,0%	99,9%	97,6%	112,0%	109,1%	105,1%	-4,0%		-6,9%	3,1%
<i>p.m. nominaal bbp</i>								9,3%		

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: INR (Rekeningen van de overheid, april 2023), FPB (Economische Vooruitzichten 2023-2028, juni 2023), en eigen berekeningen.

De in 2021 en 2022 waargenomen afname van het vorderingentekort was grotendeels het gevolg van een vermindering van het primaire tekort (gecumuleerd -4,7 procentpunt bbp). Die was toe te schrijven aan de terugval van de primaire uitgavenratio, die in 2020 een uitzonderlijke piek van 57,0% bbp bereikte. De ontvangstenratio liep in 2022 weer iets terug, terwijl die in 2020 en 2021 stabiel was gebleven. De aanhoudende daling van de rentelasten (gecumuleerd -0,4 procentpunt bbp in 2021-2022) had een gunstige invloed op de evolutie van het vorderingensaldo tijdens de volledige beschouwde periode. Een gedetailleerde analyse van de evolutie van de ontvangsten en uitgaven wordt gegeven in hoofdstuk 1 van de integrale tekst.

In een structurele benadering wordt abstractie gemaakt van de impact van de conjunctuur en van de eenmalige en tijdelijke factoren op het vorderingensaldo. Vanwege de uitzonderlijke economische omstandigheden als gevolg van de coronacrisis, dienen de structurele cijfers evenwel met de nodige voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd. In 2020 verdubbelde het structurele tekort van de Gezamenlijke Overheid en bereikte het een uitzonderlijke omvang in de context van de gezondheids crisis. Het structurele saldo is de laatste twee jaar slechts gedeeltelijk hersteld (gecumuleerd +1,5 procentpunt bbp). In 2022 kwam het **structurele tekort** uit op **4,0% bbp**, wat dicht bij het opgetekende nominale tekort (3,9% bbp) lag. Dat heeft onder meer te maken met het feit dat de *output gap*, die het verschil meet tussen het reële en het potentiële bbp en gebruikt wordt voor het bekomen van de cyclische impact op het vorderingensaldo, gedicht werd in 2022.

Tabel 2
Vorderingensaldi van de deelsectoren van de Gezamenlijke Overheid (in % bbp)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Gezamenlijke Overheid	-0,7%	-0,9%	-2,0%	-9,0%	-5,5%	-3,9%	1,6%	5,1%	-3,2%
Entiteit I	-1,1%	-0,3%	-1,7%	-6,9%	-3,8%	-3,0%	0,8%	4,0%	-1,9%
Federale Overheid	-1,3%	-0,2%	-1,9%	-7,1%	-4,1%	-2,7%	1,4%	4,4%	-1,4%
Sociale Zekerheid	0,2%	-0,1%	0,2%	0,2%	0,3%	-0,3%	-0,5%	-0,4%	-0,4%
Entiteit II	0,4%	-0,6%	-0,3%	-2,1%	-1,7%	-0,9%	0,8%	1,1%	-1,3%
Gemeenschappen en Gewesten	0,2%	-0,4%	-0,2%	-2,2%	-1,7%	-0,9%	0,8%	1,3%	-1,1%
Vlaamse Gemeenschap	0,32%	-0,15%	0,08%	-1,18%	-0,65%	-0,45%	0,20%	0,73%	-0,77%
Franse Gemeenschap	-0,05%	-0,05%	-0,07%	-0,33%	-0,17%	-0,16%	0,01%	0,17%	-0,11%
Waals Gewest	-0,06%	-0,15%	-0,10%	-0,40%	-0,66%	-0,19%	0,47%	0,21%	-0,13%
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	-0,04%	-0,09%	-0,15%	-0,26%	-0,30%	-0,22%	0,08%	0,04%	-0,18%
Duitstalige Gemeenschap	-0,007%	-0,001%	-0,004%	-0,011%	-0,010%	-0,015%	-0,005%	-0,003%	-0,007%
Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie	0,005%	-0,020%	0,000%	-0,002%	0,023%	-0,004%	-0,027%	-0,002%	-0,009%
Franse Gemeenschapscommissie	0,003%	0,001%	-0,002%	-0,001%	-0,002%	-0,005%	-0,003%	-0,004%	-0,008%
Vlaamse Gemeenschapscommissie	-0,001%	-0,011%	-0,004%	-0,009%	0,001%	-0,004%	-0,005%	0,005%	-0,004%
Niet verdeeld	0,01%	0,03%	0,02%	-0,01%	0,02%	0,13%	0,11%	0,14%	0,12%
Lokale Overheden	0,2%	-0,1%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	-0,1%	-0,2%
HRF-optiek gewestelijke personenbelasting (*):									
p.m. Correctie voor voorschottenbenadering	-0,1%	0,0%	-0,1%	-0,2%	0,2%	-0,1%	-0,3%	0,1%	0,0%
p.m. Gecorrigeerd vorderingensaldo (HRF-optiek)									
Entiteit I	-1,0%	-0,3%	-1,7%	-6,7%	-4,0%	-2,8%	1,1%	3,9%	-1,9%
Federale Overheid	-1,2%	-0,2%	-1,9%	-6,9%	-4,2%	-2,6%	1,7%	4,3%	-1,4%
Entiteit II									
Gemeenschappen en Gewesten	0,1%	-0,5%	-0,3%	-2,4%	-1,6%	-1,0%	0,5%	1,4%	-1,1%
Vlaamse Gemeenschap	0,18%	-0,15%	0,03%	-1,31%	-0,58%	-0,50%	0,09%	0,81%	-0,68%
Waals Gewest	-0,04%	-0,16%	-0,11%	-0,47%	-0,57%	-0,25%	0,33%	0,23%	-0,20%
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	-0,03%	-0,10%	-0,15%	-0,28%	-0,28%	-0,24%	0,04%	0,05%	-0,21%

(*) Het saldo van de overige deelstaten wordt niet beïnvloed door de correctie.

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

Entiteit I, die de Federale Overheid en de Sociale Zekerheid omvat, sloot het jaar 2022 af met een nominaal vorderingstekort van 3,0% bbp in ESR-termen. Entiteit I stond bijgevolg in voor het grootste deel (76%) van het totale vorderingstekort van de Gezamenlijke Overheid. Het tekort van Entiteit I daalde met 0,8 procentpunt bbp ten opzicht van 2021 (en met 4,0 procentpunt bbp ten opzichte van het coronacrisisjaar 2020), maar bleef fors hoger dan vóór het uitbreken van de coronacrisis.

In ESR-termen bedroeg het nominale vorderingensaldo van Entiteit II -0,9% bbp in 2022. Hoewel het vorderingensaldo van Entiteit II de laatste twee jaar verbeterde, bleef het toch slechter dan vóór het uitbreken van de coronacrisis. Die evolutie is vooral toe te schrijven aan de deelsector van de Gemeenschappen en de Gewesten. Het vorderingensaldo van de Lokale Overheden bleef stabiel en schommelde rond het evenwicht.

Wanneer men kijkt naar de budgettaire evolutie van de individuele deelstaten, ziet men dat elk deelstaatgebied het jaar 2022 afgesloten heeft met een (nominaal) vorderingentekort. Ook verslechterde het vorderingensaldo van elk deelstaatgebied over de volledige beschouwde periode 2017-2022. Desondanks werd in 2022 een verbetering van het saldo opgetekend bij het Waalse Gewest (+0,47 procentpunt bbp), de Vlaamse Gemeenschap (+0,20 procentpunt bbp), het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (+0,08 procentpunt bbp) en de Franse Gemeenschap (+0,01 procentpunt bbp). De vorderingentekorten van de Duitstalige Gemeenschap en de drie gemeenschapscommissies ² te Brussel werden daarentegen groter in 2022.

Tabel 3
Evolutie van de bruto geconsolideerde schuldgraad en bijdrage van de deelsectoren (in % bbp)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Gezamenlijke overheid	102,0%	99,9%	97,6%	112,0%	109,1%	105,1%	-4,0%	5,3%	-6,9%	3,1%
Entiteit I	83,8%	82,0%	80,0%	90,5%	87,7%	83,7%	-4,0%	4,4%	-6,8%	-0,1%
Entiteit II	18,2%	17,8%	17,6%	21,6%	21,4%	21,4%	0,0%	9,3%	-0,2%	3,2%
Gemeenschappen en Gewesten	12,8%	12,7%	12,7%	16,5%	16,9%	17,0%	0,2%	10,3%	0,5%	4,2%
Lokale Overheden	5,3%	5,1%	4,9%	5,0%	4,6%	4,4%	-0,2%	5,3%	-0,6%	-0,9%
<i>p.m. nominaal bbp</i>								9,3%		

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van het INR en van de NBB (NBB.Stat).

Hoewel de **bruto geconsolideerde schuldgraad van de Gezamenlijke Overheid** sinds 2014 een dalende trend vertoonde en in 2018 voor het eerst sinds het uitbreken van de financieel-economische crisis (2008-2009) onder de 100% bbp was gezakt, heeft de gezondheidscrisis van 2020 die ratio met 14,4 procentpunt bbp omhooggestuwd. Na de piek van 112,0% bbp in 2022, liep de schuldgraad de afgelopen twee jaar cumulatief terug met 6,9 procentpunt bbp, tot een niveau van **105,1% bbp eind 2022**, dankzij de sterke groei van het nominale bbp.

² De Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, de Franse Gemeenschapscommissie en de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

De waargenomen daling in 2021-2022 was voornamelijk toe te schrijven aan Entiteit I (gecumuleerd -6,8 procentpunt bbp), en in beperkte mate aan de Lokale Overheden (gecumuleerd -0,6 procentpunt bbp). Daartegenover bleef de bijdrage van de Gemeenschappen en Gewesten tot de totale schuld toenemen (gecumuleerd +0,5 procentpunt bbp in 2021-2022), een trend die al sinds de financieel-economische crisis van 2008-2009 waargenomen werd. Een gedetailleerde analyse van de schuldgraad per deelsector en per deelstaatgebied komt aan bod in hoofdstuk 2 van dit Advies.

Specifieke opdracht inzake de overheidsinvesteringen vanwege de federale regering voor de Afdeling

In het hoofdstuk 3 van dit Advies wordt gevolg gegeven aan de nieuwe opdracht die de federale regering opgedragen heeft aan de Afdeling in het kader van het federale beleid inzake overheidsinvesteringen, en meer bepaald het Herstel- en Investeringsplan. Het betreft een consolidatieoefening met betrekking tot de investeringsuitgaven van alle overheidsgeledingen in België en van de verschillende deelstaten. In lijn met de vorige hoofdstukken van dit Advies is de analyse retrospectief van aard en is die hoofdzakelijk gebaseerd op de Rekeningen van de overheid die het Instituut voor de Nationale Rekeningen in april 2023 gepubliceerd heeft.

Evaluatie van het begrotingsbeleid in een retrospectieve en prospectieve benadering

De evaluatie gebeurt op grond van het nationale begrotingskader en het bestaande Europese begrotingskader en de verschillende analyses/rapporten zoals voorzien in het Europees Semester ³.

De retrospectieve en de prospectieve evaluatie op basis van de Europese begrotingsregels zijn beide belangrijk voor het vervolg van de begrotingswerkzaamheden tijdens het lopende jaar, met name de finalisering van de begrotingsopmaak 2024 en de opstelling van het ontwerpbegrotingsplan in oktober 2023.

³ Het rapport opgesteld overeenkomstig artikel 126(3) van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, de richtsnoeren voor het begrotingsbeleid voor 2024, de aanbeveling van de Commissie aan de Raad van de Europese Unie over het nationale hervormingsprogramma 2023 van België en met een advies over het stabiliteitsprogramma 2023 van België, de voorjaarsprognoses of “Spring Forecast” 2023, het Landverslag 2023 voor België en de de Schuldhoudbaarheidsmonitor 2022 of “Debt Sustainability Monitor 2022”.

De toetsing aan het nationale begrotingskader refereert – bij gebrek aan effectieve bindende begrotingsafspraken tussen de verschillende overheidsgeledingen – naar de begrotingstrajecten en andere aanbevelingen van de Afdeling. Die toetsing is evenwel vooral gericht op het nieuwe Stabiliteitsprogramma 2023-2026. Een retrospectieve evaluatie-oefening op grond van de opeenvolgende normatieve aanbevelingen van de Afdeling is bovendien meer aangewezen na de stopzetting van de activering van de algemene ontsnappingsclausule – eind 2023 – omdat dit toelaat de budgettaire evolutie in die bijzondere vierjarige periode 2020-2023 in zijn geheel te analyseren en te beoordelen.

Retrospectieve analyse

Naleving van de landspecifieke aanbevelingen

Wat de uitvoering van de landspecifieke aanbevelingen betreft, oogt het globale beeld van de gemaakte vorderingen inzake de landspecifieke aanbevelingen (LSA) 2019-2022 niet bijzonder fraai:

- slechts 5% is volledig gerealiseerd;
- voor 15% werd substantiële vooruitgang geregistreerd;
- voor 54% werd enige vooruitgang vastgesteld;
- voor 23% werd beperkte vooruitgang gerealiseerd;
- voor 3% werd helemaal geen vooruitgang geboekt.

De LSA hebben betrekking op een groot aantal beleidsmateries die verband houden met 14 van de 17 duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (*Sustainable Development Goals* of *SDG's*) die een beleidskader vormen ter uitvoering van Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling van de Verenigde Naties.

De Europese Commissie verwacht wel dat naarmate de uitvoering van het Herstel- en Veerkrachtplan vordert, er aanzienlijke vooruitgang zal komen op het vlak van de landspecifieke aanbevelingen die gericht zijn op structurele hervormingen.

Wat de landspecifieke aanbevelingen inzake budgettaire aangelegenheden betreft, luidt de stand van zaken als volgt:

Tabel 4
Uitvoering van de landspecifieke aanbevelingen – stand van zaken

Omschrijving van de landspecifieke aanbevelingen <i>inzake budgettair beleid</i>	RRF (Herstel- en Veerkrachtplan)	Quotering mate van vooruitgang (5/2023)
LSA 2019		
Hervormingen voortzetten om de budgettaire houdbaarheid van de langdurige zorg te verzekeren	-	Beperkt
Hervormingen voortzetten om de budgettaire houdbaarheid van de pensioenstelsels te waarborgen, onder meer door een beperking van de mogelijkheden tot vervroegde uittreding uit de arbeidsmarkt	✓ vanaf 2021	Beperkt (*)
Verbeteren van de samenstelling en efficiëntie van de overheidsuitgaven, met name door uitgaventoetsingen (<i>spending reviews</i>)	-	Enige
De coördinatie van het begrotingsbeleid van alle overheidsniveaus om ruimte te creëren voor overheidsinvesteringen	-	Beperkt
LSA 2020		
Geen verder uitstel van besliste projecten inzake overheidsinvesteringen (<i>frontloading</i>)	✓ vanaf 2021,2022, 2023,2024, 2025,2026	Enige
LSA 2021		
De Herstel- en Veerkrachtfaciliteit gebruiken om aanvullende investeringen te financieren ter ondersteuning van het economisch herstel Tegelijkertijd een voorzichtig begrotingsbeleid voeren Nationaal gefinancierde investeringen behouden	-	Volledig
Als de economische omstandigheden het toelaten, een begrotingsbeleid voeren dat gericht is op 1/ het bereiken van een voorzichtig budgettaire positie op middellange termijn en 2/ het waarborgen van de budgettaire houdbaarheid op middellange termijn	-	Enige
Tegelijkertijd investeringen verhogen om het groeipotentieel te stimuleren Bijzondere aandacht besteden aan 1/ de samenstelling van de overheidsfinanciën, zowel aan de inkomsten- als de uitgavenzijde van de begroting, en 2/ de kwaliteit van de begrotingsmaatregelen, om een duurzaam en inclusief economisch herstel te realiseren Prioriteit geven aan duurzame en groeibevorderende investeringen, met name investeringen ter ondersteuning van de groene en digitale transitie	-	Aanzienlijk
Prioriteit geven aan structurele hervormingen die bijdragen tot de financiering van de beleidsprioriteiten en die bijdragen aan de duurzaamheid van de overheidsfinanciën op lange termijn, onder meer door - waar relevant - een verbetering van het bereik, de toereikendheid en de duurzaamheid van de gezondheidstelsels en de stelsels van sociale bescherming voor alle inwoners	-	Beperkt
LSA 2022		
Een voorzichtig begrotingsbeleid in 2023, met name door de groei van de nationaal gefinancierde primaire uitgaven onder de potentiële economische groei op middellange termijn te houden, rekening houdend met 1/ de tijdelijke en gerichte steun aan huishoudens en bedrijven die het meest kwetsbaar zijn voor energieprijfstijging en 2/ hulp aan de Oekraïense vluchtelingen Steeds paraat zijn om de bestaande uitgaven aan de evoluerende situatie aan te passen	-	Geen
Uitbreiding van de overheidsinvesteringen voor de groene en digitale transitie en voor de energiezekerheid, rekening houdend met het REPower EU-initiatief, door onder meer gebruik te maken van de Herstel- en Veerkrachtfaciliteit en andere EU-fondsen	-	Aanzienlijk
Voor de periode na 2023 een begrotingsbeleid nastreven dat gericht is op: 1/ het bereiken van een voorzichtig budgettaire positie op middellange termijn, 2/ de realisatie van een geloofwaardige en geleidelijke schuldafbouw en 3/ budgettaire duurzaamheid op middellange termijn door een geleidelijke consolidatie, investeringen en hervormingen	-	Beperkt
Prioriteit geven aan de verbetering van de budgettaire duurzaamheid van de langdurige zorg, onder meer door de bevordering van een kostenefficiënt gebruik van de verschillende zorgvoorzieningen	-	Beperkt
Hervorming van het belastingstelsel en het stelsel van uitkeringen, om het gebrek aan voldoende prikkels om aan het werk te gaan te verminderen door de belastingdruk op arbeid te verminderen en die stelsels te vereenvoudigen Fiscale uitgaven reduceren en het belastingstelsel investeringsneutraal maken.	-	Beperkt

(*) De stand van zaken houdt nog geen rekening met de pensioenhervorming beslist op het Kernkabinet (federale Regering) van 10 juli 2023.

Bron: Landverslag 2023 - Europese Commissie – 24.05.2023 – SWD (2023) 601 final.

Respect van het tekort- en schuld criterium

Aangezien het overheidstekort (Gezamenlijke Overheid) in België in 2022 3,9% bbp bedroeg ⁴, werd de in het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) vastgestelde referentiewaarde van 3 % van het bbp overschreden en heeft de Europese Commissie op 24 mei 2023 ⁵ een verslag uitgebracht op grond van artikel 126, lid 3, van dit Verdrag.

In dergelijk verslag wordt nagegaan of de Lidstaten voldoen aan de tekort- en schuldcriteria van het correctieve luik van het Stabiliteits- en Groeipact (SGP) ⁶.

De overschrijding van één van beide criteria is voldoende om dergelijk rapport op te stellen. In het rapport maakt de Commissie een eerste evaluatie van de voorwaarden om een procedure “buitensporige tekorten” (Excessive Deficit Procedure of EDP) eventueel in gang te zetten. Ter herinnering, de term “deficit” in EDP verwijst zowel naar een buitensporig tekort als een excessieve schuld die niet in bevredigend tempo afneemt.

De beslisboom inzake de evaluatie van de naleving van het tekort- en schuld criterium is opgenomen in de integrale tekst van het advies (zie punt 4.1.3). Het Europese oordeel is dat het vorderingentekort in 2022 niet alleen de **referentiewaarde** van 3% van het bbp heeft **overschreden**, maar dat het **tekort uitzonderlijk maar niet tijdelijk** is en bovendien het **tekort ver verwijderd is van de referentiewaarde** van 3% bbp.

De bruto geconsolideerde schuld in verhouding tot het bbp (schuldratio) bedroeg eind 2022 in België 105,1% bbp zodat de referentiewaarde van 60% bbp ruimschoots werd overschreden. Ten opzichte van het voorgaande jaar betekende dit wel een daling met 4 procentpunt bbp.

⁴ Door Eurostat gevalideerde cijfers: EUROSTAT-EURO Indicators, 47/2023, 21.4.2023.

⁵ Europese Commissie, 24.05.2023, COM (2023) 631final.

⁶ Ter herinnering : criteria van het correctieve luik van het SGP:

- buitensporige tekorten vermijden: het nominaal vorderingensaldo van de Gezamenlijke Overheid mag de kritische drempel van 3% van het bbp niet overschrijden: dat is het *tekortcriterium* van het correctieve luik;
- excessieve schuld vermijden: de schuldgraad van de Gezamenlijke Overheid mag niet groter zijn dan 60% van het bbp of dient in voldoende mate af te nemen en deze referentiewaarde in een bevredigend tempo te benaderen: dit is het *schuld criterium* van het correctieve luik.

Wanneer de referentiewaarde van 60% bbp wordt overschreden, gaat de Europese Commissie na of de schuldgraad “in voldoende mate afneemt”. Die voorwaarde wordt gemeten aan de hand van de schuldverminderingbenchmark (*debt reduction benchmark*). De schuldreductiebenchmark is de aanbevolen jaarlijkse vermindering van het verschil tussen de effectieve schuldgraad en de referentiewaarde. Dat verschil of differentieel dient volgens de bestaande Europese regels met (minstens) 1/20ste of 5% gemiddeld over de drie voorbije jaren af te nemen.

Op basis van de schuldgraad gerealiseerd in 2019-2021 en de verwachtingen voor 2023-2024, werd de schuldverminderingbenchmark in 2022 in België gerespecteerd.

In België bedroeg de afwijking ten opzichte van de schuldverminderingbenchmark 0,7% bbp in 2022 (naleving), tegenover +2,0% bbp in het voorgaande jaar (niet-naleving).

De vooruitzichten zijn minder goed dan het resultaat 2022: voor het lopende en het volgende jaar wordt, net als in 2021, een niet-naleving van de schuldverminderingbenchmark verwacht, vooral dan in 2024.

In het rapport van 24 mei 2023 werd geconcludeerd dat België in 2022 niet aan het tekortcriterium heeft voldaan maar dat het schuld criterium daarentegen wel werd nageleefd.

Wat de opstart van nieuwe buitensporige tekortprocedure betreft, heeft de Europese Commissie aan de Raad van de Europese Unie geadviseerd om **in het voorjaar van 2024 een buitensporige tekortprocedure gebaseerd op een tekort in te stellen op basis van de begrotingsresultaten voor 2023. België moet hiermee rekening houden bij de uitvoering van zijn begroting voor 2023 en de voorbereiding van het ontwerp begrotingsplan voor 2024.**

Budgettaire koers

De budgettaire koers (zgn. *fiscal stance*) was expansief in 2022 en ook voor 2023 wordt een ondersteunend beleid verwacht. In de Europese context wordt de zogenaamde “*fiscal stance*” uitgedrukt als het verschil (in % bbp) tussen de potentiële groei op middellange termijn en de groei van de netto primaire uitgaven ⁷.

⁷ Definitie van bedoelde “netto primaire uitgaven”: exclusief discretionaire maatregelen aan de ontvangstenzijde, exclusief tijdelijke urgentiemaatregelen gerelateerd aan de COVID-19-crisis en inclusief uitgaven gefinancierd met niet-terugbetaalbare steun uit de Herstel- en Veerkrachtfaciliteit en andere Europese fondsen.

Is dit verschil negatief dan is de budgettaire koers expansief. In 2022 bedroeg de *fiscal stance* -2,1% bbp en voor 2023 wordt -1,1% bbp verwacht. De belangrijkste verklarende factor van de expansieve budgettaire koers is de groei van de nationaal gefinancierde primaire lopende uitgaven (ongerekend nieuwe maatregelen aan de ontvangstenzijde) die in 2022 een expansieve bijdrage van 1,9% heeft geleverd tot de begrotingskoers. Die aanzienlijke expansieve bijdrage omvatte:

- het aanvullende effect van de begrotingsmaatregelen om de economische en sociale gevolgen van de stijging van de energieprijzen te beperken en in mindere mate de kosten voor het bieden van tijdelijke bescherming aan ontheemden uit Oekraïne; de geraamde kosten van de tijdelijke COVID-19-noodmaatregelen zijn fors gedaald in 2022;
- de stijging van de lopende uitgaven, met name als gevolg van de automatische indexering van sociale uitkeringen en lonen in de overheidssector en andere structureel stijgende lopende uitgaven, met name als gevolg van de vergrijzing;
- **de toename van de netto primaire uitgaven in 2022 is bijgevolg slechts gedeeltelijk te wijten aan de voormelde ondersteunende maatregelen gerelateerd aan de energiecrisis en de opvang van oorlogsvluchtelingen.**

De ondersteunende begrotingskoers in 2022 is volgens de Commissie verder nog te wijten aan de vaststelling:

- dat België het economisch herstel is blijven ondersteunen met investeringen die gefinancierd worden uit de Herstel- en Veerkrachtfaciliteit, zoals aanbevolen door de Raad van de Europese Unie; de met subsidies uit de Herstel- en Veerkrachtfaciliteit en andere EU-fondsen gefinancierde uitgaven bedroegen 0,2% van het bbp in 2022;
- dat de nationaal gefinancierde investeringen een neutrale bijdrage hebben geleverd aan de begrotingskoers; de nationaal gefinancierde investeringen werden dus in stand gehouden, zoals aanbevolen door de Raad.

Voor **2023** verwacht de Commissie een **bestendiging van die situatie**, zij het minder uitgesproken: naast de minder kostelijke en meer gerichte maatregelen om de impact van de hoge energieprijzen te temperen, **nemen de netto primaire lopende uitgaven sterker toe dan de potentiële groei** door de volgende factoren:

- de permanente verhoging van de wedden in de overheidssector en de sociale uitkeringen ingevolge de automatische indexering,

- de structurele stijging van lopende uitgaven ingevolge de vergrijzing van de bevolking, een hervorming van de belasting op residentiële energiecontracten en een tijdelijk vermindering van de sociale bijdragen voor bedrijven in de eerste helft van 2023.

Schuldhoudbaarheidsanalyse

De schuldhoudbaarheidsanalyse vormt een bijdrage tot de monitoring en coördinatie van het begrotingsbeleid van de Lidstaten en speelt een hoofdrol in het budgettair toezicht beoogd in het Stabiliteits- en Groeipact en het Europees Semester. De analyse (de zogenaamde “Debt Sustainability Monitor 2022”) werd door de Europese Commissie in april 2023 gepubliceerd.

Voor België worden de houdbaarheidsrisico’s op korte termijn laag ingeschat, maar het omgekeerde is waar op middellange en lange termijn waar het risico als hoog wordt beschouwd.

De houdbaarheidsrisico’s op korte termijn worden voor België als laag ingeschat, maar de analyse wijst wel op een aantal kwetsbaarheden op korte termijn zoals de hoog blijvende bruto financieringsbehoeften (die gevoed worden door de aflossing van de schuld en de hoge overheidstekorten) en de stijging van het rentepeil.

België is gevoelig voor macro-economische schokken waardoor het waarschijnlijk is dat de schuldratio in 2027 hoger zal liggen dan in 2022.

Andere factoren die een belangrijke rol spelen zijn:

- Risico-verhogende factoren: stijging van de rentevoeten, het aandeel van de korte termijnschuld, hoge bruto financieringsbehoeften, het groot aandeel van de overheidsschuld aangehouden door niet-inwoners en het gebrek aan begrotingscoördinatie tussen de verschillende overheidsgeleden, sommige deelgebieden die kampen met bijzondere kwetsbaarheden;
- Risico-verlagende factoren: de verlenging van de looptijd van de schuld in de voorbije jaren waardoor de stijging van het rentepeil slechts met enige vertraging doorwerkt op de intrestlasten, de relatief stabiele financieringsbronnen (gediversifieerd en een brede basis van investeerders) en het feit dat de integraliteit van de schuld in euro is; de volledige implementatie van de structurele hervormingen beoogd door het *NextGeneration* EU en de RRF zouden groei-ondersteunend kunnen werken en derwijze de uitdagingen inzake schuldhoudbaarheid wat milderen.

Op middellange termijn worden de houdbaarheidsrisico's voor België als hoog beschouwd omdat de schuldgraad reeds zeer hoog is en bij ongewijzigd beleid nog verder zal stijgen. In 2033 zou de schuldratio in België 121,6% bbp bedragen (bij ongewijzigd beleid). Die stijging is te wijten aan de toenemende kosten van de vergrijzing en de geleidelijke vermindering van het gunstige sneeuwbaaleffect (dat de impact van de intrestlasten en de nominale groei op de schulddynamiek weerspiegelt).

Op lange termijn worden de houdbaarheidsrisico's in België als hoog ingeschat. Verklarende factor zijn de stijgende vergrijzingskosten: de pensioenuitgaven, de uitgaven gezondheidszorg en/of de uitgaven voor lange termijnzorg. Vooral laatstgenoemde zouden volgens de Europese Commissie in België de belangrijkste drijvende factor zijn.

Prospectieve analyse

Toetsing van het Stabiliteitsprogramma 2023-2026 aan de aanbevelingen van de Afdeling van april 2023

Naast de evenwichtsdoelstelling (in structurele termen) en de vereiste om te voldoen aan de middellange termijndoelstelling (MTO), of het aanpassingstraject naar die doelstelling, zoals bedoeld in het Stabiliteits- en Groeipact, is de begrotingscoördinatie tussen de verschillende overheden ook één van de hoofddoelstellingen van het Samenwerkingsakkoord van 13 december 2013 ⁸.

Het artikel 2, § 4, tweede lid van het Samenwerkingsakkoord regelt de wijze waarop de begrotingscoördinatie dient tot stand te komen. In onderstaande tabel wordt samengevat hoe dit in april 2023 is verlopen.

⁸ Samenwerkingsakkoord van 13.12.2013 tussen de Federale Overheid, de Gemeenschappen, de Gewesten en de Gemeenschapscommissies betreffende de uitvoering van artikel 3, § 1, van het Verdrag inzake stabiliteit, coördinatie en bestuur in de Economische en Monetaire Unie (B.S. 18.12.2013 ed. 3):
https://www.hogeraadvanfinancien.be/sites/default/files/public/downloads/samenwerkingsakkoord_13_december_2013.pdf.

Tabel 5
Totstandkoming van de begrotingscoördinatie zoals voorzien in het
Samenwerkingsakkoord van 13 december 2023

Art. 2, § 4, tweede lid, S.A.	Uitvoering
Voorafgaandelijk overleg in het Overlegcomité over de algemene begrotingsdoelstelling van de overheden	Het ontwerp van SP 2023-2026 werd overlegd op het Overlegcomité van 28 april 2023
De overheden die het S.A. hebben afgesloten verbinden zich er toe een maximale inspanning te leveren om tot een consensus te komen	Er werd geen consensus bereikt tussen de betrokken overheden
De individuele budgettaire doelstellingen van voormelde overheden en van de lokale overheden worden vastgesteld in nominale en structurele termen	Het (ontwerp van) SP 2023-2026 preciseert enkel: - de vorderingensaldi en structurele saldi van de Gezamenlijke Overheid, Entiteit I en Entiteit II (in % bbp)* - de vorderingensaldi van de Federale Overheid, het geheel van Gemeenschappen en Gewesten, de Lokale Overheden en de Sociale Zekerheid (in % bbp)**
Die vaststelling moet worden goedgekeurd door een beslissing van het Overlegcomité	Er werd geen akkoord bereikt tussen de betrokken overheden: - er werd akte genomen van de door de Afdeling in haar advies van 4/2023 aanbevolen trajecten - er werd akte genomen van het Stabiliteitsprogramma 2023-2026

(*) Tabellen 5 en 6 van het SP 2023-2026

(**) Vorderingensaldi van de Federale Overheid en het geheel van Gemeenschappen en Gewesten in Tabel 6 uitgedrukt in voorschottenbenadering voor wat de gewestelijke aanvullende belasting op de personenbelasting betreft.

Bron: Stabiliteitsprogramma 2023-2026 van België en de notificatie van het Overlegcomité van 28 april 2023, punt 2.

De Afdeling moet bijgevolg eens te meer vaststellen dat er in april 2023 geen akkoord werd afgesloten tussen de verschillende overheden over de begrotingsdoelstellingen voor de periode 2024-2026. Het resultaat van het overleg dat heeft plaatsgevonden, is beperkt gebleven tot een akteneming van zowel de budgettaire aanbevelingen van de Afdeling ter voorbereiding van het Stabiliteitsprogramma als het eigenlijke Stabiliteitsprogramma.

Het gebrek aan bindende afspraken over:

- de globale middellange termijndoelstelling voor de Gezamenlijke Overheid,
- het aanpassingstraject naar die middellange termijndoelstelling,
- de verdeling van dat traject over de verschillende overheden,

en het ontbreken van:

- de vereiste detaillering van de doelstellingen in nominale en structurele termen voor *alle* betrokken overheden, dus ook voor de deelsectoren van Entiteit II (geheel van gemeenschappen en gewesten en geheel van de lokale overheden) en de individuele deelstaten,

gaat regelrecht in tegen artikel 2, § 4, tweede lid van het Samenwerkingsakkoord dat door de federale overheid en de individuele gemeenschappen en gewesten eind 2013 werd ondertekend na de goedkeuring ervan door hun respectievelijke Parlementen.

Dergelijke lacunes zijn in tegenspraak met de eerder aangegane verbintenissen van België ten opzichte van de Europese Unie, met name het Verdrag inzake stabiliteit, coördinatie en bestuur in de Economische en Monetaire Unie, dat op 1 januari 2013 in werking is getreden en dat de federale overheid, die hiertoe werd gemachtigd door de deelstaten, op 2 maart 2012 heeft ondertekend en in uitvoering waarvan voormeld Samenwerkingsakkoord werd opgesteld.

De Europese Commissie heeft bij herhaling dit gebrek aan begrotingscoördinatie en de risico's hiervan aangekaart en zij dringt er in de formulering van de landspecifieke aanbevelingen ook jaarlijks op aan om daar eindelijk werk van te maken, maar zonder resultaat tot op heden.

De afwijkingen tussen het SP en de aanbevelingen van de Afdeling zijn deels te wijten aan de verschillende uitgangspunten (voor 2023) en deels aan de verschillen tussen het SP en de aanbevelingen van de Afdeling in de methodiek van de trajectbepaling.

Het verschil in vertreksaldo 2023 verklaart het verschil in de gecumuleerde vermindering van het tekort over de periode 2024-2026 tussen de trajecten.

Het verloop van het trajecten is ook verschillend: in het SP is de afbouw van het tekort van de Gezamenlijke Overheid ongeveer gelijk verdeeld tussen 2024 en 2025 terwijl in de aanbevolen trajecten voor frontloading werd geopteerd (en dit zowel voor GO als EI en EII).

In de trajecten voor Entiteit I en Entiteit II wordt in het SP enkel een frontloading toegepast voor Entiteit II en niet voor Entiteit I waar het zwaartepunt van de tekortafbouw in 2025 ligt.

De verdeling van de saldoverbetering tussen de twee entiteiten is ook verschillend tussen de trajecten. Het aandeel van Entiteit I in de tekortafbouw is duidelijker lager in het SP dan in de aanbevolen trajecten en het omgekeerde geldt uiteraard voor Entiteit II.

Het traject in het SP 2023-2026 is in overeenstemming met de aanbeveling om uiterlijk in 2026 het vorderingstekort van de Gezamenlijke Overheid tot onder de 3% bbp te brengen.

De uitgangspunten 2023 in het SP sluiten, voor wat het vorderingensaldo en het structureel saldo betreft, het dichtst aan bij die van het normatieve traject 2 (op basis van de vooruitzichten in de Nota MoCo). De aanbeveling om elke vorm van *backloading* uit te sluiten en te opteren voor *frontloading* wordt in het SP met enige soepelheid geïnterpreteerd: op het niveau Gezamenlijke Overheid is de *frontloading* gespreid over de eerste twee jaren waarvan het tweede jaar valt na de geplande verkiezingen⁹ Voor Entiteit I ligt het zwaartepunt in 2025 maar voor Entiteit II in 2024.

In het Stabiliteitsprogramma levert Entiteit I relatief gezien weinig begrotingsinspanningen in vergelijking met de aanbevelingen van de Afdeling.

De schuldgraad neemt in het SP toe met 1,1% bbp over de horizon 2024-2026. Dat stemt overeen met het normatieve traject 1 (op basis van de vooruitzichten FPB) waarvan het uitgangspunt 2023 inzake schuldratio ongeveer overeenstemt met het SP.

Tot besluit kan dus gesteld worden dat het SP 2023-2026 opteert voor een minimaal traject dat geen buffers biedt voor toekomstige schokken en dat voor de eerstvolgende jaren een verdere toename van de schuldgraad toelaat.

Europese evaluatie van het Stabiliteitsprogramma 2023-2026 (en het Nationaal Hervormingsprogramma 2023)

In die evaluatie gaat de Commissie na in hoeverre de in maart 2023 gepubliceerde richtsnoeren voor het begrotingsbeleid voor 2024 werden gerespecteerd en houdt zij ook rekening met de eerdere bevindingen opgenomen in het rapport artikel 126(3) van het VWEU, het Landverslag 2023 en het rapport schuldhoudbaarheidsanalyse 2022.

Voor 2022 luidt het besluit dat België de groei van de nationaal gefinancierde lopende uitgaven niet in voldoende mate heeft beperkt.

⁹ Federale, regionale verkiezingen en Europese verkiezingen in juni 2024 en lokale verkiezingen in oktober 2024.

Voor 2023 zou de groei van nationaal gefinancierde primaire lopende uitgaven boven de potentiële economische groei op middellange termijn liggen en dit zou niet het gevolg van de gerichte steunmaatregelen gerelateerd aan de energieprijzen en oorlogsvluchtelingen. De expansieve groei zou ook het gevolg zijn van permanente stijgingen van de lonen in de overheidssector en de sociale uitkeringen (als gevolg van de indexering van de lonen in de overheidssector en de sociale uitkeringen), van structureel stijgende lopende uitgaven als gevolg van de vergrijzing, van een hervorming van de belasting op residentiële energiecontracten, en van een tijdelijke daling van de sociale bijdragen van ondernemingen in de eerste helft van 2023. Het besluit is dat **de verwachte groei van de nationaal gefinancierde primaire lopende uitgaven in 2023 niet in overeenstemming zou zijn met de aanbeveling van de Raad van de Europese Unie.**

Voor 2024 schat de Commissie het vorderingstekort in 2024 0,5 procentpunt bbp hoger in dan het SP. Het verschil is voornamelijk het gevolg van:

- 1) de maatregelen ter vermindering van het tekort ten belope van 0,2% bbp die in het SP onvoldoende werden gepreciseerd en om die reden niet werden weerhouden in de Voorjaarsvooruitzichten 2023 van de Commissie;
- 2) de minder gunstige prognose van de overheidsontvangsten door de Commissie, met name wat de vennootschapsbelasting betreft.

De verbetering van het saldo in 2024 ten opzichte van het voorgaande jaar, zou mede het gevolg zijn van de intrekking van de tijdelijke steunmaatregelen om de economische en sociale gevolgen van de stijgende energieprijzen te verzachten. **Er wordt aanbevolen om de daarmee samenhangende besparingen te gebruiken om het overheidstekort terug te dringen.**

In structurele termen is overeenkomstig het Stabiliteits- en Groeipact een jaarlijkse verbetering van meer dan 0,5% van het bbp vereist voor Lidstaten met een overheidsschuld van meer dan 60% van het bbp of met meer uitgesproken risico's voor de houdbaarheid van de schuld. Aangezien België zich in die toestand bevindt, zou volgens de Europese Commissie **een verbetering van het structurele saldo met ten minste 0,7% van het bbp voor 2024 passend zijn.**

Om een dergelijke verbetering te bewerkstelligen, mag de groei van de nationaal gefinancierde netto primaire uitgaven in 2024 niet meer dan 2 % bedragen.

Het besluit van de Raad van de Europese Unie luidt als volgt:

België staat voor aanzienlijke uitdagingen wat betreft de houdbaarheid van de begroting. Deze hebben betrekking op zowel de hoge overheidsschuld als, bij ongewijzigd beleid, de verwachte verslechtering van het effect van leeftijdsgerelateerde uitgaven op de overheidsfinanciën in het licht van een snel vergrijzende bevolking.

Naast de economische en sociale uitdagingen die met het herstel- en veerkrachtplan worden aangepakt, zijn er extra uitdagingen in verband met de arbeidsmarkt, het onderwijsstelsel, het energiebeleid en de groene transitie waarmee België te kampen heeft.

Op basis van de voorjaarsvooruitzichten 2023 en het Landverslag 2023 heeft de Europese Commissie een voorstel van aanbevelingen voorbereid die aan de Europese Raad ter goedkeuring zullen voorgelegd worden. **Het voorstel van aanbevelingen aan België betreft meer bepaald het begrotingsbeleid, de uitvoering van de plannen en programma's die deels met Europese steun worden gefinancierd, het arbeidsmarktbeleid en het energiebeleid. De concrete aanbevelingen zijn opgenomen in de integrale tekst van het advies.**

1 DE OVERHEIDSFINANCIËN IN 2022 EN DE BUDGETTAIRE EVOLUTIE IN 2017-2022

1.1 Brongegevens en toegepaste methodologie

De reeks van het nominale bruto binnenlands product (bbp) die in dit Advies gebruikt wordt, is de versie die op 20 april 2023 door het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) gepubliceerd werd.

Tabel 6
Nominaal bbp in lopende prijzen (in miljoen euro)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	<i>p.m. nominale groei (%) in 2022</i>
Nominaal bbp in lopende prijzen	445 050	460 051	478 676	459 827	502 521	549 456	9,3%

Bron: INR.

De realisaties in dit Advies zijn gebaseerd op de voorlopige overheidsrekeningen 2022 zoals die op 20 april 2023 door het INR gepubliceerd zijn. Dit zijn de rekeningen die opgesteld zijn conform de methodologie van het Europese Stelsel van Nationale en Regionale Rekeningen 2010 (ESR 2010).

Sinds haar Advies van juli 2021¹⁰ past de Afdeling “Financieringsbehoeften van de overheid” van de Hoge Raad van Financiën (HRF) geen HRF-correcties meer toe op de data uit de Nationale Rekeningen, die zijn opgesteld conform de ESR-comptabiliteitsregels (waarbij ESR staat voor Europees Stelsel van Nationale en Regionale Rekeningen).

¹⁰ Advies “Analyse van de recente budgettaire evoluties”, juli 2021, p.11.

1.2 Budgettaire evolutie van de Gezamenlijke Overheid: nominale en structurele benadering

De analyse van de begrotingsresultaten van 2022 op het niveau van de Gezamenlijke Overheid gebeurt in drie stappen. Deel 1.2.1 gaat in op het verloop van de begrotingssaldi van de Gezamenlijke Overheid en schetst zo een eerste algemeen beeld van de toestand van de overheidsfinanciën in 2022. Daarna verschuift de focus naar het vaststellen van de (structurele) tendensen in de dynamiek van de ontvangsten (deel 1.2.2) en de primaire overheidsuitgaven (deel 1.2.3). Het verloop van de rentelasten wordt onderzocht in deel 1.2.4. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een analyse van de schuldgraad van de Gezamenlijke Overheid in deel 1.2.5. Ter informatie geeft bijlage 5.2 een vergelijking van het vorderingensaldo, de ontvangsten- en uitgavenratio's en de schuldgraad van de Gezamenlijke Overheid van de verschillende lidstaten van de eurozone in 2022.

1.2.1 Globaal beeld aan de hand van de begrotingssaldi

Na een ernstige verslechtering in 2020 tegen de achtergrond van de gezondheidscrisis (-7,0 procentpunt bbp), kende het vorderingensaldo van de Gezamenlijke Overheid in de voorbije twee jaar een gedeeltelijk herstel (cumulatief +5,1 procentpunt bbp) en bereikte in 2022 -3,9% bbp. 2021 en 2022 waren jaren van ononderbroken verbetering, hoewel het tempo hiervan in 2022 afnam (+1,6 procentpunt bbp).

Tabel 7
Begrotingsresultaten van de Gezamenlijke Overheid (in % bbp)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	<i>p.m. nominale groei</i> (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Ontvangsten	51,3%	51,4%	49,9%	49,9%	49,9%	49,7%	-0,3%	8,8%	-0,3%	-1,7%
Uitgaven	52,0%	52,3%	51,9%	58,9%	55,4%	53,5%	-1,9%	5,7%	-5,4%	1,5%
Rentelasten	2,4%	2,1%	2,0%	2,0%	1,7%	1,5%	-0,2%	-1,7%	-0,4%	-0,8%
Primaire uitgaven	49,7%	50,1%	49,9%	57,0%	53,7%	52,0%	-1,7%	5,9%	-4,9%	2,4%
Primair saldo	1,7%	1,3%	0,0%	-7,0%	-3,8%	-2,4%	1,4%		4,7%	-4,0%
Vorderingensaldo	-0,7%	-0,9%	-2,0%	-9,0%	-5,5%	-3,9%	1,6%		5,1%	-3,2%
<i>p.m. nominaal bbp</i>								9,3%		

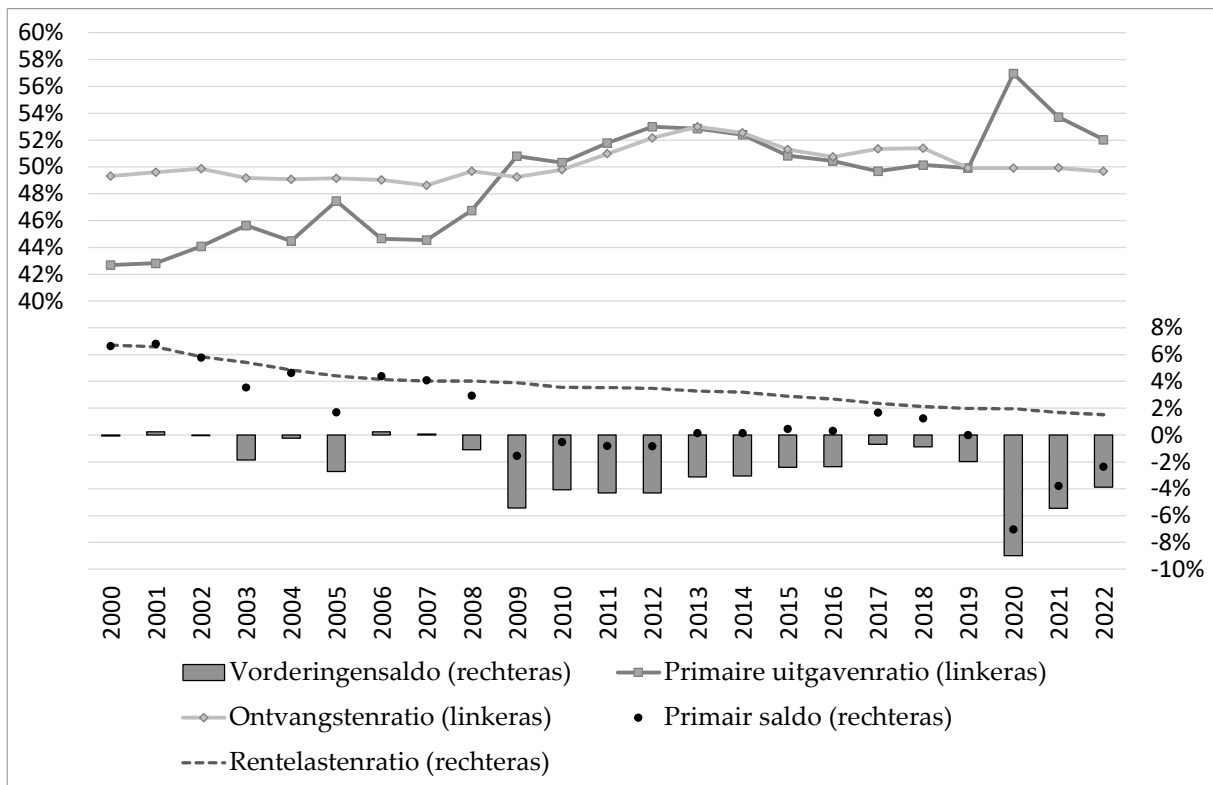
Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

De daling van het vorderingentekort in 2021 en 2022 was grotendeels het resultaat van een vermindering van het primaire tekort (cumulatief -4,7 procentpunt bbp) die kon worden toegeschreven aan de krimp van de primaire uitgavenratio. Die primaire uitgavenratio bereikte in 2020 een uitzonderlijke piek van 57,0% bbp. De ontvangstenratio liep opnieuw licht terug in 2022, terwijl hij in 2020 en 2021 stabiel was gebleven. De verdere daling van de rentelasten heeft gedurende de hele beschouwde periode gunstig bijgedragen aan de evolutie van het vorderingensaldo.

Onderstaande grafiek plaatst de recente resultaten in een **historisch perspectief** (2000-2022).

Grafiek 1
Evolutie van de ontvangsten, primaire uitgaven, rentelasten en (primair) vorderingensaldo (in % bbp)

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van het INR en van de Nationale Bank van België (NBB).

Nadat het vorderingstekort uitkwam op 0,7% bbp in 2017, het laagste peil sinds het uitbreken van de economische en financiële crisis van 2008, begon het in 2018 en 2019 te verslechteren. Die evolutie was het resultaat van een verslechterd primair saldo, terwijl de rentelasten, die sinds drie decennia een ononderbroken dalende trend kennen, bleven afnemen. Na een continue daling in de periode 2013-2017 deed de opwaartse trend van de primaire uitgavenratio het primaire overschot, dat vanaf 2013 was ontstaan, teniet. Dat ging gepaard met de verdere daling van de ontvangstenratio sinds 2014, na een tijdelijke stijging ervan in 2017 en 2018.

Doordat die een uitzonderlijke stijging van de primaire uitgavenratio teweegbracht, heeft de gezondheids crisis van 2020 de trend van een toenemend tekort plotseling versneld. Ondanks het herstel van de economische bedrijvigheid en de geleidelijke afbouw, sinds 2021, van de tijdelijke steunmaatregelen die in het kader van de coronacrisis werden ingevoerd, bleef het vorderingstekort, en dan meer bepaald de primaire component, op een hoog peil en vertoonde de verbetering ervan tekenen van vertraging.

Een analytische uitsplitsing van het vorderingensaldo maakt het mogelijk om de structurele evolutie van het vorderingensaldo af te zonderen en daarbij de impact van de conjunctuur en de eenmalige en tijdelijke maatregelen op het vorderingensaldo buiten beschouwing te laten.

Door de uitzonderlijke economische omstandigheden die het gevolg waren van de COVID-19-crisis, moeten de structurele cijfers evenwel met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. Enerzijds kan de raming van de *output gap* die gebruikt wordt om de cyclische impact op het vorderingensaldo te verkrijgen, nog minder nauwkeurig blijken. Anderzijds laat het structurele saldo de tijdelijke steunmaatregelen die genomen werden om de economische impact van de COVID-19-crisis te beperken, niet buiten beschouwing (zie bijlage 5.3), zoals bepaald in de richtlijnen van de Europese Commissie bij het activeren van de algemene ontsnappingsclausule (*General Escape Clause*) in maart 2020. Dat geldt ook voor de tijdelijke maatregelen in het kader van de energiecrisis en de oorlog in Oekraïne, waaronder de kosten voor het opvangen van Oekraïense vluchtelingen, humanitaire hulp en een aantal bijkomende defensie-uitgaven, zoals bepaald in de Europese richtlijnen betreffende de classificatie van tijdelijke en eenmalige maatregelen (zie bijlage 5.3).

Zoals aangegeven in Tabel 8 is het structurele saldo van de Gezamenlijke Overheid verbeterd met 1,5 procentpunt bbp, cumulatief over de laatste twee jaar ten opzichte van 2020, een jaar dat gekenmerkt werd door een versnelde toename van het structurele tekort (-2,7 procentpunt bbp) in de context van de gezondheids crisis. De verbetering is toe te schrijven aan een gedeeltelijk herstel van het structurele primaire tekort en aan de daling van de rentelasten.

Tabel 8
Begrotingsresultaten van de Gezamenlijke Overheid in structurele termen (in % bbp)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Nominaal vorderingensaldo	-0,7%	-0,9%	-2,0%	-9,0%	-5,5%	-3,9%	1,6%	5,1%	-3,2%
Cyclische component	0,1%	0,3%	0,6%	-3,5%	-0,9%	0,1%	0,9%	3,6%	0,0%
One shots	0,4%	0,6%	0,2%	0,0%	-0,3%	0,1%	0,4%	0,1%	-0,3%
Structureel saldo	-1,2%	-1,8%	-2,8%	-5,5%	-4,3%	-4,0%	0,3%	1,5%	-2,8%
Rentelasten	2,4%	2,1%	2,0%	2,0%	1,7%	1,5%	-0,2%	-0,4%	-0,8%
Structureel primair saldo	1,1%	0,4%	-0,8%	-3,6%	-2,6%	-2,5%	0,1%	1,1%	-3,7%
<i>p.m. steunmaatregelen Covid-19</i>				4,2%	2,4%	0,5%	-1,9%	-3,7%	
<i>p.m. steunmaatregelen energie</i>					0,0%	1,1%	1,1%	1,1%	

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

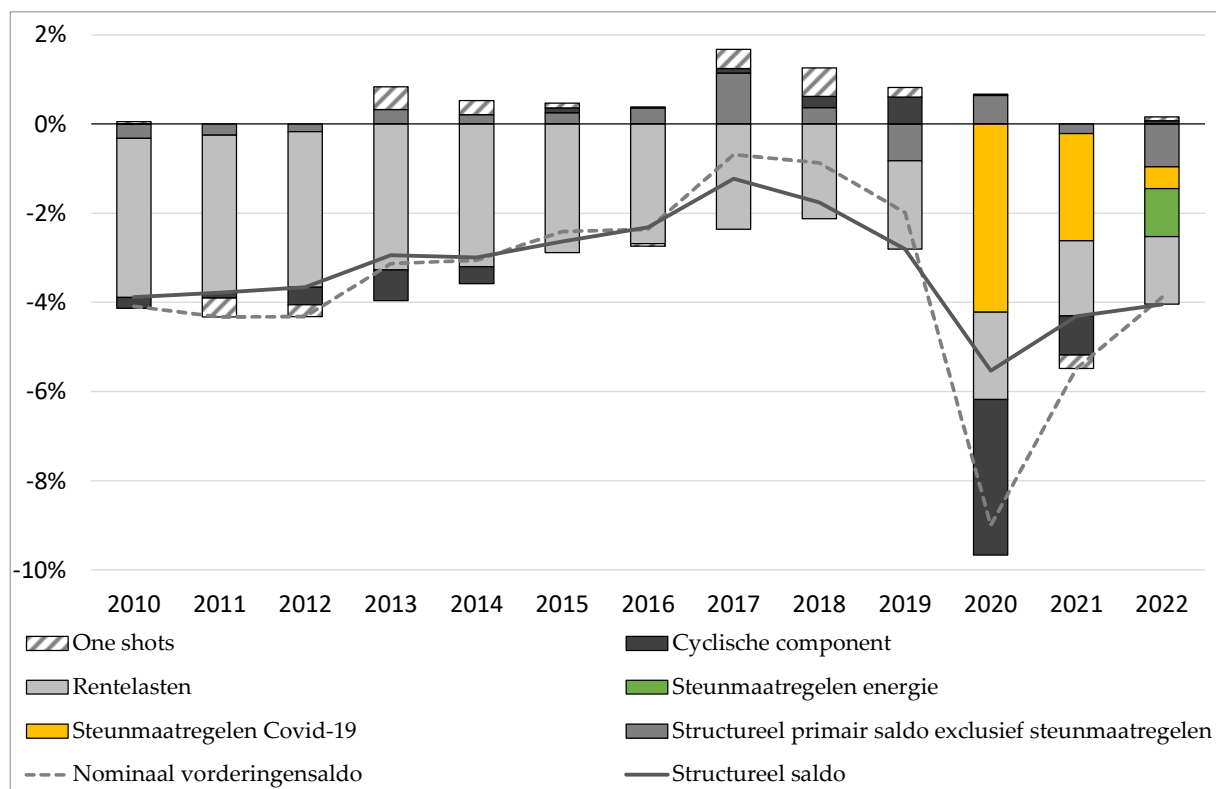
Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023) en de Economische Vooruitzichten van het FPB (juni 2023).

Sinds 2020 zijn de veranderingen van het structurele saldo beperkter dan de veranderingen van het nominale vorderingensaldo. Dat is voornamelijk te wijten aan een sterke verandering in de economische cyclus. De impact van de economische cyclus op het vorderingensaldo werd zeer negatief in 2020 (-3,5% bbp), kende een verbetering en werd uiteindelijk licht positief in 2022 (0,1% bbp). De sterke inkrimping van de economische bedrijvigheid als gevolg van de COVID-19-crisis in 2020, gevolgd door een krachtig herstel in 2021 en 2022, leidde tot een zeer negatieve *output gap* in 2020, die volledig werd gedicht en in 2022 licht positief werd. De budgettaire impact van de eenmalige en tijdelijke maatregelen was aanzienlijk beperkter. De positieve impact van die maatregelen aan ontvangstenzijde ebde sinds 2017 volledig weg en was licht negatief in 2021 (-0,3 procentpunt bbp) door de uitgaven als gevolg van de overstromingen in juli 2021.

Grafiek 2 plaatst het structurele saldo van 2022 en de componenten ervan in een middellangetermijnperspectief (2010-2022). De tijdelijke steunmaatregelen die werden genomen in het kader van de gezondheids crisis en de energiecrisis zijn eveneens aangeduid. Het structurele saldo kende vanaf 2011 een graduele verbetering tot een piek van -1,2% bbp in 2017. Die verbetering is toe te schrijven aan de vermindering van de rentelasten en de verwezenlijking van structurele primaire overschotten. De structurele verbetering, in combinatie met de cyclische verbetering vanaf 2014, leidde op die manier tot een verbetering van het nominale vorderingensaldo, en dit tot in 2017. Als gevolg van een afbouw van het structurele primaire saldo, is het structurele saldo in de periode 2018-2019 opnieuw verslechterd met 1,6 procentpunt bbp tot -2,8% bbp in 2019. Het nominale saldo ging bijgevolg ook achteruit ondanks vrij gunstige cyclische componenten en *one offs*.

In 2020 is het structurele tekort verdubbeld. Het bereikte toen een uitzonderlijke omvang in de context van de gezondheidscrisis. In de laatste twee jaar kon dat tekort zich maar gedeeltelijk herstellen. De tijdelijke steunmaatregelen in het kader van de gezondheidscrisis en de energiecrisis buiten beschouwing gelaten, stellen we vast dat de structurele verslechtering die in 2018 was ingezet, zich in 2021 en 2022 heeft doorgezet. De verbetering van de structurele primaire component in 2021 en 2022 was namelijk het gevolg van een vermindering van de discretionaire uitgaven in verband met de COVID-19-crisis. De negatieve budgettaire impact van het nemen van tijdelijke maatregelen in het kader van de energiecrisis was minder groot dan de positieve impact van het afbouwen van de maatregelen in verband met de COVID-19-crisis in 2021 en 2022, zodat de algemene budgettaire weerslag van de tijdelijke maatregelen is afgenomen.

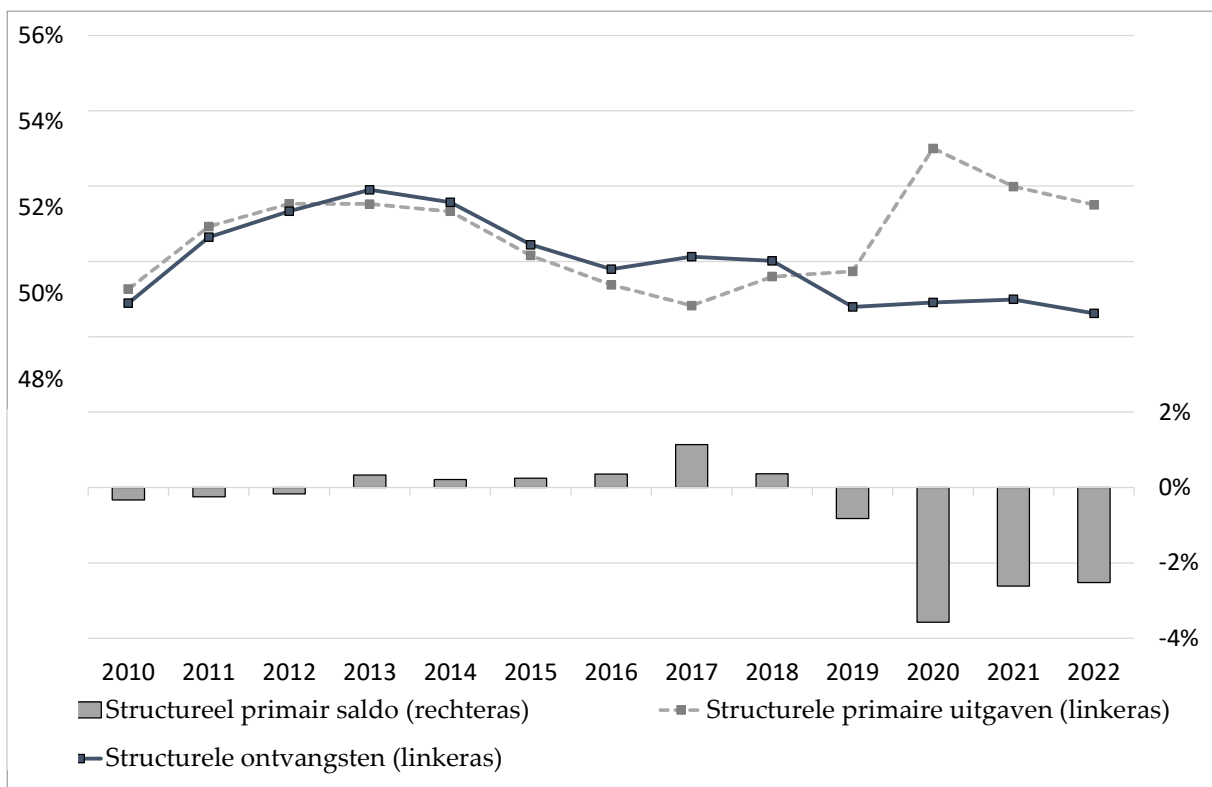
Grafiek 2
Samenstelling van het structurele saldo (in % bbp)

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoefte op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023) en de Economische Vooruitzichten van het FPB (juni 2023).

Grafiek 3 geeft het structurele primaire saldo weer als het verschil tussen de structurele ontvangsten en de structurele primaire uitgaven binnen een middellangetermijnperspectief (2010-2022). De sinds 2018 waargenomen verslechtering van het structurele primaire saldo nam nog grotere vormen aan in 2020 als gevolg van een significant sterkere toename van de structurele primaire uitgaven, waaronder de tijdelijke maatregelen in het kader van de gezondheids crisis. In 2021 en 2022 kende de ratio van de structurele primaire uitgaven weliswaar een daling, maar bleef toch bijzonder hoog. De ratio van de structurele ontvangsten was relatief stabiel. De ratio van de structurele ontvangsten nam opnieuw af in 2022, in navolging van een trend die sinds 2014 waargenomen werd en die slechts in 2017-2018 door een tijdelijke stijging werd onderbroken. Die daling wordt onder meer verklaard door het nemen van maatregelen om de indirecte belastingen te verlagen in een context van stijgende energieprijzen. De structurele ontvangsten en structurele uitgaven worden verder in detail besproken in de delen 1.2.2.2 en 1.2.3.2.

Grafiek 3
Structureel primair saldo, structurele ontvangsten en structurele primaire uitgaven
(in % bbp)

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023) en de Economische Vooruitzichten van het FPB (juni 2023).

1.2.2 Evolutie van de ontvangsten

De analyse van de overheidsontvangsten gebeurt in twee stappen. Eerst wordt dieper ingegaan op de evolutie van de (waargenomen) nominale overheidsontvangsten (deel 1.2.2.1). Vervolgens wordt een correctie toegepast voor de impact van de conjunctuur en van eenmalige en tijdelijke factoren (deel 1.2.2.2).

1.2.2.1 Evolutie van de nominale ontvangsten

Na twee jaar van stabilisatie kromp de totale ontvangstenratio in 2022 met 0,27 procentpunt bbp om uit te komen op 49,66% bbp. In absolute cijfers namen de totale overheidsontvangsten in 2022 minder sterk toe (+8,8%) dan de economische bedrijvigheid (+9,3%). De daling van de totale ontvangstenratio is volledig toe te schrijven aan een daling van de ratio van de fiscale en parafiscale ontvangsten (-0,29 procentpunt bbp). De ratio van de niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten bleef in 2022 nagenoeg stabiel (+0,02 procentpunt bbp).

Tabel 9
Nominale ontvangsten van de Gezamenlijke Overheid (in % bbp)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (en p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Totale ontvangsten	51,35%	51,40%	49,92%	49,92%	49,93%	49,66%	-0,27%	8,8%	-0,26%	-1,68%
Fiscale en parafiscale ontvangsten	44,17%	44,25%	42,88%	42,89%	43,07%	42,78%	-0,29%	8,6%	-0,12%	-1,39%
<i>Directe belastingen</i>	<i>16,60%</i>	<i>16,77%</i>	<i>15,64%</i>	<i>15,70%</i>	<i>15,81%</i>	<i>16,46%</i>	<i>0,65%</i>	<i>13,8%</i>	<i>0,76%</i>	<i>-0,14%</i>
Vennootschappen	4,13%	4,37%	3,77%	3,33%	3,91%	4,05%	0,15%	13,4%	0,73%	-0,08%
Gezinnen, niet-inwoners en IZW's	12,47%	12,40%	11,88%	12,37%	11,90%	12,41%	0,50%	14,0%	0,04%	-0,07%
Roerende voorheffing	0,85%	0,79%	0,77%	0,67%	0,70%	0,76%	0,05%	17,9%	0,09%	-0,09%
Beroepsgebonden inkomens (incl. BBSZ)	11,25%	11,21%	10,72%	11,34%	10,82%	11,29%	0,47%	14,1%	-0,05%	0,05%
Overige	0,38%	0,40%	0,39%	0,36%	0,38%	0,36%	-0,02%	2,5%	0,00%	-0,03%
<i>Indirecte belastingen</i>	<i>13,33%</i>	<i>13,37%</i>	<i>13,33%</i>	<i>12,95%</i>	<i>13,40%</i>	<i>12,64%</i>	<i>-0,76%</i>	<i>3,2%</i>	<i>-0,31%</i>	<i>-0,68%</i>
Btw	6,69%	6,75%	6,62%	6,32%	6,82%	6,55%	-0,27%	5,0%	0,23%	-0,14%
Accijnzen en gelijkgestelden	2,69%	2,69%	2,58%	2,50%	2,47%	2,13%	-0,34%	-5,7%	-0,37%	-0,56%
Onroerende voorheffing en registratierechten	2,18%	2,11%	2,22%	2,18%	2,21%	2,05%	-0,16%	1,4%	-0,13%	-0,12%
Overige	1,77%	1,83%	1,91%	1,95%	1,90%	1,91%	0,01%	10,2%	-0,04%	0,14%
<i>Werkelijke sociale premies</i>	<i>13,43%</i>	<i>13,28%</i>	<i>13,20%</i>	<i>13,53%</i>	<i>13,04%</i>	<i>12,96%</i>	<i>-0,08%</i>	<i>8,7%</i>	<i>-0,56%</i>	<i>-0,46%</i>
Ten laste van de werkgevers	8,09%	7,94%	7,90%	8,09%	7,82%	7,81%	-0,01%	9,3%	-0,27%	-0,28%
Ten laste van de gezinnen	5,33%	5,35%	5,30%	5,44%	5,22%	5,15%	-0,07%	7,8%	-0,29%	-0,18%
<i>Kapitaalbelastingen</i>	<i>0,81%</i>	<i>0,82%</i>	<i>0,71%</i>	<i>0,71%</i>	<i>0,81%</i>	<i>0,71%</i>	<i>-0,10%</i>	<i>-4,5%</i>	<i>-0,01%</i>	<i>-0,10%</i>
Niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten	7,18%	7,15%	7,03%	7,03%	6,86%	6,89%	0,02%	9,7%	-0,14%	-0,29%
Toegerekende sociale premies	2,23%	2,21%	2,17%	2,33%	2,19%	2,18%	0,00%	9,2%	-0,15%	-0,05%
Inkomen uit vermogen	0,90%	0,89%	0,81%	0,68%	0,71%	0,71%	0,00%	9,6%	0,03%	-0,19%
Verkoop van goederen en diensten	3,16%	3,16%	3,12%	3,07%	2,98%	3,02%	0,04%	11,0%	-0,05%	-0,14%
Inkomens- en kapitaaloverdrachten	0,89%	0,88%	0,93%	0,95%	0,99%	0,97%	-0,02%	7,1%	0,02%	0,09%
<i>p.m. nominaal bbp</i>								9,3%		

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

Als we de daling van de ratio van de fiscale en parafiscale ontvangsten in 2022 in detail onderzoeken, blijkt dat die het gevolg was van een vermindering van de ontvangstenratio uit indirecte belastingen (-0,76 procentpunt bbp), en in geringere mate uit kapitaalbelastingen (-0,10 procentpunt bbp) en werkelijke sociale premies (-0,08 procentpunt bbp). De daling werd getemperd door een stijging van de ontvangstenratio uit directe belastingen (+0,65 procentpunt bbp).

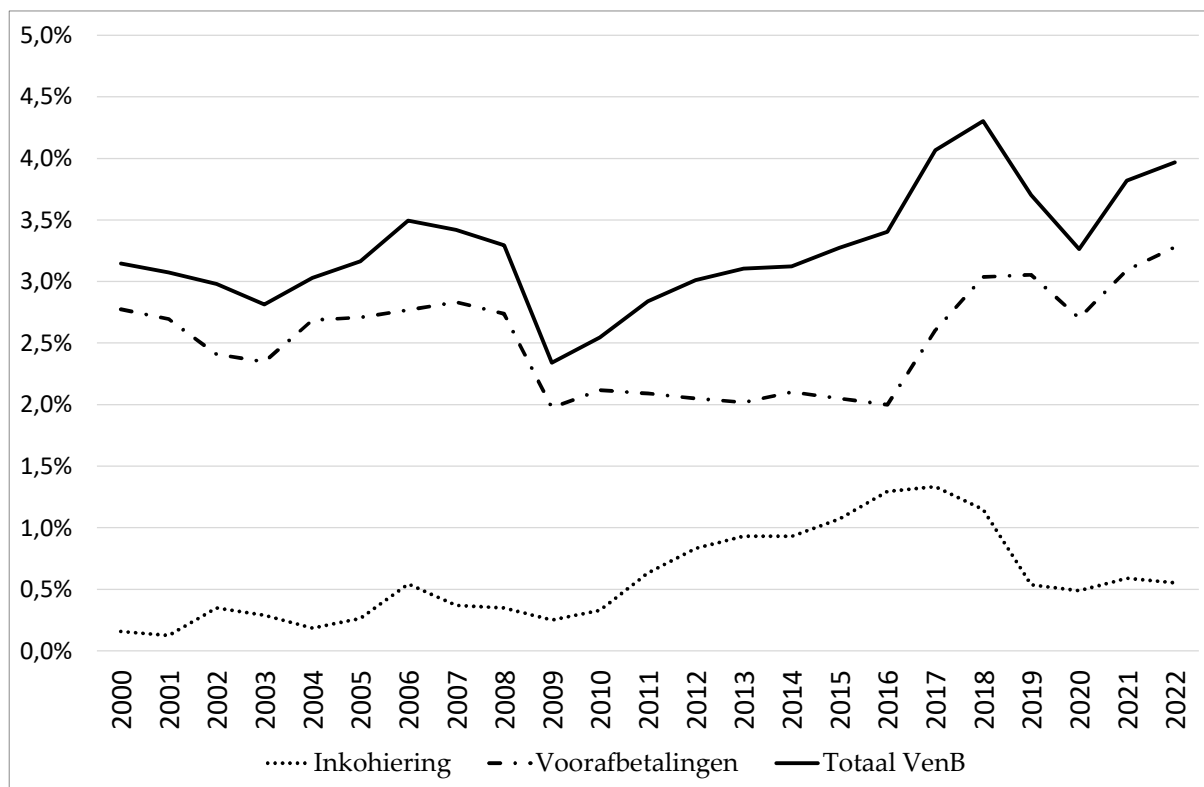
De ontvangstenratio uit belastingen op de beroepsgebonden inkomens nam in 2020 voornamelijk toe door het noemereffect (nominaal bbp). Het beroepsgebonden inkomen van de gezinnen bleef vrij stabiel (teller), met name dankzij maatregelen als tijdelijke werkloosheid en overbruggingsrecht. Na de negatieve weerslag van het noemereffect in 2021 nam de ratio van die categorie fiscale ontvangsten in 2022 toe als gevolg van de goed draaiende arbeidsmarkt en de sterke inflatie. De inflatie heeft een tijdelijke verhogende impact op de ontvangstenratio omdat de indexering van de barema's van de personenbelasting (waaronder de bedrijfsvoorheffing) met enige vertraging plaatsvindt ten opzichte van de indexering van de beroepsgebonden inkomens. De parafiscale ontvangsten, waarvan de percentages over het algemeen proportioneel zijn, evolueren meer in lijn met het beroepsgebonden inkomen.

Na een terugval in 2020 nam de ontvangstenratio uit belastingen op kapitaalinkomsten (voornamelijk VenB en roerende voorheffing) tot en met 2022 toe door het herstel van de economische bedrijvigheid en de stijging van de winsten van vennootschappen. In 2022 werden de effecten van het herstel zwakker en leidde de sterke inflatie tot een stijging van de productiekosten. De macro-economische marge van de vennootschappen bleef evenwel vrij hoog. Grafiek 4 geeft de uitsplitsing weer van de ontvangsten uit belastingen op de winsten van vennootschappen (vennootschapsbelasting of Ven.B.) over de twee belangrijkste componenten ervan ¹¹. Sinds de periode 2017-2018 heeft in de ontvangsten een significante verschuiving plaatsgevonden van inkohieringen naar voorafbetalingen. In de loop van die periode werden nieuwe maatregelen genomen om voorafbetalingen aan te moedigen ¹². Dat heeft geleid tot een toename van de voorafbetalingen in 2017-2018, wat betekent dat er voor de ontvangsten uit inkohieringen een verschuiving in de tijd heeft plaatsgevonden, zoals blijkt uit de scherpe daling van de inkohieringen in 2019. Sinds 2020 bleef het aandeel van de ontvangsten uit inkohieringen vrij stabiel.

¹¹ Behalve voorafbetalingen en inkohieringen omvatten de ontvangsten uit de vennootschapsbelasting ook de roerende voorheffing betaald door vennootschappen en de belasting van niet-inwoners (deel vennootschappen).

¹² In januari 2017 werd de belastingverhoging bij onvoldoende voorafbetalingen opgetrokken tot 2,25%, en vanaf januari 2018 tot 6,75%.

Grafiek 4
Evolutie van de componenten van de vennootschapsbelasting in 2000-2022
(in % bbp)

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

De ontvangstenratio van de indirecte productgebonden belastingen (voornamelijk btw, accijnzen en registratierechten) steeg in 2021 in navolging van het herstel van de consumptie en van de investeringen in woningen. In 2022 nam die ratio vervolgens af door de negatieve weerslag van het herstel van de consumptie het jaar ervoor. De daling van de vastgoedtransacties tegen de achtergrond van stijgende rentetarieven, en de vertraging van de prijsstijgingen van vastgoed die daar het gevolg van is, hebben ertoe bijgedragen dat de ontvangsten uit registratierechten in 2022 zijn afgenomen. De sterke inflatie heeft de ontvangsten uit accijns- en registratierechten overigens uitgehold. De maatregelen om de btw-tarieven en de accijnsrechten op aardgas, elektriciteit, benzine en als brandstof gebruikte diesel te verlagen, die genomen werden in het kader van de energiecrisis, hadden een negatieve impact van 0,52 procentpunt bbp.

In 2022 werden financieringsmaatregelen in de vorm van indirecte productgebonden belastingen ingevoerd om de budgettaire impact van de steunmaatregelen inzake energie te verzachten. Het gaat om de belasting op overwinsten van elektriciteitsproducenten en de solidariteitsbijdrage van de petroleumsector waarvan de ontvangsten in 2022 op 0,08% bbp geraamd werden.

Wat de niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten betreft, is de evolutie van de ratio van de toegerekende sociale premies over het algemeen genomen toe te schrijven aan dezelfde factoren als de evolutie van de werkelijke sociale premies.

1.2.2.2 Evolutie van de structurele ontvangsten

Zoals in het deel hierboven werd toegelicht, kende de totale ontvangstenratio van de Gezamenlijke Overheid een lichte daling in 2022 (-0,27 procentpunt bbp), na twee jaar stabiel te zijn gebleven. De waargenomen evolutie werd evenwel beïnvloed door het conjunctuurverloop en door de impact van eenmalige en tijdelijke factoren (*one shots* of *one offs*). Zoals aangegeven in Tabel 10, maskeerde de stabiliteit van de nominale ontvangstenratio in 2020 en 2021 een lichte structurele stijging die geneutraliseerd werd door een daling van de eenmalige en tijdelijke component. In 2022 werd de structurele daling, die onder meer te wijten was aan het nemen van maatregelen om de indirecte belastingen te verlagen, ietwat getemperd door een stijging van de eenmalige en tijdelijke component.

De impact van de conjunctuur op het verloop van de ontvangstenratio was in 2020 en 2021 licht positief. Het cyclische verloop van de totale ontvangsten (in de teller) lag zeer dicht bij het cyclische verloop van het bbp (in de noemer), waardoor de totale ontvangstenratio er maar weinig door beïnvloed werd. Dat is het gevolg van een zeer zwakke inertie van de totale overheidsontvangsten, met uitzondering van de niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten¹³. In navolging van de verandering in de *output gap* is de cyclische component gestegen in 2020 (krimpfase) en gedaald in 2021 en 2022 (groeifase).

Tabel 10
Structurele ontvangsten (in % bbp)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Totale ontvangsten	51,35%	51,40%	49,92%	49,92%	49,93%	49,66%	-0,27%	-0,26%	-1,68%
Cyclische component: correctie voor de stand van de conjunctuur	0,00%	0,00%	-0,01%	0,03%	0,01%	0,00%	-0,01%	-0,03%	0,00%
Impact van de one shots	0,48%	0,64%	0,23%	0,09%	0,05%	0,12%	0,07%	0,03%	-0,36%
Structurele ontvangsten	50,86%	50,76%	49,69%	49,79%	49,87%	49,54%	-0,33%	-0,25%	-1,32%

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023) en de Economische Vooruitzichten van het FPB (juni 2023).

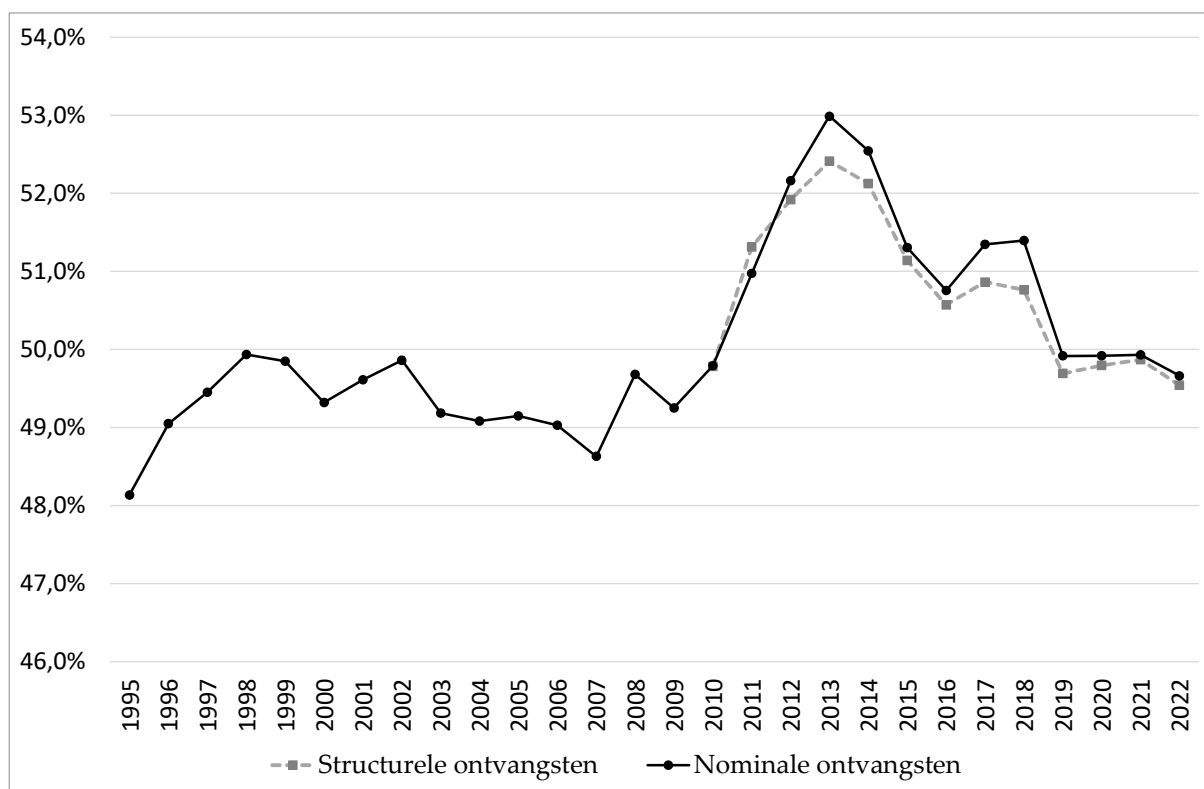
¹³ Volgens de laatste raming van de Europese Commissie (2018) is de semi-elasticiteit van de overheidsontvangsten ten opzichte van de economische cyclus zeer licht negatief voor België (-0,006 procentpunt bbp). Dit betekent dat wanneer de *output gap* (het verschil tussen het effectieve bbp en het potentiële bbp) met 1,0% toeneemt, de ontvangstenratio afneemt met 0,006 procentpunt bbp.

De toegenomen positieve impact van de tijdelijke en eenmalige ontvangsten in 2022 ten opzichte van 2021 was toe te schrijven aan het gunstige effect van een verschuiving, om technische redenen, van ontvangsten van 2021 naar 2022 via de kohieren personenbelasting. Dat heeft het negatieve effect van het versnelde inkohieringsritme van de PB op het niveau van de Gezamenlijke Overheid ¹⁴ en de eerste effecten van de aangevatte hervorming van de bedrijfsvoorheffingsbarema's ruimschoots gecompenseerd. Verwacht wordt dat de negatieve budgettaire impact van die hervorming sterker voelbaar zal worden tot in 2024.

Grafiek 5 geeft de evolutie weer van de nominale en structurele ontvangstenratio in een historisch perspectief (1995-2022). In het algemeen volgt de nominale ontvangstenratio de trend van de structurele ontvangstenratio. Het hogere niveau van de nominale ontvangstenratio wordt verklaard door de netto positieve impact van de *one shots* tussen 2012 en 2022. Naast het inkohieringsritme van de PB en de ontvangsten met betrekking tot gerechtelijke vonnissen en strafzaken die gedurende de volledige periode aanwezig waren, werden vooral ontvangsten opgetekend uit fiscale regularisaties tussen 2012 en 2015, alsook de tijdelijke stijging van ontvangsten uit de VenB tussen 2017 en 2019 als gevolg van een verschuiving naar voorafbetalingen.

¹⁴ Het opwaartse effect van het versnelde inkohieringsritme op de ontvangsten van Entiteit II uit de PB, die enkel via de kohieren geïnd worden en zonder rekening te houden met de thesaurievoorschotten (dus in de ESR-benadering), werd ruimschoots gecompenseerd door het neerwaartse effect op de ontvangsten van Entiteit I uit de PB. Entiteit I int de ontvangsten uit de PB door middel van voorheffingen en voorafbetalingen, terwijl zijn ontvangsten uit de kohieren negatief zijn (netto terugbetalingen).

Grafiek 5
Evolutie van de nominale en structurele ontvangstenratio in de periode 1995-2022
(in % bbp)

Bron: Berekeningen Secretariaat HRF op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023) en van het FPB (Economische Vooruitzichten 2023-2028, juni 2023). Aangezien de reeks van de one shots van het FPB pas beschikbaar is vanaf 2010, is het niet mogelijk om de structurele ontvangsten te bepalen voor de eerdere jaren.

1.2.3 Evolutie van de primaire uitgaven

1.2.3.1 Evolutie van de nominale primaire uitgaven

In de voorbije jaren werd de evolutie van de primaire uitgaven van de Gezamenlijke Overheid sterk beïnvloed door de opeenvolgende crisissen en door de beleidsmaatregelen als antwoord op die crisissen. De coronacrisis stuwde de (nominale) primaire uitgavenratio tot een ongeziene hoogte van 56,96% bbp in 2020. Naast de werking van de automatische stabilisatoren¹⁵ namen de verschillende overheden discretionaire maatregelen om de coronacrisis te beheersen, die de primaire uitgaven in 2020 deden oplopen. De forse terugval van het nominale bbp (-3,9%) stuwde de primaire uitgavenratio in 2020 nog verder omhoog (*noemereffect*).

¹⁵ Onder andere hogere uitgaven voor werkloosheidsuitkeringen bij een economische terugval (en lagere belastingontvangsten).

In 2021 daalde de primaire uitgavenratio fors (-3,24 procentpunt bbp) tot 53,72% bbp. De sterke stijging van het nominale bbp in 2021 (+9,3%) drukte de primaire uitgavenratio naar beneden (*noemereffect*). Daarnaast werden de tijdelijke steunmaatregelen om de gevolgen van de coronacrisis te verzachten, afgebouwd, al bleven die uitgaven ook in 2021 aanzienlijk. Voorts werden de primaire uitgaven in 2021 onder meer beïnvloed door de herstelplannen en de overstromingen die in juli 2021 vooral het Waalse Gewest troffen.

De primaire uitgavenratio nam verder af in 2022 (-1,70 procentpunt bbp) tot 52,03% bbp. Met een reële bbp-groei van 3,2% op jaarbasis zette het economische herstel na de pandemie zich voort in 2022. In combinatie met de oplopende inflatie nam het nominale bbp (+9,3%) opnieuw sterk toe, wat de ratio's uitgedrukt in % bbp temperde. De tijdelijke coronasteunmaatregelen werden verder terugschroefd in 2022. De oorlog in Oekraïne en de oplopende energieprijzen noopten de verschillende overheden echter tot het nemen van nieuwe discretionaire maatregelen. De regeringen namen een aantal maatregelen om de energieprijs te verlagen, vooral als steun aan de gezinnen. Bij de primaire uitgaven betroffen de belangrijkste steunmaatregelen inzake energie¹⁶ de kost van het normale en uitgebreide sociale tarief en de kost van de zogenaamde energiecheques, waaronder het basispakket elektriciteit en gas. De Russische inval in Oekraïne leidde eveneens tot bijkomende uitgaven voor de opvang van vluchtelingen en voor humanitaire hulp in Oekraïne, en tot het vrijmaken van een bijkomend budget voor defensie¹⁷.

¹⁶ De totale impact van de energiemaatregelen op de primaire uitgaven wordt geraamd op 0,58% bbp in 2022 (zie ook Tabel 77 in bijlage 5.3).

¹⁷ De totale impact op de primaire uitgaven van de maatregelen in verband met de Oekraïne-crisis wordt geraamd op 0,19% bbp in 2022 (zie ook Tabel 78 in bijlage 5.3).

Tabel 11
Nominale primaire uitgaven van de Gezamenlijke Overheid (in % bbp)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Totale primaire uitgaven	49,67%	50,14%	49,92%	56,96%	53,72%	52,03%	-1,70%	5,9%	-4,94%	2,36%
Lopende uitgaven	46,45%	46,72%	46,57%	53,38%	49,92%	48,51%	-1,42%	6,2%	-4,87%	2,06%
<i>Bezoldigingen</i>	12,43%	12,36%	12,28%	13,15%	12,48%	12,42%	-0,06%	8,8%	-0,73%	-0,01%
Lonen	8,34%	8,30%	8,26%	8,85%	8,42%	8,41%	-0,01%	9,3%	-0,43%	0,07%
Sociale premies t.l.v. de werkgevers	4,09%	4,06%	4,01%	4,31%	4,07%	4,01%	-0,06%	7,8%	-0,30%	-0,08%
<i>Aankopen van goederen en diensten</i>	4,02%	4,15%	4,11%	4,32%	4,25%	4,33%	0,08%	11,5%	0,01%	0,32%
<i>Subsidies aan bedrijven</i>	3,65%	3,68%	3,75%	4,96%	4,32%	3,71%	-0,62%	-6,2%	-1,25%	0,06%
waarvan loonkostensubsidies	1,08%	1,12%	1,15%	1,23%	1,18%	1,02%	-0,16%	-5,8%	-0,22%	-0,07%
<i>Sociale uitkeringen</i>	24,57%	24,56%	24,47%	27,97%	26,25%	25,70%	-0,55%	7,1%	-2,27%	1,13%
In geld	16,89%	16,83%	16,73%	19,90%	18,06%	17,37%	-0,69%	5,1%	-2,54%	0,48%
In natura	7,68%	7,73%	7,74%	8,06%	8,19%	8,33%	0,14%	11,3%	0,27%	0,65%
<i>Inkomensoverdrachten</i>	1,79%	1,97%	1,97%	2,98%	2,62%	2,35%	-0,27%	-2,0%	-0,64%	0,56%
waarvan naar de EU	0,71%	0,87%	0,84%	1,05%	1,00%	0,86%	-0,14%	-6,1%	-0,19%	0,15%
Kapitaaluitgaven	3,22%	3,42%	3,35%	3,58%	3,80%	3,52%	-0,28%	1,3%	-0,06%	0,30%
<i>Bruto-investeringen in vaste activa</i>	2,41%	2,63%	2,61%	2,69%	2,72%	2,66%	-0,06%	7,0%	-0,02%	0,25%
<i>Overige kapitaaluitgaven</i>	0,81%	0,80%	0,74%	0,89%	1,08%	0,85%	-0,22%	-13,3%	-0,04%	0,05%
<i>p.m. Terugbetaalbare belastingkredieten</i>	0,21%	0,21%	0,25%	0,32%	0,22%	0,22%	0,01%	11,8%	-0,09%	0,02%
<i>p.m. nominaal bbp</i>								9,3%		

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

Door de oplopende inflatie vonden in 2021 en 2022 meerdere overschrijdingen van de spilindex plaats. Als gevolg daarvan werden de sociale uitkeringen 1 maand later en de lonen van het overheidspersoneel 2 maanden later met 2% aangepast aan de gestegen levensduurte¹⁸. De evolutie van de bezoldigingen en van de meeste sociale uitkeringen in geld werd in belangrijke mate bepaald door de opeenvolgende indexeringen. Gezien de spreiding in de tijd van die indexeringen was de gemiddelde indexering van de overheidslonen (+7,0%) en van de sociale uitkeringen (+7,9%) op jaarbasis echter lager dan de jaarlijkse verandering van de gezondheidsindex (+9,3%) in 2022¹⁹. Uitgedrukt in % bbp, daalde de ratio van de **bezoldigingen** (-0,06 procentpunt bbp) tot 12,42% bbp in 2022, en kwam hiermee op een vergelijkbaar niveau als in 2017.

De verschillende overheden namen maatregelen om de uitgaven voor **aankopen van goederen en diensten** te beperken in 2022. Die werkingskosten stonden echter onder druk door de grote prijsstijgingen van veel goederen en diensten, en in het bijzonder voor wat de uitgaven voor energie betreft. Als gevolg van de oorlog in Oekraïne werden bovendien de aankopen van goederen en diensten voor defensie verhoogd in het kader van het Readiness-plan (+0,04 procentpunt bbp). In het totaal namen de aankopen van goederen en diensten van de Gezamenlijke Overheid in 2022 toe met 0,08 procentpunt bbp tot 4,33% bbp, het hoogste niveau in de beschouwde periode 2017-2022.

¹⁸ De spilindex werd met name overschreden in augustus 2021, december 2021, februari 2022, april 2022, juli 2022, oktober 2022 en november 2022.

¹⁹ Verwacht wordt dat de inhaalbeweging in 2023 zal plaatsvinden.

De **subsidies aan bedrijven** kenden een forse piek in 2020 (4,96% bbp) als gevolg van de genomen maatregelen om de impact van de coronacrisis te verzachten. Door de afbouw van de coronamaatregelen in 2021 en het verdere terugschroeven ervan in 2022 liepen de subsidies terug tot 3,71% bbp. Daartegenover leidden de nieuwe sociale akkoorden in de zorgsector vanaf 2021 tot hogere overheidssubsidies aan de ziekenhuizen, rusthuizen en andere zorginstellingen. In 2022 werden daarenboven voor 0,06% bbp aan subsidies toegekend om de hogere energiekost van bepaalde bedrijven ²⁰ deels te compenseren of om gebouwen energiezuiniger te maken.

Ook de **inkomensoverdrachten** aan andere sectoren vertoonden een piek in 2020 (2,98% bbp) door de coronasteunmaatregelen. De geleidelijke afbouw van die tijdelijke coronasteunmaatregelen, zoals compensatievergoedingen en hinderpremies aan zelfstandigen en ondernemingen, in 2021 en 2022 overtrof ruimschoots de nieuwe maatregelen. Onder de nieuwe maatregelen met een opwaarts effect op de inkomensoverdrachten in 2022 vallen de militaire en humanitaire hulp aan Oekraïne (0,01% bbp) en de kost van de verschillende “energiecheques” om de energiefactuur van de gezinnen te verlichten (in totaal 0,30% bbp), waaronder het basispakket elektriciteit en gas. In 2020 en 2021 was het bedrag van de Belgische bijdrage aan de Europese begroting op basis van het bruto nationaal inkomen (bni) hoger dan voorheen. Die bni-bijdrage daalde terug in 2022 waardoor de inkomensoverdrachten aan de Europese Unie in 2022 terug op een vergelijkbaar niveau als in de jaren 2018-2019 uitkwamen (zie ook Tabel 24 in deel 1.4.3). Globaal genomen bleef het niveau van de inkomensoverdrachten aan andere sectoren in 2022 (2,35% bbp) wel beduidend hoger dan vóór het uitbreken van de coronacrisis.

De **kapitaaluitgaven** daalden met 0,28 procentpunt bbp tot 3,52% bbp in 2022. De daling deed zich vooral voor bij de overige kapitaaluitgaven (-0,22 procentpunt bbp). Immers, de uitgaven die voortvloeiden uit de met de verzekeraars bereikte overeenkomst voor de schadeloosstelling van de door de overstromingen van juli 2021 getroffen personen (0,25% bbp) werden conform het ESR volledig aangerekend bij de overige kapitaaluitgaven van 2021. De bruto-investeringen in vaste activa (-0,06 procentpunt bbp) namen in 2022 minder snel toe dan het nominale bbp, ondanks de uitvoering van de herstelplannen en de bijkomende investeringen bij defensie (ten belope van 0,04% bbp) naar aanleiding van de Oekraïne-crisis en het nakomen van de overeenkomsten met de NAVO. In het deel 3 van dit Advies wordt dieper ingegaan op de evolutie van de overheidsinvesteringen.

²⁰ Bijvoorbeeld de NMBS, de Lijn en Aquafin.

Hoewel de **sociale uitkeringen** sinds de piek van 2020 (27,97% bbp) afgenomen zijn, bleven ze hoog in 2022 (25,70% bbp) (zie Tabel 12 hierna). Terwijl de sociale uitkeringen in geld nog afgenomen zijn in de periode 2020-2022 (-2,27 procentpunt bbp), zijn de sociale uitkeringen in natura blijven toenemen. Dit heeft te maken met bepaalde maatregelen in verband met de gezondheids crisis, zoals uitgaven voor de vaccinaties en het testen, en met bepaalde energiemaatregelen in 2022 (ten belope van 0,20% bbp) waarvan de kost van het uitgebreide en normale sociale tarief de belangrijkste is.

De uitgaven voor (tijdelijke) werkloosheid en het overbruggingsrecht voor zelfstandigen, die piekten in het crisisjaar 2020, liepen terug tot 1,00% bbp in 2022, een vergelijkbaar niveau als in 2019, net vóór het uitbreken van de coronapandemie. De pensioenuitgaven en de uitgaven voor de ziekte- en invaliditeitsuitkeringen zijn in de beschouwde periode 2017-2022 echter aanzienlijk toegenomen. Naast de indexeringen van de meeste sociale uitkeringen in geld werd in 2021 en 2022 ook de structurele maatregel uit het federale regeerakkoord uitgevoerd, waarbij de minimumuitkeringen inzake pensioenen, arbeidsongeschiktheid, werkloosheid of sociale bijstand geleidelijk verhoogd worden tot 2024.

Tabel 12
Evolutie van de sociale uitkeringen van de Gezamenlijke Overheid (in % bbp)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Sociale uitkeringen	24,57%	24,56%	24,47%	27,97%	26,25%	25,70%	-0,55%	7,1%	-2,27%	1,13%
In geld	16,89%	16,83%	16,73%	19,90%	18,06%	17,37%	-0,69%	5,1%	-2,54%	0,48%
Pensioenen (excl. IGO)	10,28%	10,32%	10,29%	11,14%	10,56%	10,73%	0,17%	11,1%	-0,41%	0,45%
Gezinsbijslagen	1,46%	1,44%	1,44%	1,54%	1,45%	1,40%	-0,05%	5,6%	-0,14%	-0,06%
Loopbaanonderbreking en brugpensioen (SWT)	0,46%	0,41%	0,34%	0,31%	0,24%	0,21%	-0,03%	-4,8%	-0,10%	-0,26%
Werkloosheid en overbruggingsrecht (*)	1,20%	1,09%	0,99%	2,78%	1,80%	1,00%	-0,80%	-39,4%	-1,78%	-0,20%
Uitkeringen ziekte en invaliditeit	1,85%	1,91%	1,95%	2,19%	2,14%	2,19%	0,05%	11,9%	0,00%	0,34%
Leefloon	0,29%	0,30%	0,30%	0,34%	0,33%	0,31%	-0,02%	3,0%	-0,04%	0,02%
Overige (incl. IGO)	1,36%	1,36%	1,40%	1,61%	1,54%	1,53%	-0,01%	8,8%	-0,07%	0,17%
In natura	7,68%	7,73%	7,74%	8,06%	8,19%	8,33%	0,14%	11,3%	0,27%	0,65%
waarvan gezondheidszorg	6,63%	6,67%	6,72%	6,94%	7,06%	6,93%	-0,13%	7,4%	-0,01%	0,30%
<i>p.m. nominaal bbp</i>								9,3%		

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023)

(*) Het overbruggingsrecht voor zelfstandigen wordt bij de rubriek van de werkloosheidsuitgaven geboekt in de NR.

1.2.3.2 Evolutie van de structurele primaire uitgaven

De evolutie van de (nominale) primaire uitgavenratio wordt beïnvloed door het conjunctuurverloop en door de impact van de eenmalige en tijdelijke factoren (de zogenaamde *one offs* of *one shots*). Bij de structurele primaire uitgavenratio worden die effecten uitgezuiverd (zie Tabel 13). Hoewel de schommelingen van de primaire uitgavenratio die gepaard gingen met het uitbreken van de coronacrisis in structurele termen minder uitgesproken waren dan in nominale termen, bleven ze nog steeds aanzienlijk. De structurele primaire uitgavenratio steeg in 2020 met 2,86 procentpunt bbp tot 53,38% bbp, en daalde vervolgens met 1,31 procentpunt bbp tot 52,07% bbp in 2022 (waarvan -0,42 procentpunt bbp in 2022). Ondanks die daling bleef de structurele primaire uitgavenratio in 2022 beduidend hoger dan vóór het uitbreken van de coronacrisis. Merk op dat we ook in de periode 2017-2019 reeds een toename van de structurele primaire uitgavenratio (+0,79 procentpunt bbp) vaststelden.

Tabel 13
Structurele primaire uitgaven (in % bbp)

		2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Totale primaire uitgaven	(1)	49,67%	50,14%	49,92%	56,96%	53,72%	52,03%	-1,70%	-4,94%	2,36%
Correctie voor de stand van de conjunctuur	(2)=(2a)+(2b)	-0,11%	-0,25%	-0,61%	3,53%	0,88%	-0,07%	-0,96%	-3,60%	0,03%
Tellereffect	(2a)	-0,01%	-0,03%	-0,08%	0,47%	0,12%	-0,01%	-0,13%	-0,48%	0,00%
Noemereffect	(2b)	-0,09%	-0,22%	-0,53%	3,06%	0,76%	-0,06%	-0,83%	-3,12%	0,03%
Cyclisch gecorrigeerde primaire uitgaven	(3)=(1)-(2)	49,78%	50,39%	50,54%	53,44%	52,84%	52,10%	-0,74%	-1,33%	2,33%
Impact van one shots	(4)	0,05%	0,00%	0,02%	0,06%	0,35%	0,04%	-0,32%	-0,02%	-0,02%
Structurele primaire uitgaven	(5)=(3)-(4)	49,72%	50,40%	50,52%	53,38%	52,49%	52,07%	-0,42%	-1,31%	2,34%

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023) en de Economische Vooruitzichten van het FPB (juni 2023).

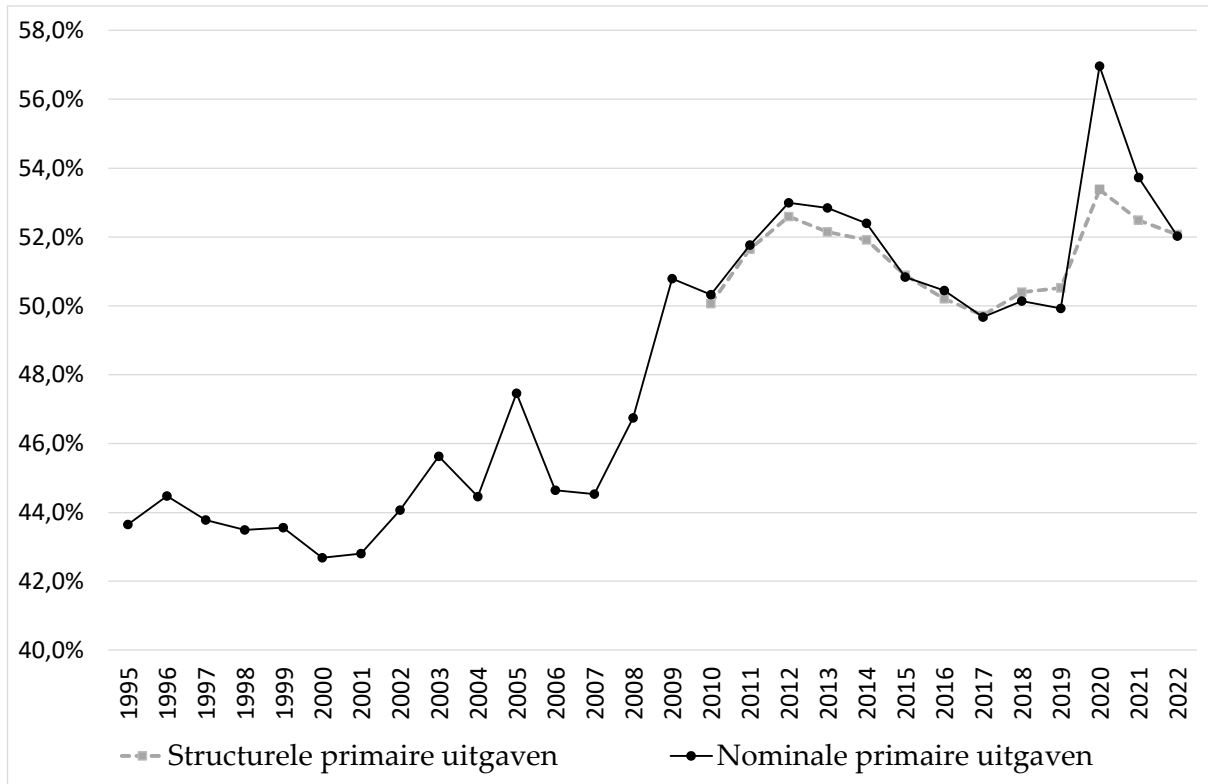
De *output gap* meet het verschil tussen het reële bbp en het potentiële bbp. Een positieve *output gap* betekent dat de conjunctuur een gunstige invloed uitoefent op de overheidsfinanciën, wat zich onder meer vertaalt in lagere nominale uitgaven. Het omgekeerde geldt bij een negatieve *output gap*. In de periode 2017-2019 was de *output gap* positief. Gecorrigeerd voor de cyclus was de primaire uitgavenratio toen bijgevolg hoger dan in nominale termen. In 2020 werd de *output gap* sterk negatief. Door het uitbreken van de coronacrisis lag het reële bbp immers een stuk onder het potentiële bbp. In 2020 moest er dus een vrij grote correctie in tegengestelde zin gebeuren om de primaire uitgavenratio uit te zuiveren voor de cyclus. De *output gap* werd minder negatief in 2021, en in 2022 werd die opnieuw licht positief.

Zoals uit Tabel 13 blijkt, bedroeg de impact van de conjunctuur op de primaire uitgavenratio -0,07% bbp in 2022, tegenover 0,88% bbp in 2021. Van de totale jaar-op-jaar-daling van de nominale primaire uitgavenratio in 2022 (1,70 procentpunt bbp) was aldus 0,96 procentpunt bbp toe te schrijven aan de conjuncturele impact. Ter illustratie wordt de impact van de conjunctuur opgesplitst in twee onderdelen. Enerzijds is er een tellereffect dat de weerslag van de cyclus weergeeft op de werkloosheidsuitgaven. Anderzijds is er een noemereffect dat de weerslag van de verandering van het bbp op de ratio weerspiegelt ²¹.

De impact van de eenmalige en tijdelijke factoren bedroeg in 2022 0,04% bbp. Dat was een daling met 0,32 procentpunt bbp tegenover 2021. In 2021 was de impact van de *one offs* op de primaire uitgaven (0,35% bbp) vrij hoog, in het bijzonder omwille van de uitgaven voor de overstromingen van juli 2021 (0,27% bbp). Conform de Europese richtlijnen in het kader van de algemene ontsnappingsclausule (*General Escape Clause*) worden de genomen steunmaatregelen om de impact van de coronacrisis te beperken, door het Federaal Planbureau niet beschouwd als *one offs*. Hetzelfde geldt voor de tijdelijke maatregelen in verband met de energiecrisis en de oorlog in Oekraïne, met inbegrip van de kosten die voortvloeien uit de opvang van Oekraïense vluchtelingen, de humanitaire hulp en bepaalde bijkomende defensie-uitgaven, conform de Europese richtlijnen over de classificatie van tijdelijke en eenmalige maatregelen.

²¹ De raming van de cyclische component is gebaseerd op de methodologie van de Europese Commissie. Daarbij wordt de output gap vermenigvuldigd met semi-elasticiteiten voor de uitgavenratio – opgesplitst voor het tellereffect, zijnde de impact van de conjunctuur op de werkloosheidsuitgaven, en het noemereffect, zijnde de impact van de verandering van het bbp op de ratio – die werden geraamd voor iedere lidstaat afzonderlijk.

Grafiek 6
Evolutie van de nominale en structurele primaire uitgavenratio
in de periode 1995-2022 (in % bbp)

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023) en de Economische Vooruitzichten van het FPB (juni 2023). Aangezien de reeks voor de one shots van het FPB pas beschikbaar is vanaf 2010, is het niet mogelijk om de structurele ontvangsten te bepalen voor de eerdere jaren.

Grafiek 6 geeft de evolutie weer van de nominale en structurele primaire uitgavenratio sinds 1995. Tussen 2000 en 2022 is de nominale primaire uitgavenratio met 9,34 procentpunt bbp toegenomen. Opvallend hierbij is de forse uitgavengroei die tussen 2007 en 2012 (+ 8,46 procentpunt bbp) opgetekend werd, en de uitgavenpiek in het jaar 2020 (+ 7,04 procentpunt bbp tot 56,96% bbp). Zowel de nominale (52,03% bbp) als de structurele (52,07% bbp) primaire uitgavenratio van 2022 hebben een vergelijkbaar niveau als in 2014. Dit niveau is echter hoger dan vóór het uitbreken van de coronacrisis, toen die ratio's rond de 50% bbp schommelden, en aanzienlijk hoger dan vóór de financieel-economische crisis van 2008-2009. Binnen de eurozone²² tekende België in 2022 de op drie na hoogste primaire uitgavenratio op (zie Grafiek 28 in bijlage 5.2).

²² De gemiddelde nominale primaire uitgavenratio in de eurozone bedroeg in 2022 49,0% bbp.

1.2.4 Evolutie van de rentelasten en determinanten

In 2022 daalde het gewicht van de rentelasten tot 1,52% bbp. De dalende trend die al drie decennia werd waargenomen, zette zich dus voort. De impliciete rentevoet van de overheidsschuld daalde nog tot 1,52% en de uitstaande schuld uitgedrukt in percentage van het bbp liep terug.

Tabel 14
Evolutie van de rentelasten

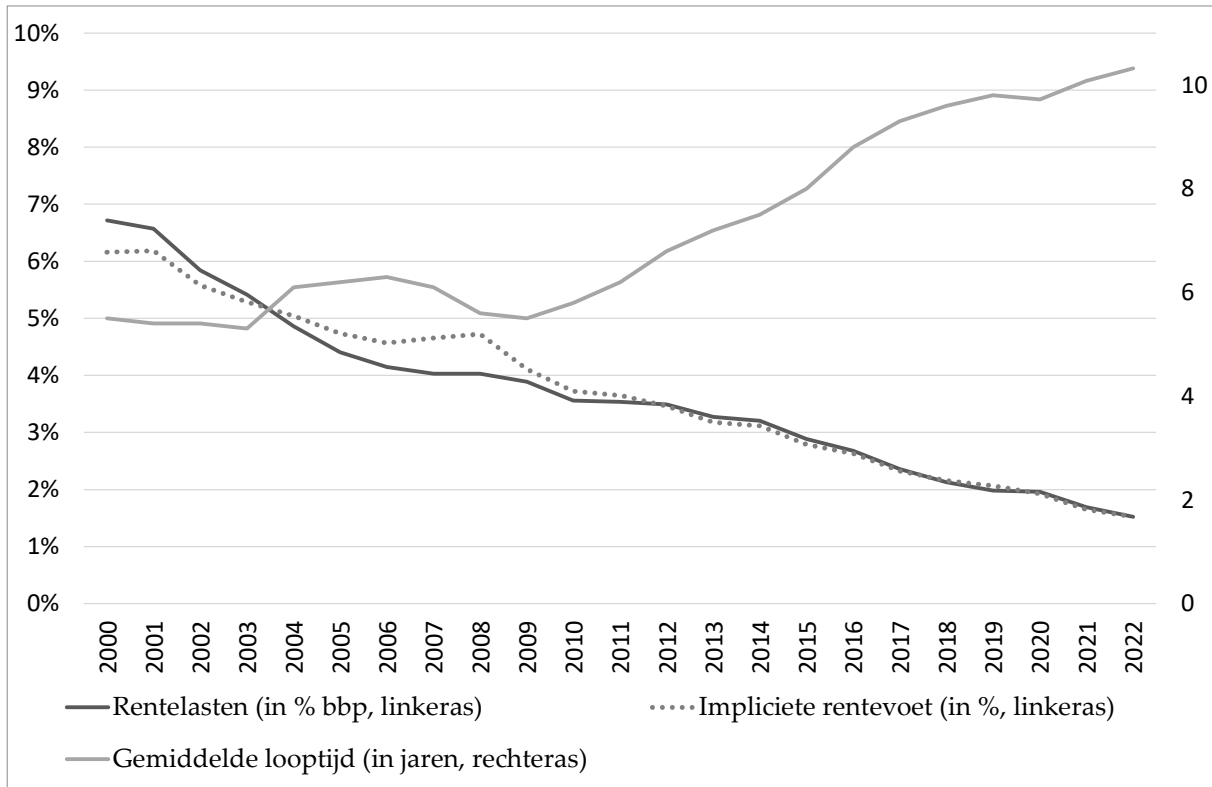
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Rentelasten	2,36%	2,12%	1,98%	1,96%	1,69%	1,52%	-0,17%	-0,44%	-0,84%
Impliciete rente	2,32%	2,15%	2,06%	1,92%	1,65%	1,52%	-0,13%	-0,40%	-0,80%
Gemiddelde looptijd (in jaren)	9,30	9,60	9,80	9,72	10,08	10,32	0,24	0,60	1,02

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van het INR, de NBB en het Federaal Agentschap van de Schuld.

Plaatsen we de evolutie van die variabelen binnen een historisch perspectief (2000-2022), dan blijkt dat het verloop in 2022 aansluit bij de trend die sinds het uitbreken van de financieel-economische crisis (2008-2009) werd waargenomen. Zowel de rentelasten als de impliciete rentevoet bleven dalen²³. Als we het noemereffect buiten beschouwing laten, blijkt ook dat de rentelasten in absolute cijfers hun neerwaartse trend hebben voortgezet, met een daling van 141 miljoen euro (-1,7%). De uitstaande schuld uitgedrukt als percentage van het bbp is opnieuw gedaald na twee jaar te zijn gestegen, en heeft op die manier bijgedragen aan de daling van de ratio van de rentelasten. De gewogen gemiddelde looptijd van de schuld zette in 2022 de stijgende trend verder die sinds 2010 waargenomen werd. Die overschreed 10 jaar in 2021 en bereikte 10 jaar en 4 maanden in 2022, wat het hoogst genoteerde niveau ooit is.

²³ Niettegenstaande de marktrentevoeten in de loop van 2021 opnieuw zijn beginnen stijgen (de OLO-rentevoet op 10 jaar kende een gemiddelde stijging van -0,1% in 2021 tot 1,7% in 2022 op jaarbasis), nam de impliciete rentevoet in 2022 niet toe, aangezien de langetermijnobligaties in 2022 nog geherfinancierd werden tegen een marktrentevoet die lager was dan de marktrentevoet waartegen ze werden uitgegeven.

Grafiek 7
Evolutie van de rentelasten, impliciete rentevoet en gemiddelde looptijd
(respectievelijk in % bbp, in procent en in jaren)

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van het INR, de NBB en het Federaal Agentschap van de Schuld.

1.2.5 Evolutie van de schuldgraad

Terwijl de schuldgraad van de Gezamenlijke Overheid sinds 2014 een neerwaarts traject volgde en in 2018 voor het eerst sinds het uitbreken van de financieel-economische crisis (2008-2009) onder 100% bbp was gezakt, heeft de gezondheids crisis van 2020 die schuldgraad met 14,4 procentpunt bbp de hoogte in gejaagd. Na de piek van 112,0% bbp in 2020 liep die gecumuleerd over de twee voorbije jaren terug met 6,9 procentpunt bbp en kwam eind 2022 uit op 105,1% bbp.

De daling die in 2021-2022 werd waargenomen, was voor het grootste deel toe te schrijven aan Entiteit I (cumulatief -6,8 procentpunt bbp) en in geringere mate aan de Lokale Overheden (cumulatief -0,6 procentpunt bbp). De bijdrage tot de schuldgraad van het geheel van de Gemeenschappen en Gewesten volgde daarentegen een stijgende trend (cumulatief +0,5 procentpunt bbp over 2021-2022) die reeds werd waargenomen sinds de financieel-economische crisis van 2008-2009. Een analyse per deelsector en per deelgebied is te vinden in deel 2.

Tabel 15
Evolutie van de bruto geconsolideerde schuldgraad
en bijdrage van de deelsectoren (in % bbp)

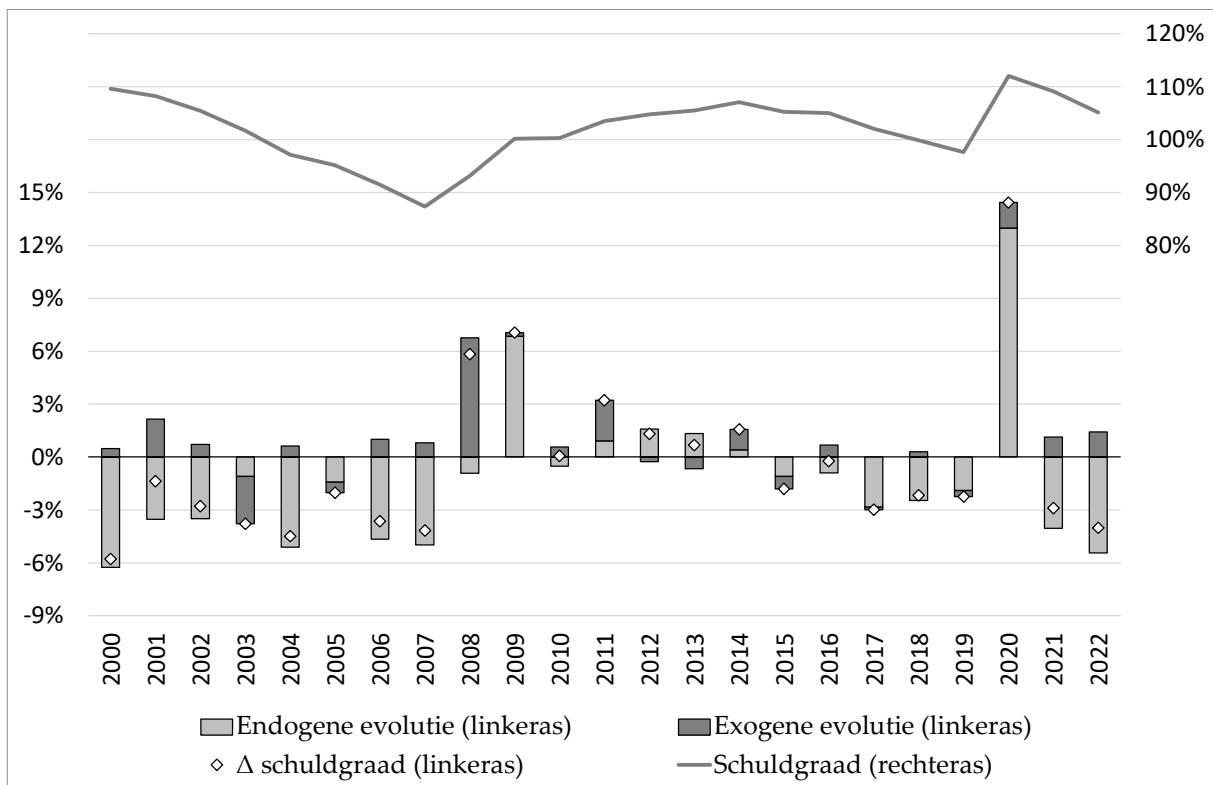
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Gezamenlijke overheid	102,0%	99,9%	97,6%	112,0%	109,1%	105,1%	-4,0%	5,3%	-6,9%	3,1%
Entiteit I	83,8%	82,0%	80,0%	90,5%	87,7%	83,7%	-4,0%	4,4%	-6,8%	-0,1%
Entiteit II	18,2%	17,8%	17,6%	21,6%	21,4%	21,4%	0,0%	9,3%	-0,2%	3,2%
Gemeenschappen en Gewesten	12,8%	12,7%	12,7%	16,5%	16,9%	17,0%	0,2%	10,3%	0,5%	4,2%
Lokale Overheden	5,3%	5,1%	4,9%	5,0%	4,6%	4,4%	-0,2%	5,3%	-0,6%	-0,9%
<i>p.m. nominaal bbp</i>								9,3%		

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van het INR en van de NBB (NBB.Stat).

De totale verandering van de schuldgraad (in % bbp) kan worden onderverdeeld in een endogene verandering (deel 1.2.5.1) en een exogene verandering (deel 1.2.5.2). De recente evolutie (2017-2022) van de schuldgraad is voor het grootste deel toe te schrijven aan de endogene verandering van de schuld.

Grafiek 8
Evolutie van de schuldgraad (in % bbp)

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van het INR en van de NBB.

1.2.5.1 Endogene schuldevolutie

De endogene verandering van de schuldgraad vloeit voort uit de wisselwerking tussen de economische groei, de impliciete rentevoet (gemiddelde nominale rentevoet op de schuld) en het primaire saldo.

De endogene schuldevolutie is immers gelijk aan het verschil tussen het primaire saldo dat nodig is om de schuldgraad constant te houden (vereist primair saldo) en het (gerealiseerde) effectieve primaire saldo. Het primaire saldo dat vereist is voor het stabiliseren van de schuldgraad is afhankelijk van het verschil tussen de nominale bbp-groei (noemereffect) en de impliciete rentevoet op de uitstaande schuld (tellereffect), alsook van de initiële schuldgraad. Hierdoor komt het vereiste primaire saldo overeen met de autonome schulddynamiek (sneeuwbaaleffect), aangezien de factoren niet rechtstreeks afhankelijk zijn van overheidsacties op een bepaald moment.

De endogene verandering van de schuld was in 2020 aanzienlijk en bleef ook significant in 2021-2022, maar dan in tegengestelde richting. De endogene stijging van de schuldgraad in 2020 was namelijk het gevolg van het gecombineerde effect van een effectief primair tekort dat aanzienlijk gestegen was, terwijl de autonome schulddynamiek (vereist primair saldo) ongunstig werd.

In 2021 en 2022 werd de autonome schulddynamiek zeer gunstig en compenseerde ruimschoots de impact van het effectieve primaire saldo dat zich maar gedeeltelijk had hersteld. Dat leidde dus tot een endogene vermindering van de schuldgraad gedurende die beide jaren van respectievelijk 4,0 procentpunt en 5,4 procentpunt bbp.

Tabel 16
Evolutie van de schuldgraad (in % bbp)

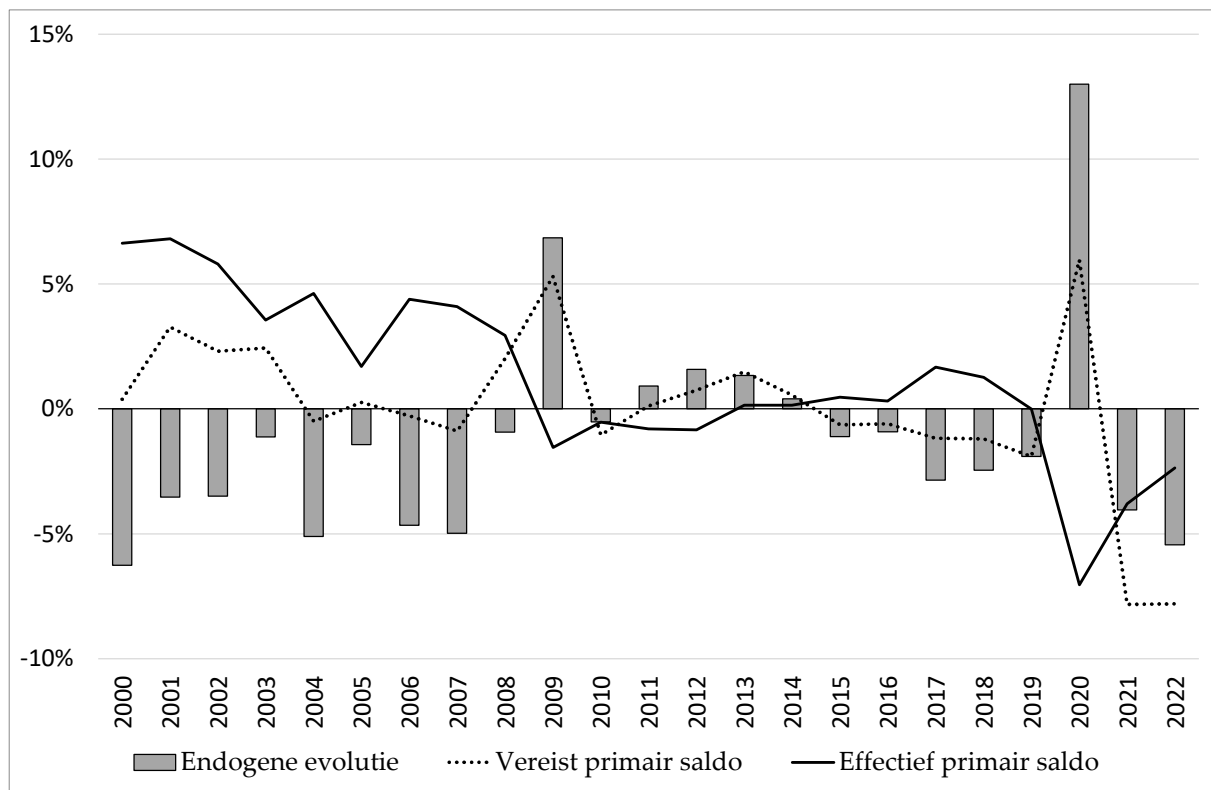
		2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Schuldratio		102,0%	99,9%	97,6%	112,0%	109,1%	105,1%	-4,0%	-6,9%	3,1%
<i>Evolutie (Δ)</i>	$-(1)+(2)$	-3,0%	-2,2%	-2,2%	14,4%	-2,9%	-4,0%			
		gecumuleerde evolutie								
<i>waarvan endogene evolutie</i>	$(1)=(1.a)-(1.b)$	-2,8%	-2,5%	-1,9%	13,0%	-4,0%	-5,4%	-5,4%	-9,5%	-0,8%
Vereist primair saldo voor stabilisatie	$(1.a) = (5) * \text{schuldratio } (t-1)$	-1,2%	-1,2%	-1,9%	6,0%	-7,8%	-7,8%	-7,8%	-15,6%	-12,8%
Effectief primair saldo	(1.b)	1,7%	1,3%	0,0%	-7,0%	-3,8%	-2,4%	-2,4%	-6,2%	-12,0%
<i>waarvan exogene evolutie</i>	(2)	-0,1%	0,3%	-0,3%	1,4%	1,1%	1,4%	1,4%	2,6%	3,9%
Detail vereist primair saldo voor stabilisatie										
Nominale bbp groei ('n')	(3)	3,5%	3,4%	4,0%	-3,9%	9,3%	9,3%	0,1%	13,3%	5,9%
Impliciete rentevoet ('i')	(4)	2,3%	2,2%	2,1%	1,9%	1,6%	1,5%	-0,1%	-0,4%	-0,8%
'Gecorrigeerd' verschil $((i-n)/(1+n))$	$(5)=[(4)-(3)]/(1+(3))$	-1,1%	-1,2%	-1,9%	6,1%	-7,0%	-7,1%	-0,2%	-13,3%	-6,0%

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van het INR en van de NBB.

Grafiek 9 en Grafiek 10 plaatsen de endogene schuldevolutie binnen een historisch perspectief. Zoals uit Grafiek 9 blijkt, is de omvang van de endogene factoren sinds 2020 ongezien in vergelijking met de evolutie van de voorbije twee decennia. Het effectieve primaire saldo werd immers zeer negatief in 2020 en herstelde zich slechts gedeeltelijk in 2021 en 2022, terwijl het vereiste primaire saldo uitzonderlijk hoog was in 2020 en uitzonderlijk negatief in 2021 en 2022. De endogene toename van de schuld in 2020 betekende een breuk met de periode 2015-2019, waarin de endogene en exogene factoren allebei een schuldverlagend effect hadden. De omvang van de endogene daling van de schuld in 2021 en 2022 is vrij gelijklopend met de dalingen die waargenomen werden tussen het jaar 2000 en de wereldwijde financiële crisis van 2008, op het feit na dat het effectieve primaire saldo in 2021 en 2022 een tekort vertoonde, terwijl het vereiste primaire saldo beduidend positiever was.

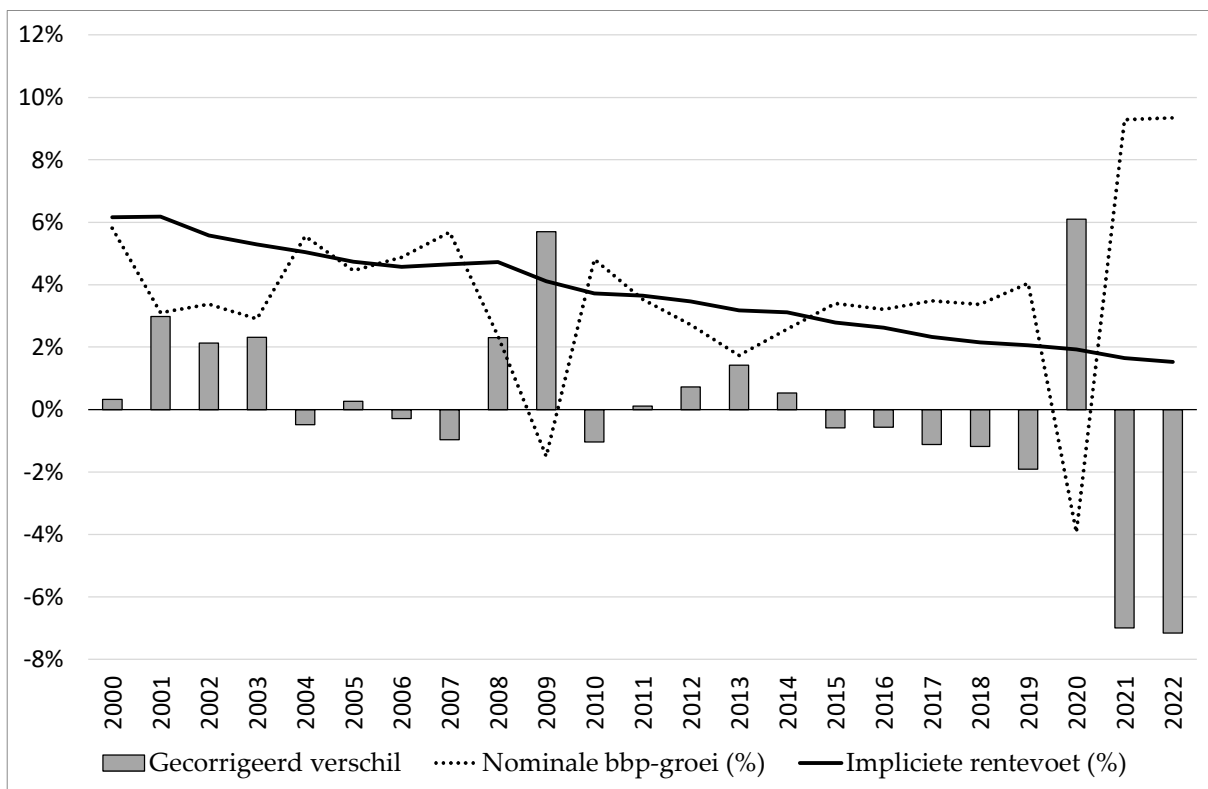
Grafiek 9
Detail van de endogene schuldevolutie (in % bbp)

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van het INR en van de NBB.

Het feit dat het vereiste primaire saldo voor de stabilisatie van de schuldgraad sterk toenam in 2020 en daalde in 2021 en 2022, wordt hoofdzakelijk verklaard door een forse krimp van het nominale bbp in 2020 (-3,9%) gevolgd door een uitzonderlijk sterke nominale bbp-groei (tellereffect) in 2021 en 2022 (respectievelijk +9,2% en +9,3%) als gevolg van het gecombineerde effect van het herstel van de economische bedrijvigheid en een hogere inflatie. Bovendien bleef de impliciete rentevoet zakken tot een historisch laag peil van 1,5%. Aangezien de nominale bbp-groei boven de impliciete rentevoet lag in 2021, werd het vereiste primaire saldo weer negatief. Nadat in 2020 een sneeuwbaaleffect was ontstaan, werd in 2021 en 2022 opnieuw een gunstige autonome schulddynamiek vastgesteld.

Grafiek 10
Vershil impliciete rente – nominale bbp-groei (in %)

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van het INR en van de NBB.

1.2.5.2 Detail van de exogene schulddeterminanten

Tussen 2020 en 2022 hadden de exogene schulddeterminanten (financiële verrichtingen op activa en passiva die niet als schuld worden beschouwd en aanpassingen die geen invloed hebben op het vorderingensaldo) een **ongunstige (schuldverhogende) impact op de schuldgraad van bijna 1,0% bbp op jaarbasis**. Tabel 17 geeft de **grote rubrieken van exogene factoren** weer.

Tabel 17
Detail van de exogene factoren (in % bbp)

		2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Totaal		-0,1%	0,3%	-0,3%	1,4%	1,1%	1,4%	0,3%	37,4%	0,0%	1,6%
Netto deelnemingen	(1)	-0,5%	0,1%	0,2%	0,1%	0,2%	0,3%	0,1%	58,0%	0,3%	0,8%
Leningen	(2)	0,2%	0,3%	0,3%	0,4%	0,4%	0,5%	0,0%	18,0%	0,1%	0,3%
Afgeleide financiële producten	(3)	0,0%	-0,1%	-0,1%	-0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	8,4%	0,0%	-0,1%
Verschuif intresten op transactiebasis vs kasbasis	(4)	0,4%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,0%	5,8%	0,0%	-0,1%
Uitgifte boven (-)/onder(+) de nominale waarde	(5)	-0,3%	-0,1%	-0,4%	-0,8%	-0,6%	0,6%	1,2%	-209,6%	1,4%	0,9%
Chartaal geld en deposito's	(6)	0,1%	-0,2%	-0,4%	0,8%	1,0%	-0,2%	-1,2%	-121,4%	-1,0%	-0,3%
Verschuif timing fiscale ontvangsten (ESR vs kas)	(7)	-0,4%	0,1%	-0,2%	0,6%	0,5%	0,4%	-0,1%	1,3%	-0,1%	0,9%
Pensioenen	(8)	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	-100,0%	-0,1%	-0,1%
Varia	(9)	0,2%	0,2%	0,0%	-0,1%	-0,4%	-0,4%	0,1%	2,7%	-0,3%	-0,6%
Residuele statistische discrepantie	(10)	0,1%	-0,4%	-0,2%	0,2%	-0,3%	-0,1%	0,2%	-58,1%	-0,3%	-0,3%
<i>p.m. nominaal bbp</i>									9,3%		

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Noot: In het ESR 2010 maakt de aflossing van de uitgiftepremies boven/ onder de nominale waarde deel uit van de rentelasten. Naar analogie met de methodologie van Eurostat en het INR worden de uitgiftepremies geklasseerd onder de exogene schulddeterminanten.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van het INR en van de NBB.

Van de exogene factoren hadden chartaal geld en deposito's (lijn (6)) opnieuw een schuldverlagend effect in 2022 (-0,2% bbp). Het schuldverhogende effect dat merkbaar was in 2020 en 2021, is dus verdwenen.

In 2022 leidden de nettodeelnemingen (lijn (1)) tot een lichte toename van de schuldgraad (+0,3% bbp), wat in lijn was met de evolutie die de laatste jaren werd waargenomen²⁴. De financiering van de verstrekte leningen (lijn (2)) deed de schuld toenemen met 0,5% bbp in 2022 en volgt sinds meerdere jaren ook een opwaartse trend.

Het verschil tussen de intresten op transactiebasis (vastgestelde rechten) en de intresten op kasbasis²⁵ (lijn (4)), die voor de boven pari uitgegeven effecten de voorgaande jaren hoger waren dan die op transactiebasis, had in 2022 een schuldverhogend effect (+0,3% bbp) waarvan de omvang vergelijkbaar was met die van de voorgaande jaren.

²⁴ De aanzienlijke schuldverlagende impact van de nettodeelnemingen in 2017 was voornamelijk het gevolg van de verkoop van een deel van de participatie van de Federale Overheid in BNP Paribas Fortis.

²⁵ De intresten worden bij de uitgaven geboekt op basis van de vastgestelde rechten (in lijn met de marktrentevoeten en op continue wijze), terwijl ze in de geconsolideerde brutoschuld op kasbasis worden geboekt.

De uitgiftepremies (lijn (5)) hadden in 2022 een schuldverhogend effect (+0,6% bbp), terwijl ze daarvoor een schuldverlagend effect hadden. Dat komt doordat de marktrente in 2022 voor een groot deel hoger was dan de couponrente, waardoor de uitgiftewaarde van de effecten lager was dan de nominale waarde ²⁶. Dat verschil was een gevolg van het strakkere monetaire beleid van de Europese Centrale Bank (ECB) tegen de achtergrond van een hoge inflatie.

Het verschil in timing tussen de belastingen die al zijn ingekohierd (ESR) maar nog niet geïnd (kasbasis) (opgenomen onder lijn (7)), had een schuldverhogend effect van 0,4% bbp in 2022. Dat verschil was evenwel iets minder groot dan in 2020 en 2021. Het algemene betalingsuitstel voor de directe belastingen (PB, VenB, BNI en RPB) voor aanslagjaar 2022 en het betalingsuitstel voor de bedrijfsvoorheffing en de sociale bijdragen in het vierde kwartaal, die toegekend werden in de context van de energiecrisis, hadden ook een tijdelijk schuldverhogend effect in 2022.

In de rubriek “Varia” (lijn (9)) zijn ook de uitgaven te vinden voor de schadevergoedingen die het Waalse Gewest verschuldigd was aan de slachtoffers van de overstromingen in 2021, maar waarvan de betaling werd uitgesteld. Dat deed de schuld in 2022 toenemen via een daling van de “Overige schulden” ²⁷ bij de financiële passiva. De afwezigheid van effectieve betaling van de eerste schijven van de subsidies in het kader van de Faciliteit voor Herstel en Veerkracht verhoogde ook tijdelijk de overheidsschuld.

Tot slot had de residuele statistische discrepantie ²⁸ (lijn (10)) in 2022 een schuldverlagend effect (-0,1% bbp).

²⁶ De geconsolideerde bruto-overheidsschuld (Maastricht-definitie) wordt gewaardeerd tegen nominale waarde (faciaal, dus bij terugbetaling en niet bij uitgifte).

²⁷ Die rubriek, die de impact doorheen de tijd weerspiegelt van het principe van boeking op basis van vastgestelde rechten aan de passiefzijde, maakt deel uit van de netto toename van financiële passiva die niet als overheidsschuld worden beschouwd (Maastricht-definitie).

²⁸ De overheidsschuld wordt bepaald op basis van de financiële rekeningen (uitstaande bedragen van de diverse schuldinstrumenten). De statistische discrepantie is het verschil tussen, enerzijds, de evolutie van de aldus gemeten schuld en, anderzijds, het vorderingensaldo en de overige gekende verklarende factoren uit de niet-financiële rekeningen.

1.3 Evolutie van de federale transfers naar de deelstaten: impact van de doorrekening in 2021-2022 van de inflatie en de economische groei

Macro-economische vooruitzichten dienen de laatste jaren in een context van grote onzekerheid te worden opgesteld, wat de moeilijkheidsgraad van die werkzaamheden alleen maar groter maakt. De confrontatie met gebeurtenissen die we nog niet eerder hebben meegemaakt of met gebeurtenissen zoals pandemieën, hoogoplopende inflatie en oorlogen die wel tot ons verleden behoren maar die zich vandaag in een totaal gewijzigde context en een zeer snel evoluerende maatschappij voordoen, maken dat de waarschijnlijkheid van verschillen tussen prognoses en realisaties alleen maar toeneemt.

Dat is ook merkbaar in de economische vooruitzichten die in het begrotingsbeleid worden aangewend, en inzonderheid in de berekening van de federale transfers naar de deelstaten, die jaarlijks onder meer aan de procentuele verandering van het gemiddelde indexcijfer van de consumptieprijzen en aan de reële groei van het bruto binnenlands product worden aangepast. De inflatie en economische groei zijn slechts na afloop van het jaar gekend. Daarom wordt in de toepassing van de Bijzondere Financieringswet steeds gewerkt met afrekeningssaldi die in de transfers van het volgende begrotingsjaar worden verrekend.

De verschillen in de raming van de inflatie en de reële bbp-groei tussen de initiële begrotingsopmaak en de begrotingscontrole resulteren in een aanpassing van de transfers tijdens het betrokken begrotingsjaar zelf. Wanneer die verschillen zich voordoen tussen de begrotingscontrole en de definitieve vaststelling – die gebaseerd is op de gerealiseerde inflatie en bbp-groei - dan leidt dit tot een afrekeningssaldo dat met de transfers van het volgende begrotingsjaar wordt verrekend.

De laatste jaren nemen die afrekeningssaldi grote proporties aan, zoals blijkt uit de onderstaande tabel.

De in de Bijzondere Financieringswet bedoelde transfers²⁹ – gevormd door de toegewezen gedeelten van de ontvangsten van de federale personenbelasting en de btw, van dotaties omwille van de door de zesde staatshervorming overgehevelde bevoegdheden en van een reeks diverse overdrachten – worden jaarlijks, afgezien van de impact van de demografische parameters en de jaarlijks variërende verdeelsleutels³⁰, onder meer aangepast aan de procentuele verandering van het gemiddelde indexcijfer van de consumptieprijzen en voor het merendeel van de overdrachten ook aan de reële groei van het bbp die veelal slechts gedeeltelijk wordt doorgerekend om redenen van bijdrage van de deelstaten aan de saneringsinspanningen en de ten laste neming van de oplopende vergrijzingskosten.

Tabel 18
Impact van de afrekeningssaldi op de federale overdrachten naar de deelstaten in 2021-2022

parameters	2020			2021			2022		
	BC	DEF	verschil	BC	DEF	verschil	BC	DEF	verschil
ICP	0,80	0,74	-0,06	1,30	2,44	1,14	5,50	9,60	4,10
reële groei bbp	-10,60	-6,20	4,40	4,10	6,10	2,00	3,00	3,10	0,10
	<i>EB 05.06.2020</i>	<i>EB 11.02.2021</i>		<i>EB 17.02.2022</i>			<i>EB 16.02.2023</i>		
afrekeningssaldi (*) (% bbp)	van 2020 met impact op 2021			van 2021 met impact op 2022			van 2022 met impact op 2023		
federale PB	0,0764%			0,0855%			0,1160%		
<i>gewesten</i>	0,0351%			0,0358%			0,0491%		
<i>gemeenschappen (**)</i>	0,0413%			0,0498%			0,0669%		
btw (gemeenschappen)	0,1370%			0,0931%			0,1343%		
dotaties zesde SHV (gemeenschappen) (**)	0,0485%			0,0565%			0,1004%		
diverse dotaties	0,00069%			0,0013%			0,0037%		
<i>gewesten</i>	0,00062%			0,0010%			0,0027%		
<i>gemeenschappen</i>	0,00007%			0,0003%			0,0010%		
totaal overdrachten BFW	0,2626%			0,2365%			0,3543%		

(*) Exclusief de gewestelijke aanvullende belasting op de personenbelasting (gewestelijke PB art. 5/1 tot 5/8, BFW), de gewestelijke belastingen art. 3 tot 5, BFW voor zover deze nog door de federale overheid worden geïnd en de verkeersboeten (art. 2bis, BFW).

(**) Rekening houdend met de inhouding op de dotatie "gezondheidszorgen" van de negatieve uitkomst van het toegewezen gedeelte federale PB.

Bron: Eigen berekeningen van het Secretariaat van de Afdeling Financieringsbehoeften van de overheid.

²⁹ De overdrachten federale personenbelasting en btw stemmen overeen met deze opgenomen in Tabel 34 in het deel 1.5.2.2. De budgettaire overdrachten bepaald in de BFW zijn beperkt tot 1/ de dotaties die verband houden met de door de Zesde Staatshervorming doorgevoerde bevoegdheidsoverheveling naar de gemeenschappen en de GGC en 2/ de diverse kleinere dotaties aan zowel gewesten als gemeenschappen. Die budgettaire overdrachten zijn beperkter dan de notie "overige ontvangen overdrachten" in Tabel 34 omdat deze laatste onder meer de fictief toegerekende ambtenarenpensioenen bevatten.

³⁰ Onder meer in functie van de in de betrokken deelgebieden gelokaliseerde ontvangsten van de federale personenbelasting en demografische verdeelsleutels.

De **BFW-overdrachten 2021** die gevormd werden door de transfers berekend voor het begrotingsjaar 2021 met inbegrip van de afrekeningssaldi van het begrotingsjaar 2020 - werden afgeleid op basis van:

- een inflatiepercentage geraamd op 1,30% en een reële bbp-groei van +4,10% (hetzij een nominale groei van +5,45%), voor de berekening van de overdrachten 2021 (exclusief afrekeningssaldo 2020) ter gelegenheid van de begrotingscontrole 2021;
- een hoog positief afrekeningssaldo 2020 van in totaal 0,26% bbp (hetzij 1.319,8 miljoen euro) dat hoofdzakelijk voortvloeide uit de afwijkingen tussen de geraamde en de definitieve parameters zoals weergegeven in de kolom "2020" in bovenstaande tabel.

De BFW-overdrachten (inclusief afrekeningssaldi 2020) kenden in 2021 een stijging in nominale termen van 10,25% tegenover het voorgaande jaar (hetzij een verhoging met 4.614,6 miljoen euro), terwijl het bbp uitgedrukt in lopende prijzen toenam met 9,28%. Het aandeel van de BFW-overdrachten in procenten van het bbp steeg dan ook met 0,08 procentpunten bbp ³¹.

Nochtans zou men - gegeven de slechts partiële doorrekening van de reële bbp-groei in de transfers - in geval van positieve groeicijfers verwachten dat de transfers minder sterk toenemen dan het bbp. Dat was in 2021 dus niet het geval, ondanks de aanpassing van de overdrachten 2021 (exclusief afrekeningssaldo 2020) aan een nominale groei van 5,45% (of een iets lager groeipercentage al naargelang de integrale of partiële doorrekening van de reële bbp-groei). De verklaring hiervoor is het sterk positief afrekeningssaldo van 2020 (0,26% bbp).

De **BFW-overdrachten 2022** die gevormd werden door de transfers berekend voor het begrotingsjaar 2022 met inbegrip van de afrekeningssaldi van het begrotingsjaar 2021 - werden afgeleid op basis van:

- een inflatiepercentage geraamd op 5,50% en een reële bbp-groei van 3,00% (hetzij een nominale groei van 8,66%) voor de berekening van de overdrachten 2022 (exclusief afrekeningssaldo 2021) ter gelegenheid van de begrotingscontrole 2022;

³¹ Zie verslag van de Afdeling van juli 2022, tabel 33 "Federale overdrachten uit de BFW 2020-2021) maar herrekend op basis van de reeks "bbp in lopende prijzen" gepubliceerd door het INR op 20.04.2023 (zie bijlage 5.1).

- een zeer omvangrijk positief afrekeningssaldo 2021 van in totaal 0,24% bbp (1.299,2 miljoen euro) dat hoofdzakelijk voortvloeide uit de afwijkingen tussen de geraamde en de definitieve parameters zoals weergegeven in de kolom "2021" in bovenstaande tabel.

De overdrachten (inclusief afrekeningssaldi 2021) noteerden in 2022 een stijging in nominale termen van 10,31% tegenover het voorgaande jaar (hetzij een verhoging met 4.781,0 miljoen euro), terwijl het bbp uitgedrukt in lopende prijzen toenam met 9,34%. Het aandeel van de BFW-overdrachten in procenten van het bbp steeg bijgevolg met 0,08 procentpunt bbp.

Om de hiervoor reeds aangehaalde reden, zou men aanvankelijk verwachten dat de transfers minder sterk zouden toenemen van het bbp. Dat was in 2022 ook niet het geval, ondanks de nominale groei van 8,66% (of iets minder) toegepast op het merendeel van de transfers. De verklaring hiervoor is opnieuw het sterk positief afrekeningssaldo van 2021 (0,24 % bbp).

Het verschil tussen de geraamde en de definitieve inflatie- en groeiwaarden voor 2022 (zoals weergegeven in de kolom "2022" van Tabel 18) is de voornaamste verklarende factor voor het totaal positief afrekeningssaldo van het begrotingsjaar 2022 (2.043,2 miljoen euro of 0,35% bbp) dat een impact heeft op de overdrachten in het begrotingsjaar 2023.

Tabel 19: Federale transfers naar de deelgebieden in 2021 en 2022

% bbp (tenzij anders vermeld)	ontvangen overdrachten van fiscale ontvangsten			budgettaire overdrachten bepaald in BFW			totale overdrachten BFW (*)
	federale PB (**)	btw	totaal	dotaties zede SHV (**)	diverse dotaties	totaal	
(*)							
2021				2021			
Vlaams Gewest	0,4985%		0,4985%		0,0101%	0,0101%	0,5087%
Waals Gewest	0,5624%		0,5624%		0,0030%	0,0030%	0,5654%
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	0,2339%		0,2339%		0,0719%	0,0719%	0,3058%
Totaal Gewesten	1,2949%		1,2949%		0,0850%	0,0850%	1,3799%
Vlaamse Gemeenschap	1,1757%	2,0289%	3,2046%	1,5047%	0,0097%	1,5144%	4,7190%
Franse Gemeenschap	0,5381%	1,4860%	2,0242%	0,7730%	0,0168%	0,7899%	2,8140%
Duitstalige Gemeenschap	0,0156%	0,0182%	0,0338%	0,0182%	0,0000%	0,0182%	0,0520%
Franse Gemeenschapscommissie	0,0146%		0,0146%				0,0146%
Vlaamse Gemeenschapscommissie	0,0037%		0,0037%				0,0037%
Gemeenschappelijke Gem. Comm. (**)	0,0000%		0,0000%	0,2491%		0,2491%	0,2491%
Totaal Gem. en Gem. Commissies	1,7476%	3,5332%	5,2808%	2,5450%	0,0265%	2,5715%	7,8523%
Totaal Vlaamse Gew + Gem	1,6742%	2,0289%	3,7031%	1,5047%	0,0198%	1,5245%	5,2277%
Totaal deelstaatgebieden	3,0425%	3,5332%	6,5757%	2,5450%	0,1115%	2,6565%	9,2322%
2022				2022			
Vlaams Gewest	0,5065%		0,5065%		0,0100%	0,0100%	0,5165%
Waals Gewest	0,5568%		0,5568%		0,0029%	0,0029%	0,5597%
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	0,2331%		0,2331%		0,0705%	0,0705%	0,3035%
Totaal Gewesten	1,2963%		1,2963%		0,0834%	0,0834%	1,3798%
Vlaamse Gemeenschap	1,1950%	2,0460%	3,2410%	1,5355%	0,0095%	1,5451%	4,7860%
Franse Gemeenschap	0,5476%	1,4811%	2,0288%	0,7797%	0,0166%	0,7963%	2,8251%
Duitstalige Gemeenschap	0,0158%	0,0184%	0,0342%	0,0188%	0,0000%	0,0188%	0,0530%
Franse Gemeenschapscommissie	0,0146%		0,0146%				0,0146%
Vlaamse Gemeenschapscommissie	0,0037%		0,0037%				0,0037%
Gemeenschappelijke Gem. Comm.	0,0000%		0,0000%	0,2516%		0,2516%	0,2516%
Totaal Gem. en Gem. Commissies	1,7767%	3,5455%	5,3222%	2,5856%	0,0261%	2,6117%	7,9339%
Totaal Vlaamse Gew + Gem	1,7015%	2,0460%	3,7474%	1,5355%	0,0196%	1,5551%	5,3025%
Totaal deelstaatgebieden	3,0730%	3,5455%	6,6185%	2,5856%	0,1096%	2,6952%	9,3137%
Δ 2022 - 2021 (p.p. bbp)				Δ 2022 - 2021 (p.p. bbp)			
Vlaams Gewest	0,0079		0,0079		-0,0001	-0,0001	0,0078
Waals Gewest	-0,0057		-0,0057		0,0000	0,0000	-0,0057
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	-0,0008		-0,0008		-0,0014	-0,0014	-0,0022
Totaal Gewesten	0,0015		0,0015		-0,0016	-0,0016	-0,0001
Vlaamse Gemeenschap	0,0193	0,0170	0,0364	0,0308	-0,0001	0,0307	0,0670
Franse Gemeenschap	0,0095	-0,0049	0,0046	0,0067	-0,0003	0,0064	0,0110
Duitstalige Gemeenschap	0,0001	0,0002	0,0003	0,0006	0,0000	0,0006	0,0009
Franse Gemeenschapscommissie	0,0001		0,0001				0,0001
Vlaamse Gemeenschapscommissie	0,0000		0,0000				0,0000
Gemeenschappelijke Gem. Comm.	0,0000		0,0000	0,0025		0,0025	0,0025
Totaal Gem. en Gem. Commissies	0,0291	0,0123	0,0414	0,0406	-0,0004	0,0402	0,0816
Totaal Vlaams Gew + Gem	0,0273	0,0170	0,0443	0,0308	-0,0002	0,0305	0,0748
Totaal deelstaatgebieden	0,0305	0,0123	0,0428	0,0406	-0,0019	0,0387	0,0815
p.m. nominale groei (%) in 2022				p.m. nominale groei (%) in 2022			
Vlaams Gewest	11,1%		11,1%		7,9%	7,9%	11,0%
Waals Gewest	8,2%		8,2%		7,9%	7,9%	8,2%
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	9,0%		9,0%		7,2%	7,2%	8,5%
Totaal Gewesten	9,5%		9,5%		7,3%	7,3%	9,3%
Vlaamse Gemeenschap	11,1%	10,3%	10,6%	11,6%	8,1%	11,6%	10,9%
Franse Gemeenschap	11,3%	9,0%	9,6%	10,3%	7,7%	10,2%	9,8%
Duitstalige Gemeenschap	10,2%	10,6%	10,4%	12,9%	3,2%	12,9%	11,3%
Franse Gemeenschapscommissie	9,8%		9,8%				9,8%
Vlaamse Gemeenschapscommissie	10,2%		10,2%				10,2%
Gemeenschappelijke Gem. Comm.				10,5%		10,5%	10,5%
Totaal Gem. en Gem. Commissies	11,2%	9,7%	10,2%	11,1%	7,8%	11,1%	10,5%
Totaal Vlaams Gew + Gem	11,1%	10,3%	10,6%	11,6%	8,0%	11,5%	10,9%
Totaal deelstaatgebieden	10,4%	9,7%	10,1%	11,1%	7,4%	10,9%	10,3%
p.m. nominale groei bbp (%) in 2022				9,3%			

(*) Exclusief de gewestelijke aanvullende belasting op de personenbelasting (gewestelijke PB art. 5/1 tot 5/8, BFW), de gewestelijke belastingen art. 3 tot 5, BFW voor zover deze nog door de federale overheid worden geïnd en de verkeersboeten (art. 2bis, BFW).

(**) Rekening houdend met de inhouding op de dotatie "gezondheidszorgen" van de negatieve uitkomst van het toegewezen gedeelte federale PB.

Bron: Eigen berekeningen van het Secretariaat van de Afdeling Financieringsbehoeften van de overheid.

1.4 Budgettaire evolutie van Entiteit I: globaal beeld in een nominale benadering

De Federale Overheid (FO) en de Sociale Zekerheid (SZ) zijn budgettair nauw verweven met elkaar. Immers, ex ante wordt voor de SZ jaarlijks het ESR-begrotingsevenwicht opgesteld. Om dat (ex ante) ESR-evenwicht te garanderen, worden de ontvangsten van de SZ bijgestuurd door middel van de fiscale³² en budgettaire³³ overdrachten vanwege de FO. Om die reden wordt in dit deel de geconsolideerde rekening van Entiteit I, die de beide deelsectoren omvat, besproken. In bijlage 5.4 zijn de afzonderlijke rekeningen van de FO (Tabel 79) en van de SZ (Tabel 80) voor de volledigheid opgenomen.

1.4.1 Globaal beeld

Entiteit I sloot het jaar 2022 af met een nominaal vorderingstekort van 2,96% bbp in ESR-termen³⁴. Entiteit I stond bijgevolg in voor het grootste deel (76%) van het totale vorderingstekort van de Gezamenlijke Overheid. Het tekort van Entiteit I daalde met 0,83 procentpunt bbp ten opzicht van 2021 (en met 3,97 procentpunt bbp ten opzichte van het coronacrisisjaar 2020), maar bleef fors hoger dan vóór het uitbreken van de coronacrisis.

³² De fiscale overdrachten van de FO aan de SZ bestaan uit de “alternatieve financiering” op basis van toegewezen middelen afkomstig van de btw en de roerende voorheffing, eventueel aangevuld met onder meer een voorafname op de accijnzen op tabak.

³³ De budgettaire overdrachten van de FO aan de SZ bestaan uit een globale federale staatstoelage (voor elk socialezekerheidsstelsel) en de evenwichtsdotatie. Voor het jaar 2022 werd er een evenwichtsdotatie van 4.447,5 miljoen euro toegekend aan het werknemersstelsel en een evenwichtsdotatie van 459,9 miljoen euro aan het stelsel van zelfstandigen (Koninklijk besluit van 17 juli 2022).

³⁴ Het vorderingensaldo van Entiteit I volgens de voorschottenbenadering inzake gewestelijke PB (HRF-optiek) bedroeg -2,84% bbp in 2022.

Tabel 20
Rekening van Entiteit I (in % bbp)

		2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Totale ontvangsten vóór overdrachten aan andere overheden	(1)=(2)+(7)	39,11%	39,86%	38,00%	37,60%	38,39%	38,19%	-0,20%	8,8%	0,59%	-0,92%
Ontvangsten exclusief ontvangen overdrachten	(2)=(3)+(6)	39,06%	39,46%	37,99%	37,59%	38,38%	38,18%	-0,20%	8,8%	0,59%	-0,88%
<i>Fiscale en parafiscale ontvangsten</i>	<i>(3)=(4)+(5)</i>	<i>36,82%</i>	<i>37,23%</i>	<i>35,78%</i>	<i>35,52%</i>	<i>36,37%</i>	<i>36,08%</i>	<i>-0,29%</i>	8,5%	<i>0,57%</i>	<i>-0,74%</i>
<i>Fiscale ontvangsten</i>	<i>(4)</i>	<i>23,45%</i>	<i>24,01%</i>	<i>22,63%</i>	<i>22,05%</i>	<i>23,39%</i>	<i>23,17%</i>	<i>-0,21%</i>	8,3%	<i>1,13%</i>	<i>-0,27%</i>
<i>Werkelijke sociale premies</i>	<i>(5)</i>	<i>13,37%</i>	<i>13,23%</i>	<i>13,14%</i>	<i>13,47%</i>	<i>12,99%</i>	<i>12,91%</i>	<i>-0,08%</i>	8,7%	<i>-0,56%</i>	<i>-0,46%</i>
<i>Eigen niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten</i>	<i>(6)</i>	<i>2,24%</i>	<i>2,22%</i>	<i>2,21%</i>	<i>2,08%</i>	<i>2,00%</i>	<i>2,10%</i>	<i>0,09%</i>	14,3%	<i>0,02%</i>	<i>-0,14%</i>
Ontvangen overdrachten van Entiteit II	(7)	0,05%	0,40%	0,01%	0,00%	0,01%	0,01%	0,00%	59,1%	0,01%	-0,04%
Overgedragen fiscale ontvangsten aan Entiteit II	(8)	6,82%	6,83%	6,72%	6,46%	6,61%	6,65%	0,04%	10,1%	0,19%	-0,16%
Totale ontvangsten na fiscale overdrachten	(9)=(1)-(8)	32,29%	33,03%	31,28%	31,14%	31,78%	31,54%	-0,24%	8,5%	0,40%	-0,75%
<i>Fiscale en parafiscale ontvangsten na fiscale overdrachten</i>	<i>(10)=(11)+(12)</i>	<i>30,00%</i>	<i>30,40%</i>	<i>29,06%</i>	<i>29,05%</i>	<i>29,77%</i>	<i>29,43%</i>	<i>-0,33%</i>	8,1%	<i>0,38%</i>	<i>-0,57%</i>
<i>Fiscale ontvangsten na fiscale overdrachten</i>	<i>(11)=(4)-(8)</i>	<i>16,63%</i>	<i>17,18%</i>	<i>15,91%</i>	<i>15,59%</i>	<i>16,78%</i>	<i>16,52%</i>	<i>-0,26%</i>	7,7%	<i>0,94%</i>	<i>-0,11%</i>
<i>Werkelijke sociale premies</i>	<i>(12)=(5)</i>	<i>13,37%</i>	<i>13,23%</i>	<i>13,14%</i>	<i>13,47%</i>	<i>12,99%</i>	<i>12,91%</i>	<i>-0,08%</i>	8,7%	<i>-0,56%</i>	<i>-0,46%</i>
Overige niet-fiscale ontvangsten	(13)=(6)+(7)	2,29%	2,62%	2,22%	2,08%	2,01%	2,11%	0,09%	14,5%	0,03%	-0,18%
Primaire uitgaven	(14)=(15)+(16)	38,10%	38,28%	38,00%	42,83%	40,72%	39,88%	-0,84%	7,1%	-2,95%	1,77%
<i>Finale primaire uitgaven</i>	<i>(15)</i>	<i>25,44%</i>	<i>25,47%</i>	<i>25,40%</i>	<i>30,05%</i>	<i>27,99%</i>	<i>27,29%</i>	<i>-0,71%</i>	6,6%	<i>-2,76%</i>	<i>1,84%</i>
<i>Overgemaakte overdrachten</i>	<i>(16)=(17)+(18)</i>	<i>12,66%</i>	<i>12,81%</i>	<i>12,60%</i>	<i>12,78%</i>	<i>12,73%</i>	<i>12,59%</i>	<i>-0,14%</i>	8,2%	<i>-0,19%</i>	<i>-0,07%</i>
<i>Overgedragen fiscale ontvangsten aan Entiteit II</i>	<i>(17)=(8)</i>	<i>6,82%</i>	<i>6,83%</i>	<i>6,72%</i>	<i>6,46%</i>	<i>6,61%</i>	<i>6,65%</i>	<i>0,04%</i>	10,1%	<i>0,19%</i>	<i>-0,16%</i>
<i>Budgettaire overdrachten aan Entiteit II en aan de EU</i>	<i>(18)</i>	<i>5,85%</i>	<i>5,98%</i>	<i>5,88%</i>	<i>6,32%</i>	<i>6,12%</i>	<i>5,94%</i>	<i>-0,18%</i>	6,1%	<i>-0,38%</i>	<i>0,09%</i>
Primair saldo	(19)=(1)-(14)	1,00%	1,58%	0,00%	-5,23%	-2,34%	-1,69%	0,65%		3,54%	-2,69%
Rentelasten	(20)	2,08%	1,86%	1,72%	1,69%	1,45%	1,27%	-0,18%	-4,2%	-0,43%	-0,81%
Vorderingensaldo	(21)=(19)-(20)	-1,08%	-0,28%	-1,72%	-6,92%	-3,78%	-2,96%	0,83%		3,97%	-1,87%
One shot vaststelling definitieve autonomiefactor (AF)	(22)		0,35%								
Vorderingensaldo exclusief one shot AF	(23)=(21)-(22)	-1,08%	-0,63%	-1,72%	-6,92%	-3,78%	-2,96%	0,83%		3,97%	-1,87%
<i>p.m. Financiering pensioenen Entiteit II door Entiteit I</i>	(24)	1,58%	1,56%	1,54%	1,64%	1,53%	1,53%	0,00%		-0,11%	-0,05%
<i>HRF-optiek gewestelijke personenbelasting:</i>											
<i>p.m. Correctie voor voorschottenbenadering</i>	(25)	0,11%	0,03%	0,06%	0,22%	-0,17%	0,12%	0,29%		-0,10%	0,01%
<i>p.m. Gecorrigeerd vorderingensaldo (HRF-optiek)</i>	(26)=(21)+(25)	-0,97%	-0,26%	-1,66%	-6,70%	-3,95%	-2,84%	1,12%		3,86%	-1,87%
<i>p.m. nominaal bbp</i>									9,3%		

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

De impact van de automatische stabilisatoren³⁵, die een belangrijk effect hadden tijdens de coronacrisis, is het grootst op het niveau van Entiteit I. Het saldo van Entiteit I werd bijgevolg het sterkst getroffen door de coronacrisis, wat zichtbaar werd in een terugval van de ontvangsten en in oplopende finale primaire uitgaven in 2020. Daartegenover profiteerde Entiteit I ook het meest van het economische herstel in 2021 en, in mindere mate, in 2022. Daarnaast wogen de genomen Covidmaatregelen het sterkst op de rekening van Entiteit I (zie Tabel 75 in bijlage 5.3). De geleidelijke afbouw van die Covidmaatregelen had een gunstige invloed op de evolutie van het saldo van Entiteit I in 2021 en 2022 (zie Tabel 76 in bijlage 5.3). Tot slot stond Entiteit I in voor het grootste deel van de in 2022 genomen energiemaatregelen (zie Tabel 77 in bijlage 5.3) en maatregelen in verband met de Oekraïne-crisis (zie Tabel 78 in bijlage 5.3). Samen hadden die nieuwe maatregelen een negatieve budgettaire impact van 1,06% bbp op het saldo van Entiteit I in 2022, die evenwel kleiner was dan de positieve budgettaire impact van de verdere afbouw van de Covidmaatregelen (-1,49 procentpunt bbp in 2022).

³⁵ Lagere belastingontvangsten en hogere uitgaven voor werkloosheidsuitkeringen bij een economische terugval, en omgekeerd bij een economische opleving.

De rentelasten, die het meest doorwegen op het niveau van Entiteit I, bleven hun dalende trend nog verderzetten in 2022. Hierdoor was de jaarlijkse evolutie van het vorderingensaldo van Entiteit I beter (of de verslechtering ervan was kleiner), dan van het primaire saldo in de beschouwde periode.

1.4.2 Evolutie van de ontvangsten van Entiteit I

De totale ontvangsten vóór fiscale overdrachten van Entiteit I bedroegen 38,19% bbp in 2022. Ten opzichte van 2021 is dat een daling met 0,20 procentpunt bbp. Vooral de indirecte belastingen liepen terug (-0,60 procentpunt bbp). De budgettaire impact van de genomen energiemaatregelen op de indirecte belastingen bij Entiteit I bedroeg netto 0,41% bbp (zie Tabel 77 in bijlage 5.3). Het betrof hier met name de verlaging van het btw-tarief op elektriciteit en gas, en de vermindering van de accijnzen op energieproducten. Bij de directe belastingen werd daarentegen een stijging opgetekend in 2022, ondersteund door het verdere economische herstel en de inflatie (zie ook deel 1.2.2.1).

Over de volledige periode 2017-2022 is niet alleen de terugval van de indirecte belastingen (-0,43 procentpunt bbp) opvallend, maar ook van de werkelijke sociale premies (-0,46 procentpunt bbp). Met een niveau van 12,91% bbp in 2022 heeft de ratio van de werkelijke sociale premies zijn laagste niveau van de laatste 30 jaar bereikt. De evolutie van de directe belastingen op de gezinnen (+0,28 procentpunt bbp) compenseerde de achteruitgang van de overige ontvangstencategorieën in de periode 2017-2022 maar gedeeltelijk.

Tabel 21
Totale ontvangsten vóór fiscale overdrachten van Entiteit I (in % bbp)

		2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
<i>Directe belastingen</i>	(1)=(2)+(3)+(4)	13,20%	13,60%	12,41%	12,16%	13,00%	13,40%	0,40%	12,7%	1,25%	0,21%
Gezinnen	(2)	8,82%	8,97%	8,37%	8,54%	8,83%	9,11%	0,28%	12,8%	0,57%	0,28%
Vennootschappen	(3)	4,13%	4,38%	3,78%	3,33%	3,91%	4,05%	0,15%	13,4%	0,72%	-0,08%
Andere sectoren	(4)	0,24%	0,26%	0,26%	0,29%	0,27%	0,24%	-0,03%	-1,2%	-0,04%	0,00%
<i>Indirecte belastingen (*)</i>	(5)	10,14%	10,29%	10,14%	9,83%	10,31%	9,71%	-0,60%	3,0%	-0,12%	-0,43%
<i>Werkelijke sociale premies</i>	(6)	13,37%	13,23%	13,14%	13,47%	12,99%	12,91%	-0,08%	8,7%	-0,56%	-0,46%
<i>Kapitaalbelastingen</i>	(7)	0,11%	0,11%	0,09%	0,07%	0,08%	0,06%	-0,02%	-17,7%	-0,01%	-0,05%
Totaal fiscale en parafiscale ontvangsten	(8)=(1)+(5)+(6)+(7)	36,82%	37,23%	35,78%	35,52%	36,37%	36,08%	-0,29%	8,5%	0,57%	-0,74%
<i>Niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten</i>	(9)=(10)+(11)	2,29%	2,62%	2,22%	2,08%	2,01%	2,11%	0,09%	14,5%	0,03%	-0,18%
<i>Eigen niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten</i>	(10)	2,24%	2,22%	2,21%	2,08%	2,00%	2,10%	0,09%	14,3%	0,02%	-0,14%
<i>Ontvangen overdrachten van Entiteit II</i>	(11)	0,05%	0,40%	0,01%	0,00%	0,01%	0,01%	0,00%	59,1%	0,01%	-0,04%
Totale ontvangsten vóór fiscale overdrachten	(12)=(8)+(9)	39,11%	39,86%	38,00%	37,60%	38,39%	38,19%	-0,20%	8,8%	0,59%	-0,92%
<i>p.m. nominaal bbp</i>									9,3%		

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

De **overgedragen fiscale ontvangsten** aan Entiteit II schommelden in de beschouwde periode tussen 6,46% bbp (in 2020) en 6,83% bbp (in 2018). In 2022 lag de ratio van die fiscale overdrachten er tussenin (6,65% bbp).

Samen heeft dat geleid tot een ratio van de **totale ontvangsten na fiscale overdrachten** van Entiteit I van 31,54% bbp in 2022, wat niet alleen lager is dan in 2021 (-0,24 procentpunt bbp), maar ook beduidend lager dan in 2017 (-0,75 procentpunt bbp). Enkel in het coronacrisisjaar 2022 werd een nog lagere ratio opgetekend.

1.4.3 Evolutie van de primaire uitgaven van Entiteit I

De ratio van de **finale primaire uitgaven** van Entiteit I kende een piek van 30,05% bbp in 2020 als gevolg van de coronacrisis en de genomen Covidmaatregelen (zie Tabel 22). Nadien daalde die ratio tot 27,29% bbp in 2022, maar bleef die evenwel hoger dan vóór het uitbreken van de coronacrisis. Ten opzichte van 2017 is de ratio van finale primaire uitgaven van Entiteit I fors gestegen (+1,84 procentpunt bbp).

De evolutie van de finale primaire uitgaven van Entiteit I en van de verschillende uitgavencategorieën ervan, werd in belangrijke mate beïnvloed door de Covidmaatregelen die hoofdzakelijk in 2020 genomen werden, en die in 2021 en 2022 geleidelijk afgebouwd werden³⁶. Daarnaast hadden de nieuwe energiemaatregelen (zie Tabel 77 in bijlage 5.3) en maatregelen in verband met de Oekraïne-crisis (zie Tabel 78 in bijlage 5.3) een verhogende impact van respectievelijk 0,50% bbp en 0,15% bbp op de finale primaire uitgaven van Entiteit I in 2022.

³⁶ De totale impact van de Covidmaatregelen op de finale primaire uitgaven van Entiteit I bedroeg 2,90% bbp in 2020, en liep terug tot 1,91% in 2021 (-1,00 procentpunt bbp) en tot 0,56% bbp in 2022 (-1,34 procentpunt bbp) (zie Tabel 75 en Tabel 76 in bijlage 5.3).

Over de volledige periode 2017-2022 werd de grootste stijging opgetekend bij de ratio van de sociale uitkeringen (+1,09 procentpunt bbp), gevolgd door de ratio van de overige finale primaire uitgaven ³⁷ (+0,34 procentpunt bbp) en de ratio van de subsidies aan bedrijven (+0,24 procentpunt bbp). De evolutie van de sociale uitkeringen was niet enkel in belangrijke mate onderhevig aan de genomen maatregelen om het effect van de crisissen te verzachten ³⁸, maar ook de onderliggende tendensen op langere termijn van toenemende uitgaven voor pensioenen, ziekte- en invaliditeitsuitkeringen en gezondheidszorg speelden een significante rol.

Tabel 22
Finale primaire uitgaven van Entiteit I (in % bbp)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Bezoldigingen	2,66%	2,59%	2,53%	2,67%	2,52%	2,50%	-0,02%	8,6%	-0,17%	-0,16%
Lonen	1,80%	1,73%	1,68%	1,76%	1,66%	1,66%	0,00%	9,4%	-0,10%	-0,15%
Sociale premies t.l.v. de werkgevers	0,86%	0,86%	0,85%	0,91%	0,86%	0,85%	-0,02%	7,0%	-0,07%	-0,01%
Aankopen van goederen en diensten	1,08%	1,11%	1,09%	1,20%	1,13%	1,25%	0,12%	20,9%	0,06%	0,18%
Subsidies aan bedrijven	1,51%	1,61%	1,66%	2,66%	2,16%	1,76%	-0,41%	-11,2%	-0,91%	0,24%
w.o. loonkostensubsidies (*)	0,76%	0,82%	0,85%	0,94%	0,92%	0,87%	-0,05%	3,2%	-0,07%	0,11%
Sociale uitkeringen	18,94%	18,96%	18,90%	21,95%	20,54%	20,03%	-0,51%	6,6%	-1,92%	1,09%
Sociale uitkeringen in natura	5,94%	5,97%	6,02%	6,21%	6,43%	6,56%	0,13%	11,6%	0,35%	0,62%
Sociale uitkeringen in geld	13,00%	12,98%	12,88%	15,74%	14,11%	13,47%	-0,64%	4,4%	-2,27%	0,47%
Kapitaaluitgaven	0,75%	0,70%	0,69%	0,89%	0,94%	0,90%	-0,04%	4,4%	0,01%	0,15%
Bruto investeringen in vaste activa	0,44%	0,45%	0,47%	0,59%	0,67%	0,58%	-0,09%	-5,1%	-0,01%	0,13%
Overige kapitaaluitgaven	0,31%	0,25%	0,22%	0,30%	0,28%	0,32%	0,05%	27,3%	0,02%	0,02%
Overige finale primaire uitgaven	0,50%	0,50%	0,53%	0,68%	0,69%	0,84%	0,15%	32,8%	0,16%	0,34%
Finale primaire uitgaven	25,44%	25,47%	25,40%	30,05%	27,99%	27,29%	-0,71%	6,6%	-2,76%	1,84%
<i>p.m. nominaal bbp</i>								9,3%		

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

(*) De loonkostensubsidies worden in het ESR 2010 geboekt als primaire uitgaven en niet als een vermindering van de fiscale ontvangsten en de sociale bijdragen.

³⁷ De overige finale primaire uitgaven omvatten onder meer de inkomensoverdrachten aan gezinnen, aan bedrijven en aan het buitenland. Hieronder vielen de compensatievergoedingen en hinderpremies aan zelfstandigen en ondernemingen tijdens de coronacrisis, en de kost van de verschillende energiecheques om de energiefactuur van de gezinnen te verlichten (in 2022) en de militaire en humanitaire hulp aan Oekraïne (in 2022).

³⁸ Bijvoorbeeld de kost van het uitgebreide en normale sociale tarief bij de sociale uitkeringen in natura, of de kost van de (tijdelijke) werkloosheid en het overbruggingsrecht voor zelfstandigen bij de sociale uitkeringen in geld.

De totale **overdrachten** van Entiteit I aan Entiteit II en aan de EU namen in 2022 af met 0,14 procentpunt bbp tot 12,59% bbp, een niveau dat vergelijkbaar is met 2019, net vóór het uitbreken van de coronacrisis (zie Tabel 23). De overdrachten aan Entiteit II bleven in 2022 quasi gelijk als in 2021. Over de volledige beschouwde periode 2017-2022 namen de overdrachten aan Entiteit II wel gevoelig af (-0,24 procentpunt bbp). Vooral de ratio van de overdrachten aan de Gemeenschappen en de Gewesten kende een daling ten opzichte van 2017 (-0,28 procentpunt bbp). De overdrachten aan de Lokale Overheden schommelden in die periode tussen 0,91% bbp en 0,96% bbp, behalve in het coronacrisisjaar 2020 toen ze een piek van 1,04% bbp kenden.

Tabel 23
Overdrachten van Entiteit I (in % bbp)

		2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Totale overdrachten van Entiteit I	(1)=(2)+(5)	12,66%	12,81%	12,60%	12,78%	12,73%	12,59%	-0,14%	8,2%	-0,19%	-0,07%
Overdrachten aan Entiteit II	(2)=(3)+(4)	11,95%	11,94%	11,76%	11,73%	11,70%	11,70%	0,01%	9,4%	-0,02%	-0,24%
aan de Gemeenschappen en Gewesten	(3)	11,02%	11,00%	10,84%	10,69%	10,75%	10,74%	-0,01%	9,3%	0,05%	-0,28%
aan de Lokale Overheden	(4)	0,93%	0,93%	0,91%	1,04%	0,95%	0,96%	0,01%	10,9%	-0,08%	0,03%
Inkomensoverdrachten aan de EU (*)	(5)	0,71%	0,87%	0,84%	1,05%	1,03%	0,89%	-0,14%	-6,0%	-0,16%	0,17%
p.m. nominaal bbp									9,3%		

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

(*) Net als in de NR maken de aan de Europese Unie (EU) overgedragen fiscale ontvangsten (voornamelijk douanerechten) geen deel uit van de ontvangsten en uitgaven van Entiteit I, maar worden zij rechtstreeks als ontvangsten van de instellingen van de Europese Unie beschouwd (sector S.212).

De inkomensoverdrachten aan de EU stegen in de periode 2017-2022 met 0,17 procentpunt bbp (zie Tabel 24). Dit vloeide vooral voort uit de evolutie van de bijdrage op basis van het bruto nationaal inkomen (bni). Die bni-bijdragen van de EU-lidstaten (of vierde middelenbron) vormen het sluitstuk om de Europese begroting ex ante in evenwicht te brengen, en kunnen van jaar tot jaar schommelen. Uitgedrukt in % bbp was de Belgische bni-bijdrage vooral hoog in 2020, en nog meer in 2021 (0,86% bbp), waarna die in 2022 terug lager uitkwam (0,71% bbp), maar wel een stuk boven het niveau van 2017 (0,48% bbp) lag.

Tabel 24
Overdrachten van België aan de Europese Unie (in % bbp)

		2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Inkomensoverdrachten aan de EU (*)	(1)=(2)+(3)+(4)	0,71%	0,87%	0,84%	1,05%	1,03%	0,89%	-0,14%	-6,0%	-0,16%	0,17%
Derde middelenbron (op basis van de btw)	(2)	0,12%	0,13%	0,12%	0,12%	0,12%	0,12%	0,01%	15,2%	0,00%	0,00%
Vierde middelenbron (bijdrage op basis van het bni)	(3)	0,48%	0,65%	0,63%	0,81%	0,86%	0,71%	-0,14%	-9,0%	-0,10%	0,23%
Overige inkomensoverdrachten	(4)	0,11%	0,09%	0,09%	0,11%	0,06%	0,05%	-0,01%	-5,1%	-0,06%	-0,06%
<i>P.m. Fiscale overdrachten geboekt op rekening EU</i>	<i>(5)=(6)+(7)</i>	<i>0,36%</i>	<i>0,35%</i>	<i>0,36%</i>	<i>0,34%</i>	<i>0,32%</i>	<i>0,42%</i>	<i>0,10%</i>	<i>44,2%</i>	<i>0,09%</i>	<i>0,06%</i>
Traditionele eigen middelen	(6)	0,30%	0,29%	0,31%	0,27%	0,25%	0,34%	0,09%	48,4%	0,07%	0,04%
Bijdragen aan het Resolutiefonds	(7)	0,06%	0,06%	0,06%	0,07%	0,07%	0,08%	0,01%	29,0%	0,02%	0,03%
<i>P.m. Inkomensoverdrachten en fiscale overdrachten aan EU</i>	<i>(8)=(1)+(5)</i>	<i>1,07%</i>	<i>1,23%</i>	<i>1,21%</i>	<i>1,38%</i>	<i>1,35%</i>	<i>1,31%</i>	<i>-0,04%</i>	<i>5,9%</i>	<i>-0,08%</i>	<i>0,24%</i>
<i>p.m. nominaal bbp</i>									<i>9,3%</i>		

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

(*) Net als in de NR maken de aan de Europese Unie (EU) overgedragen fiscale ontvangsten (voornamelijk douanerechten) geen deel uit van de ontvangsten en uitgaven van Entiteit I, maar worden zij rechtstreeks als ontvangsten van de instellingen van de Europese Unie beschouwd (sector S.212).

1.5 Budgettaire evolutie van Entiteit II: globaal beeld in een nominale benadering

Entiteit II omvat zowel de deelsector van de Gemeenschappen en de Gewesten (G&G) als de deelsector van de Lokale Overheden (LO). De geconsolideerde rekening van Entiteit II wordt weergegeven in Tabel 25 hieronder, terwijl de rekening van het geheel van de Lokale Overheden opgenomen is in deel 1.5.1, en de rekening van het geheel van de Gemeenschappen en de Gewesten in deel 1.5.2. Het deel 1.5.3 bevat de rekeningen van de individuele gemeenschappen en gewesten.

In ESR-termen bedroeg het nominale vorderingensaldo van Entiteit II -0,93% bbp³⁹ in 2022. Hoewel het vorderingensaldo van Entiteit II de laatste twee jaar verbeterde, blijft het toch slechter dan vóór het uitbreken van de coronacrisis. Vooral ten opzichte van 2017 (-1,33 procentpunt bbp), toen Entiteit II en diens beide deelsectoren G&G en LO nog overschotten boekten, is het verschil aanzienlijk. De grootste achteruitgang ten opzichte van 2017 deed zich voor bij de G&G (-1,11 procentpunt bbp), en in mindere mate bij de LO (-0,22 procentpunt bbp) (zie *infra*). Wanneer men kijkt naar de componenten van het saldo van Entiteit II, ziet men dat vooral de ratio van de totale ontvangsten (-1,05 procentpunt bbp) in de beschouwde periode teruggevallen is, en in het bijzonder de ratio van de eigen ontvangsten (-0,81 procentpunt bbp).

Tabel 25
Rekening van Entiteit II (in % bbp)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Totale ontvangsten	24,24%	23,88%	23,69%	24,06%	23,25%	23,19%	-0,06%	9,1%	-0,87%	-1,05%
Ontvangen overdrachten van Entiteit I	11,95%	11,94%	11,76%	11,73%	11,70%	11,70%	0,01%	9,4%	-0,02%	-0,24%
Eigen ontvangsten	12,29%	11,94%	11,93%	12,33%	11,55%	11,48%	-0,07%	8,7%	-0,85%	-0,81%
Fiscale en parafiscale ontvangsten	7,35%	7,01%	7,10%	7,38%	6,69%	6,69%	0,00%	9,3%	-0,68%	-0,66%
Niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten	4,94%	4,93%	4,83%	4,95%	4,86%	4,79%	-0,07%	7,8%	-0,16%	-0,15%
Primaire uitgaven	23,56%	24,20%	23,69%	25,87%	24,71%	23,86%	-0,84%	5,6%	-2,00%	0,30%
Finale primaire uitgaven	23,51%	23,80%	23,68%	25,86%	24,70%	23,85%	-0,84%	5,6%	-2,01%	0,34%
Overgemaakte budgettaire overdrachten aan Entiteit I	0,05%	0,40%	0,01%	0,00%	0,01%	0,01%	0,00%	59,1%	0,01%	-0,04%
Primair saldo	0,68%	-0,32%	0,00%	-1,81%	-1,46%	-0,68%	0,78%		1,13%	-1,36%
Rentelasten	0,28%	0,27%	0,26%	0,26%	0,24%	0,25%	0,01%	13,3%	-0,01%	-0,03%
Vorderingensaldo	0,40%	-0,59%	-0,26%	-2,07%	-1,70%	-0,93%	0,77%		1,14%	-1,33%
One shot vaststelling definitieve autonomiefactor (AF)		-0,35%								
Vorderingensaldo exclusief one shot AF	0,40%	-0,23%	-0,26%	-2,07%	-1,70%	-0,93%	0,77%		1,14%	-1,33%
<i>HRF-optiek gewestelijke personenbelasting:</i>										
Correctie voor voorschottenbenadering	-0,11%	-0,03%	-0,06%	-0,22%	0,17%	-0,12%	-0,29%		0,10%	-0,01%
Gecorrigeerd vorderingensaldo (HRF-optiek)	0,29%	-0,61%	-0,32%	-2,30%	-1,53%	-1,05%	0,48%		1,25%	-1,33%
<i>p.m. nominaal bbp</i>								9,3%		

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

³⁹ Het vorderingensaldo van Entiteit II volgens de voorschottenbenadering inzake gewestelijke PB (HRF-optiek) bedroeg -1,05% bbp in 2022.

1.5.1 Budgettaire evolutie van de Lokale Overheden op basis van de geconsolideerde rekening

De lokale financiën worden, net als die van de andere deelsectoren, onderzocht op basis van de rekeningen van de overheid van april 2023. De weergegeven cijfers kunnen nog worden gewijzigd bij de publicatie van de rekeningen in de herfst van dit jaar, aangezien er nog bijkomende gegevens worden verzameld over de deelsector van de Lokale Overheden. Sinds 2013 verstrekken de voogdijoverheden aan het INR immers in de zomer van elk jaar (t+1) de individuele rekeningen van de Lokale Overheden onder hun voogdij met betrekking tot het vorige jaar (t).

In dit deel heeft de analyse overwegend betrekking op de budgettaire evolutie van de Lokale Overheden in heel België. We moeten er wel op wijzen dat de Lokale Overheden onder de voogdij van de gewesten staan ⁴⁰. De gewesten beschikken over hun eigen regelgevingskader en eigen financieringsmechanismen, wat het ingewikkeld maakt om de lokale financiën in hun totaliteit nauwkeurig te onderzoeken en vergelijkingen tussen de verschillende gewesten te maken.

1.5.1.1 Globaal beeld

Het **vorderingensaldo** van de Lokale Overheden kende in 2022 een licht tekort (-0,01% bbp). Die verslechtering was te wijten aan het verdwijnen van het primaire overschot dat in 2020 was gerealiseerd. Nadat die een historisch laag punt had bereikt in 2021 (0,003% bbp) nam de ratio van de rentelasten in 2022 met 0,01 procentpunt bbp toe, een cijfer dat sinds 2008 niet meer was waargenomen, en kwam uit op een niveau dat in de buurt kwam van dat van 2020. In tegenstelling tot Entiteit I en de Gemeenschappen en Gewesten hebben de Lokale Overheden, in absolute cijfers en als percentage van het bbp, een verbetering van het vorderingensaldo opgetekend in 2020 en een verslechtering in 2021 en 2022.

In 2020 zorgde de sterkere stijging van de ontvangsten dan van de uitgaven voor een vorderingenoverschot dat overigens door het noemereffect (lager nominaal bbp) nog werd versterkt. De vermindering van het vorderingenoverschot in 2021 en 2022 was het gevolg van een daling van de ratio van de primaire uitgaven van de Lokale Overheden (cumulatief -0,39 procentpunt bbp), die meer dan gecompenseerd werd door een daling van de ratio van de totale ontvangsten (-0,53 procentpunt bbp). Dat wordt verklaard doordat in 2021 en 2022 de uitgaven in absolute cijfers sterker stegen dan de ontvangsten.

⁴⁰ In 2015 heeft het Waalse Gewest de overdracht aan de Duitstalige Gemeenschap afgerond van de uitoefening van de rol van voogdijoverheid voor de 9 gemeenten in het Duitse taalgebied, die werd aangevat op 1 januari 2005.

Tabel 26
Rekening van de Lokale Overheden (in % bbp)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (en p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Totale ontvangsten	7,13%	6,95%	6,93%	7,43%	7,00%	6,89%	-0,11%	7,6%	-0,53%	-0,24%
Eigen ontvangsten	3,76%	3,59%	3,64%	3,73%	3,45%	3,36%	-0,09%	6,5%	-0,37%	-0,40%
Fiscale	2,17%	2,04%	2,13%	2,19%	1,93%	1,96%	0,03%	10,9%	-0,24%	-0,21%
Niet-fiscale	1,60%	1,55%	1,52%	1,54%	1,52%	1,41%	-0,12%	1,0%	-0,13%	-0,19%
Ontvangsten afkomstig van andere overheden	3,37%	3,36%	3,28%	3,70%	3,55%	3,53%	-0,02%	8,7%	-0,17%	0,16%
Primaire uitgaven	6,89%	7,08%	6,93%	7,29%	6,96%	6,89%	-0,07%	8,3%	-0,39%	0,00%
Finale primaire uitgave, waaronder	6,82%	7,01%	6,87%	7,21%	6,88%	6,84%	-0,05%	8,6%	-0,38%	0,02%
Investerings (bruto investeringen in vaste activa)	0,70%	0,82%	0,80%	0,73%	0,65%	0,66%	0,01%	11,7%	-0,06%	-0,04%
p.m. Investeringscyclus (*)	-0,04%	0,08%	0,07%	-0,05%	-0,08%	-0,02%	0,06%	-78,1%	0,03%	0,03%
p.m. Exclusief investeringscyclus	0,75%	0,74%	0,73%	0,78%	0,73%	0,68%	-0,05%	2,4%	-0,10%	-0,07%
Gestorte budgettaire overdrachten	0,07%	0,07%	0,06%	0,08%	0,08%	0,06%	-0,02%	-19,1%	-0,02%	-0,01%
Primair saldo	0,24%	-0,13%	-0,01%	0,14%	0,04%	0,00%	-0,04%		-0,14%	-0,24%
Rentelasten	0,03%	0,02%	0,02%	0,01%	0,00%	0,01%	0,01%	249,3%	0,00%	-0,02%
Vorderingensaldo	0,21%	-0,15%	-0,03%	0,13%	0,04%	-0,01%	-0,05%		-0,14%	-0,22%
p.m. nominaal bbp								9,3%		

(*) De correctie voor de investeringscyclus van de Lokale Overheden wordt berekend op basis van de afwijking van de investeringen ten opzichte van de trend berekend volgens de Hodrick-Prescott-methode.

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: INR (april 2023) en berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften.

De verlaging van de ratio van de **totale ontvangsten** in 2021 en 2022 was het gevolg van een daling van de ratio van de eigen ontvangsten (cumulatief -0,37 procentpunt bbp), die gezakt is tot onder het niveau van vóór de pandemie, en van een daling van de ratio van de ontvangsten die door de andere overheidsniveaus werden overgedragen (cumulatief -0,17 procentpunt bbp). De ratio van de eigen fiscale en parafiscale ontvangsten nam in 2022 evenwel licht toe (+0,03 procentpunt bbp).

De daling van de **ratio van de primaire uitgaven** in 2021 en 2022 vloeide voort uit een daling van de ratio van de finale primaire uitgaven (cumulatief -0,38 procentpunt bbp) en, in mindere mate, uit een daling van de ratio van de overgemaakte budgettaire overdrachten (cumulatief -0,02 procentpunt bbp). De daling van de ratio van de investeringen die sinds 2019 werd waargenomen, werd in 2022 onderbroken.

1.5.1.2 Evolutie van de ontvangsten van de Lokale Overheden

De financiële middelen van de Lokale Overheden bestaan voor de helft uit eigen ontvangsten (hoofdzakelijk fiscale ontvangsten ⁴¹) en voor de andere helft uit fiscale en budgettaire overdrachten afkomstig van de andere deelsectoren van de overheid (voornamelijk de gewesten). De ontvangsten uit de aanvullende belastingen (opcentiemen op de PB en op de onroerende voorheffing en in mindere mate opcentiemen op de verkeersbelasting) vertegenwoordigen bijna 90% van de fiscale ontvangsten.

Tabel 27
Ontvangsten van de Lokale Overheden (in % bbp)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (en p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Totale ontvangsten	7,13%	6,95%	6,93%	7,43%	7,00%	6,89%	-0,11%	7,6%	-0,53%	-0,24%
Eigen ontvangsten	3,76%	3,59%	3,64%	3,73%	3,45%	3,36%	-0,09%	6,5%	-0,37%	-0,40%
<i>Fiscale en parafiscale</i>	<i>2,17%</i>	<i>2,04%</i>	<i>2,13%</i>	<i>2,19%</i>	<i>1,93%</i>	<i>1,96%</i>	<i>0,03%</i>	<i>10,9%</i>	<i>-0,24%</i>	<i>-0,21%</i>
Aanvullende PB	0,75%	0,70%	0,73%	0,79%	0,61%	0,67%	0,06%	19,4%	-0,12%	-0,08%
<i>p.m. Weerslag inkohieringsritme (*)</i>	<i>0,03%</i>	<i>-0,01%</i>	<i>0,03%</i>	<i>0,05%</i>	<i>-0,08%</i>	<i>0,02%</i>	<i>0,10%</i>	<i>-122,7%</i>	<i>-0,03%</i>	<i>-0,01%</i>
<i>p.m. Exclusief weerslag inkohieringsritme</i>	<i>0,72%</i>	<i>0,72%</i>	<i>0,71%</i>	<i>0,75%</i>	<i>0,70%</i>	<i>0,65%</i>	<i>-0,05%</i>	<i>2,2%</i>	<i>-0,10%</i>	<i>-0,07%</i>
Onroerende voorheffing	1,16%	1,09%	1,13%	1,16%	1,09%	1,06%	-0,02%	6,9%	-0,10%	-0,10%
Overige	0,25%	0,25%	0,26%	0,24%	0,23%	0,23%	-0,01%	6,7%	-0,02%	-0,02%
<i>Niet-fiscale</i>	<i>1,60%</i>	<i>1,55%</i>	<i>1,52%</i>	<i>1,54%</i>	<i>1,52%</i>	<i>1,41%</i>	<i>-0,12%</i>	<i>1,0%</i>	<i>-0,13%</i>	<i>-0,19%</i>
Overgedragen ontvangsten	3,37%	3,36%	3,28%	3,70%	3,55%	3,53%	-0,02%	8,7%	-0,17%	0,16%
Van de Federale Overheid	0,64%	0,65%	0,63%	0,74%	0,67%	0,69%	0,01%	11,7%	-0,06%	0,05%
Van de Gemeenschappen & Gewesten	2,44%	2,43%	2,37%	2,65%	2,60%	2,56%	-0,03%	7,9%	-0,09%	0,13%
Van de Sociale Zekerheid	0,29%	0,29%	0,28%	0,30%	0,28%	0,28%	0,00%	9,1%	-0,02%	-0,02%
<i>p.m. nominaal bbp</i>								<i>9,3%</i>		

(*) De correctie voor het inkohieringsritme van de PB wordt berekend op basis van de afwijking van de opcentiemen op de PB ten opzichte van de trend berekend volgens de Hodrick-Prescott-methode

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: INR (april 2023) en berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften.

⁴¹ De gemeentelijke fiscaliteit vindt haar oorsprong in artikel 170, § 4 van de Grondwet, die een fiscale autonomie toekent aan de gemeenten via het heffen van belastingen op de middelen van de belastingplichtigen. Die fiscale autonomie wordt beperkt door de naleving van bepaalde principes (grondwettelijke principes, regels inzake voorgedij, regel van de budgettaire inschrijving, regel van de publiciteit, federale wetten en Europese richtlijnen). Die middelen geven een speelruimte over hun gewone ontvangsten, alsook de mogelijkheid om een specifiek beleid te voeren.

Wat de **eigen ontvangsten** betreft, zijn de fiscale en parafiscale ontvangsten in 2022 met 0,03 procentpunt bbp toegenomen, wat volledig wordt verklaard door de stijging van de ontvangsten uit de *gemeentelijke opcentiemen op de personenbelasting*⁴² (+0,06 procentpunt bbp). Die stijging is het gevolg van een sneller inkohieringsritme van de PB na een vertraging ervan in 2021. Na correctie voor de impact van het inkohieringsritme is de ontvangstenratio van de aanvullende personenbelasting (voornamelijk gebaseerd op de inkomsten van 2020 en 2021) in dezelfde mate gedaald als in 2021. In absolute cijfers werd de impact van de stijging van de ontvangsten uit de aanvullende personenbelasting, gecorrigeerd voor het inkohieringsritme in 2022 ten opzichte van 2021, meer dan gecompenseerd door het noemereffect (hoger nominaal bbp). In 2022 veranderde het gemiddelde tarief van de gemeentelijke opcentiemen op de PB weinig. Het zakte van 7,19% tot 7,18% in het Vlaamse Gewest⁴³, bleef stabiel op 7,90% in het Waalse Gewest⁴⁴ en verminderde van 6,33% tot 6,32% in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest⁴⁵.

⁴² De ontvangsten met betrekking tot de aanvullende gemeentebelasting op de personenbelasting worden enkel geboekt op basis van de inkohieringen (ESR-definitie). In 2017 werd het systeem van schatkistvoorschotten, die maandelijks gestort worden over een periode van acht maanden, ingevoerd. Dat systeem van schatkistvoorschotten, dat 80% van de geraamde ontvangsten voor het aanslagjaar vertegenwoordigt, wordt bijgevolg niet in aanmerking genomen. Aangezien de ontvangsten worden beschouwd op getransactionaliseerde kasbasis, hebben wijzigingen in de kalender van de effectieve stortingen van de opbrengst van de kohieren geen impact op de ESR-gegevens (zoals bijvoorbeeld het storten van de opbrengst van de aanvullende personenbelasting een maand na de inkohiering in plaats van drie maanden vanaf 2023).

⁴³ Tien Vlaamse gemeenten hebben hun tarief verlaagd (Boechout, Bornem, Edegem, Halle, Herselt, Maasmechelen, Meise, Scherpenheuvel-Zichem, Sint-Niklaas en Tielt-Winge).

⁴⁴ Twee Waalse gemeenten hebben hun tarief verlaagd (Komen-Waasten en Merbes-le-Château) en één gemeente heeft het verhoogd (Bertogne).

⁴⁵ Drie Brusselse gemeenten hebben hun tarief verlaagd (Ganshoren, Jette en Sint-Lambrechts-Woluwe).

Naast het inkohieringsritme dat wordt aangehouden door de federale (PB) en de gewestelijke (onroerende voorheffing) administraties, worden de ontvangsten van de Lokale Overheden ook beïnvloed door de beslissingen van de federale regering en de gewesten, ongeacht of het gaat om de parameters die het niveau en de evolutie van de overgedragen ontvangsten bepalen, of om maatregelen met betrekking tot de PB en de onroerende voorheffing. Ten eerste heeft de door de federale regering in 2015 goedgekeurde *taxshift* geleid tot een verschuiving van belastingen op arbeid (waarvan de ontvangsten gedeeltelijk de begrotingen van de gewesten en de Lokale Overheden financieren) naar belastingen op consumptie en op kapitaalinkomsten (waarvan de ontvangsten uitsluitend aan Entiteit I toekomen). Die hervorming had dus gevolgen voor de belastbare grondslag van de gemeentelijke aanvullende belasting. Bovendien houdt de gedeeltelijke regionalisering van de PB in dat de gemeentelijke aanvullende personenbelasting sinds 2015 wordt berekend op de som van de federale en de gewestelijke PB ⁴⁶.

De ontvangsten uit de *gemeentelijke en provinciale opcentiemen op de onroerende voorheffing* zijn in 2022 nog gedaald tot 1,06% bbp. De ontvangsten zijn in de voorbije twee jaar minder toegenomen dan het nominale bbp, met name omdat het kadastraal inkomen jaarlijks geïndexeerd wordt op basis van de gemiddelde index van de consumptieprijzen van het voorgaande jaar. De gemiddelde tarieven van de gemeentelijke opcentiemen hebben hun stijgende trend in 2022 voortgezet in de drie gewesten ⁴⁷, terwijl de tarieven van de provinciale opcentiemen en de opcentiemen van de Brusselse agglomeratie stabiel zijn gebleven.

⁴⁶ De belastingen op interesten en dividenden zijn hiervan uitgesloten voor zover ze niet van professionele aard zijn.

⁴⁷ Het gemiddelde gemeentelijke tarief in het Vlaamse Gewest steeg tot 897 opcentiemen door de verhoging van de tarieven in vier gemeenten (Anzegem, Baarle-Hertog, Bornem en Grimbergen), de verlaging in één gemeente (Scherpenheuvel-Zichem) en de invoering van hogere gedifferentieerde tarieven in drie gemeenten (Dilbeek, Geel en Londerzeel). In het Waalse Gewest hebben vier gemeenten hun tarieven verhoogd (Bertogne, Geldenaken, Vloesberg en Ouffet) en hebben twee gemeenten ze verlaagd (Bastogne en Merbes-le-Château), zodat het gemiddelde tarief is toegenomen tot 2 582 opcentiemen. In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest hebben drie gemeenten hun tarieven verhoogd (Evere, Jette en Sint-Lambrechts-Woluwe) in 2022, waardoor het gemiddelde gemeentelijke tarief op 3 053 opcentiemen uitkwam.

Kader 1: Ontwikkeling van de tarieven van de opcentiemen van de Lokale Overheden op de personenbelasting en op de onroerende voorheffing

Op het niveau van alle Lokale Overheden van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest stellen we vast dat het gemiddelde (niet-gewogen) tarief van de opcentiemen van de Lokale Overheden op de PB over de beschouwde periode (2010-2022) een neerwaartse trend vertoont (zie Grafiek 11), terwijl het gemiddelde (niet-gewogen) tarief van de opcentiemen op de onroerende voorheffing (zie Grafiek 12) een opwaartse trend volgt. Die trends worden bepaald door de verandering in de tarieven van de gemeentelijke opcentiemen. Bovendien werd het tarief van de opcentiemen op de onroerende voorheffing in 2016 aanzienlijk verhoogd en nam het tarief van de opcentiemen van de Lokale Overheden op de PB in 2017 sterk af. Dat is het gevolg van de afschaffing van de agglomeratietaks van 1% op de PB en de verhoging van het agglomeratietarief op de onroerende voorheffing met 400 centiemen (*taxshift*).

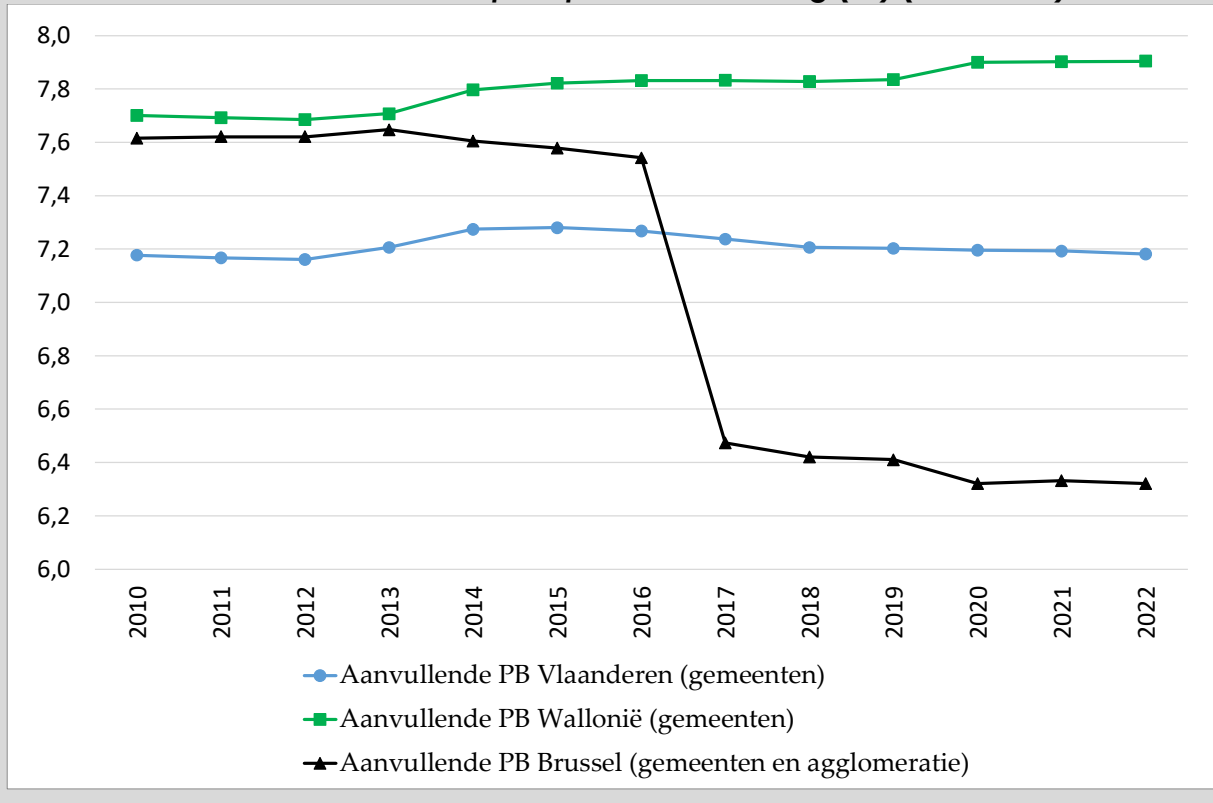
In het Vlaamse Gewest zijn de tarieven van de gemeentelijke opcentiemen op de PB sinds 2016 aan het dalen. De tarieven van de opcentiemen op de onroerende voorheffing vertonen in de betrokken periode een opwaartse trend, die wordt aangestuurd door een stijging van de gemeentelijke tarieven. Die trend werd enkel in 2018 onderbroken, toen een deel van de provinciale opcentiemen op de onroerende voorheffing werd geïntegreerd in de Vlaamse basisheffing, waarvan het tarief werd opgetrokken van 2,50% naar 3,97%. De tarieven van de gemeentelijke opcentiemen werden aangepast, zodat de gemeentelijke ontvangsten er geen gevolgen van ondervonden. Die aanpassing maakte deel uit van een gedeeltelijke overdracht van bevoegdheden van de Vlaamse provincies naar het Vlaamse Gewest en de gemeenten.

In het Waalse Gewest (met inbegrip van het Duitse taalgebied) tot slot vertonen zowel de tarieven van de gemeentelijke opcentiemen op de PB als die op de onroerende voorheffing een opwaartse trend. Het gemiddelde tarief van de provinciale opcentiemen werd slechts tweemaal naar boven bijgesteld (in 2013 voor de provincie Luik en in 2015 voor de provincie Henegouwen).

Ten slotte stippen we aan dat belastingtarieven in het algemeen vooral opgetrokken worden aan het begin van een zittingsperiode, terwijl ze veeleer aan het einde van een zittingsperiode worden verlaagd.

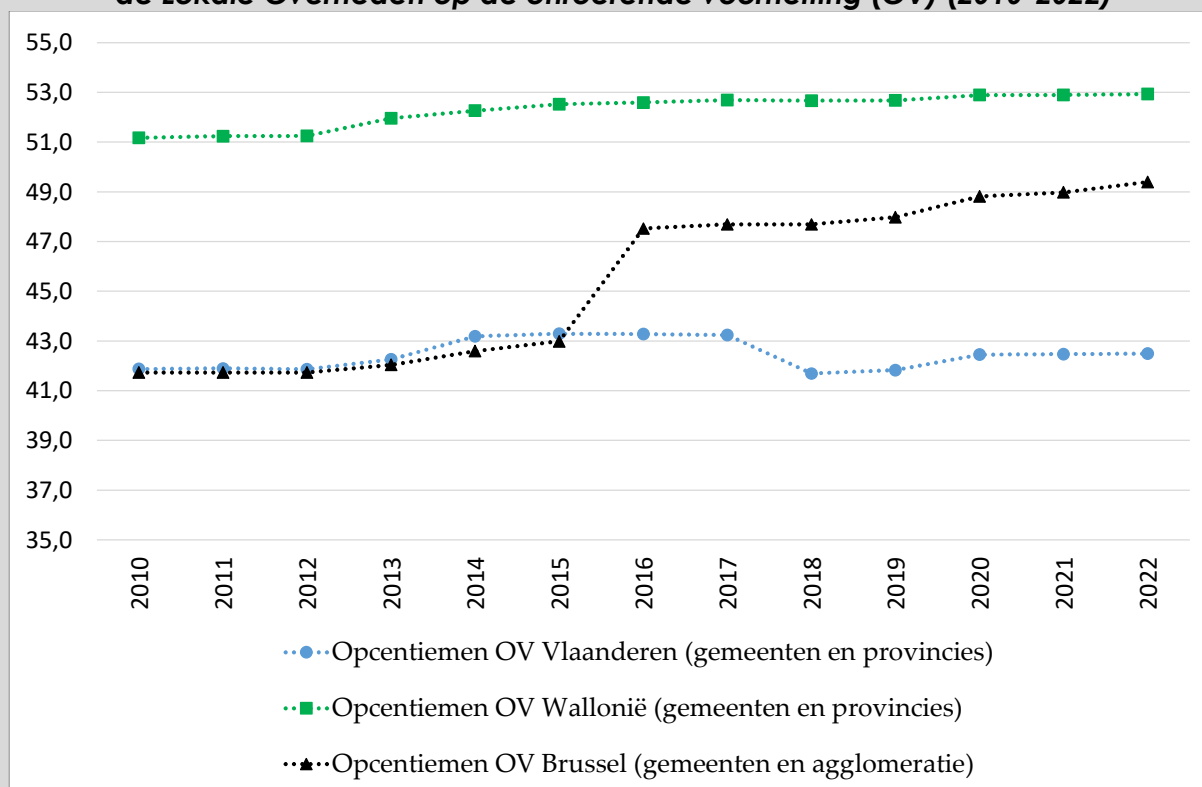
Grafiek 11

Evolutie van de gemiddelde gewestelijke tarieven (in %) van de opcentiemen van de Lokale Overheden op de personenbelasting (PB) (2010-2022)

Grafiek 12

Evolutie van de gemiddelde gewestelijke tarieven (in %) van de opcentiemen van de Lokale Overheden op de onroerende voorheffing (OV) (2010-2022)

Noot: Het tarief van de opcentiemen op de onroerende voorheffing komt overeen met de som van de tarieven van de opcentiemen van de gemeenten en provincies of van de Brusselse agglomeratie (aantal centiemen), vermenigvuldigd met het gewestelijke basistarief (in %). Net als bij de PB worden de gewestelijke gemiddelden niet gewogen.

Bron: Vlaams Agentschap Binnenlands Bestuur, Union des Villes et Communes de Wallonie (UVCW) en Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA).

De andere fiscale ontvangsten (opdecimen op de verkeersbelasting en lokale belastingen zoals heffingen op afval, drijfkracht, parkeren, tweede verblijven, enz.) namen minder snel toe dan het bbp in 2021 en 2022, zodat de ratio hiervan in 2022 licht is gezakt tot 0,23% bbp.

De eigen niet-fiscale ontvangsten zijn in 2022 gedaald tot 1,41% bbp omdat het noemereffect (toename van het bbp) groter was dan de stijging van de ontvangsten in absolute cijfers (+1,0%). Tot die ontvangstencategorie behoren de inkomsten van de prestaties van de Lokale Overheden (aansluitingen van gebouwen, doorgangsrechten voor het gebruik van de openbare ruimte, diensten aan de bevolking), de inkomsten uit vermogen (dividenden, ontvangen interesten, ontvangen huurgelden) en de toegerekende sociale bijdragen.

De **inkomenoverdrachten** die afkomstig zijn van de Federale Overheid en die bestemd zijn om de uitvoering van specifieke opdrachten te financieren, zijn in 2022 over het algemeen in lijn met het bbp toegenomen. Ze blijven op die manier hoger dan het niveau van vóór de coronacrisis. We lichten de voornaamste federale toelagen hierna toe.

De toelage voor het recht op sociale integratie die aan de Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW's) wordt gestort, daalde in 2022 tot 0,26% bbp, wat hoger blijft dan vóór de gezondheidscrisis. De geleidelijke verhoging van het leefloon tussen 2021 en 2024, net als van de andere sociale minima, en de indexering van de uitkeringen aan de inflatie, hebben de toelage opgedreven. Andersom heeft het terugdraaien van de in 2021 toegekende, tijdelijke verhoging van de jaarlijkse forfaitaire toelage voor personeelskosten tot 560 euro, die deel uitmaakt van de bovengenoemde toelage, ertoe bijgedragen dat het bedrag van de toelage in 2022 is gedaald. Bovendien is het aantal begunstigden van middelen voor sociale integratie ("leefloon") in 2022 met 1,7% gedaald, na een sterke stijging in 2020 en een vertraging in 2021. Uit de maandelijkse gegevens blijkt dat het aantal begunstigden in de loop van 2020 significant is gestegen en een piek bereikte in het begin van 2021. Daarna is dat aantal beginnen te dalen, maar bleef het boven het peil van 2019.

Tabel 28
Toelage voor het recht op leefloon en evolutie van het gemiddeld maandelijks aantal gerechtigden op een leefloon (RLL)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (en p.p.)	<i>p. m. nominale groei</i> (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
In miljoen euro	1039,9	1124,6	1165,8	1268,4	1444,3	1406,6		-2,6%		
In % bbp	0,23%	0,24%	0,24%	0,28%	0,29%	0,26%	-0,03%		-0,02%	0,02%
Jaarlijkse evolutie (% bbp)		0,01%	0,00%	0,03%	0,01%	-0,03%				
Gemiddeld maandelijks aantal leefloners	140 169	144 360	146 694	153 397	155 584	152 875		-1,7%		
Jaarlijkse evolutie (% groeivoet)		3,0%	1,6%	4,6%	1,4%	-1,7%				

Bron: Algemene Toelichting bij de begroting 2023 en POD Maatschappelijke Integratie (Overzicht van het aantal leefloongerechtigden, juni 2023), berekeningen van de HRF.

Ter ondersteuning van de meest kwetsbare doelgroepen die getroffen werden door de economische en sociale schok die de coronacrisis teweegbracht, heeft de Federale Overheid in 2020 en 2021 verschillende speciale fondsen voor de OCMW's ingesteld. Het belangrijkste fonds is de bijzondere COVID-19-subsidie van 135 miljoen euro. Daarnaast werden ook extra middelen uitgetrokken voor voedselhulp, voor steun aan studenten en jongeren en voor psychologische ondersteuning, voor een totaal beschikbaar bedrag van 48 miljoen euro. De maatregelen werden in 2022 ingetrokken.

Daarnaast is de toelage voor het recht op maatschappelijke dienstverlening krachtens de wet van 2 april 1965 (ook bekend als de dotatie voor de opvang van vluchtelingen) vrij sterk toegenomen in absolute cijfers, maar die stijging werd geneutraliseerd door het noemereffect (stijging van het bbp), zodat het bedrag uitgedrukt als percentage van het bbp ongeveer stabiel is gebleven. Net als de toelage voor het leefloon wordt die toelage jaarlijks geraamd door het aantal gerechtigden (op basis van de gemiddelde groei in het verleden) en de maandelijkse kosten van de toegekende steun te berekenen. Uit cijfers van het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen blijkt dat het aantal vluchtelingen (exclusief aanvragen voor hervestiging en herplaatsing) dat asiel heeft aangevraagd bij de Belgische Dienst Vreemdelingenzaken in 2020 significant is gedaald als gevolg van reisbeperkingen in het kader van de gezondheids crisis, en zich in 2021 slechts gedeeltelijk heeft hersteld ⁴⁸. In 2022 is de stijging sterk toegenomen (+42%), vooral ten gevolge van de Oekraïense vluchtelingen crisis.

Tabel 29
Toelage voor het recht op maatschappelijke dienstverlening (RMD)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (en p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
In miljoen euro	124,9	119,8	120,5	121,8	129,9	140,8		8,4%		
In % bbp	0,028%	0,026%	0,025%	0,026%	0,026%	0,026%	0,000%		-0,001%	-0,002%
Jaarlijkse evolutie (% bbp)		-0,002%	-0,001%	0,001%	-0,001%	0,000%				

Bron: Algemene Toelichting bij de begroting 2023 en berekeningen van de HRF.

De federale overdrachten vertegenwoordigen tussen een derde en iets minder dan de helft van het totale budget van de politiezones en een vijfde van het totale budget van de hulpverleningszones. De rest van de ontvangsten bestaat vooral uit gemeentelijke overdrachten. In het Waalse Gewest is sinds 2020 een gedeeltelijke overname van de gemeentelijke financiering van de hulpverleningszones door de provincies aan de gang. De federale dotaties aan de hulpverleningszones zijn blijven toenemen, met name door een structurele maatregel om de financiering tussen de Federale Overheid en de Lokale Overheden opnieuw in evenwicht te brengen. De federale dotaties aan de politiezones (met inbegrip van de federale sociale toelage, die een fiscale overdracht is) zijn licht gestegen ten opzichte van 2022, onder meer ten gevolge van de indexering.

De door de Sociale Zekerheid overgedragen ontvangsten, uitgedrukt als percentage van het bbp, zijn stabiel gebleven. Die omvatten de tussenkomsten van het RIZIV in het kader van de financiering van de rusthuizen.

⁴⁸ Volgens het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen hebben in 2022 36.793 personen een aanvraag om internationale bescherming ingediend, in vergelijking met 25.971 personen in 2021, 16.910 personen in 2020 en 27.742 personen in 2019.

De door de Gemeenschappen en Gewesten overgedragen middelen, die grotendeels uit de Gemeentefondsen bestaan, vertegenwoordigen het leeuwendeel van de overdrachten die de Lokale Overheden ontvangen⁴⁹. De inkomensoverdrachten van de Gemeenschappen en Gewesten vertegenwoordigen ongeveer een derde van hun totale ontvangsten. Die overdrachten vormen dus het grootste deel van de ontvangsten van de Lokale Overheden, nog voor de eigen fiscale ontvangsten (28%) en de eigen niet-fiscale ontvangsten (20%).

Na een piek in 2020 is de ratio van die *inkomensoverdrachten* ten opzichte van het bbp in 2021 en 2022 cumulatief met 0,11 procentpunt bbp gekrompen, maar wel nog hoger dan het niveau van vóór de coronacrisis. De daling is vooral merkbaar in de inkomensoverdrachten afkomstig van de Vlaamse Gemeenschap en de Franse Gemeenschap.

Tabel 30
Overdrachten van de G&G aan de Lokale Overheden (in % bbp) (*)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Inkomensoverdrachten	2,26%	2,26%	2,23%	2,51%	2,44%	2,40%	-0,05%	7,3%	-0,11%	0,13%
Vlaamse Gemeenschap	1,15%	1,16%	1,14%	1,31%	1,26%	1,22%	-0,04%	5,8%	-0,09%	0,07%
Franse Gemeenschap	0,45%	0,45%	0,44%	0,49%	0,46%	0,45%	-0,01%	6,9%	-0,04%	0,00%
Duitstalige Gemeenschap	0,01%	0,01%	0,01%	0,02%	0,02%	0,02%	0,00%	32,3%	0,00%	0,01%
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	0,49%	0,47%	0,47%	0,52%	0,52%	0,53%	0,00%	9,7%	0,00%	0,04%
Waals Gewest	0,15%	0,15%	0,15%	0,16%	0,17%	0,17%	0,00%	9,6%	0,01%	0,01%
Franse Gemeenschapscommissie	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	-45,5%	0,00%	0,00%
Vlaamse Gemeenschapscommissie	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	-100,0%	0,00%	0,00%
Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie	0,01%	0,01%	0,01%	0,02%	0,02%	0,02%	0,00%	4,2%	0,00%	0,01%
Investeringsbijdragen	0,17%	0,15%	0,14%	0,14%	0,16%	0,17%	0,01%	18,5%	0,03%	0,00%
Vlaamse Gemeenschap	0,06%	0,06%	0,04%	0,05%	0,05%	0,05%	0,00%	19,9%	0,00%	-0,02%
Franse Gemeenschap	0,01%	0,00%	0,01%	0,01%	0,01%	0,01%	0,00%	14,3%	0,00%	0,00%
Waals Gewest	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	-7,0%	0,00%	0,00%
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	0,08%	0,06%	0,06%	0,06%	0,08%	0,09%	0,01%	24,2%	0,02%	0,01%
Duitstalige Gemeenschap	0,02%	0,03%	0,02%	0,02%	0,03%	0,02%	0,00%	-1,2%	0,00%	0,00%
Franse Gemeenschapscommissie	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	106,8%	0,00%	0,00%
Vlaamse Gemeenschapscommissie	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,0%	0,00%	0,00%
Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,0%	0,00%	0,00%
Overige kapitaaloverdrachten (*)	0,00%	0,02%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,0%	0,00%	0,00%
Vlaamse Gemeenschap	0,00%	0,02%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,0%	0,00%	0,00%
<i>p.m. minimaal bbp</i>								9,3%		

(*) In de beschouwde periode waren er geen overige kapitaaloverdrachten vanwege de deelstaten aan de Lokale Overheden, behalve vanwege de Vlaamse Gemeenschap.

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: INR (april 2023) en berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften.

⁴⁹ De mechanismen voor de toekenning van de middelen van de Gemeentefondsen zijn specifiek voor elk gewest. In het algemeen stelt men evenwel een indexering vast van die middelen boven de evolutie van de consumptieprijsindex, zodat die overdrachten afkomstig van de voogdijoverheid relatief stabiel zijn in % bbp in de verschillende gewesten.

Het behoud in 2021 en 2022 van vrij hoge niveaus van de inkomensoverdrachten afkomstig van de deelstaten, uitgedrukt in % bbp, en dit ondanks de stijging van het bbp (noemereffect), houdt meer verband met de specifieke toelagen dan met de financieringsmechanismen van de Gemeentefondsen (niet-toegewezen algemene dotaties). De Lokale Overheden hebben in 2021 nog bijkomende toelagen ontvangen van de Gemeenschappen en Gewesten om de gevolgen van de coronacrisis te helpen opvangen. Het Waalse Gewest heeft ook steun verleend aan de Lokale Overheden (gemeenten en OCMW's) van de gemeenten die in juli 2021 door overstromingen werden getroffen, onder meer voor de herhuisvesting van de getroffen gezinnen en voor schoonmaak- en opruimingswerkzaamheden. Tot slot werden specifieke toelagen opgetrokken om de Lokale Overheden te helpen hun personeelskosten te betalen (opwaardering van de bezoldiging van het personeel en stijging van de pensioenuitgaven).

De ratio van de *investeringsbijdragen* die door de Gemeenschappen en Gewesten aan de Lokale Overheden worden betaald, noteerde een stijging sinds 2021 (cumulatief +0,03 procentpunt bbp), wat een breuk betekende met de neerwaartse trend die in 2015 werd ingezet. Die evolutie is voornamelijk het gevolg van de hogere investeringsbijdragen van het Waalse Gewest, met name door de steun die het verleende voor de wederopbouw van de openbare infrastructuur die door de overstromingen in juli 2021 was vernield. In deel 3.1.2 van dit advies worden de investeringsbijdragen die de Lokale Overheden genieten, aan een grondiger onderzoek onderworpen.

Om de gemeenten tot een vrijwillige fusie aan te moedigen, voorzag de Vlaamse Gemeenschap in 2016 in een gedeeltelijke schuldovername (tot 500 euro per inwoner). Dat nam een concrete vorm aan na de lokale verkiezingen van 2018 door de effectieve fusie van vijftien Vlaamse gemeenten tot zeven gemeenten en een schuldovername van 95 miljoen euro (0,02% bbp), en werd geboekt als *andere kapitaaloverdrachten* afkomstig van de Gemeenschappen en Gewesten. De Vlaamse Gemeenschap en het Waalse Gewest hebben nieuwe mechanismen uitgewerkt om de gemeentelijke schulden vanaf 2024 gedeeltelijk over te nemen voor de gemeenten waarvan de vrijwillige fusie effectief zal worden na de lokale verkiezingen van 2024.

1.5.1.3 Evolutie van de primaire uitgaven van de Lokale Overheden

De primaire uitgaven van de Lokale Overheden bestaan hoofdzakelijk uit bezoldigingen. Zij omvatten de bezoldigingen van de administraties, maar ook van de politiezones, de OCMW's (met uitzondering van ziekenhuizen en rusthuizen) en de eenheden van de overheidssector die opgenomen zijn in de uitgebreide perimeter van de overheid (zoals de intercommunales). Daarna volgen de aankoop van goederen en diensten, de sociale uitkeringen en de investeringen.

In 2021 en 2022 zijn de **finale primaire uitgaven** van de Lokale Overheden cumulatief gedaald met 0,38 procentpunt bbp tot 6,84% bbp. De stijging in absolute cijfers verliep in 2022 sneller dan in 2021 maar blijft lager dan de groei van het nominale bbp.

De belangrijkste factor die de daling van de ratio van de finale primaire uitgaven in 2021 en 2022 verklaarde, was de daling van de bezoldigingen (cumulatief -0,28 procentpunt bbp), gevolgd door de kapitaaluitgaven (cumulatief -0,07 procentpunt bbp) en de sociale uitkeringen (cumulatief -0,03 procentpunt bbp). Omgekeerd was er een lichte verhoging van de uitgaven voor subsidies aan bedrijven (cumulatief +0,03 procentpunt bbp).

Tabel 31
Finale primaire uitgaven van de Lokale Overheden (in % bbp)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (en p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Finale primaire uitgaven	6,82%	7,01%	6,87%	7,21%	6,88%	6,84%	-0,05%	8,6%	-0,38%	0,02%
Bezoldigingen	3,95%	4,00%	3,96%	4,26%	4,03%	3,98%	-0,05%	8,0%	-0,28%	0,03%
Lonen	2,62%	2,68%	2,64%	2,86%	2,72%	2,70%	-0,02%	8,7%	-0,16%	0,08%
Sociale premies t.l.v. de werkgevers	1,33%	1,32%	1,31%	1,40%	1,32%	1,28%	-0,03%	6,5%	-0,12%	-0,05%
Aankopen van goederen en diensten	1,10%	1,16%	1,12%	1,16%	1,17%	1,16%	-0,01%	8,6%	0,00%	0,06%
Sociale uitkeringen, waaronder	0,75%	0,71%	0,70%	0,79%	0,75%	0,76%	0,00%	10,0%	-0,03%	0,01%
Leefloon	0,29%	0,30%	0,30%	0,34%	0,33%	0,31%	-0,02%	3,0%	-0,04%	0,02%
Pensioenen	0,35%	0,34%	0,33%	0,36%	0,33%	0,33%	0,00%	8,2%	-0,03%	-0,02%
Subsidies aan bedrijven	0,13%	0,09%	0,08%	0,05%	0,06%	0,08%	0,02%	45,0%	0,03%	-0,04%
Kapitaaluitgaven	0,77%	0,91%	0,87%	0,79%	0,71%	0,72%	0,01%	10,8%	-0,07%	-0,05%
Bruto-investeringen in vaste activa	0,70%	0,82%	0,80%	0,73%	0,65%	0,66%	0,01%	11,7%	-0,06%	-0,04%
p.m. Investeringscyclus	-0,04%	0,08%	0,07%	-0,05%	-0,08%	-0,02%	0,06%	-78,1%	0,03%	0,03%
p.m. Exclusief investeringscyclus	0,75%	0,74%	0,73%	0,78%	0,73%	0,68%	-0,05%	2,4%	-0,10%	-0,07%
Overige kapitaaluitgaven	0,06%	0,08%	0,08%	0,07%	0,06%	0,06%	0,00%	1,1%	-0,01%	-0,01%
Overige finale primaire uitgaven	0,13%	0,13%	0,14%	0,16%	0,15%	0,13%	-0,02%	-5,0%	-0,03%	0,01%
<i>p.m. nominaal bbp</i>								9,3%		

(*) De correctie voor de investeringscyclus van de Lokale Overheden wordt berekend op basis van de afwijking van de investeringen ten opzichte van de trend berekend volgens de Hodrick-Prescott-methode.

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: INR (april 2023) en berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften.

De ratio van de bezoldigingen daalde in 2022 met 0,05 procentpunt bbp. Die daling was toe te schrijven aan het noemereffect. In absolute cijfers stegen ze met 8,0%, wat veel hoger is dan de jaarlijkse uitgavengroei voor bezoldigingen die in de voorgaande jaren werd opgetekend. Die versnelling is toe te schrijven aan de verschillende loonindexeringen aan de inflatie waarvan de impact over een volledig jaar pas in 2023 voelbaar zal zijn. Na een daling in 2020 is het aantal personeelsleden in actieve voltijdse equivalenten bij de Lokale Overheden in 2021 en 2022 opnieuw gestegen ⁵⁰.

De ratio van de aankopen van goederen en diensten bleef sinds 2021 relatief stabiel. De stijging in absolute cijfers, die nauw aansluit bij de groei van het nominale bbp over de periode, is toe te schrijven aan de hervatting van de organisatie van evenementen, de heropening van gebouwen en, meer nog, aan de stijging van de energieprijzen.

De ratio van de sociale uitkeringen, die in 2021 was teruggelopen, nam in 2022 licht toe als gevolg van een stijging van de uitgaven voor *sociale uitkeringen in natura*. De ratio van de *sociale uitkeringen in geld* is in 2022 stabiel gebleven op 0,70% bbp. De meerdere indexeringen van de sociale uitkeringen in geld (voornamelijk de rustpensioenen van de ambtenaren en de leeflonen) die plaatsvonden in 2022, zullen pas vanaf 2023 volop voelbaar worden. Bovendien is de ratio van de uitgaven met betrekking tot het leefloon sinds 2021 gedaald omdat het aantal begunstigden van het leefloon is afgenomen. De toegenomen uittredingen wegens pensioen van loontrekkenden die vast benoemd waren, bleef positief bijdragen aan de evolutie van de uitgaven van de Lokale Overheden voor sociale uitkeringen. De opvang van Oekraïense vluchtelingen die een tijdelijk beschermingsstatuut genoten en de stijging van de energiekosten van de gezinnen hebben geleid tot een toename van de uitgavenratio voor andere sociale steun in geld of in natura (zoals het equivalente leefloon).

De kapitaaluitgaven, en dan meer bepaald de uitgaven voor *bruto investeringen in vaste activa* (investeringen), bereikten een dieptepunt in 2021 na de piek van 2018. Die schommeling was te wijten aan de electorale cyclus van de investeringen. De meer structurele, neerwaartse trend van de ratio van de investeringen zette zich dan weer door in 2021 en 2022, na een jaar 2020 dat werd beïnvloed door het noemereffect (daling van het bbp, met als gevolg een hogere ratio). De evolutie van de investeringen van de Lokale Overheden wordt grondiger besproken in deel 3.1.1.

⁵⁰ Volgens de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid waren er in 2022 gemiddeld 297.108 werknemers uitgedrukt in voltijdse equivalenten (VTE) actief bij de Lokale Overheden (+1,2%), tegenover 293.690 in 2021 (+1,5%) en 289.350 in 2020 (-1,0%). Het aantal statutaire ambtenaren in voltijdse equivalenten is gedaald van 104.927 in 2020 (-2,6%) tot 102.332 in 2021 (-2,5%) en tot 99.004 in 2022 (-3,3%).

1.5.2 Budgettaire evolutie van het geheel van de Gemeenschappen en Gewesten (G&G)

1.5.2.1 Globaal beeld

De geconsolideerde rekening van het geheel van de Gemeenschappen en Gewesten (G&G) vertoonde in 2022 een vorderingstekort van 0,92% bbp in ESR-termen⁵¹. Hoewel dit een verbetering met 0,82 procentpunt bbp is ten opzichte van 2021, en met 1,28 procentpunt bbp ten opzichte van 2020, blijft het tekort van de G&G toch vrij hoog in een historisch perspectief.

Tabel 32
Rekening van de Gemeenschappen en de Gewesten (in % bbp)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Totale ontvangsten	19,62%	19,42%	19,19%	19,36%	18,92%	18,92%	-0,01%	9,3%	-0,44%	-0,70%
Ontvangen overdrachten van andere overheden	11,09%	11,07%	10,90%	10,76%	10,82%	10,80%	-0,03%	9,1%	0,03%	-0,29%
Eigen ontvangsten	8,53%	8,35%	8,29%	8,60%	8,10%	8,12%	0,02%	9,6%	-0,48%	-0,41%
Fiscale en parafiscale ontvangsten	5,18%	4,97%	4,98%	5,18%	4,76%	4,73%	-0,03%	8,7%	-0,45%	-0,45%
Niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten	3,35%	3,38%	3,31%	3,42%	3,34%	3,39%	0,05%	10,9%	-0,03%	0,04%
Primaire uitgaven	19,18%	19,62%	19,19%	21,31%	20,42%	19,59%	-0,83%	4,9%	-1,72%	0,41%
Finale primaire uitgaven	16,69%	16,79%	16,80%	18,65%	17,82%	17,02%	-0,80%	4,4%	-1,63%	0,32%
Overgemaakte budgettaire overdrachten	2,48%	2,83%	2,38%	2,66%	2,61%	2,57%	-0,03%	8,0%	-0,08%	0,09%
Primair saldo	0,44%	-0,20%	0,01%	-1,95%	-1,50%	-0,68%	0,82%		1,27%	-1,11%
Rentelasten	0,25%	0,24%	0,24%	0,25%	0,24%	0,24%	0,00%	10,7%	-0,01%	-0,01%
Vorderingensaldo	0,18%	-0,44%	-0,23%	-2,20%	-1,74%	-0,92%	0,82%		1,28%	-1,11%
One shot vaststelling definitieve autonomiefactor (AF)		-0,35%								
Vorderingensaldo exclusief one shot AF	0,18%	-0,09%	-0,23%	-2,20%	-1,74%	-0,92%	0,82%		1,28%	-1,11%
HRF-optiek gewestelijke personenbelasting:										
Correctie voor voorschottenbenadering	-0,11%	-0,03%	-0,06%	-0,22%	0,17%	-0,12%	-0,29%		0,10%	-0,01%
Gecorrigeerd vorderingensaldo (HRF-optiek)	0,07%	-0,46%	-0,29%	-2,42%	-1,57%	-1,04%	0,53%		1,39%	-1,11%
<i>p.m. nominaal bbp</i>								9,3%		

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

De verbetering van het vorderingensaldo van de G&G in 2022 was toe te schrijven aan de daling van de ratio van de primaire uitgaven, onder meer door het wegvallen van het merendeel van de tijdelijke Covidmaatregelen op het niveau van de G&G (zie Tabel 76 in bijlage 5.3) en minder uitgaven in verband met de overstromingen van juli 2021. De totale budgettaire impact van de nieuwe energiemaatregelen (zie Tabel 77 in bijlage 5.3) en maatregelen in verband met de Oekraïne-crisis (zie Tabel 78 in bijlage 5.3) op het geheel van de G&G bedroeg samen 0,15% bbp in 2022.

⁵¹ Wanneer het vorderingensaldo van de G&G volgens de voorschottenbenadering inzake gewestelijke PB (HRF-optiek) beschouwd wordt, bedroeg het tekort in 2022 1,04% bbp, wat een verbetering is met 0,53 procentpunt bbp ten opzichte van 2021, en met 1,39 procentpunt bbp ten opzichte van 2020.

Over de volledige periode 2017-2022 verslechterde het vorderingensaldo van de G&G met 1,11 procentpunt bbp, wat zowel voortvloeide uit een daling van de ratio van de totale ontvangsten (-0,70 procentpunt bbp) als uit een stijging van de ratio van de primaire uitgaven (+0,41 procentpunt bbp).

1.5.2.2 Evolutie van de ontvangsten van de G&G

De ratio van de **eigen fiscale en parafiscale ontvangsten van de G&G** daalde in 2022 met 0,03 procentpunt bbp tot 4,73% bbp, het laagste niveau in de beschouwde periode (zie Tabel 33).

De ratio van de directe belastingen van de G&G nam in 2022 toe met 0,20 procentpunt bbp. De evolutie van de directe belastingen wordt in belangrijke mate bepaald door de evolutie van de kohieren van de gewestelijke personenbelasting. De gevolgen van de coronacrisis op de opcentiemen werden voor het eerst merkbaar in het begrotingsjaar 2021 (inkomstenjaar 2020), terwijl het economische herstel van 2021 pas tot uiting kwam in de kohieren van 2022 (inkomstenjaar 2021). Toch werden de effecten ervan getemperd door de automatische stabilisatoren en de genomen maatregelen. Daarnaast was er een versnelling van het inkohieringsritme van de personenbelasting in 2020, gevolgd door een vertraging in 2021 en opnieuw een versnelling in 2022.

De daling van de ratio van de indirecte belastingen van de G&G in 2022 hing samen met de afname van de registratierechten (-0,13 procentpunt bbp). De opbrengst van de registratierechten kende immers een piek in 2021 door het hogere aantal transacties op de vastgoedmarkt en de gestegen vastgoedprijzen in dat jaar, terwijl de vastgoedmarkt in 2022 afkoelde. Daarnaast was er een verminderend effect van 0,03% bbp op de indirecte belastingen door de genomen energiemaatregelen ⁵².

Bij de kapitaalbelastingen vielen ten slotte de successierechten terug in 2022 (-0,08 procentpunt bbp). Die daling kwam er nadat de successierechten in 2021 hoger lagen omwille van de oversterfte tijdens de pandemie.

⁵² Eenmalige vermindering van de heffingen op de elektriciteitsfactuur van in totaal 166 miljoen euro in de Vlaamse Gemeenschap.

Tabel 33
Eigen fiscale en parafiscale ontvangsten van de G&G (in % bbp)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Directe belastingen (gezinnen)	2,56%	2,37%	2,41%	2,65%	2,10%	2,30%	0,20%	19,7%	-0,35%	-0,26%
Gewestelijke PB (kohieren)	2,29%	2,12%	2,17%	2,41%	1,87%	2,09%	0,21%	21,9%	-0,32%	-0,20%
Verkeersbelasting gezinnen	0,25%	0,25%	0,24%	0,25%	0,23%	0,22%	-0,01%	2,4%	-0,03%	-0,03%
Overige directe belastingen (o. a. kijk- en luistergeld WG)	0,03%	0,01%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,0%	0,00%	-0,03%
Indirecte belastingen	1,87%	1,84%	1,90%	1,82%	1,87%	1,73%	-0,14%	1,1%	-0,09%	-0,14%
Registratierechten	0,94%	0,94%	0,99%	0,93%	1,03%	0,90%	-0,13%	-4,6%	-0,02%	-0,04%
Vlaamse energieheffing	0,12%	0,05%	0,03%	0,03%	0,03%	0,03%	0,00%	14,1%	0,00%	-0,09%
Overige indirecte belastingen	0,80%	0,85%	0,87%	0,87%	0,81%	0,80%	-0,01%	7,8%	-0,07%	-0,01%
Kapitaalbelastingen	0,70%	0,71%	0,62%	0,65%	0,73%	0,65%	-0,08%	-3,1%	0,00%	-0,05%
Successierechten	0,57%	0,58%	0,50%	0,52%	0,59%	0,51%	-0,08%	-5,2%	-0,02%	-0,06%
Schenkingsrechten	0,14%	0,11%	0,11%	0,12%	0,14%	0,14%	0,00%	8,6%	0,02%	0,01%
Fiscale regularisatie	0,00%	0,01%	0,00%	0,00%	0,01%	0,00%	0,00%	-82,6%	0,00%	0,00%
Werkelijke sociale premies	0,05%	0,06%	0,05%	0,06%	0,05%	0,05%	0,00%	6,7%	-0,01%	0,00%
Eigen fiscale en parafiscale ontvangsten G&G	5,18%	4,97%	4,98%	5,18%	4,76%	4,73%	-0,03%	8,7%	-0,45%	-0,45%
<i>p.m. nominaal bbp</i>								9,3%		

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

De ratio van de **door de G&G ontvangen overdrachten van andere overheden** kende een lichte daling in 2022 (-0,03 procentpunt bbp) (zie Tabel 34). Ten opzichte van 2017 is de daling meer uitgesproken (-0,29 procentpunt bbp). Het leeuwendeel van de door de G&G ontvangen overdrachten is afkomstig van Entiteit I. Ze worden grotendeels bepaald op basis van de Bijzondere Financieringswet (BFW). Daarnaast wordt er in het ESR een fictieve inkomensoverdracht van Entiteit I aan de G&G geboekt ter compensatie van het feit dat de pensioenen van de voormalige ambtenaren van de G&G in het ESR als finale primaire uitgaven van de G&G geboekt worden, zelfs al wordt de werkelijke financiering door Entiteit I verzekerd.

Afgezien van de impact van de demografische parameters en van de jaarlijks variërende verdeelsleutels (onder meer in functie van de in de betrokken entiteit gelocaliseerde ontvangsten van de federale personenbelasting), evolueren de BFW-overdrachten jaarlijks in functie van de inflatie⁵³ en, al dan niet gedeeltelijk, in functie van de reële bbp-groei. In het deel 1.3 wordt dieper ingegaan op de evolutie van de federale transfers naar de deelstaten.

⁵³ Gemeten als de procentuele verandering van het gemiddelde indexcijfer van de consumptieprijzen.

Tabel 34
Door de G&G ontvangen overdrachten van andere overheden (in % bbp)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Dotatie "federale PB" (Gemeenschappen + Gewesten)	3,14%	3,15%	3,10%	3,03%	3,04%	3,07%	0,03%	10,4%	0,04%	-0,06%
Dotatie "btw" (Gemeenschappen)	3,65%	3,65%	3,59%	3,39%	3,53%	3,55%	0,01%	9,7%	0,15%	-0,10%
Overige ontvangen overdrachten (*)	4,31%	4,28%	4,21%	4,33%	4,25%	4,18%	-0,07%	7,5%	-0,16%	-0,13%
Ontvangen overdrachten van andere overheden	11,09%	11,07%	10,90%	10,76%	10,82%	10,80%	-0,03%	9,1%	0,03%	-0,29%
p.m. Financiering pensioenen G&G door Entiteit I (*)	1,29%	1,27%	1,26%	1,34%	1,25%	1,25%	0,00%	9,1%	-0,09%	-0,04%
p.m. nominaal bbp								9,3%		

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

(*) De uitgaven voor ambtenarenpensioenen (vooral in het onderwijs) van de G&G die effectief ten laste zijn van Entiteit I door wettelijke regelingen, worden in het ESR 2010 aangerekend als finale primaire uitgaven van de G&G (en niet van Entiteit I). Om het vorderingensaldo niet te beïnvloeden, heeft dit in de NR als boekhoudkundige tegenpost een overeenkomstige toegerekende lopende overdracht afkomstig van Entiteit I voor de G&G.

1.5.2.3 Evolutie van de primaire uitgaven van de G&G

De daling van de ratio van de **finale primaire uitgaven** van de G&G met 0,80 procentpunt bbp in 2022 (zie Tabel 35) is onder meer toe te schrijven aan de verdere afbouw van de Covidmaatregelen (-0,48 procentpunt bbp, zie Tabel 76 in bijlage 5.3) en aan lagere uitgaven in verband met de overstromingen van juli 2021. Daarentegen ging er een opwaarts effect uit van de uitgaven in verband met de uitvoering van de regionale herstelplannen, van de maatregelen om de effecten van de energiecrisis te verzachten (ten belope van 0,08% bbp)⁵⁴ en van de maatregelen in verband met de opvang van vluchtelingen naar aanleiding van de crisis in Oekraïne (ten belope van 0,04% bbp) (zie Tabel 77 en Tabel 78 in bijlage 5.3).

De oplopende prijsniveaus deden de uitgaven ook toenemen, in het bijzonder de werkingskosten, waaronder de aankopen van goederen en diensten. De bezoldigingen namen sterk toe in absolute cijfers door de verschillende indexeringen. Een uitzondering bij de indexeringen zijn de gezinsbijslagen in de Vlaamse Gemeenschap, die sinds 2020 niet meer gekoppeld zijn aan de overschrijding van de spilindex, maar jaarlijks verhoogd worden tegen een vastgelegd percentage⁵⁵.

⁵⁴ Het gros van die regionale energiemaatregelen (0,06% bbp) is geboekt bij de subsidies. Het gaat dan bijvoorbeeld om subsidies die aan bepaalde bedrijven toegekend zijn om de hogere energiekost deel te compenseren of om gebouwen energiezuiniger te maken.

⁵⁵ Er werd beslist om de jaarlijkse verhoging van een belangrijk deel van de basisbedragen in 2022 terug op te schroeven van 1% tot 2%.

De ratio van de kapitaaluitgaven van de G&G viel sterk terug in 2022 (-0,25 procentpunt bbp), wat toe te schrijven is aan de normalisatie van de overige kapitaaluitgaven. Die laatste categorie was immers in 2021 uitzonderlijk hoog door de kapitaaloverdrachten aan de gezinnen en de bedrijven als gevolg van de steun om de slachtoffers van de overstromingen van juli 2021 te vergoeden, die conform het ESR volledig aangerekend werd in 2021 (ten belope van 0,25% bbp). Met een niveau van 1,42% bbp bleven de bruto investeringen in vaste activa van de G&G beduidend hoger dan in het begin van de beschouwde periode (+0,16 procentpunt bbp tussen 2017 en 2022). Dat heeft onder meer te maken met de uitvoering van de regionale herstelplannen en de investeringen in de wederopbouw van de infrastructuur na de overstromingen. In het hoofdstuk 3 van dit Advies wordt dieper ingegaan op de evolutie van de investeringen.

Tabel 35
Finale primaire uitgaven van de G&G (in % bbp)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Bezoldigingen	5,82%	5,77%	5,80%	6,23%	5,93%	5,94%	0,01%	9,5%	-0,29%	0,12%
Lonen	3,92%	3,89%	3,94%	4,23%	4,05%	4,06%	0,01%	9,6%	-0,18%	0,14%
Sociale premies t.l.v. de werkgevers	1,90%	1,88%	1,86%	1,99%	1,88%	1,88%	0,00%	9,2%	-0,11%	-0,02%
Aankopen van goederen en diensten	1,84%	1,87%	1,89%	1,96%	1,95%	1,92%	-0,03%	7,8%	-0,04%	0,08%
Subsidies aan bedrijven	2,01%	1,98%	2,00%	2,24%	2,10%	1,87%	-0,23%	-2,6%	-0,37%	-0,14%
w.o. loonkostensubsidies (*)	0,32%	0,31%	0,31%	0,29%	0,26%	0,15%	-0,11%	-38,1%	-0,14%	-0,18%
Sociale uitkeringen	4,88%	4,90%	4,87%	5,23%	4,96%	4,91%	-0,05%	8,3%	-0,32%	0,03%
Sociale uitkeringen in natura	1,68%	1,71%	1,68%	1,80%	1,71%	1,72%	0,00%	9,6%	-0,09%	0,03%
Gezondheidszorg	0,74%	0,74%	0,75%	0,79%	0,75%	0,78%	0,03%	13,6%	-0,01%	0,04%
Overige sociale uitkeringen in natura	0,95%	0,97%	0,93%	1,01%	0,96%	0,93%	-0,03%	6,5%	-0,08%	-0,01%
Sociale uitkeringen in geld	3,20%	3,18%	3,19%	3,43%	3,25%	3,20%	-0,05%	7,7%	-0,23%	0,00%
Gezinsbijslagen	1,46%	1,44%	1,44%	1,54%	1,45%	1,40%	-0,05%	5,6%	-0,14%	-0,06%
Pensioenen	1,32%	1,31%	1,28%	1,36%	1,28%	1,28%	0,00%	9,3%	-0,08%	-0,05%
Zorgverzekering en uitkeringen handicap	0,20%	0,21%	0,20%	0,17%	0,18%	0,16%	-0,01%	1,2%	-0,01%	-0,04%
Loopbaanonderbreking en tijdkrediet	0,03%	0,02%	0,02%	0,02%	0,02%	0,01%	0,00%	-8,9%	-0,01%	-0,02%
Overige sociale uitkeringen in geld	0,18%	0,21%	0,25%	0,34%	0,33%	0,34%	0,02%	14,4%	0,00%	0,16%
Kapitaaluitgaven	1,70%	1,81%	1,79%	1,90%	2,14%	1,89%	-0,25%	-3,3%	0,00%	0,20%
Bruto investeringen in vaste activa	1,26%	1,35%	1,34%	1,37%	1,41%	1,42%	0,02%	10,6%	0,05%	0,16%
Overige kapitaaluitgaven	0,44%	0,47%	0,44%	0,52%	0,74%	0,47%	-0,26%	-29,8%	-0,05%	0,03%
Overige finale primaire uitgaven	0,44%	0,46%	0,46%	1,10%	0,74%	0,48%	-0,26%	-28,6%	-0,61%	0,04%
Finale primaire uitgaven	16,69%	16,79%	16,80%	18,65%	17,82%	17,02%	-0,80%	4,4%	-1,63%	0,32%
p.m. Financiering pensioenen G&G door Entiteit I (**)	1,29%	1,27%	1,26%	1,34%	1,25%	1,25%	0,00%	9,1%	-0,09%	-0,04%
p.m. nominaal bbp								9,3%		

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

(*) De loonkostensubsidies (gerichte sociale bijdrageverminderingen voor doelgroepen via het arbeidsmarktbeleid) worden in het ESR 2010 geboekt als primaire uitgaven.

(**) De uitgaven voor ambtenarenpensioenen (vooral in het onderwijs) van de G&G die effectief ten laste zijn van Entiteit I door wettelijke regelingen, worden in het ESR 2010 aangerekend als finale primaire uitgaven van de G&G (en niet van Entiteit I). Om het vorderingensaldo niet te beïnvloeden, heeft dit in de NR als boekhoudkundige tegenpost een overeenkomstige toegerekende lopende overdracht afkomstig van Entiteit I voor de G&G.

De overdrachten aan de Lokale Overheden (LO) maken het leeuwendeel uit van de **overdrachten van de G&G aan andere overheden** (zie Tabel 36). Sinds 2019 zijn de inkomensoverdrachten van de G&G aan Entiteit I zeer klein geworden. Doordat de gemeenschappen de dienst van de gezinsbijslagen vanaf 2019 ⁵⁶ overgenomen hebben, is de overdracht van de gemeenschappen voor de beheerskosten van Famifed weggevallen. Merk op dat er in 2018 een uitzonderlijke kapitaaloverdracht van 0,35% bbp gebeurde door de G&G aan Entiteit I. De afrekening voor de vaststelling van de definitieve autonomiefactor werd immers in de nationale rekeningen volledig in het jaar 2018 geboekt als een kapitaaloverdracht van de gewesten aan de Federale Overheid.

De overdrachten aan de LO kenden in 2020 een piek van 2,65% bbp, waarna ze terugliepen tot 2,56% bbp in 2022, wat echter hoger is dan vóór het uitbreken van de coronacrisis. De inkomensoverdrachten aan de LO bestaan voor een groot deel uit de overdrachten met betrekking tot de Gemeentefondsen. In 2020 en 2021 werden daarnaast bijkomende toelagen en subsidies aan de LO toegekend in het kader van de coronamaatregelen. In 2021 werden de inkomensoverdrachten aan de LO bovendien verhoogd met de hulp die het Waalse Gewest toekende aan zijn LO die getroffen werden door de overstromingen van juli 2021. Daarenboven werden via specifieke subsidies extra middelen toegekend aan de LO om de hogere personeelskosten en pensioenuitgaven te helpen opvangen (zie ook deel 1.5.1). Tot slot bestaan de kapitaaloverdrachten aan de LO bijna uitsluitend uit investeringsbijdragen ⁵⁷. Tussen 2017 en 2020 daalden de investeringsbijdragen aan de LO jaar na jaar in absolute cijfers, maar in 2021 kwam een eind aan die trend. Bij de investeringsbijdragen is ook de hulp door het Waalse Gewest aan de LO inbegrepen voor de heropbouw van de publieke infrastructuur die verwoest werd door de overstromingen van juli 2021.

⁵⁶ De Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap (de uitoefening van de bevoegdheid werd overgedragen aan het Waalse Gewest) en de Duitstalige Gemeenschap hebben de dienst van de gezinsbijslagen overgenomen van Famifed sinds 2019. De overname door de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie gebeurde in 2020.

⁵⁷ In 2018 was er een eenmalige andere kapitaaloverdracht aan de LO geweest van 0,02% bbp voor schuldovertnames van gemeenten in het Vlaamse Gewest.

Tabel 36
Door de G&G overgemaakte overdrachten aan andere overheden (in % bbp)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Overdrachten aan Entiteit I	0,05%	0,40%	0,01%	0,00%	0,01%	0,01%	0,00%	44,3%	0,00%	-0,04%
Inkomensoverdrachten aan Entiteit I	0,05%	0,05%	0,01%	0,00%	0,01%	0,01%	0,00%	10,5%	0,00%	-0,04%
Kapitaaloverdrachten aan Entiteit I	0,00%	0,35%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	400,0%	0,00%	0,00%
Overdrachten aan de Lokale Overheden	2,44%	2,43%	2,37%	2,65%	2,60%	2,56%	-0,03%	7,9%	-0,09%	0,13%
Inkomensoverdrachten aan de LO	2,26%	2,26%	2,23%	2,51%	2,44%	2,40%	-0,05%	7,3%	-0,11%	0,13%
Kapitaaloverdrachten aan de LO	0,17%	0,17%	0,14%	0,14%	0,16%	0,17%	0,01%	18,5%	0,03%	0,00%
Door de G&G overgemaakte overdrachten	2,48%	2,83%	2,38%	2,66%	2,61%	2,57%	-0,03%	8,0%	-0,08%	0,09%
<i>p.m. nominaal bbp</i>								9,3%		

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

1.5.3 Budgettaire evolutie van de individuele deelstaten

Wanneer men kijkt naar de budgettaire evolutie van de individuele deelstaten, ziet men dat elk deelstaatgebied het jaar 2022 afgesloten heeft met een (nominaal) vorderingentekort. Ook verslechterde het vorderingensaldo van elk deelstaatgebied over de volledige beschouwde periode 2017-2022. Desondanks werd in 2022 een verbetering van het saldo opgetekend bij het Waalse Gewest (+0,47 procentpunt bbp), de Vlaamse Gemeenschap (+0,20 procentpunt bbp), het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (+0,08 procentpunt bbp) en de Franse Gemeenschap (+0,01 procentpunt bbp). De vorderingentekorten van de Duitstalige Gemeenschap en de drie gemeenschapscommissies⁵⁸ te Brussel werden daarentegen groter in 2022.

Hierna worden de rekeningen van de individuele deelstaten weergegeven, waarin de totstandkoming van de begrotingsresultaten voor de periode 2017-2022 tot uiting komt, met bijkomende gedetailleerde informatie over de evolutie van de verschillende ontvangsten- en uitgavencategorieën per deelstaatgebied.

⁵⁸ De Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, de Franse Gemeenschapscommissie en de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

1.5.3.1 Vlaamse Gemeenschap

Tabel 37
Rekening van de Vlaamse Gemeenschap (in % bbp, tenzij anders vermeld)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Totale ontvangsten	11,52%	11,31%	11,29%	11,36%	11,14%	11,09%	-0,06%	8,8%	-0,27%	-0,43%
<i>Ontvangen overdrachten van andere overheden</i>	<u>6,28%</u>	<u>6,28%</u>	<u>6,21%</u>	<u>6,14%</u>	<u>6,20%</u>	<u>6,20%</u>	<u>0,00%</u>	9,3%	<u>0,06%</u>	<u>-0,08%</u>
<i>Ontvangen overdrachten van fiscale ontvangsten</i>	3,79%	3,80%	3,76%	3,62%	3,71%	3,75%	0,04%	10,6%	0,14%	-0,04%
<i>Ontvangen budgettaire overdrachten</i>	2,49%	2,47%	2,46%	2,52%	2,49%	2,45%	-0,04%	7,4%	-0,07%	-0,05%
<i>van Entiteit I</i>	2,48%	2,46%	2,43%	2,49%	2,47%	2,43%	-0,04%	7,6%	-0,06%	-0,05%
<i>van de andere G&G</i>	0,01%	0,01%	0,01%	0,01%	0,01%	0,01%	0,00%	-24,4%	0,00%	0,00%
<i>van de Lokale Overheden</i>	0,01%	0,01%	0,02%	0,02%	0,01%	0,01%	0,00%	-20,1%	-0,01%	0,00%
Eigen ontvangsten	5,24%	5,03%	5,08%	5,22%	4,95%	4,89%	-0,06%	8,1%	-0,33%	-0,35%
<i>Fiscale en parafiscale ontvangsten</i>	3,31%	3,09%	3,15%	3,20%	2,97%	2,81%	-0,16%	3,5%	-0,39%	-0,50%
<i>Directe belastingen</i>	1,68%	1,48%	1,55%	1,68%	1,38%	1,45%	0,07%	14,9%	-0,23%	-0,23%
<i>Gewestelijke PB (kohieren)</i>	1,52%	1,32%	1,39%	1,52%	1,23%	1,31%	0,08%	16,5%	-0,21%	-0,20%
<i>Verkeersbelasting gezinnen</i>	0,16%	0,16%	0,15%	0,16%	0,15%	0,14%	-0,01%	1,3%	-0,02%	-0,02%
<i>Indirecte belastingen</i>	1,17%	1,15%	1,20%	1,09%	1,13%	0,93%	-0,19%	-9,3%	-0,15%	-0,23%
<i>Registratierechten</i>	0,57%	0,57%	0,63%	0,52%	0,62%	0,50%	-0,12%	-12,3%	-0,02%	-0,07%
<i>Vlaamse energieheffing</i>	0,12%	0,05%	0,03%	0,03%	0,03%	0,03%	0,00%	14,2%	0,00%	-0,09%
<i>Overige indirecte belastingen</i>	0,47%	0,53%	0,54%	0,53%	0,48%	0,41%	-0,07%	-6,8%	-0,13%	-0,07%
<i>Kapitaalbelastingen</i>	0,42%	0,41%	0,36%	0,38%	0,41%	0,38%	-0,03%	0,2%	0,00%	-0,04%
<i>Successierechten</i>	0,32%	0,33%	0,28%	0,29%	0,32%	0,29%	-0,03%	-2,1%	-0,01%	-0,04%
<i>Schenkingsrechten</i>	0,09%	0,08%	0,07%	0,08%	0,09%	0,09%	0,00%	10,3%	0,01%	0,00%
<i>Fiscale regularisatie</i>	0,00%	0,01%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	-64,2%	0,00%	0,00%
<i>Werkelijke sociale premies</i>	0,05%	0,06%	0,05%	0,06%	0,05%	0,05%	0,00%	6,6%	-0,01%	0,00%
<i>Niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten</i>	1,93%	1,94%	1,92%	2,02%	1,98%	2,08%	0,10%	14,9%	0,06%	0,15%
Primaire uitgaven	11,09%	11,36%	11,11%	12,44%	11,70%	11,45%	-0,25%	7,0%	-0,99%	0,36%
<i>Finale primaire uitgaven</i>	<u>9,81%</u>	<u>9,84%</u>	<u>9,88%</u>	<u>11,04%</u>	<u>10,36%</u>	<u>10,16%</u>	<u>-0,20%</u>	7,2%	<u>-0,88%</u>	<u>0,35%</u>
<i>Bezoldigingen</i>	3,35%	3,32%	3,32%	3,57%	3,40%	3,42%	0,02%	10,1%	-0,15%	0,07%
<i>Aankopen van goederen en diensten</i>	1,01%	1,04%	1,06%	1,12%	1,10%	1,12%	0,02%	11,7%	0,00%	0,12%
<i>Subsidies aan bedrijven</i>	1,10%	1,09%	1,11%	1,22%	1,15%	1,07%	-0,08%	2,0%	-0,15%	-0,03%
<i>Sociale uitkeringen</i>	3,07%	3,08%	3,08%	3,29%	3,15%	3,10%	-0,04%	7,9%	-0,19%	0,04%
<i>Kapitaaluitgaven</i>	1,02%	1,02%	1,03%	1,13%	1,15%	1,16%	0,01%	10,3%	0,03%	0,14%
<i>Overige finale primaire uitgaven</i>	0,27%	0,27%	0,28%	0,69%	0,42%	0,28%	-0,14%	-27,2%	-0,41%	0,01%
<i>Overgemaakte overdrachten</i>	<u>1,28%</u>	<u>1,52%</u>	<u>1,23%</u>	<u>1,40%</u>	<u>1,34%</u>	<u>1,29%</u>	<u>-0,05%</u>	5,1%	<u>-0,11%</u>	<u>0,01%</u>
<i>Aan Entiteit I</i>	0,03%	0,25%	0,01%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	28,2%	0,00%	-0,02%
<i>Aan de andere G&G</i>	0,04%	0,04%	0,04%	0,04%	0,04%	0,02%	-0,02%	-38,4%	-0,02%	-0,02%
<i>Aan de Lokale Overheden</i>	1,21%	1,24%	1,19%	1,36%	1,30%	1,27%	-0,04%	6,3%	-0,09%	0,05%
Primair saldo	0,43%	-0,05%	0,18%	-1,08%	-0,56%	-0,36%	0,19%		0,72%	-0,79%
Rentelasten	0,11%	0,10%	0,10%	0,10%	0,09%	0,09%	0,00%	7,0%	-0,01%	-0,03%
Vorderingensaldo	0,32%	-0,15%	0,08%	-1,18%	-0,65%	-0,45%	0,20%		0,73%	-0,77%
<i>p.m. nominaal bbp</i>								9,3%		
<i>p.m. vorderingensaldo in miljoen euro</i>	1 417	-697	390	-5 422	-3 248	-2 476	772		2 946	-3 893
<i>HRF-optiek gewestelijke personenbelasting:</i>										
<i>p.m. Correctie voor voorschottenbenadering</i>	-0,14%	0,00%	-0,05%	-0,13%	0,06%	-0,05%	-0,11%		0,08%	0,09%
<i>p.m. Gecorrigeerd vorderingensaldo (HRF-optiek)</i>	0,18%	-0,15%	0,03%	-1,31%	-0,58%	-0,50%	0,09%		0,81%	-0,68%

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

1.5.3.2 Franse Gemeenschap

Tabel 38
Rekening van de Franse Gemeenschap (in % bbp, tenzij anders vermeld)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Totale ontvangsten	4,33%	4,28%	4,19%	4,17%	4,12%	4,10%	-0,03%	8,6%	-0,08%	-0,24%
<i>Ontvangen overdrachten van andere overheden</i>	<i>3,56%</i>	<i>3,52%</i>	<i>3,45%</i>	<i>3,40%</i>	<i>3,39%</i>	<i>3,38%</i>	<i>-0,01%</i>	9,2%	<i>-0,02%</i>	<i>-0,17%</i>
<i> Ontvangen overdrachten van fiscale ontvangsten</i>	<i>2,13%</i>	<i>2,12%</i>	<i>2,07%</i>	<i>1,97%</i>	<i>2,02%</i>	<i>2,03%</i>	<i>0,00%</i>	9,6%	<i>0,06%</i>	<i>-0,11%</i>
<i> Ontvangen budgettaire overdrachten</i>	<i>1,42%</i>	<i>1,40%</i>	<i>1,38%</i>	<i>1,43%</i>	<i>1,37%</i>	<i>1,36%</i>	<i>-0,01%</i>	8,5%	<i>-0,07%</i>	<i>-0,07%</i>
<i> van Entiteit I</i>	<i>1,38%</i>	<i>1,36%</i>	<i>1,34%</i>	<i>1,37%</i>	<i>1,32%</i>	<i>1,31%</i>	<i>-0,01%</i>	8,4%	<i>-0,06%</i>	<i>-0,06%</i>
<i> van de andere G&G</i>	<i>0,04%</i>	<i>0,05%</i>	<i>0,04%</i>	<i>0,06%</i>	<i>0,04%</i>	<i>0,04%</i>	<i>0,00%</i>	9,8%	<i>-0,01%</i>	<i>0,00%</i>
<i> van de Lokale Overheden</i>	<i>0,00%</i>	<i>0,00%</i>	<i>0,00%</i>	<i>0,00%</i>	<i>0,00%</i>	<i>0,00%</i>	<i>0,00%</i>	168,0%	<i>0,00%</i>	<i>0,00%</i>
<i>Eigen ontvangsten</i>	<i>0,78%</i>	<i>0,76%</i>	<i>0,74%</i>	<i>0,77%</i>	<i>0,73%</i>	<i>0,71%</i>	<i>-0,02%</i>	6,0%	<i>-0,06%</i>	<i>-0,07%</i>
<i> Fiscale en parafiscale ontvangsten</i>	<i>0,00%</i>	<i>0,00%</i>	<i>0,00%</i>	<i>0,00%</i>	<i>0,00%</i>	<i>0,00%</i>	<i>0,00%</i>	9,6%	<i>0,00%</i>	<i>0,00%</i>
<i> Niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten</i>	<i>0,78%</i>	<i>0,76%</i>	<i>0,74%</i>	<i>0,77%</i>	<i>0,73%</i>	<i>0,71%</i>	<i>-0,02%</i>	6,0%	<i>-0,06%</i>	<i>-0,07%</i>
Primaire uitgaven	4,35%	4,30%	4,23%	4,47%	4,27%	4,23%	-0,04%	8,3%	-0,25%	-0,12%
<i>Finale primaire uitgaven</i>	<i>2,94%</i>	<i>2,91%</i>	<i>2,87%</i>	<i>3,06%</i>	<i>2,91%</i>	<i>2,88%</i>	<i>-0,03%</i>	8,2%	<i>-0,18%</i>	<i>-0,06%</i>
<i> Bezoldigingen</i>	<i>1,74%</i>	<i>1,72%</i>	<i>1,71%</i>	<i>1,81%</i>	<i>1,72%</i>	<i>1,71%</i>	<i>-0,01%</i>	8,6%	<i>-0,10%</i>	<i>-0,04%</i>
<i> Aankopen van goederen en diensten</i>	<i>0,28%</i>	<i>0,28%</i>	<i>0,28%</i>	<i>0,30%</i>	<i>0,28%</i>	<i>0,27%</i>	<i>-0,01%</i>	4,1%	<i>-0,03%</i>	<i>-0,01%</i>
<i> Subsidies aan bedrijven</i>	<i>0,08%</i>	<i>0,08%</i>	<i>0,08%</i>	<i>0,11%</i>	<i>0,09%</i>	<i>0,09%</i>	<i>-0,01%</i>	2,7%	<i>-0,02%</i>	<i>0,00%</i>
<i> Sociale uitkeringen</i>	<i>0,55%</i>	<i>0,55%</i>	<i>0,54%</i>	<i>0,58%</i>	<i>0,54%</i>	<i>0,54%</i>	<i>0,00%</i>	8,5%	<i>-0,04%</i>	<i>-0,01%</i>
<i> Kapitaaluitgaven</i>	<i>0,23%</i>	<i>0,21%</i>	<i>0,19%</i>	<i>0,20%</i>	<i>0,20%</i>	<i>0,21%</i>	<i>0,01%</i>	14,6%	<i>0,01%</i>	<i>-0,02%</i>
<i> Overige finale primaire uitgaven</i>	<i>0,06%</i>	<i>0,07%</i>	<i>0,07%</i>	<i>0,07%</i>	<i>0,08%</i>	<i>0,07%</i>	<i>0,00%</i>	4,0%	<i>0,00%</i>	<i>0,01%</i>
<i>Overgemaakte overdrachten</i>	<i>1,41%</i>	<i>1,39%</i>	<i>1,36%</i>	<i>1,41%</i>	<i>1,36%</i>	<i>1,35%</i>	<i>-0,01%</i>	8,5%	<i>-0,07%</i>	<i>-0,06%</i>
<i> Aan Entiteit I</i>	<i>0,00%</i>	<i>0,00%</i>	<i>0,00%</i>	<i>0,00%</i>	<i>0,00%</i>	<i>0,00%</i>	<i>0,00%</i>	-2,5%	<i>0,00%</i>	<i>0,00%</i>
<i> Aan de andere G&G</i>	<i>0,95%</i>	<i>0,93%</i>	<i>0,92%</i>	<i>0,92%</i>	<i>0,89%</i>	<i>0,89%</i>	<i>0,00%</i>	9,3%	<i>-0,03%</i>	<i>-0,06%</i>
<i> Aan de Lokale Overheden</i>	<i>0,46%</i>	<i>0,46%</i>	<i>0,45%</i>	<i>0,49%</i>	<i>0,47%</i>	<i>0,46%</i>	<i>-0,01%</i>	7,0%	<i>-0,04%</i>	<i>-0,01%</i>
Primair saldo	-0,02%	-0,01%	-0,04%	-0,30%	-0,14%	-0,13%	0,01%		0,17%	-0,11%
Rentelasten	0,03%	0,03%	0,03%	0,03%	0,03%	0,03%	0,00%	10,7%	0,00%	0,00%
Vorderingensaldo	-0,05%	-0,05%	-0,07%	-0,33%	-0,17%	-0,16%	0,01%		0,17%	-0,11%
<i>p.m. nominaal bbp</i>								9,3%		
<i>p.m. vorderingensaldo in miljoen euro</i>	<i>-208</i>	<i>-208</i>	<i>-351</i>	<i>-1 519</i>	<i>-868</i>	<i>-887</i>	<i>-19</i>		<i>633</i>	<i>-679</i>

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

1.5.3.3 Waals Gewest

Tabel 39
Rekening van het Waals Gewest (in % bbp, tenzij anders vermeld)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Totale ontvangsten	3,16%	3,16%	3,10%	3,17%	3,02%	3,02%	0,00%	9,3%	-0,16%	-0,15%
<i>Ontvangen overdrachten van andere overheden</i>	<u>1,52%</u>	<u>1,51%</u>	<u>1,49%</u>	<u>1,48%</u>	<u>1,47%</u>	<u>1,45%</u>	<u>-0,02%</u>	8,0%	<u>-0,03%</u>	<u>-0,07%</u>
<i>Ontvangen overdrachten van fiscale ontvangsten</i>	0,58%	0,58%	0,58%	0,56%	0,57%	0,56%	-0,01%	8,3%	0,00%	-0,02%
<i>Ontvangen budgettaire overdrachten</i>	0,94%	0,93%	0,91%	0,92%	0,90%	0,89%	-0,01%	7,9%	-0,03%	-0,05%
<i>van Entiteit I</i>	0,03%	0,03%	0,03%	0,03%	0,05%	0,04%	-0,01%	-12,3%	0,01%	0,01%
<i>van de andere G&G</i>	0,91%	0,90%	0,88%	0,88%	0,85%	0,85%	0,00%	9,2%	-0,03%	-0,06%
<i>van de Lokale Overheden</i>	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	-23,3%	0,00%	0,00%
Eigen ontvangsten	1,64%	1,65%	1,61%	1,69%	1,55%	1,57%	0,02%	10,6%	-0,13%	-0,07%
<i>Fiscale en parafiscale ontvangsten</i>	1,35%	1,34%	1,33%	1,43%	1,27%	1,30%	0,03%	12,0%	-0,12%	-0,05%
<i>Directe belastingen</i>	0,68%	0,68%	0,67%	0,74%	0,55%	0,66%	0,11%	31,1%	-0,09%	-0,02%
<i>Gewestelijke PB (kohieren)</i>	0,58%	0,60%	0,60%	0,67%	0,48%	0,59%	0,11%	34,7%	-0,08%	0,01%
<i>Verkeersbelasting gezinnen</i>	0,07%	0,07%	0,07%	0,07%	0,07%	0,06%	0,00%	5,4%	-0,01%	0,00%
<i>Overige directe belastingen (kijk- en luistergeld)</i>	0,03%	0,01%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	-0,03%
<i>Indirecte belastingen</i>	0,50%	0,49%	0,50%	0,51%	0,52%	0,47%	-0,05%	-1,1%	-0,04%	-0,03%
<i>Registratierechten</i>	0,25%	0,24%	0,25%	0,25%	0,28%	0,27%	-0,01%	4,4%	0,01%	0,02%
<i>Overige indirecte belastingen</i>	0,25%	0,25%	0,25%	0,25%	0,24%	0,20%	-0,04%	-7,6%	-0,05%	-0,05%
<i>Kapitaalbelastingen</i>	0,17%	0,17%	0,17%	0,17%	0,21%	0,18%	-0,03%	-6,0%	0,00%	0,00%
<i>Successierechten</i>	0,15%	0,15%	0,14%	0,15%	0,18%	0,15%	-0,03%	-7,8%	0,00%	0,00%
<i>Schenkingsrechten</i>	0,02%	0,02%	0,03%	0,03%	0,03%	0,03%	0,00%	12,2%	0,01%	0,01%
<i>Fiscale regularisatie</i>	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	-99,6%	0,00%	0,00%
<i>Niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten</i>	0,29%	0,31%	0,28%	0,27%	0,28%	0,26%	-0,01%	4,1%	0,00%	-0,03%
Primaire uitgaven	3,14%	3,22%	3,12%	3,48%	3,58%	3,11%	-0,47%	-5,1%	-0,37%	-0,03%
<i>Finale primaire uitgaven</i>	<u>2,50%</u>	<u>2,53%</u>	<u>2,53%</u>	<u>2,82%</u>	<u>2,92%</u>	<u>2,43%</u>	<u>-0,49%</u>	-8,9%	<u>-0,39%</u>	<u>-0,07%</u>
<i>Bezoldigingen</i>	0,35%	0,36%	0,36%	0,39%	0,37%	0,37%	0,00%	9,2%	-0,03%	0,01%
<i>Aankopen van goederen en diensten</i>	0,30%	0,30%	0,29%	0,27%	0,29%	0,26%	-0,03%	-0,7%	-0,01%	-0,03%
<i>Subsidies aan bedrijven</i>	0,62%	0,61%	0,61%	0,69%	0,66%	0,52%	-0,14%	-13,8%	-0,17%	-0,10%
<i>Sociale uitkeringen</i>	0,94%	0,93%	0,92%	1,00%	0,94%	0,94%	0,01%	10,2%	-0,06%	0,00%
<i>Kapitaaluitgaven</i>	0,24%	0,29%	0,30%	0,29%	0,53%	0,29%	-0,24%	-40,5%	-0,01%	0,04%
<i>Overige finale primaire uitgaven</i>	0,04%	0,04%	0,04%	0,17%	0,14%	0,05%	-0,09%	-59,7%	-0,12%	0,01%
<i>Overgemaakte overdrachten</i>	0,64%	0,70%	0,59%	0,66%	0,67%	0,68%	0,01%	11,5%	0,02%	0,04%
<i>Aan Entiteit I</i>	0,01%	0,11%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	585,8%	0,00%	-0,01%
<i>Aan de andere G&G</i>	0,06%	0,06%	0,05%	0,07%	0,07%	0,07%	0,00%	7,7%	-0,01%	0,00%
<i>Aan de Lokale Overheden</i>	0,56%	0,53%	0,54%	0,59%	0,60%	0,61%	0,01%	11,6%	0,03%	0,05%
Primair saldo	0,02%	-0,07%	-0,02%	-0,31%	-0,57%	-0,09%	0,47%		0,21%	-0,12%
Rentelasten	0,08%	0,08%	0,08%	0,09%	0,09%	0,10%	0,00%	11,6%	0,00%	0,01%
Vorderingensaldo	-0,06%	-0,15%	-0,10%	-0,40%	-0,66%	-0,19%	0,47%		0,21%	-0,13%
<i>p.m. nominaal bbp</i>								9,3%		
<i>p.m. vorderingensaldo in miljoen euro</i>	-255	-695	-486	-1 838	-3 313	-1 035	2 277		803	-780
<i>HRF-optiek gewestelijke personenbelasting:</i>										
<i>p.m. Correctie voor voorschottenbenadering</i>	0,01%	-0,01%	-0,01%	-0,07%	0,09%	-0,06%	-0,14%		0,01%	-0,07%
<i>p.m. Gecorrigeerd vorderingensaldo (HRF-optiek)</i>	-0,04%	-0,16%	-0,11%	-0,47%	-0,57%	-0,25%	0,33%		0,23%	-0,20%

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

1.5.3.4 Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Tabel 40

Rekening van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (in % bbp, tenzij anders vermeld)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Totale ontvangsten	1,05%	1,09%	1,03%	1,09%	1,04%	1,02%	-0,02%	6,9%	-0,07%	-0,03%
<i>Ontvangen overdrachten van andere overheden</i>	0,38%	0,39%	0,37%	0,38%	0,38%	0,36%	-0,02%	3,0%	-0,01%	-0,01%
<i>Ontvangen overdrachten van fiscale ontvangsten</i>	0,22%	0,23%	0,23%	0,23%	0,23%	0,23%	0,00%	9,3%	0,00%	0,00%
<i>Ontvangen budgettaire overdrachten</i>	0,15%	0,16%	0,14%	0,15%	0,16%	0,14%	-0,02%	-6,0%	-0,01%	-0,02%
<i>van Entiteit I</i>	0,09%	0,10%	0,09%	0,09%	0,09%	0,08%	0,00%	5,6%	-0,01%	0,00%
<i>van de andere G&G</i>	0,01%	0,01%	0,01%	0,01%	0,01%	0,01%	0,00%	-4,2%	0,00%	0,00%
<i>van de Lokale Overheden</i>	0,05%	0,05%	0,04%	0,05%	0,06%	0,04%	-0,02%	-22,9%	-0,01%	-0,01%
Eigen ontvangsten	0,67%	0,70%	0,66%	0,71%	0,66%	0,66%	0,00%	9,2%	-0,05%	-0,01%
<i>Fiscale en parafiscale ontvangsten</i>	0,51%	0,53%	0,49%	0,56%	0,49%	0,49%	0,00%	9,5%	-0,06%	-0,02%
<i>Directe belastingen</i>	0,21%	0,21%	0,20%	0,23%	0,18%	0,20%	0,02%	22,0%	-0,03%	-0,01%
<i>Gewestelijke PB (kohieren)</i>	0,19%	0,19%	0,18%	0,21%	0,16%	0,18%	0,02%	24,4%	-0,03%	-0,01%
<i>Verkeersbelasting gezinnen</i>	0,02%	0,02%	0,02%	0,02%	0,02%	0,02%	0,00%	1,1%	0,00%	0,00%
<i>Overige directe belastingen</i>	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	-96,0%	0,00%	0,00%
<i>Indirecte belastingen</i>	0,19%	0,20%	0,20%	0,23%	0,20%	0,20%	0,00%	9,2%	-0,03%	0,01%
<i>Registratierechten</i>	0,12%	0,12%	0,12%	0,15%	0,13%	0,13%	0,00%	12,9%	-0,01%	0,01%
<i>Overige indirecte belastingen</i>	0,07%	0,08%	0,08%	0,08%	0,07%	0,06%	0,00%	2,2%	-0,01%	-0,01%
<i>Kapitaalbelastingen</i>	0,11%	0,12%	0,09%	0,10%	0,11%	0,09%	-0,02%	-9,4%	0,00%	-0,02%
<i>Successierechten</i>	0,09%	0,10%	0,08%	0,08%	0,09%	0,07%	-0,02%	-10,8%	-0,01%	-0,02%
<i>Schenkingsrechten</i>	0,02%	0,01%	0,01%	0,02%	0,02%	0,02%	0,00%	-2,5%	0,01%	0,00%
<i>Fiscale regularisatie</i>	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	-100,0%	0,00%	0,00%
<i>Niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten</i>	0,16%	0,17%	0,17%	0,16%	0,17%	0,17%	0,00%	8,3%	0,01%	0,01%
Primaire uitgaven	1,07%	1,16%	1,16%	1,33%	1,32%	1,22%	-0,10%	0,7%	-0,11%	0,15%
<i>Finale primaire uitgaven</i>	0,80%	0,86%	0,89%	0,97%	0,97%	0,89%	-0,08%	0,5%	-0,08%	0,09%
<i>Bezoldigingen</i>	0,27%	0,28%	0,30%	0,32%	0,32%	0,32%	0,00%	9,3%	0,00%	0,05%
<i>Aankopen van goederen en diensten</i>	0,17%	0,16%	0,17%	0,18%	0,18%	0,18%	0,00%	10,9%	0,01%	0,01%
<i>Subsidies aan bedrijven</i>	0,18%	0,17%	0,17%	0,18%	0,17%	0,17%	0,00%	7,0%	-0,01%	-0,01%
<i>Sociale uitkeringen</i>	0,03%	0,03%	0,02%	0,03%	0,03%	0,03%	0,00%	14,2%	0,00%	0,00%
<i>Kapitaaluitgaven</i>	0,14%	0,20%	0,21%	0,19%	0,20%	0,16%	-0,04%	-13,1%	-0,02%	0,02%
<i>Overige finale primaire uitgaven</i>	0,02%	0,02%	0,02%	0,08%	0,07%	0,03%	-0,04%	-50,5%	-0,05%	0,01%
<i>Overgemaakte overdrachten</i>	0,27%	0,31%	0,27%	0,36%	0,36%	0,33%	-0,03%	1,4%	-0,03%	0,06%
<i>Aan Entiteit I</i>	0,00%	0,03%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	179,7%	0,00%	0,00%
<i>Aan de andere G&G</i>	0,10%	0,10%	0,10%	0,18%	0,16%	0,14%	-0,02%	-7,0%	-0,04%	0,04%
<i>Aan de Lokale Overheden</i>	0,17%	0,17%	0,17%	0,18%	0,19%	0,19%	0,00%	8,1%	0,01%	0,02%
Primair saldo	-0,02%	-0,07%	-0,13%	-0,24%	-0,28%	-0,20%	0,08%		0,04%	-0,17%
Rentelasten	0,02%	0,02%	0,02%	0,02%	0,02%	0,02%	0,00%	25,7%	0,00%	0,01%
Vorderingensaldo	-0,04%	-0,09%	-0,15%	-0,26%	-0,30%	-0,22%	0,08%		0,04%	-0,18%
<i>p.m. nominaal bbp</i>								9,3%		
<i>p.m. vorderingensaldo in miljoen euro</i>	-187	-394	-707	-1 200	-1 498	-1 211	287		-11	-1 024
<i>HRF-optiek gewestelijke personenbelasting:</i>										
<i>p.m. Correctie voor voorschottenbenadering</i>	0,01%	-0,01%	0,00%	-0,02%	0,02%	-0,02%	-0,03%		0,01%	-0,03%
<i>p.m. Gecorrigeerd vorderingensaldo (HRF-optiek)</i>	-0,03%	-0,10%	-0,15%	-0,28%	-0,28%	-0,24%	0,04%		0,05%	-0,21%

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

1.5.3.5 Duitstalige Gemeenschap

Tabel 41

Rekening van de Duitstalige Gemeenschap (in % bbp, tenzij anders vermeld)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Totale ontvangsten	0,087%	0,088%	0,089%	0,089%	0,089%	0,091%	0,001%	10,7%	0,001%	0,003%
<i>Ontvangen overdrachten van andere overheden</i>	<i>0,077%</i>	<i>0,077%</i>	<i>0,077%</i>	<i>0,078%</i>	<i>0,078%</i>	<i>0,079%</i>	<i>0,001%</i>	11,3%	<i>0,001%</i>	<i>0,002%</i>
<i>Ontvangen overdrachten van fiscale ontvangsten</i>	<i>0,035%</i>	<i>0,035%</i>	<i>0,034%</i>	<i>0,032%</i>	<i>0,034%</i>	<i>0,034%</i>	<i>0,000%</i>	10,4%	<i>0,002%</i>	<i>-0,001%</i>
<i>Ontvangen budgettaire overdrachten</i>	<i>0,042%</i>	<i>0,042%</i>	<i>0,043%</i>	<i>0,045%</i>	<i>0,044%</i>	<i>0,045%</i>	<i>0,001%</i>	11,9%	<i>-0,001%</i>	<i>0,003%</i>
<i>van Entiteit I</i>	<i>0,027%</i>	<i>0,028%</i>	<i>0,028%</i>	<i>0,029%</i>	<i>0,029%</i>	<i>0,029%</i>	<i>0,000%</i>	10,6%	<i>0,000%</i>	<i>0,002%</i>
<i>van de andere G&G</i>	<i>0,015%</i>	<i>0,014%</i>	<i>0,014%</i>	<i>0,016%</i>	<i>0,015%</i>	<i>0,015%</i>	<i>0,001%</i>	14,7%	<i>-0,001%</i>	<i>0,001%</i>
<i>van de Lokale Overheden</i>	<i>0,000%</i>	<i>0,000%</i>	<i>0,000%</i>	<i>0,000%</i>	<i>0,000%</i>	<i>0,000%</i>	<i>0,000%</i>	0,3%	<i>0,000%</i>	<i>0,000%</i>
<i>Eigen niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten</i>	<i>0,011%</i>	<i>0,011%</i>	<i>0,013%</i>	<i>0,012%</i>	<i>0,012%</i>	<i>0,012%</i>	<i>0,000%</i>	7,3%	<i>0,000%</i>	<i>0,001%</i>
Primaire uitgaven	0,093%	0,087%	0,092%	0,099%	0,098%	0,104%	0,006%	16,3%	0,005%	0,011%
<i>Finale primaire uitgaven</i>	<i>0,076%</i>	<i>0,072%</i>	<i>0,074%</i>	<i>0,081%</i>	<i>0,081%</i>	<i>0,084%</i>	<i>0,003%</i>	13,2%	<i>0,003%</i>	<i>0,008%</i>
<i>Bezoldigingen</i>	<i>0,031%</i>	<i>0,031%</i>	<i>0,032%</i>	<i>0,035%</i>	<i>0,033%</i>	<i>0,034%</i>	<i>0,001%</i>	11,9%	<i>0,000%</i>	<i>0,004%</i>
<i>Aankopen van goederen en diensten</i>	<i>0,007%</i>	<i>0,007%</i>	<i>0,007%</i>	<i>0,008%</i>	<i>0,009%</i>	<i>0,008%</i>	<i>-0,001%</i>	0,1%	<i>0,000%</i>	<i>0,001%</i>
<i>Subsidies aan bedrijven</i>	<i>0,004%</i>	<i>0,003%</i>	<i>0,003%</i>	<i>0,003%</i>	<i>0,002%</i>	<i>0,002%</i>	<i>0,000%</i>	-2,2%	<i>-0,001%</i>	<i>-0,002%</i>
<i>Sociale uitkeringen</i>	<i>0,022%</i>	<i>0,022%</i>	<i>0,024%</i>	<i>0,026%</i>	<i>0,025%</i>	<i>0,025%</i>	<i>0,000%</i>	7,3%	<i>-0,002%</i>	<i>0,003%</i>
<i>Kapitaaluitgaven</i>	<i>0,006%</i>	<i>0,001%</i>	<i>0,001%</i>	<i>0,002%</i>	<i>0,002%</i>	<i>0,006%</i>	<i>0,004%</i>	184,3%	<i>0,004%</i>	<i>0,000%</i>
<i>Overige finale primaire uitgaven</i>	<i>0,006%</i>	<i>0,007%</i>	<i>0,007%</i>	<i>0,008%</i>	<i>0,009%</i>	<i>0,008%</i>	<i>0,000%</i>	3,5%	<i>0,000%</i>	<i>0,002%</i>
<i>Overgemaakte overdrachten</i>	<i>0,017%</i>	<i>0,015%</i>	<i>0,018%</i>	<i>0,018%</i>	<i>0,017%</i>	<i>0,020%</i>	<i>0,003%</i>	30,8%	<i>0,002%</i>	<i>0,003%</i>
<i>Aan Entiteit I</i>	<i>0,000%</i>	<i>0,000%</i>	<i>0,000%</i>	<i>0,000%</i>	<i>0,000%</i>	<i>0,000%</i>	<i>0,000%</i>		<i>0,000%</i>	<i>0,000%</i>
<i>Aan de andere G&G</i>	<i>0,000%</i>	<i>0,000%</i>	<i>0,003%</i>	<i>0,000%</i>	<i>0,000%</i>	<i>0,000%</i>	<i>0,000%</i>		<i>0,000%</i>	<i>0,000%</i>
<i>Aan de Lokale Overheden</i>	<i>0,017%</i>	<i>0,015%</i>	<i>0,015%</i>	<i>0,018%</i>	<i>0,017%</i>	<i>0,020%</i>	<i>0,003%</i>	30,7%	<i>0,002%</i>	<i>0,004%</i>
Primair saldo	-0,006%	0,001%	-0,003%	-0,010%	-0,008%	-0,013%	-0,005%		-0,004%	-0,007%
Rentelasten	0,002%	0,001%	0,001%	0,001%	0,001%	0,001%	0,000%	6,8%	0,000%	0,000%
Vorderingensaldo	-0,007%	-0,001%	-0,004%	-0,011%	-0,010%	-0,015%	-0,005%		-0,003%	-0,007%
<i>p.m. nominaal bbp</i>								9,3%		
<i>p.m. vorderingensaldo in miljoen euro</i>	-33	-3	-19	-52	-49	-81	-32		-29	-48

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

1.5.3.6 Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

Tabel 42
Rekening van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie
(in % bbp, tenzij anders vermeld)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	<i>p.m. nominale groei</i> (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Totale ontvangsten	0,302%	0,302%	0,298%	0,362%	0,350%	0,321%	-0,029%	0,4%	-0,041%	0,019%
<u>Ontvangen budgettaire overdrachten afkomstig van andere overheden</u>	<u>0,301%</u>	<u>0,301%</u>	<u>0,296%</u>	<u>0,357%</u>	<u>0,349%</u>	<u>0,320%</u>	<u>-0,029%</u>	<u>0,3%</u>	<u>-0,037%</u>	<u>0,019%</u>
<i>van Entiteit I</i>	<i>0,283%</i>	<i>0,278%</i>	<i>0,272%</i>	<i>0,275%</i>	<i>0,273%</i>	<i>0,268%</i>	<i>-0,006%</i>	<i>7,1%</i>	<i>-0,008%</i>	<i>-0,016%</i>
<i>van de andere G&G</i>	<i>0,018%</i>	<i>0,022%</i>	<i>0,024%</i>	<i>0,082%</i>	<i>0,075%</i>	<i>0,052%</i>	<i>-0,023%</i>	<i>-24,3%</i>	<i>-0,029%</i>	<i>0,034%</i>
<u>Eigen niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten</u>	<u>0,001%</u>	<u>0,001%</u>	<u>0,001%</u>	<u>0,005%</u>	<u>0,001%</u>	<u>0,001%</u>	<u>0,000%</u>	<u>26,5%</u>	<u>-0,004%</u>	<u>0,000%</u>
Primaire uitgaven	0,293%	0,318%	0,294%	0,360%	0,323%	0,321%	-0,001%	8,9%	-0,038%	0,028%
<u>Finale primaire uitgaven</u>	<u>0,279%</u>	<u>0,300%</u>	<u>0,277%</u>	<u>0,342%</u>	<u>0,305%</u>	<u>0,304%</u>	<u>-0,001%</u>	<u>9,1%</u>	<u>-0,037%</u>	<u>0,025%</u>
<i>Bezoldigingen</i>	<i>0,002%</i>	<i>0,002%</i>	<i>0,005%</i>	<i>0,015%</i>	<i>0,014%</i>	<i>0,011%</i>	<i>-0,002%</i>	<i>-9,0%</i>	<i>-0,004%</i>	<i>0,010%</i>
<i>Aankopen van goederen en diensten</i>	<i>0,000%</i>	<i>0,001%</i>	<i>0,003%</i>	<i>0,008%</i>	<i>0,017%</i>	<i>0,011%</i>	<i>-0,006%</i>	<i>-28,1%</i>	<i>0,003%</i>	<i>0,011%</i>
<i>Subsidies aan bedrijven</i>	<i>0,010%</i>	<i>0,010%</i>	<i>0,011%</i>	<i>0,017%</i>	<i>0,011%</i>	<i>0,010%</i>	<i>-0,001%</i>	<i>0,0%</i>	<i>-0,008%</i>	<i>0,000%</i>
<i>Sociale uitkeringen</i>	<i>0,242%</i>	<i>0,243%</i>	<i>0,241%</i>	<i>0,273%</i>	<i>0,251%</i>	<i>0,244%</i>	<i>-0,006%</i>	<i>6,6%</i>	<i>-0,029%</i>	<i>0,002%</i>
<i>Kapitaaluitgaven</i>	<i>0,019%</i>	<i>0,036%</i>	<i>0,012%</i>	<i>0,021%</i>	<i>0,006%</i>	<i>0,019%</i>	<i>0,013%</i>	<i>235,7%</i>	<i>-0,002%</i>	<i>0,000%</i>
<i>Overige finale primaire uitgaven</i>	<i>0,007%</i>	<i>0,008%</i>	<i>0,006%</i>	<i>0,006%</i>	<i>0,007%</i>	<i>0,009%</i>	<i>0,002%</i>	<i>40,6%</i>	<i>0,003%</i>	<i>0,002%</i>
<u>Overgemaakte overdrachten</u>	<u>0,014%</u>	<u>0,017%</u>	<u>0,017%</u>	<u>0,018%</u>	<u>0,018%</u>	<u>0,017%</u>	<u>-0,001%</u>	<u>4,1%</u>	<u>-0,001%</u>	<u>0,004%</u>
<i>Aan Entiteit I</i>	<i>0,005%</i>	<i>0,005%</i>	<i>0,006%</i>	<i>0,000%</i>	<i>0,000%</i>	<i>0,000%</i>	<i>0,000%</i>	<i>-30,8%</i>	<i>0,000%</i>	<i>-0,005%</i>
<i>Aan de Lokale Overheden</i>	<i>0,009%</i>	<i>0,012%</i>	<i>0,011%</i>	<i>0,018%</i>	<i>0,018%</i>	<i>0,017%</i>	<i>-0,001%</i>	<i>4,2%</i>	<i>-0,001%</i>	<i>0,009%</i>
Primair saldo	0,009%	-0,016%	0,004%	0,002%	0,027%	-0,001%	-0,027%		-0,003%	-0,010%
Rentelasten	0,004%	0,004%	0,004%	0,004%	0,004%	0,004%	-0,001%	-4,3%	-0,001%	0,000%
Vorderingensaldo	0,005%	-0,020%	0,000%	-0,002%	0,023%	-0,004%	-0,027%		-0,002%	-0,009%
<i>p.m. nominaal bbp</i>								<i>9,3%</i>		
<i>p.m. vorderingensaldo in miljoen euro</i>	<i>23</i>	<i>-90</i>	<i>2</i>	<i>-9</i>	<i>114</i>	<i>-22</i>	<i>-137</i>		<i>-14</i>	<i>-46</i>

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

1.5.3.7 Franse Gemeenschapscommissie

Tabel 43

Rekening van de Franse Gemeenschapscommissie (in % bbp, tenzij anders vermeld)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Totale ontvangsten	0,114%	0,112%	0,110%	0,127%	0,123%	0,115%	-0,008%	2,5%	-0,012%	0,001%
<i>Ontvangen overdrachten afkomstig van andere overheden</i>	<i>0,111%</i>	<i>0,109%</i>	<i>0,107%</i>	<i>0,124%</i>	<i>0,118%</i>	<i>0,114%</i>	<i>-0,004%</i>	5,4%	<i>-0,010%</i>	<i>0,003%</i>
<i>Ontvangen overdrachten van fiscale overdrachten</i>	<i>0,015%</i>	<i>0,015%</i>	<i>0,015%</i>	<i>0,014%</i>	<i>0,015%</i>	<i>0,015%</i>	<i>0,000%</i>	9,8%	<i>0,001%</i>	<i>0,000%</i>
<i>Ontvangen budgettaire overdrachten van Entiteit I</i>	<i>0,096%</i>	<i>0,095%</i>	<i>0,092%</i>	<i>0,111%</i>	<i>0,104%</i>	<i>0,100%</i>	<i>-0,004%</i>	4,8%	<i>-0,011%</i>	<i>0,003%</i>
<i>van de andere G&G (*)</i>	<i>0,001%</i>	<i>0,001%</i>	<i>0,001%</i>	<i>0,001%</i>	<i>0,001%</i>	<i>0,001%</i>	<i>0,000%</i>	6,9%	<i>0,000%</i>	<i>0,000%</i>
	<i>0,096%</i>	<i>0,094%</i>	<i>0,092%</i>	<i>0,110%</i>	<i>0,103%</i>	<i>0,099%</i>	<i>-0,004%</i>	4,7%	<i>-0,011%</i>	<i>0,003%</i>
Eigen niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten	0,003%	0,003%	0,003%	0,002%	0,004%	0,001%	-0,003%	-84,1%	-0,002%	-0,002%
Primaire uitgaven	0,111%	0,111%	0,112%	0,129%	0,124%	0,120%	-0,004%	5,5%	-0,009%	0,009%
<i>Finale primaire uitgaven</i>	<i>0,110%</i>	<i>0,109%</i>	<i>0,110%</i>	<i>0,127%</i>	<i>0,123%</i>	<i>0,119%</i>	<i>-0,005%</i>	5,2%	<i>-0,009%</i>	<i>0,009%</i>
<i>Bezoldigingen</i>	<i>0,026%</i>	<i>0,026%</i>	<i>0,026%</i>	<i>0,033%</i>	<i>0,035%</i>	<i>0,034%</i>	<i>-0,001%</i>	6,3%	<i>0,000%</i>	<i>0,007%</i>
<i>Aankopen van goederen en diensten</i>	<i>0,011%</i>	<i>0,011%</i>	<i>0,012%</i>	<i>0,014%</i>	<i>0,012%</i>	<i>0,009%</i>	<i>-0,003%</i>	-16,4%	<i>-0,005%</i>	<i>-0,002%</i>
<i>Subsidies aan bedrijven</i>	<i>0,014%</i>	<i>0,014%</i>	<i>0,014%</i>	<i>0,015%</i>	<i>0,014%</i>	<i>0,013%</i>	<i>-0,001%</i>	0,4%	<i>-0,002%</i>	<i>-0,002%</i>
<i>Sociale uitkeringen</i>	<i>0,036%</i>	<i>0,035%</i>	<i>0,033%</i>	<i>0,035%</i>	<i>0,032%</i>	<i>0,030%</i>	<i>-0,003%</i>	0,0%	<i>-0,005%</i>	<i>-0,007%</i>
<i>Kapitaaluitgaven</i>	<i>0,005%</i>	<i>0,004%</i>	<i>0,005%</i>	<i>0,006%</i>	<i>0,006%</i>	<i>0,005%</i>	<i>-0,002%</i>	-21,0%	<i>-0,002%</i>	<i>0,000%</i>
<i>Overige finale primaire uitgaven</i>	<i>0,018%</i>	<i>0,019%</i>	<i>0,019%</i>	<i>0,025%</i>	<i>0,025%</i>	<i>0,030%</i>	<i>0,005%</i>	29,6%	<i>0,005%</i>	<i>0,012%</i>
Overgemaakte overdrachten (**)	0,001%	0,002%	0,002%	0,001%	0,001%	0,001%	0,000%	44,8%	0,000%	0,000%
Primair saldo	0,003%	0,001%	-0,001%	-0,001%	-0,002%	-0,005%	-0,003%		-0,004%	-0,008%
Rentelasten	0,000%	0,000%	0,000%	0,000%	0,000%	0,000%	0,000%	423,2%	0,000%	0,000%
Vorderingensaldo	0,003%	0,001%	-0,002%	-0,001%	-0,002%	-0,005%	-0,003%		-0,004%	-0,008%
<i>p.m. nominaal bbp</i>								9,3%		
<i>p.m. vorderingensaldo in miljoen euro</i>	15	6	-7	-6	-8	-27	-20		-21	-43

(*) Die ontvangen overdrachten zijn afkomstig van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en van de Franse Gemeenschap.

(**) Die overgemaakte overdrachten betreffen inkomensoverdrachten en investeringsbijdragen aan de Lokale Overheden.

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

1.5.3.8 Vlaamse Gemeenschapscommissie

Tabel 44
Rekening van de Vlaamse Gemeenschapscommissie
(in % bbp, tenzij anders vermeld)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Totale ontvangsten	0,037%	0,037%	0,036%	0,042%	0,037%	0,038%	0,001%	11,2%	-0,004%	0,001%
<u>Ontvangen overdrachten afkomstig van andere overheden</u>	<u>0,035%</u>	<u>0,035%</u>	<u>0,034%</u>	<u>0,039%</u>	<u>0,035%</u>	<u>0,035%</u>	<u>0,000%</u>	10,1%	<u>-0,004%</u>	<u>0,000%</u>
<i>Ontvangen overdrachten van fiscale overdrachten</i>	<i>0,004%</i>	<i>0,004%</i>	<i>0,004%</i>	<i>0,003%</i>	<i>0,004%</i>	<i>0,004%</i>	<i>0,000%</i>	10,2%	<i>0,000%</i>	<i>0,000%</i>
<i>Ontvangen budgettaire overdrachten van Entiteit I</i>	<i>0,031%</i>	<i>0,031%</i>	<i>0,030%</i>	<i>0,036%</i>	<i>0,032%</i>	<i>0,032%</i>	<i>0,000%</i>	10,1%	<i>-0,004%</i>	<i>0,001%</i>
<i>van de andere G&G (*)</i>	<i>0,001%</i>	<i>0,002%</i>	<i>0,002%</i>	<i>0,002%</i>	<i>0,001%</i>	<i>0,001%</i>	<i>0,000%</i>	9,0%	<i>0,000%</i>	<i>0,000%</i>
<i>van de andere G&G (*)</i>	<i>0,030%</i>	<i>0,029%</i>	<i>0,029%</i>	<i>0,034%</i>	<i>0,030%</i>	<i>0,030%</i>	<i>0,000%</i>	10,1%	<i>-0,004%</i>	<i>0,001%</i>
<u>Eigen niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten</u>	<u>0,002%</u>	<u>0,003%</u>	<u>0,002%</u>	<u>0,002%</u>	<u>0,002%</u>	<u>0,002%</u>	<u>0,000%</u>	29,9%	<u>0,000%</u>	<u>0,000%</u>
Primaire uitgaven	0,037%	0,048%	0,039%	0,049%	0,035%	0,041%	0,006%	28,0%	-0,009%	0,004%
<u>Finale primaire uitgaven</u>	<u>0,034%</u>	<u>0,043%</u>	<u>0,035%</u>	<u>0,045%</u>	<u>0,035%</u>	<u>0,034%</u>	<u>-0,001%</u>	6,2%	<u>-0,011%</u>	<u>-0,001%</u>
<i>Bezoldigingen</i>	<i>0,015%</i>	<i>0,015%</i>	<i>0,014%</i>	<i>0,016%</i>	<i>0,016%</i>	<i>0,016%</i>	<i>0,000%</i>	8,0%	<i>0,000%</i>	<i>0,001%</i>
<i>Aankopen van goederen en diensten</i>	<i>0,004%</i>	<i>0,004%</i>	<i>0,004%</i>	<i>0,004%</i>	<i>0,003%</i>	<i>0,004%</i>	<i>0,000%</i>	22,4%	<i>0,000%</i>	<i>0,000%</i>
<i>Sociale uitkeringen</i>	<i>0,001%</i>	<i>0,001%</i>	<i>0,001%</i>	<i>0,002%</i>	<i>0,001%</i>	<i>0,001%</i>	<i>0,000%</i>	9,0%	<i>0,000%</i>	<i>0,000%</i>
<i>Kapitaaluitgaven</i>	<i>0,006%</i>	<i>0,014%</i>	<i>0,008%</i>	<i>0,013%</i>	<i>0,006%</i>	<i>0,005%</i>	<i>0,000%</i>	1,1%	<i>-0,008%</i>	<i>0,000%</i>
<i>Overige finale primaire uitgaven</i>	<i>0,008%</i>	<i>0,008%</i>	<i>0,007%</i>	<i>0,011%</i>	<i>0,008%</i>	<i>0,007%</i>	<i>-0,001%</i>	-1,2%	<i>-0,003%</i>	<i>-0,001%</i>
<u>Overgemaakte overdrachten (**)</u>	<u>0,003%</u>	<u>0,005%</u>	<u>0,004%</u>	<u>0,005%</u>	<u>0,000%</u>	<u>0,007%</u>	<u>0,007%</u>	2386,4%	<u>0,003%</u>	<u>0,005%</u>
Primair saldo	0,000%	-0,011%	-0,003%	-0,008%	0,002%	-0,003%	-0,005%		0,005%	-0,003%
Rentelasten	0,001%	0,001%	0,001%	0,001%	0,001%	0,001%	0,000%	3,6%	0,000%	0,001%
Vorderingensaldo	-0,001%	-0,011%	-0,004%	-0,009%	0,001%	-0,004%	-0,005%		0,005%	-0,004%
<i>p.m. nominaal bbp</i>								9,3%		
<i>p.m. vorderingensaldo in miljoen euro</i>	-2	-52	-18	-40	5	-23	-28		18	-21

(*) Die ontvangen overdrachten zijn afkomstig van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en van de Vlaamse Gemeenschap.

(**) Die overgemaakte overdrachten betreffen uitsluitend investeringsbijdragen aan de Lokale Overheden.

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

2 DE SPREIDING VAN DE TOTALE SCHULD OVER DE DIVERSE OVERHEIDSGELEIDINGEN IN 2022 EN DE EVOLUTIE IN 2017-2022

Eind 2022 bedroeg de schuldgraad van de Gezamenlijke Overheid 105,1% bbp. Ten opzichte van 2021, toen de schuldgraad met 2,9 procentpunt bbp afnam tot 109,1% bbp, is dat een verdere daling met 4,0 procentpunt bbp. De daling is hoofdzakelijk toe te schrijven aan Entiteit I (-4,0 procentpunt bbp). De Lokale Overheden hebben in mindere mate bijgedragen aan de vermindering van de schuldgraad (-2,0 procentpunt bbp). De bijdrage van het geheel van de Gemeenschappen en Gewesten aan de schuld is licht toegenomen in 2022 (+0,2 procentpunt bbp). Die toename van de bijdrage van de deelgebieden aan de bruto geconsolideerde schuld van de Gezamenlijke Overheid is toe te schrijven aan het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (+0,2 procentpunt bbp) en aan de Vlaamse Gemeenschap (+0,1 procentpunt bbp).

Tabel 45
Evolutie van de bruto geconsolideerde schuldgraad en bijdrage van de deelsectoren en van de deelstaten (in % bbp)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Gezamenlijke overheid	102,02%	99,86%	97,61%	112,04%	109,14%	105,13%	-4,01%	5,3%	-6,91%	3,11%
Entiteit I	83,85%	82,04%	80,00%	90,47%	87,72%	83,72%	-3,99%	4,4%	-6,75%	-0,13%
Federale Overheid	86,34%	84,41%	82,63%	93,34%	90,79%	86,33%	-4,46%	4,0%	-7,01%	-0,02%
Sociale Zekerheid	-2,50%	-2,36%	-2,63%	-2,86%	-3,07%	-2,61%	0,47%	-7,3%	0,26%	-0,11%
Entiteit II	18,17%	17,81%	17,61%	21,57%	21,42%	21,41%	-0,02%	9,3%	-0,16%	3,23%
Gemeenschappen en Gewesten	12,85%	12,68%	12,75%	16,53%	16,86%	17,01%	0,15%	10,3%	0,48%	4,16%
Vlaamse Gemeenschap	4,05%	3,97%	3,88%	5,49%	5,75%	5,86%	0,11%	11,4%	0,37%	1,80%
Franse Gemeenschap	1,60%	1,61%	1,67%	2,15%	2,14%	2,08%	-0,06%	6,5%	-0,07%	0,48%
Waal Gewest	4,78%	4,70%	4,83%	6,04%	6,25%	6,22%	-0,03%	8,8%	0,19%	1,44%
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	0,93%	1,02%	1,16%	1,63%	1,68%	1,89%	0,21%	23,0%	0,26%	0,96%
Duitstalige Gemeenschap	0,09%	0,09%	0,10%	0,12%	0,13%	0,14%	0,02%	22,6%	0,02%	0,05%
Franse Gemeenschapscommissie	0,04%	0,04%	0,04%	0,04%	0,04%	0,03%	0,00%	-0,5%	-0,01%	-0,01%
Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie	-0,01%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	-0,01%	0,00%	65,2%	-0,01%	0,00%
Vlaamse Gemeenschapscommissie	-0,01%	-0,01%	-0,01%	0,00%	0,01%	0,01%	0,00%	40,5%	0,01%	0,02%
Interregionale eenheden	1,36%	1,27%	1,08%	1,06%	0,87%	0,78%	-0,09%	-2,1%	-0,28%	-0,58%
Lokale Overheden	5,33%	5,13%	4,86%	5,04%	4,57%	4,40%	-0,17%	5,3%	-0,64%	-0,93%
<i>p.m. nominaal bbp</i>								9,3%		

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van het INR en van de NBB (NBB.Stat).

Tabel 46 hieronder geeft het detail van de nominale bedragen en preciseert de informatie uit Tabel 45. Zo stellen we vast dat de nominale bedragen in het algemeen van jaar tot jaar toenemen.

Tabel 46
Evolutie van de bruto geconsolideerde schuldgraad en bijdrage van de deelsectoren en van de deelstaten (in miljoen euro)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022	Δ 2017-2022
Gezamenlijke overheid	454.048	459.389	467.231	515.180	548.447	577.641	29.194	5,3%	62.461	123.593
Entiteit I	373.166	377.445	382.943	416.016	440.792	460.014	19.222	4,4%	43.998	86.848
Federale Overheid	384.271	388.317	395.519	429.183	456.241	474.330	18.089	4,0%	45.147	90.059
Sociale Zekerheid	-11.105	-10.872	-12.576	-13.167	-15.449	-14.316	1.133	-7,3%	-1.149	-3.211
Entiteit II	80.882	81.944	84.288	99.164	107.655	117.627	9.972	9,3%	18.463	36.745
Gemeenschappen en Gewesten	57.172	58.340	61.030	75.995	84.711	93.468	8.757	10,3%	17.473	36.296
Vlaamse Gemeenschap	18.041	18.253	18.577	25.235	28.874	32.171	3.297	11,4%	6.936	14.130
Franse Gemeenschap	7.134	7.395	7.974	9.877	10.734	11.432	698	6,5%	1.555	4.298
Waal Gewest	21.282	21.634	23.135	27.755	31.426	34.197	2.771	8,8%	6.442	12.915
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	4.146	4.679	5.533	7.498	8.440	10.382	1.942	23,0%	2.884	6.236
Duitstalige Gemeenschap	403	419	475	558	632	775	143	22,6%	217	372
Franse Gemeenschapscommissie	193	192	191	190	188	187	-1	-0,5%	-3	-6
Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie	-43	-20	-1	10	-23	-38	-15	65,2%	-48	5
Vlaamse Gemeenschapscommissie	-35	-53	-34	-2	42	59	17	40,5%	61	94
Interregionale eenheden	6.050	5.841	5.181	4.874	4.397	4.303	-94	-2,1%	-571	-1.747
Lokale Overheden	23.710	23.604	23.258	23.169	22.944	24.159	1.215	5,3%	990	449

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van het INR en van de NBB (NBB.Stat).

De schuld van de Gezamenlijke Overheid, die al hoog was vóór het uitbreken van de coronacrisis, klom in 2020 met 14,4 procentpunt bbp tot een niveau van 112,0% bbp.

Eind 2022 bedroeg de schuldgraad van de Gezamenlijke Overheid 105,1% bbp, wat neerkomt op een daling met 6,9 procentpunt bbp ten opzichte van 2020. De sterke nominale bbp-groei in 2021 en 2022 en de impliciete rentevoet (gemiddelde nominale intrestvoet op de schuld) die bleef dalen, zorgden voor een gunstige autonome schulddynamiek in 2021 en 2022.

Volgens de schuldhoudbaarheidsanalyse van de Europese Commissie van 2022⁵⁹ zijn de risico's voor de Belgische overheidsfinanciën op middellange en lange termijn hoog. De ratio overheidsschuld/bbp is in 2022 hoger dan van andere landen uit de eurozone (zie Grafiek 25 in bijlage 5.2), en, wat het belangrijkste is vanuit een houdbaarheidsoogpunt, die zal de komende jaren blijven stijgen. Aangezien de overheidsschuld niet onbepaald sneller kan toenemen dan het inkomen van de economie, zullen omvangrijke structurele saneringsinspanningen nodig zijn om de Belgische overheidsschuld te stabiliseren en om het hoofd te bieden aan de druk die uitgaat van de vergrijzing van de bevolking.

⁵⁹ Europese Commissie, "Belgium 2022 Country Report", mei 2022, en, "Fiscal Sustainability Report 2021", april 2022.

De recente inflatieschok zorgde echter voor een aftopping van de staatsschuld. Samen met het krachtige economische herstel in 2021 en 2022 (nominale bbp-groei van 9,3% in 2022) heeft dat de schuldgraad teruggebracht van 112,0% bbp in 2020 tot 105,1% bbp in 2022, wat wel nog steeds hoger is dan vóór het uitbreken van de Covid-19-crisis. Niettemin zou de overheidsschuld kunnen oplopen tot 114,3% bbp in 2028 volgens de Economische Vooruitzichten van het Federaal Planbureau van juni 2023. Die stijging vloeit voort uit de geleidelijke normalisering van de inflatie – die de relatieve waarde van de schuld in 2022-2023 aanzienlijk heeft uitgehoud –, uit de stijging van de interestvoeten en uit de grootte van het primaire tekort. De gemiddelde rentevoet op de schuld blijft nog steeds lager dan de nominale economische groei, wat een automatische toename van de schuld door de rentelasten uitsluit (afwezigheid van het “sneeuwbal-effect”).

2.1 Schuld van Entiteit I

Tabel 47
Evolutie van de bruto geconsolideerde schuldgraad van Entiteit I (in % bbp)

		2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Schuldgraad		84,1%	82,2%	80,1%	90,6%	88,2%	84,4%	-3,8%	-6,2%	0,3%
Evolutie (Δ)	=(1)+(2)	-2,2%	-1,9%	-2,1%	10,5%	-2,4%	-3,8%			
<i>gecumuleerde evolutie</i>										
waarvan endogene evolutie	(1)=(1.a)-(1.b)	-1,8%	-2,5%	-1,5%	10,2%	-3,9%	-4,6%	-4,6%	-8,5%	-2,2%
Vereist primair saldo voor stabilisatie	(1.a)	-0,8%	-0,9%	-1,5%	5,0%	-6,2%	-6,3%	-6,3%	-12,5%	-9,9%
Effectief primair saldo	(1.b)	1,0%	1,6%	0,0%	-5,2%	-2,3%	-1,7%	-1,7%	-4,0%	-7,7%
waarvan exogene evolutie	(2)	-0,3%	0,6%	-0,6%	0,2%	1,5%	0,8%	0,8%	2,3%	2,5%
<i>Detail vereist primair saldo voor stabilisatie</i>										
Nominale bbp groei ('n')	(3)	3,5%	3,4%	4,0%	-3,9%	9,3%	9,3%	0,1%	13,3%	5,9%
Impliciete rentevoet ('i')	(4)	2,5%	2,3%	2,2%	2,0%	1,7%	1,6%	-0,2%	-0,5%	-0,9%
Gecorrigeerd verschil [(i-n)/(1+n)]	(5)=[(4)-(3)]/[1+(3)]	-0,9%	-1,0%	-1,8%	6,2%	-6,9%	-7,1%	-0,2%	-13,3%	-6,2%

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van het INR en van de NBB (NBB.Stat).

De schuldgraad van Entiteit I kende een gunstig verloop en nam af, behalve in het jaar 2020, wegens de pandemie en de daaruit voortvloeiende economische effecten. De impact in 2020 was groot en heeft de situatie aanzienlijk verslechterd (+10,5 procentpunt bbp).

Terwijl we in de periodes 2021-2022 en 2020-2022 een flinke verbetering zien, van respectievelijk -3,8 en -6,8 procentpunt bbp, stellen we over de periode 2017-2022 een lichte toename vast met 0,3 procentpunt bbp.

De endogene evolutie versterkt van -3,9 procentpunt bbp in 2021 naar -4,6 procentpunt bbp in 2022. Het vereiste primaire saldo om de schuldgraad te stabiliseren blijft vrijwel stabiel op -6,3% bbp. Het effectieve primaire saldo blijft negatief in 2022, namelijk -1,7% bbp, maar vertoont opnieuw een opwaarts profiel. De exogene evolutie is in het algemeen positief over de beschouwde periode.

Het grootste deel van de schuldgraad van de Gezamenlijke Overheid situeert zich bij Entiteit I (hoofdzakelijk bij de Federale Overheid, en daarnaast bij de Sociale Zekerheid), ondanks de bevoegdheidsoverdrachten en hervormingen die meer middelen en bevoegdheden aan de deelgebieden toekennen. Daarnaast dient ook vermeld te worden dat de deelstaten in uitvoering van de Zesde Staatshervorming bijdragen aan de sanering van de overheidsfinanciën (saneringsbijdrage via inhouding op de middelen in de periode 2014-2016, gedeeltelijke koppeling aan de reële bbp-groei en de responsabiliseringsbijdrage pensioenen).

2.2 Schuld van de Lokale Overheden

Tabel 48
Evolutie van de bruto geconsolideerde schuldgraad van de Lokale Overheden
(in % bbp)

		2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Schuldratio		5,4%	5,2%	4,9%	5,1%	4,6%	4,5%	-0,1%	-0,6%	-0,9%
Evolutie (Δ)	=(1)+(2)	-0,3%	-0,2%	-0,3%	0,2%	-0,5%	-0,1%			
waarvan endogene evolutie	(1)=(1.a)-(1.b)	-0,4%	0,0%	-0,2%	0,1%	-0,5%	-0,4%	gecumuleerde evolutie		
Vereist primair saldo voor stabilisatie	(1.a)	-0,2%	-0,2%	-0,2%	0,2%	-0,4%	-0,4%	-0,4%	-0,8%	-0,9%
Effectief primair saldo	(1.b)	0,2%	-0,1%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
waarvan exogene evolutie	(2)	0,1%	-0,2%	-0,1%	0,1%	0,0%	0,3%	0,3%	0,3%	0,1%
Detail vereist primair saldo voor stabilisatie										
Nominale bbp groei ('n')	(3)	3,5%	3,4%	4,0%	-3,9%	9,3%	9,3%	0,1%	13,3%	5,9%
Impliciete rentevoet ('i')	(4)	0,5%	0,4%	0,4%	0,2%	0,1%	0,2%	0,1%	0,0%	-0,3%
Gecorrigeerd verschil [(i-n)/(1+n)]	(5)=[(4)-(3)]/[1+(3)]	-2,8%	-2,8%	-3,5%	4,3%	-8,4%	-8,4%	0,1%	-12,7%	-5,5%

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van het INR en van de NBB (NBB.Stat).

Uit Tabel 48 blijkt dat de uitstaande schuld van de Lokale Overheden systematisch afgenomen is de laatste jaren (behalve in 2020), van 5,4% bbp in 2017 tot 4,5% bbp in 2022. In 2020 daalde de geconsolideerde schuld van de Lokale Overheden nog licht in absolute cijfers, maar de schuldgraad steeg evenwel omwille van het noemereffect (krimp van het bbp). In 2022 zette de neerwaartse trend van de schuldgraad zich verder dankzij het noemereffect (groei van het bbp), terwijl het uitstaande bedrag in absolute cijfers toenam.

In 2022 zorgde de endogene evolutie nog voor een schuldvermindering (-0,4 procentpunt bbp), terwijl de exogene evolutie positief was (+0,3 procentpunt bbp).

Tabel 49
Bruto geconsolideerde schuldgraad van de Lokale Overheden per gewest
(in % bbp)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Schuld van de Lokale Overheden	5,36%	5,16%	4,87%	5,05%	4,58%	4,45%	-0,12%	-2,7%	-0,60%	-0,91%
Vlaamse lokale overheden	2,80%	2,62%	2,45%	2,45%	2,16%	2,07%	-0,10%	-4,5%	-0,38%	-0,73%
Waalse lokale overheden	1,77%	1,74%	1,67%	1,77%	1,67%	1,66%	-0,01%	-0,8%	-0,12%	-0,11%
Brusselse lokale overheden	0,52%	0,52%	0,51%	0,57%	0,52%	0,50%	-0,02%	-3,8%	-0,07%	-0,02%
Duitstalige lokale overheden	0,02%	0,02%	0,02%	0,02%	0,02%	0,02%	0,00%	-2,8%	0,00%	0,00%
Niet-verdeelde schuld	0,28%	0,27%	0,24%	0,26%	0,24%	0,23%	0,00%	-1,6%	-0,03%	-0,05%
Consolidatie tussen de Lokale Overheden	-0,03%	-0,01%	-0,01%	-0,02%	-0,03%	-0,02%	0,01%	-36,9%	0,00%	0,01%

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van het INR en van de NBB (NBB.Stat).

Tabel 49 geeft de onderverdeling weer van de schuld van de Lokale Overheden per gewest. De daling van de schuldgraad van de Lokale Overheden wordt in 2022 waargenomen in drie taalgebieden.

In 2021 heeft het noemereffect sterk bijgedragen aan het terugdringen van de schuldgraad, nadat het in 2020 bijdroeg aan de stijging van de schuldgraad. De schuld van de Vlaamse lokale overheden kende de afgelopen jaren een voortdurende daling (in % bbp). De schuld van de Waalse en Brusselse lokale overheden steeg in 2020 en daalde in 2021, en in mindere mate in 2022.

2.3 Schuld van de deelstaten: globaal beeld en spreiding tussen de individuele deelstaten

Tabel 50
Evolutie van de bruto geconsolideerde schuldgraad van
de Gemeenschappen en Gewesten (in % bbp)

		2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Schuldratio		13,3%	13,1%	13,2%	17,0%	17,2%	17,4%	0,2%	0,4%	4,1%
Evolutie (Δ)	$= (1)+(2)$	-0,6%	-0,1%	0,0%	3,8%	0,2%	0,2%			
waarvan endogene evolutie	$(1)=(1.a)-(1.b)$	-0,7%	0,0%	-0,3%	2,7%	0,3%	-0,5%	-0,5%	-0,3%	2,2%
Vereist primair saldo voor stabilisatie	(1.a)	-0,2%	-0,2%	-0,3%	0,8%	-1,2%	-1,2%	-1,2%	-2,4%	-2,1%
Effectief primair saldo	(1.b)	0,4%	-0,2%	0,0%	-1,9%	-1,5%	-0,7%	-0,7%	-2,2%	-4,3%
waarvan exogene evolutie	(2)	0,1%	-0,1%	0,3%	1,1%	-0,1%	0,7%	0,7%	0,7%	1,9%
Detail vereist primair saldo voor stabilisatie										
Nominale bbp groei ('n')	(3)	3,5%	3,4%	4,0%	-3,9%	9,3%	9,3%	0,1%	13,3%	5,9%
Impliciete rentevoet ('i')	(4)	1,9%	1,9%	1,9%	1,8%	1,6%	1,6%	0,0%	-0,3%	-0,3%
Gecorrigeerd verschil $[(i-n)/(1+n)]$	$(5)=[(4)-(3)]/[1+(3)]$	-1,5%	-1,4%	-2,1%	6,0%	-7,1%	-7,1%	0,0%	-13,1%	-5,6%

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van het INR en van de NBB (NBB.Stat).

Terwijl Entiteit I en de Lokale Overheden in 2021 en 2022 een verbetering van hun bruto geconsolideerde schuldgraad lieten optekenen, zagen de Gemeenschappen en Gewesten hun schuldniveau stijgen met 0,2 procentpunt bbp in 2021 en in 2022, na de grote toename ervan met 3,8 procentpunt bbp in 2020. In 2020 hebben zowel de endogene als de exogene evolutie de situatie verslechterd. In 2021 verhoogde de endogene evolutie de schuldenlast, terwijl de exogene evolutie er een rem op zette. In 2022 was de situatie omgekeerd: de endogene evolutie verminderde de schuldgraad, terwijl de exogene evolutie die deed toenemen.

Tabel 51
Evolutie van de bijdragen van de deelstaten aan de bruto geconsolideerde schuldgraad van de Gezamenlijke Overheid (in % bbp)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Gemeenschappen en Gewesten	12,85%	12,68%	12,75%	16,53%	16,86%	17,01%	0,15%	10,3%	0,48%	4,16%
Vlaamse Gemeenschap	4,05%	3,97%	3,88%	5,49%	5,75%	5,86%	0,11%	11,4%	0,37%	1,80%
Franse Gemeenschap	1,60%	1,61%	1,67%	2,15%	2,14%	2,08%	-0,06%	6,5%	-0,07%	0,48%
Waal's Gewest	4,78%	4,70%	4,83%	6,04%	6,25%	6,22%	-0,03%	8,8%	0,19%	1,44%
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	0,93%	1,02%	1,16%	1,63%	1,68%	1,89%	0,21%	23,0%	0,26%	0,96%
Duitstalige Gemeenschap	0,09%	0,09%	0,10%	0,12%	0,13%	0,14%	0,02%	22,6%	0,02%	0,05%
Franse Gemeenschapscommissie	0,04%	0,04%	0,04%	0,04%	0,04%	0,03%	0,00%	-0,5%	-0,01%	-0,01%
Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie	-0,01%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	-0,01%	0,00%	65,2%	-0,01%	0,00%
Vlaamse Gemeenschapscommissie	-0,01%	-0,01%	-0,01%	0,00%	0,01%	0,01%	0,00%	40,5%	0,01%	0,02%
Interregionale eenheden	1,36%	1,27%	1,08%	1,06%	0,87%	0,78%	-0,09%	-2,1%	-0,28%	-0,58%
<i>p.m. nominaal bbp</i>								9,3%		

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van het INR en van de NBB (NBB.Stat).

De overheidsfinanciën staan onder zware druk door de huidige opeenvolging van crisissen: bovenop de kosten voor de overstromingen van 2021 en voor het beheer van de Covid-19-crisis komen nog de steunmaatregelen en andere uitgaven in verband met de energiecrisis en de oorlog in Oekraïne. Daarnaast begroten de regionale overheden nieuwe meerjarige uitgaven om een antwoord te bieden op de maatschappelijke uitdagingen. Dat komt bovenop de toenemende vergrijzingskosten en de oplopende rentelasten op de overheidsschuld.

De Gemeenschappen en Gewesten worden grotendeels gefinancierd door dotaties die geïndexeerd worden, en zijn daarom relatief beschermd tegen de gevolgen van de inflatie. Ze dragen echter een deel van de kosten van de huidige crisissen en investeren in verschillende beleidsdomeinen, met name via hun herstelplannen. Volgens de Economische Vooruitzichten van het Federaal Planbureau van juni 2023 situeert de stijging van het overheidstekort op middellange termijn zich bij Entiteit I (Federale Overheid en Sociale Zekerheid). Globaal genomen verbetert het saldo van de deelgebieden geleidelijk. Die verbetering is toe te schrijven aan de Vlaamse Gemeenschap en aan het Waalse Gewest. Het saldo van de Franse Gemeenschap en van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest verandert weinig op middellange termijn.

3 RETROSPECTIEVE ANALYSE VAN DE OVERHEIDSINVESTERINGEN: ONTWIKKELINGEN IN 2022 EN LANGE TERMIJNEVOLUTIE

Onderhavige analyse kadert in de nieuwe opdracht die de federale Regering aan de Afdeling heeft opgedragen in het kader van het federale beleid inzake overheidsinvesteringen, en meer bepaald het Herstel- en Investeringsplan. Het betreft een consolidatieoefening met betrekking tot de investeringsuitgaven van alle overheidsgeledingen in België en van de verschillende deelstaten. In lijn met de hoofdstukken 1 en 2 van dit Advies is de analyse retrospectief van aard en is die hoofdzakelijk gebaseerd op de Rekeningen van de overheid die het Instituut voor de Nationale Rekeningen in april 2023 gepubliceerd heeft. Een eerste prospectieve analyse van de overheidsinvesteringen, die gebaseerd was op de Economische Vooruitzichten van het Federaal Planbureau van februari 2023, werd uitgevoerd in het Advies van de Afdeling van april 2023 ⁶⁰.

Het deel 3.1 geeft de publieke investeringsuitgaven weer in het kader van de kapitaaluitgaven. Een kader preciseert de definitie van overheidsinvesteringen volgens het Europees Systeem van Nationale en Regionale Rekeningen (ESR), dat weerhouden werd voor de analyse. Het deel 3.1.1 bestudeert de evolutie van de bruto investeringen in vaste activa van de verschillende overheidsgeledingen en deelstaten. In het deel 3.1.2 wordt met de investeringsbijdragen een ruimere definitie beschouwd, ook wel aangeduid met de term indirecte overheidsinvesteringen.

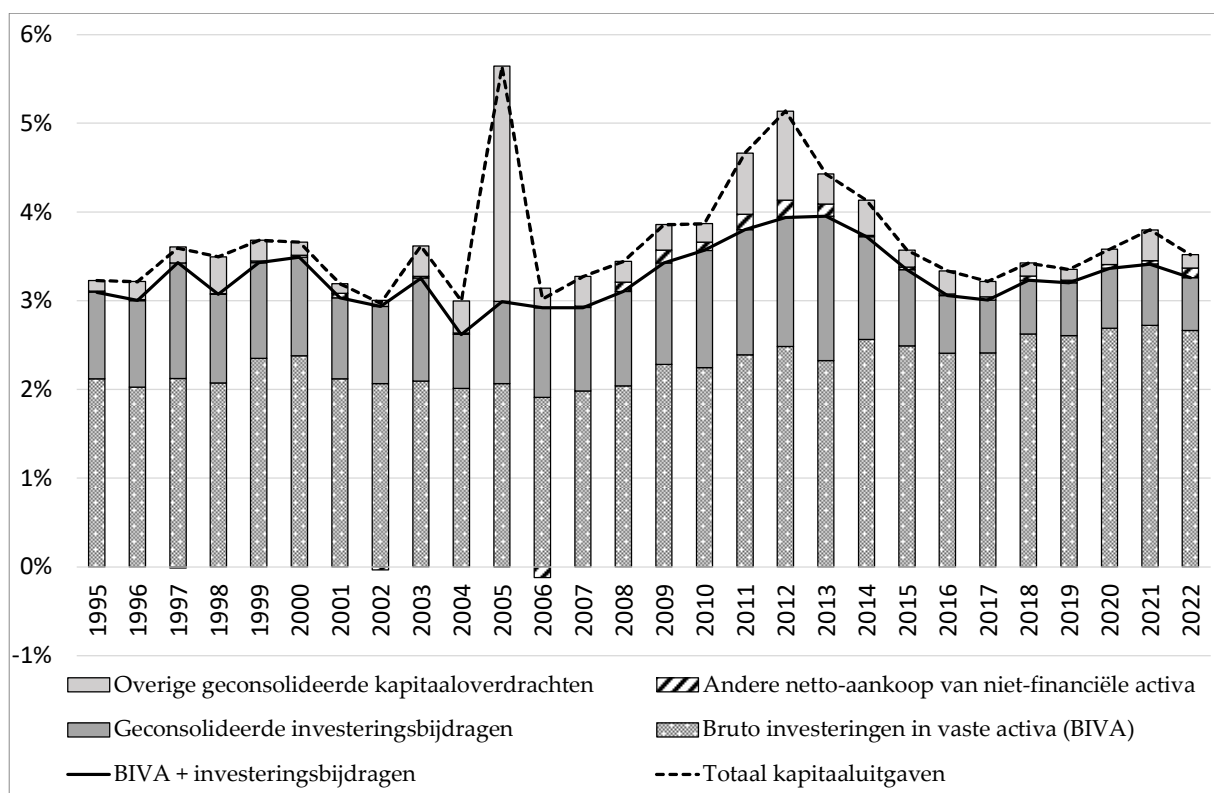
3.1 De kapitaaluitgaven

Op basis van de door het Instituut voor de Nationale Rekeningen opgestelde gegevens vormen de bruto investeringen in vaste activa (BIVA) de belangrijkste component van de kapitaaluitgaven van de Gezamenlijke Overheid. Die staat gemiddeld in voor twee derden van de kapitaaluitgaven in de beschouwde periode (1995-2022). De investeringsbijdragen tellen in dezelfde periode voor iets meer dan een vierde van de kapitaaluitgaven mee. Bijgevolg staan de overheidsuitgaven voor netto aankopen van vaste activa, of die nu voor de vermogensbalans van de overheid of indirect voor andere sectoren zijn, in voor ongeveer 90% van de publieke kapitaaluitgaven.

⁶⁰ Zie “Advies ter voorbereiding van het Stabiliteitsprogramma 2023-2026”, april 2023, deel 1.5 (pp.62-68).

De **overige kapitaaloverdrachten** (die de kapitaalbelastingen uitsluiten) zijn, met de netto aankopen van overige niet-financiële activa, van beperkte omvang en hebben een meer punctueel karakter. Zo werden er de afgelopen 30 jaar tijdelijke stijgingen opgetekend. De meest opvallende werd in 2005 waargenomen, met een overname van de NMBS-schuld voor een bedrag ten belope van 2,5% bbp. In 2011 en 2012 heeft de Federale Overheid kapitaaloverdrachten verricht voor de herkapitalisatie van Dexia. Meer recent werden de aan de verzekeraars gestorte bedragen voor de schadeloosstellingen in verband met de overstromingen van juli 2021 geraamd op bijna 0,3% bbp in 2022.

Grafiek 13
Evolutie van de kapitaaluitgaven van de Gezamenlijke Overheid (in % bbp)

Noot: De kapitaaloverdrachten tussen deelsectoren worden geconsolideerd. Dat is niet het geval voor de aan- en verkopen van niet-financiële activa tussen deelsectoren, aangezien die al "netto" opgenomen worden in de uitgaven van de deelsectoren, namelijk als aankopen min verkopen.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van het INR en van de NBB.

Bij de **uitgaven voor (directe en indirecte) netto aankopen van vaste activa** vertonen de bruto investeringen in vaste activa al ongeveer tien jaar een stijgende trend. Komend van een relatief stabiel niveau dicht bij 2,0% bbp tussen 1995 en 2010, is de ratio van de bruto investeringen in vaste activa van de overheid gestegen tot boven 2,5% bbp vanaf 2018. De evolutie wordt in detail beschreven in deel 3.1.1.

Ook de investeringsbijdragen bleven tussen 1995 en 2010 relatief stabiel, rond de 1,0% bbp. Daarna kenden ze een continue en snellere groei dan de bruto investeringen in vaste activa, tot een piek van 1,6% bbp in 2013. Vervolgens daalden ze tot ongeveer 0,6% bbp in 2016, en dat niveau bleef behouden tot en met 2022. Deel 3.1.2 gaat meer in detail in op die evolutie.

De uitgavenratio van de (directe en indirecte) netto aankopen van vaste activa nam aldus tussen 2010 en 2013 toe omwille van de gecombineerde stijging van de ratio van de BIVA en van de ratio van de investeringsbijdragen. Tussen 2014 en 2016 was de daling van de ratio van de investeringsbijdragen sterker dan de stijging van de ratio van de BIVA. De laatste jaren nam de uitgavenratio van de (directe en indirecte) netto aankopen van vaste activa in het algemeen toe in lijn met de ratio van de BIVA.

Kader 1 : Definitie van de overheidsinvesteringen volgens de nationale boekhouding: de bruto investeringen in vaste activa

Volgens de ESR-definitie omvatten de kapitaaluitgaven de investeringsbijdragen, de overige kapitaaloverdrachten en de investeringsuitgaven.

De investeringsuitgaven bestaan uit de bruto investeringen in vaste activa (waaronder de materiële en immateriële bruto investeringen in vaste activa, de veranderingen in voorraden en de netto aankopen van kostbaarheden) en de netto aankopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa (zoals de natuurlijke hulpbronnen en bepaalde contracten, huurovereenkomsten en licenties). Het concept van netto aankopen komt overeen met de aankopen min de verkopen van niet-financiële activa. Zo wordt de verkoop van een niet-financieel actief geboekt als een negatieve kapitaaluitgave en niet als een ontvangst.

Gezien de niet-financiële activa (namelijk de voorraden, de kostbaarheden en de niet-geproduceerde niet-financiële activa) per definitie niet bedoeld zijn om langer dan een jaar in het productieproces gebruikt te worden, wordt de analyse van de **directe overheidsinvesteringen** doorgaans beperkt tot de bruto investeringen in vaste activa.

De investeringsbijdragen zijn geen directe overheidsinvesteringen omdat ze de verwerving van vaste activa, namelijk de bruto investeringen in vaste activa, financieren door institutionele eenheden die niet binnen de perimeter van de overheidssector vallen. Die uitgaven worden soms gedefinieerd als **indirecte overheidsinvesteringen**. Ze omvatten de investeringsbijdragen die te betalen zijn aan overheidsbedrijven die marktproducenten zijn buiten de controle van de overheid.

Daarnaast worden de publiek-private partnerschappen (PPP) volgens het ESR niet beschouwd als overheidsinvesteringen, voor zover de contractant die het vast actief verwerft of produceert en er de economische eigendom van krijgt (en er dus de meeste risico's en voordelen van draagt) voor een vastgestelde periode, geen deel uitmaakt van de overheidssector. In ruil daarvoor moet dat overheidsniveau inkomensoverdrachten verrichten voor de geleverde diensten door de intermediair van het actief tijdens de periode van het contract. De beslissing om de investering al dan niet buiten de begroting te houden wordt bijgevolg geval per geval genomen door het INR onder toezicht van Eurostat ⁶¹. Dergelijk contract betreft voornamelijk activa met betrekking tot infrastructuur (openbare vervoerlijnen, schoolgebouwen, wegeninfrastructuur, enz.).

Ten slotte zijn de vaste activa onderhevig aan een waardevermindering door normale slijtage of veroudering. De netto investeringen in vaste activa worden verkregen door dat verbruik van vaste kapitaal in mindering te brengen van de bruto investeringen in vaste activa. Een positieve (negatieve) netto investering in vaste activa leidt tot een toename (afname) van de netto kapitaalvoorraad.

In vergelijking met de economische classificatie van de uitgaven en de ontvangsten in de begrotingsdocumenten, stemt de definitie van de bruto investeringen in vaste activa overeen met de codes 7 (investerings- en desinvesterings-), waarvan het op- en afbouwen van voorraden en de aan- en verkopen van kostbaarheden en van niet-geproduceerde niet-financiële activa uitgesloten worden. De overgangscorrecties naar ESR (voor de vastgestelde rechten en de consolidatieperimeter) worden toegepast. Op federaal niveau geeft met name de Algemene Toelichting bij de begroting van de ontvangsten en uitgaven van 2023 een overzicht van de evolutie van de **globale investeringsinspanning** (bruto investeringen in activa en investeringsbijdragen (inbegrepen in de codes 5 en 6)) van Entiteit I, waarbij zo dicht mogelijk aangeleund wordt bij het concept van het INR (ESR). Dezelfde oefening wordt sinds juli 2022 uitgevoerd door het Monitoringcomité.

Om die redenen beperkt de retrospectieve analyse in onderhavig Advies zich tot de (netto en bruto) investeringen in vaste activa van de overheid. Daarnaast valt het gebruik van de ESR-definitie van de bruto investeringen in vaste activa te rechtvaardigen omdat die gebruikt wordt in de berekening van de *expenditure benchmark* (uitgavencriterium) in het preventieve luik van het Stabiliteits- en Groeipact. Vanuit een bredere definitie worden de investeringsbijdragen, met inbegrip van de overdrachten tussen de deelsectoren van de overheid, in een tweede deel geanalyseerd.

3.1.1 De bruto investeringen in vaste activa

De ratio van de bruto investeringen in vaste activa van de **Gezamenlijke Overheid** ten opzichte van het bbp steeg in de jaren 2010. Die trend heeft zich de laatste twee jaar verdergezet, ondanks een lichte terugloop in 2022 na de piek in die periode van 2,72% bbp in 2021 (zie Tabel 52). In een Europees perspectief stellen we niettemin vast dat de ratio van de bruto investeringen in vaste activa van de overheden in België in 2022 onder het gemiddelde van de eurozone en van de Europese Unie ligt, terwijl de primaire uitgavenratio tot de hoogste behoort (zie Grafiek 28 en Grafiek 29 in bijlage 5.2).

⁶¹ Zo bracht Eurostat in 2014 een advies uit dat het PPP-project “Scholen van Morgen” uiteindelijk in de rekeningen van Vlaamse Gemeenschap geconsolideerd moest worden, omdat de Vlaamse Gemeenschap er de meeste financiële risico’s van draagt. De partner is eveneens binnen de overheidssector ingedeeld. Dezelfde statistische behandeling wordt toegepast voor de bouwkosten van het project “Oosterweelverbinding”. Omgekeerd heeft Eurostat in 2017 een positief advies uitgebracht om de vaste activa van het project “Tram de Liège” aan te rekenen in de rekeningen van de private partner en niet in die van het Waalse Gewest.

Tabel 52
Bruto investeringen in vaste activa per overheidsniveau (in % bbp)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Gezamenlijke overheid	2,41%	2,63%	2,61%	2,69%	2,72%	2,66%	-0,06%	7,0%	-0,02%	0,25%
Entiteit I	0,44%	0,45%	0,47%	0,59%	0,67%	0,58%	-0,09%	-5,1%	-0,01%	0,13%
Entiteit II	1,97%	2,17%	2,14%	2,10%	2,06%	2,09%	0,03%	22,3%	-0,01%	0,12%
Gemeenschappen en Gewesten (geheel)	1,26%	1,35%	1,34%	1,37%	1,41%	1,42%	0,02%	10,6%	0,05%	0,16%
Lokale Overheden	0,70%	0,82%	0,80%	0,73%	0,65%	0,66%	0,01%	11,7%	-0,06%	-0,04%
p.m. overige niet-financiële activa (*)	0,04%	0,05%	0,03%	0,04%	0,04%	0,11%	0,07%	213,1%	0,07%	0,07%
p.m. nominaal bbp								9,3%		

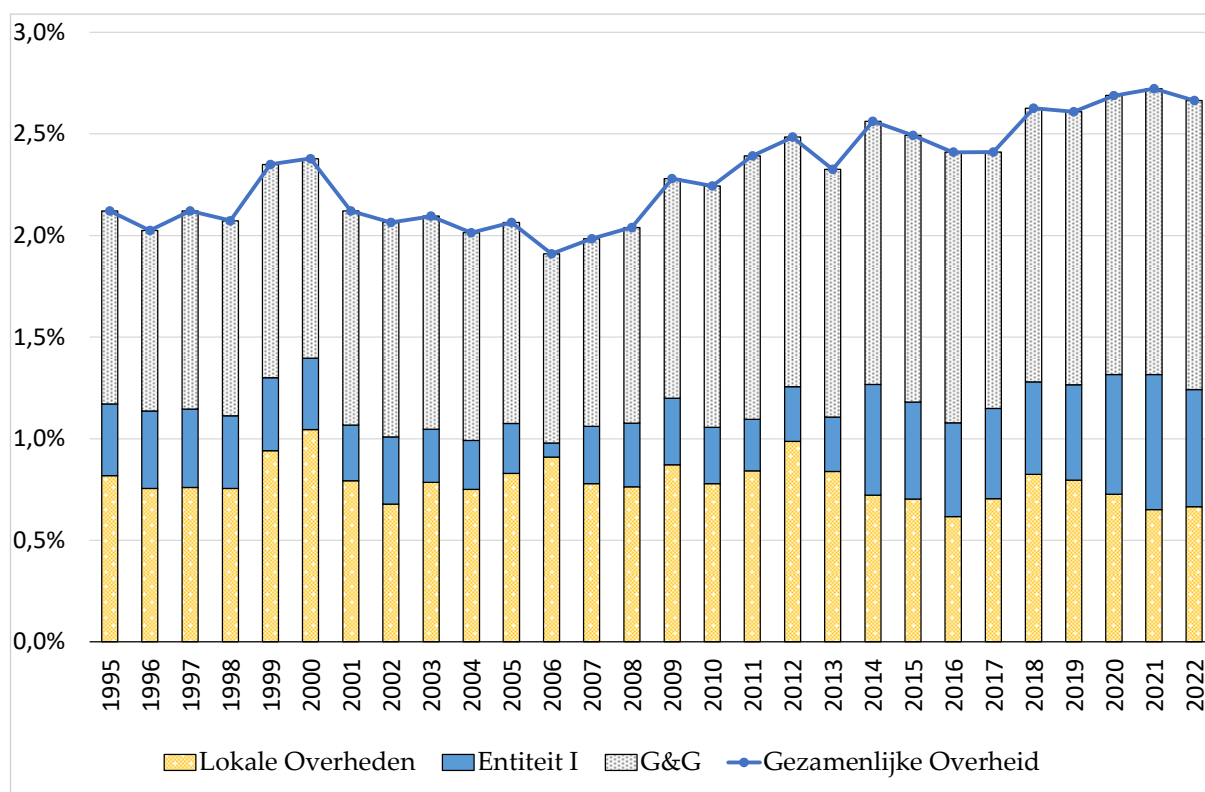
(*) Voorraden, kostbaarheden niet niet-geproduceerde activa.

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

De stijging van de ratio van de bruto investeringen in vaste activa is toe te schrijven aan het geheel van de Gemeenschappen en Gewesten, en vanaf 2014 ook aan Entiteit I (zie Grafiek 14).

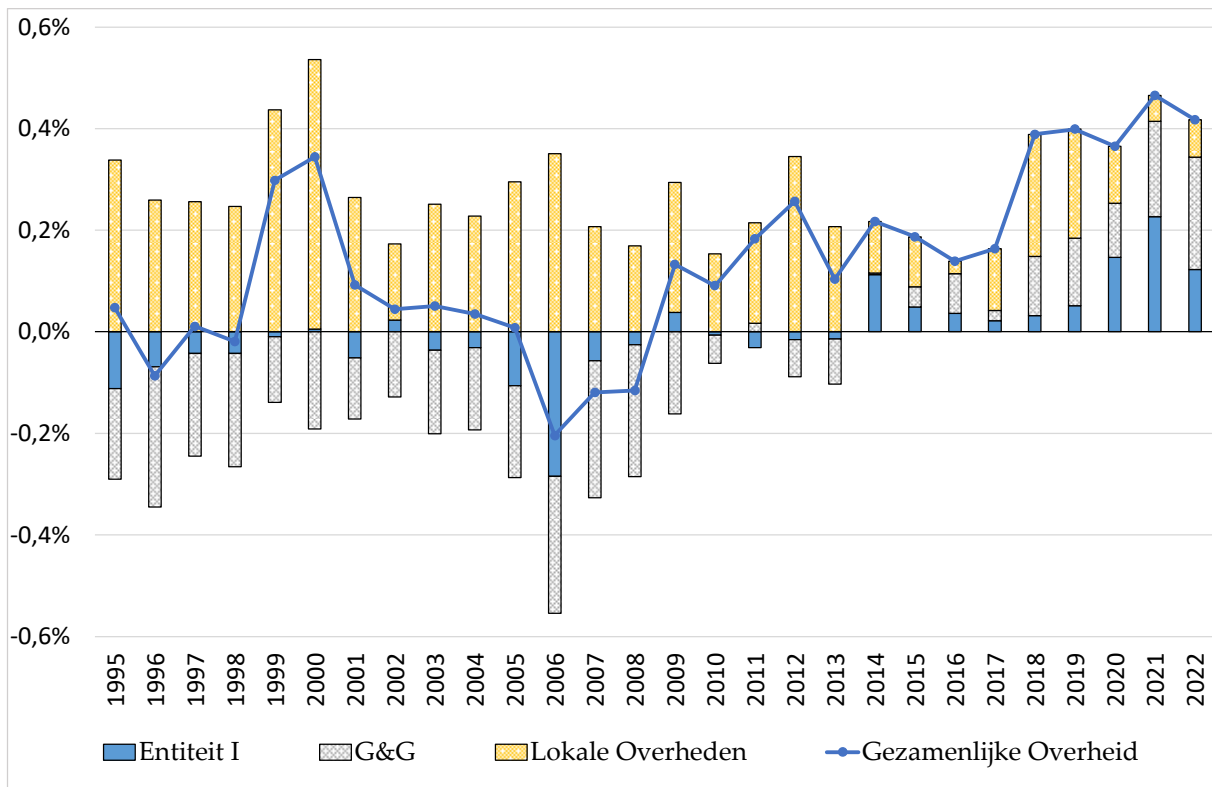
Grafiek 14
Verdeling van de bruto investeringen in vaste activa per overheidsniveau (in % bbp)

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van het INR en van de NBB.

Na een relatieve stagnatie tussen 1995 en 2010 steeg de ratio van de bruto investeringen in vaste activa van de **Gemeenschappen en Gewesten** vrijwel ononderbroken, van gemiddeld ongeveer 1,0% bbp vóór 2010 tot 1,42% bbp in 2022. Die stijgende trend zorgde, uitgedrukt als een percentage van het bbp, voor een vertraging van de afbouw van de netto kapitaalvoorraad van de deelsector. Vanaf 2015 werd die zelfs hoger dan het verbruik van vast kapitaal waardoor de netto kapitaalvoorraad vanaf dan een positieve groei kent (zie Grafiek 15). De recente toename van de bruto investeringen in vaste activa van de deelstaten valt met name toe te schrijven aan de invoering van de regionale herstelplannen en aan de uitgaven voor de heropbouw van de openbare infrastructuur die beschadigd was door de overstromingen van juli 2021.

Grafiek 15
Verdeling van de netto investeringen in vaste activa per overheidsniveau
(in % bbp)

Noot: De netto investeringen in vaste activa stemmen overeen met de bruto investeringen in vaste activa verminderd met het verbruik van vast kapitaal (afschrijvingen).

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van het INR en van de NBB.

De toename van de ratio van de bruto investeringen in vaste activa van de Gemeenschappen en Gewesten (in % bbp) die sinds 2010 opgetekend werd, kan tussen de verschillende deelstaten⁶² verdeeld worden (zie Tabel 53). De stijging is hoofdzakelijk toe te schrijven aan de Vlaamse Gemeenschap, waarvan de bruto investeringen bijna onafgebroken toenamen. De bruto investeringen van de Franse Gemeenschap, het Waalse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest kenden een minder monotoon verloop en bleven in het algemeen gemiddeld stabiel over de periode. Bijlage 5.5 stelt een alternatieve ratio voor op basis van de beschikbare ontvangsten.

Tabel 53
Bruto investeringen in vaste activa van de Gemeenschappen en Gewesten
(in % bbp)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (en p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Gezamenlijke Overheid	2,41%	2,63%	2,61%	2,69%	2,72%	2,66%	-0,06%	7,0%	-0,02%	0,25%
Entiteit I	0,44%	0,45%	0,47%	0,59%	0,67%	0,58%	-0,09%	-5,1%	-0,01%	0,13%
Entiteit II	1,97%	2,17%	2,14%	2,10%	2,06%	2,09%	0,03%	11,0%	-0,01%	0,12%
<i>Gemeenschappen en Gewesten</i>	<i>1,26%</i>	<i>1,35%</i>	<i>1,34%</i>	<i>1,37%</i>	<i>1,41%</i>	<i>1,42%</i>	<i>0,02%</i>	<i>10,6%</i>	<i>0,05%</i>	<i>0,16%</i>
Vlaamse Gemeenschap	0,78%	0,78%	0,79%	0,84%	0,87%	0,91%	0,05%	15,0%	0,08%	0,13%
Franse Gemeenschap	0,22%	0,21%	0,19%	0,20%	0,20%	0,21%	0,01%	15,5%	0,02%	-0,01%
Waals Gewest	0,11%	0,14%	0,15%	0,13%	0,14%	0,13%	-0,01%	1,2%	0,00%	0,02%
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	0,10%	0,16%	0,16%	0,15%	0,14%	0,12%	-0,03%	-11,2%	-0,03%	0,02%
Duitstalige Gemeenschap	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	33,2%	0,00%	0,00%
Franse Gemeenschapscommissie	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,01%	0,00%	0,00%	-19,9%	0,00%	0,00%
Vlaamse Gemeenschapscommissie	0,00%	0,01%	0,01%	0,01%	0,01%	0,00%	0,00%	-10,5%	-0,01%	0,00%
Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	12,1%	0,00%	0,00%
Interregionale eenheden en onverdeelde	0,04%	0,04%	0,04%	0,04%	0,04%	0,04%	0,00%	8,7%	0,00%	0,00%
<i>Lokale Overheden</i>	<i>0,70%</i>	<i>0,82%</i>	<i>0,80%</i>	<i>0,73%</i>	<i>0,65%</i>	<i>0,66%</i>	<i>0,01%</i>	<i>11,7%</i>	<i>-0,06%</i>	<i>-0,04%</i>
<i>p.m. nominaal bbp</i>								<i>9,3%</i>		

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

De uitgaven voor bruto investeringen in vaste activa van **Entiteit I** (Federale Overheid en Sociale Zekerheid geconsolideerd) waren onder 0,3% bbp gezakt tussen het begin van de jaren 2000 en 2013. Ze kenden een sterke stijging in 2014 (ongeveer +0,2 procentpunt bbp met de classificatie van het bedrijf Infrabel in de sector van de centrale overheid) en vervolgens in 2020-2021 (gecumuleerd ongeveer +0,2 procentpunt bbp). Die stijgingen van de bruto investeringen in vaste activa keerden de trend van de netto kapitaalvoorraad van Entiteit I om vanaf 2014 (zie Grafiek 15). De recente toename van de bruto investeringen in vaste activa van Entiteit I wordt met name verklaard door de invoering van het federale herstel- en investeringsplan en door de investeringsplannen in infrastructuur en uitrusting inzake defensie.

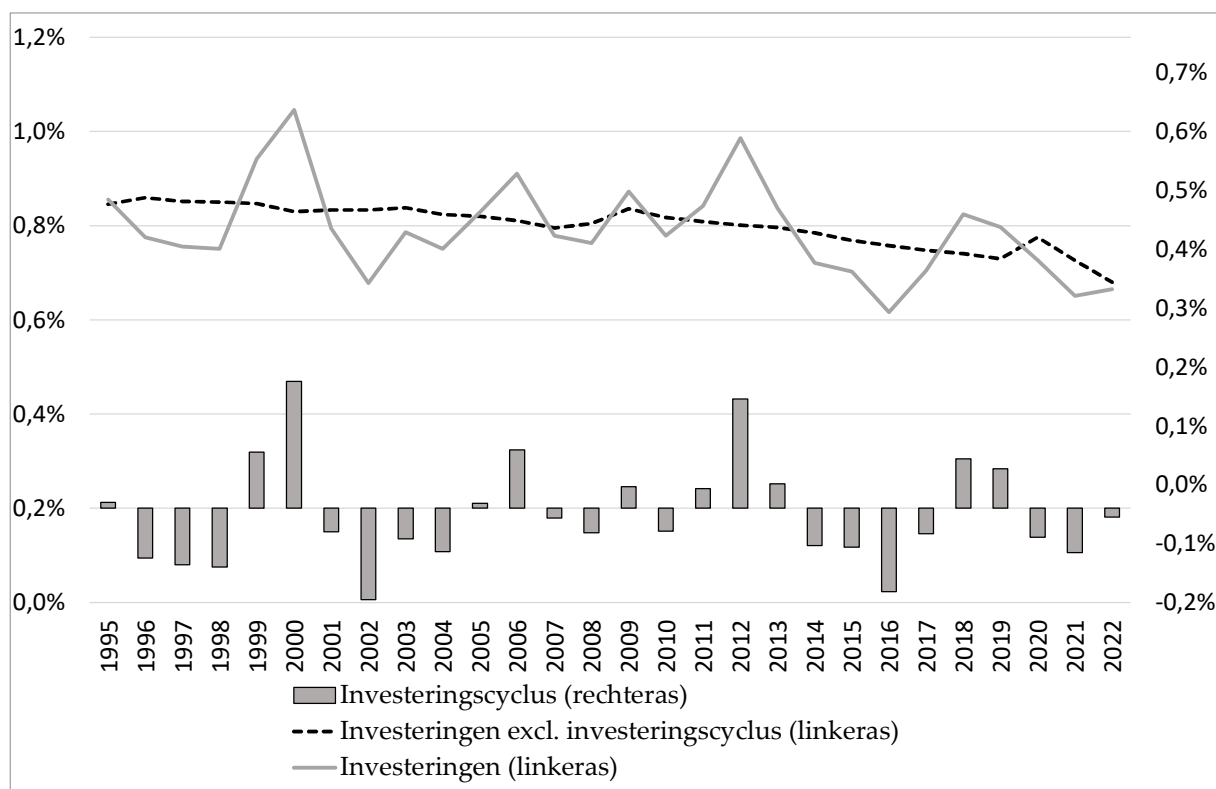
⁶² Bij gebrek aan beschikbare gegevens over het verbruik van vast kapitaal van de afzonderlijk beschouwde deelstaten, was het niet mogelijk om de evolutie van de netto investeringen in vaste activa van de deelstaten te analyseren.

De hierboven toegelichte toename van de ratio van de bruto investeringen in vaste activa van de Gemeenschappen en Gewesten en van Entiteit I heeft hun aandeel in de Gezamenlijke Overheid inmiddels verhoogd tot respectievelijk iets meer dan de helft en een vijfde van het totaal.

Het aandeel van de **Lokale Overheden** kende daarentegen vanaf 2013 een dalend verloop. Het staat nu nog slechts in voor een kwart van de bruto investeringen in vaste activa van de overheid, tegen ongeveer 40% voorheen. Die daling is niet louter relatief van aard, want er werd ook een daling van de ratio van de bruto investeringen in vaste activa van de Lokale Overheden opgetekend over dezelfde periode (gecumuleerd ongeveer -0,1 procentpunt bbp).

De uitgavenratio van de bruto investeringen in vaste activa van de Lokale Overheden ondergaat relatief uitgesproken schommelingen die verband houden met de electorale cyclus van de Lokale Overheden. Die schommelingen kenmerken zich door een groeifase in de aanloop naar de lokale verkiezingen, met een piek tijdens het verkiezingsjaar, gevolgd door een krimpfase. Grafiek 16 hieronder bevestigt de neerwaartse trend, waarbij de ratio van de BIVA van de Lokale Overheden gecorrigeerd wordt voor de invloed van de cyclus.

Grafiek 16
Bruto investeringen in vaste activa van de Lokale Overheden en investeringscyclus
(in % bbp)

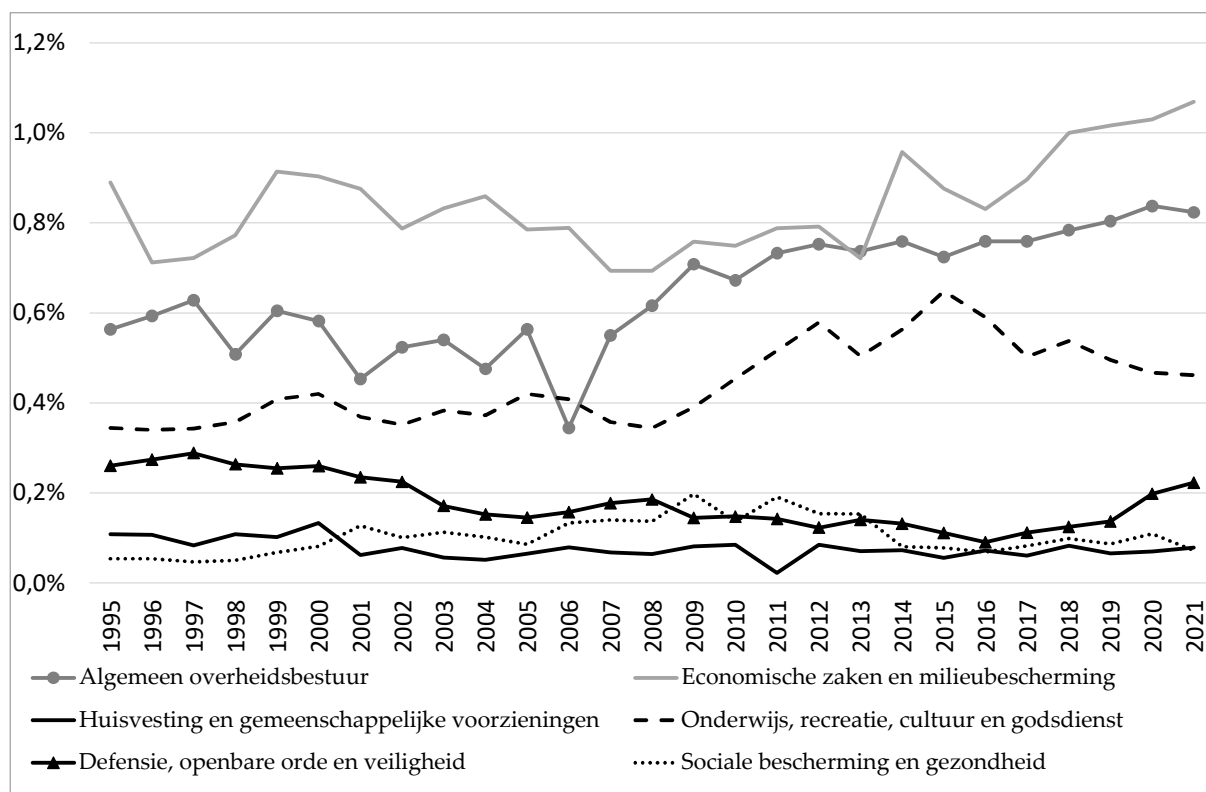
Noot: De correctie voor de investeringscyclus van de Lokale Overheden wordt berekend op basis van de afwijking van de investeringen ten opzichte van de trend berekend volgens de Hodrick-Prescott-methode.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van het INR en van de NBB.

Zoals in voorgaande Grafiek 15 weergegeven, blijven de netto investeringen in vaste activa van de Lokale Overheden niettemin positief. Ondanks de waargenomen daling blijft de ratio van de bruto investeringen in vaste activa hoger dan de ratio van het verbruik van vast kapitaal. Die vertraging wordt ook meer dan gecompenseerd door de toename van de netto kapitaalvoorraad van de andere deelsectoren, zodat de groei van de netto kapitaalvoorraad van de Gezamenlijke Overheid al meerdere jaren aan het versnellen is.

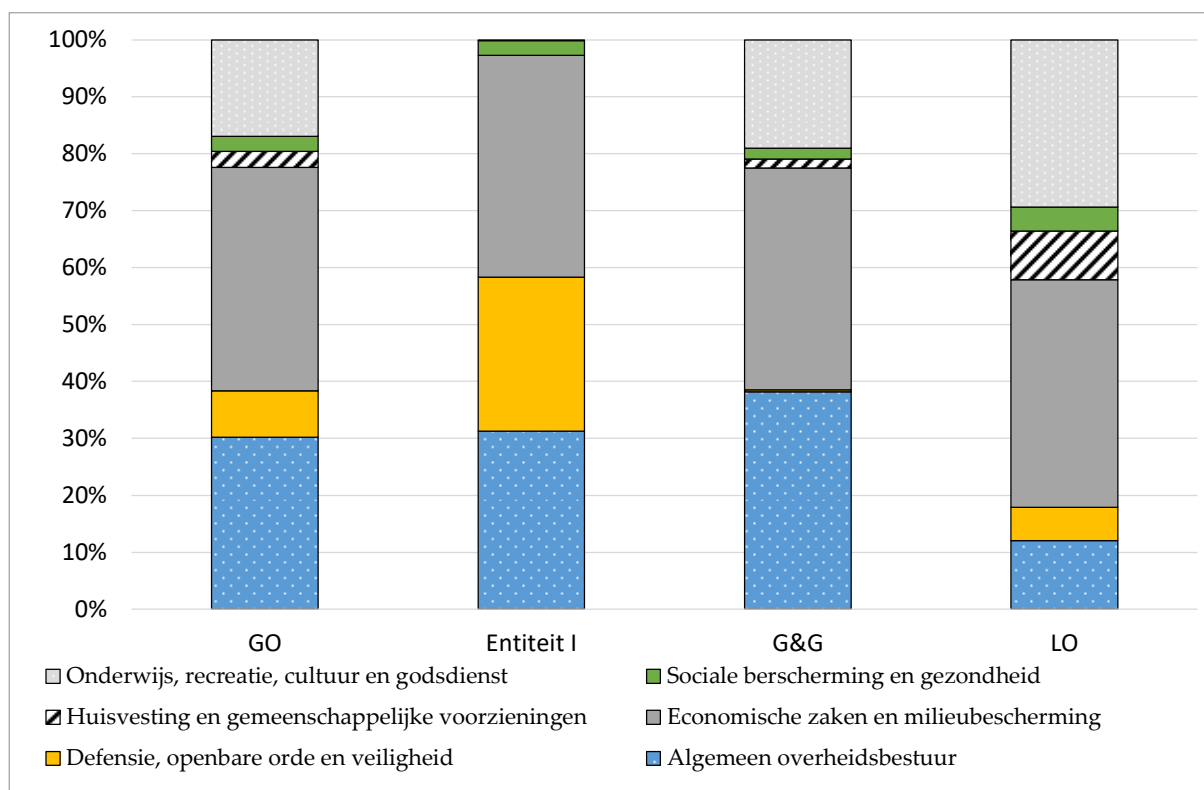
Tot slot tonen Grafiek 17 en Grafiek 18 de verdeling van de bruto investeringen in vaste activa volgens de classificatie van de functies van de overheid. Uit Grafiek 17 blijkt dat de stijging van de ratio van de directe overheidsinvesteringen vanaf 2010 voortvloeit uit een toename van de investeringsratio's met betrekking tot algemeen overheidsbestuur en economische zaken bij Entiteit I en de Gemeenschappen en Gewesten, in verband met onderwijs bij de Gemeenschappen en Gewesten, en meer recent inzake defensie bij Entiteit I.

Grafiek 17
Bruto investeringen in vaste activa van de Gezamenlijke Overheid
volgens classificatie van de functies van de overheid (COFOG)
(in % bbp)

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van Eurostat (gegevens momenteel beschikbaar tot 2021).

Grafiek 18
Bruto investeringen in vaste activa
volgens classificatie van de functies van de overheid (COFOG)
(in % van het totaal per overheidsniveau, gegevens voor 2021)

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van Eurostat (gegevens momenteel beschikbaar tot 2021).

3.1.2 De investeringsbijdragen

De ratio van de geconsolideerde investeringsbijdragen van de **Gezamenlijke Overheid** ten opzichte van het bbp heeft een vrij aanzienlijke toename gekend tussen 2010 en 2013. Dat werd gevolgd door een terugloop tussen 2014 en 2016, en door een stabilisatie rond 0,6% bbp voor de rest van de periode.

De stijging tussen 2010 en 2013 is voornamelijk toe te schrijven aan een toename van de investeringsbijdragen aan gezinnen en IZW's (zie Grafiek 19). De krimp van de ratio tussen 2014 en 2016 vloeit voort uit een afname van de investeringsbijdragen aan niet-financiële vennootschappen en, in mindere mate, van steun aan gezinnen ⁶³.

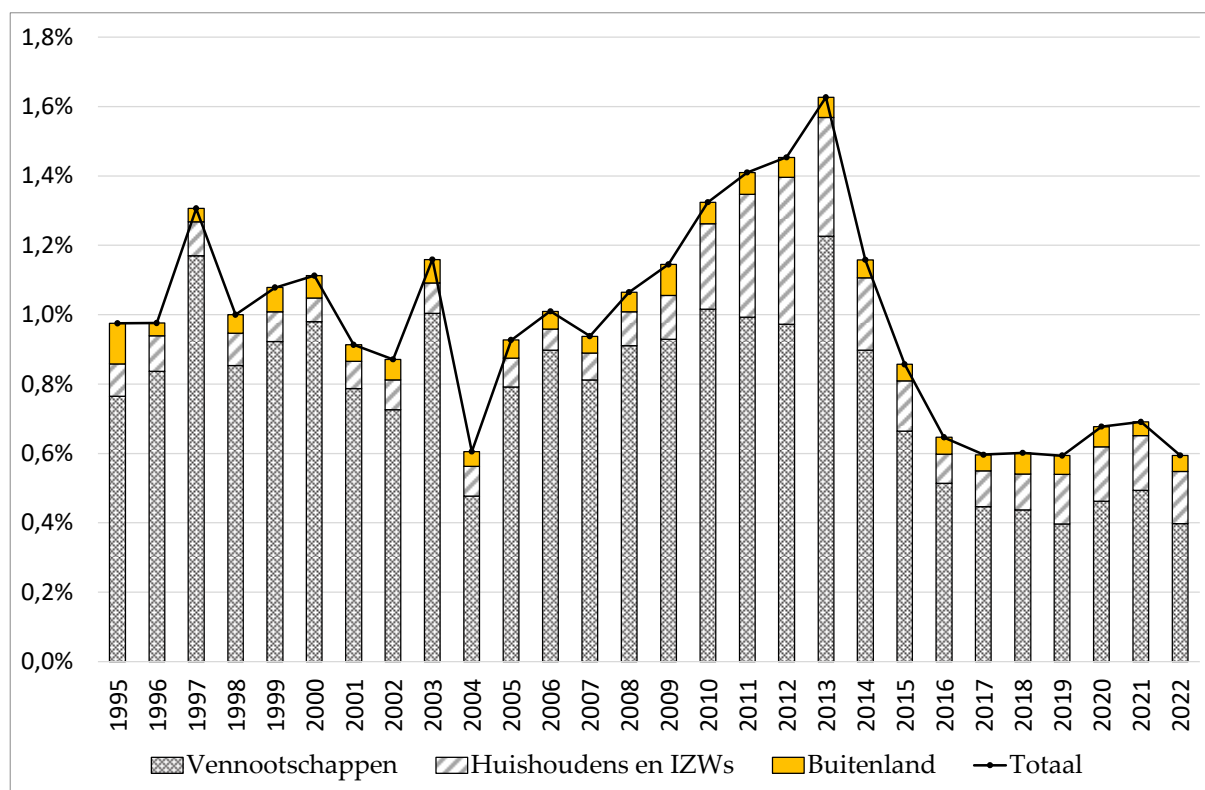
⁶³ Bij gebrek aan meer gedetailleerde gegevens was het niet mogelijk om de investeringsbijdragen die betaald zijn aan niet-financiële vennootschappen uit de overheidssector (zoals de NMBS) en/of aan instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens (IZWH) die een publiek nut hebben, af te zonderen.

De evolutie van de ratio van de **investeringsbijdragen aan gezinnen** wordt grotendeels verklaard door de belastingvermindering op de personenbelasting voor energiebesparende investeringen in woningen. In 2010 werd die belastingvermindering volledig omzetbaar in een terugbetaalbaar en uitstelbaar belastingkrediet, en werd als dusdanig geboekt bij de kapitaaluitgaven. Die fiscale uitgave werd stapsgewijs geschrapt vanaf 2012 en overgedragen aan de Gemeenschappen en Gewesten in het kader van de Zesde Staatshervorming, net als het fiscale voordeel in verband met investeringen in vastgoed (woonbonus). Het enige wat momenteel nog bestaat, is de belastingvermindering voor uitgaven voor dakisolatie van woningen die het Waalse Gewest toekent⁶⁴ (het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en de Vlaamse Gemeenschap hebben die respectievelijk sinds het aanslagjaar 2017 en 2018 afgeschaft). De ratio van de investeringsbijdragen aan gezinnen blijft evenwel hoger dan vóór 2010, meer bepaald omwille van verschillende regionale premies voor energetische renovatiewerken aan woningen.

De daling van de **investeringsbijdragen aan niet-financiële vennootschappen** in 2014 is met name toe te schrijven aan de opname van spoorweginfrastructuurbeheerder Infrabel binnen de perimeter van de overheidssector. Die daling van de investeringsbijdragen houdt verband met de stijging van de ratio van de BIVA van de overheid in 2014, meer specifiek bij de categorie van de economische zaken (zie deel 3.1.1).

⁶⁴ Aangezien die belastingvermindering niet terugbetaalbaar is, wordt die in het ESR 2010 geboekt als een vermindering van de fiscale ontvangsten en niet als een uitgave voor investeringsbijdragen.

Grafiek 19
Verdeling van de geconsolideerde investeringsbijdragen (*)
van de Gezamenlijke Overheid per begunstigde sector
(in % bbp)

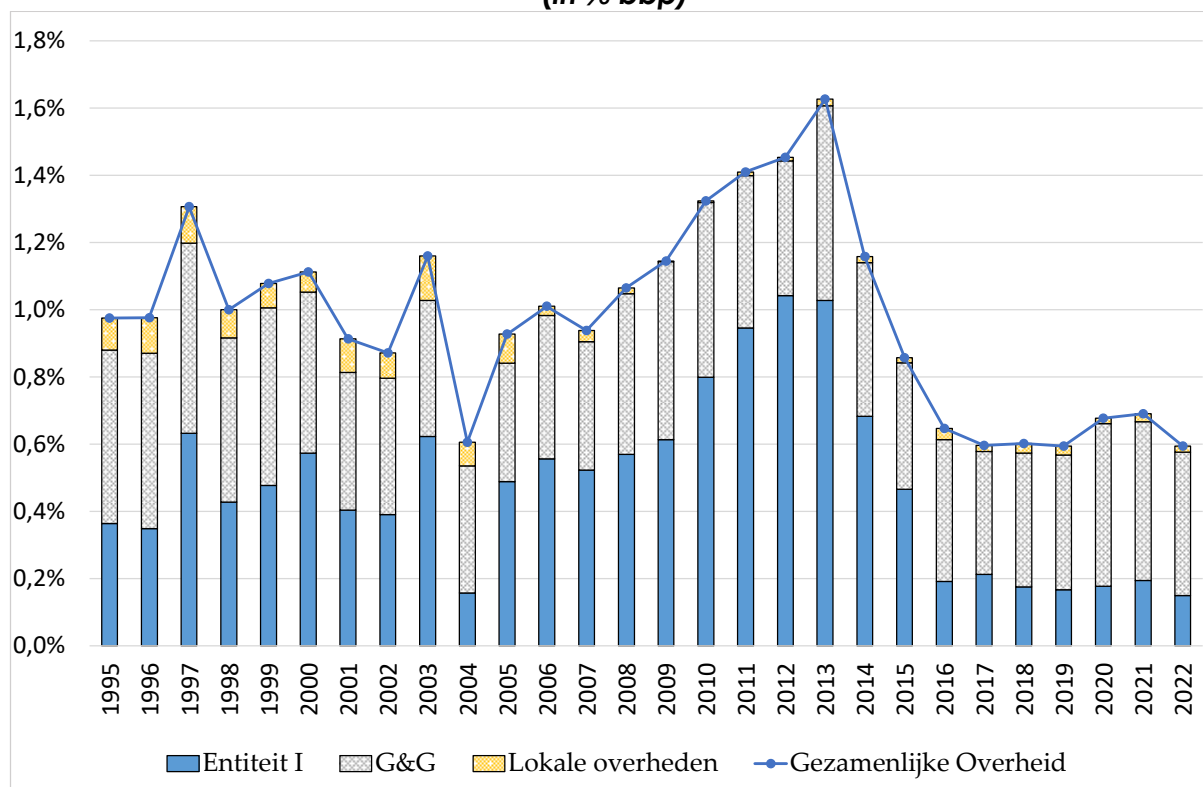
(*) Enkel de investeringsbijdragen aan andere sectoren zijn inbegrepen. Het is dus exclusief de overdrachten tussen de deelsectoren van de overheid.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van het INR en van de NBB.

Die twee grote evoluties in 2010-2014 betreffen **Entiteit I**, wat zich weerspiegelt in Grafiek 20. Bijgevolg is het leeuwendeel van de door de overheid aan andere sectoren betaalde investeringsbijdragen sinds 2016 afkomstig van de Gemeenschappen en Gewesten. De niet-financiële vennootschappen die genieten van investeringsbijdragen die afkomstig zijn van Entiteit I, maken uitsluitend deel uit van de overheidssector (het betreft bijna exclusief de NMBS), terwijl **Entiteit II** zowel investeringsbijdragen betaalt aan de overheidssector (waaronder aan ziekenhuizen en intercommunales) als aan de privésector in het kader van het economische beleid (investeringssteun voor bedrijven, enz.). De ratio van de investeringsbijdragen van de Gemeenschappen en Gewesten bleef vrij stabiel over de beschouwde periode, terwijl er een daling van de ratio bij de Lokale Overheden genoteerd werd ⁶⁵.

⁶⁵ De opname van intercommunales, sociale huisvestingsmaatschappijen, overheidsagentschappen en andere instellingen in de perimeter van de Lokale Overheden kan bijgedragen hebben tot die daling.

Grafiek 20
Verdeling van de geconsolideerde investeringsbijdragen (*) per overheidsniveau
(in % bbp)

(*) Enkel de investeringsbijdragen aan andere sectoren zijn inbegrepen. Het is dus exclusief de overdrachten tussen de deelsectoren van de overheid.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van het INR en van de NBB.

Tabel 54 geeft een uitsplitsing van de door de **verschillende deelstaten** betaalde investeringsbijdragen aan andere sectoren tussen 2017 en 2022. De investeringsbijdragen komen vooral van de Vlaamse Gemeenschap, het Waalse Gewest, het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie. Bijlage 5.5 stelt een alternatieve ratio voor op basis van de beschikbare ontvangsten.

Tabel 54
Geconsolideerde investeringsbijdragen van de Gemeenschappen en Gewesten
(in % bbp)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (en p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Gezamenlijke Overheid	0,60%	0,60%	0,59%	0,68%	0,69%	0,59%	-0,10%	-5,9%	-0,08%	0,00%
Entiteit I	0,21%	0,18%	0,17%	0,18%	0,19%	0,15%	-0,04%	-15,8%	-0,03%	-0,06%
Entiteit II	0,38%	0,43%	0,43%	0,50%	0,50%	0,45%	-0,05%	-2,1%	-0,05%	0,06%
<i>Gemeenschappen en Gewesten</i>	<i>0,37%</i>	<i>0,40%</i>	<i>0,40%</i>	<i>0,48%</i>	<i>0,47%</i>	<i>0,43%</i>	<i>-0,05%</i>	<i>-1,3%</i>	<i>-0,06%</i>	<i>0,06%</i>
Vlaamse Gemeenschap	0,19%	0,19%	0,22%	0,28%	0,26%	0,22%	-0,04%	-8,3%	-0,06%	0,03%
Franse Gemeenschap	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	13,9%	0,00%	0,00%
Waals Gewest	0,11%	0,13%	0,13%	0,14%	0,16%	0,14%	-0,01%	-0,6%	0,00%	0,03%
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	0,03%	0,04%	0,04%	0,04%	0,05%	0,04%	-0,01%	-6,7%	0,00%	0,01%
Duitstalige Gemeenschap	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	390,6%	0,00%	0,00%
Franse Gemeenschapscommissie	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	-27,3%	0,00%	0,00%
Vlaamse Gemeenschapscommissie	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	222,1%	0,00%	0,00%
Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie	0,02%	0,04%	0,01%	0,02%	0,01%	0,02%	0,01%	259,4%	0,00%	0,00%
Interregionale eenheden en onverdeelde	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,0%	0,00%	0,00%
<i>Lokale Overheden</i>	<i>0,02%</i>	<i>0,03%</i>	<i>0,03%</i>	<i>0,02%</i>	<i>0,02%</i>	<i>0,02%</i>	<i>-0,01%</i>	<i>-17,2%</i>	<i>0,00%</i>	<i>0,00%</i>
<i>p.m. nominaal bbp</i>								<i>9,3%</i>		

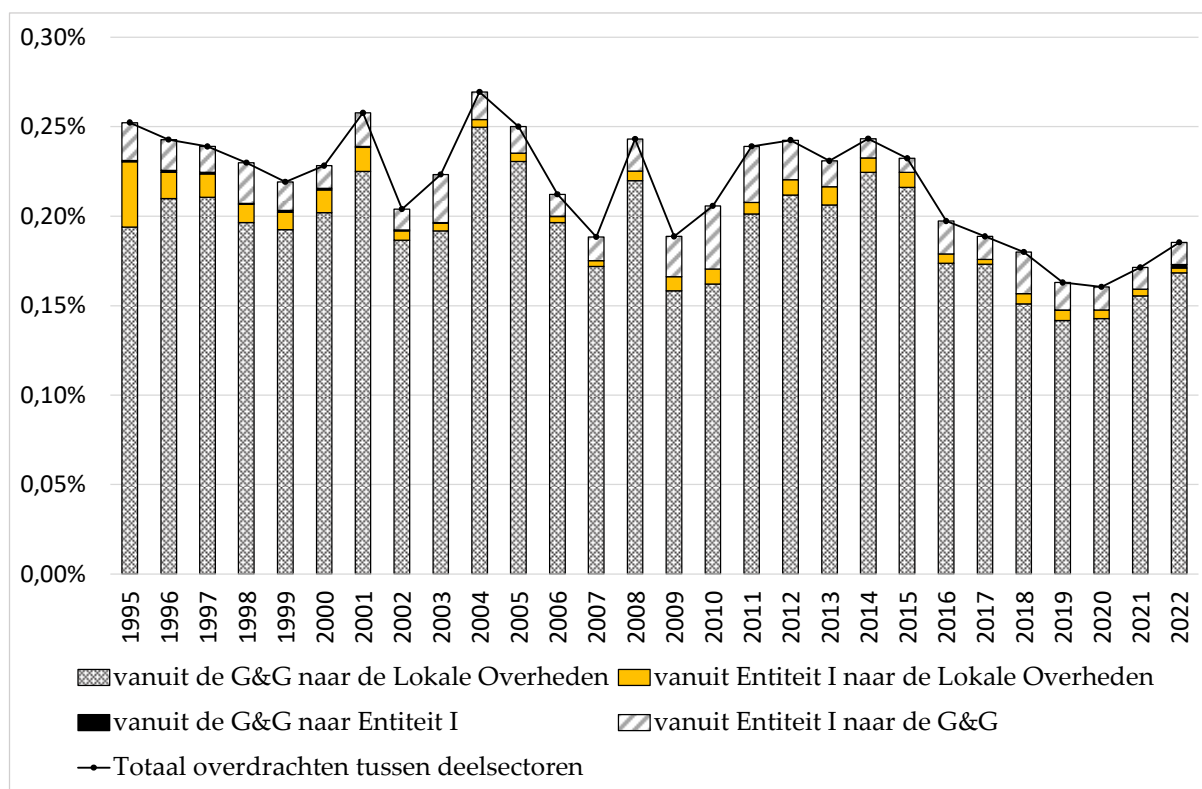
Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

Naast de aan andere sectoren betaalde investeringsbijdragen, verrichten de overheden ook **overdrachten binnen de overheidssector** (Grafiek 21). De investeringsbijdragen tussen de deelsectoren zijn hoofdzakelijk bestemd voor de Lokale Overheden en ze zijn voornamelijk afkomstig van de Gemeenschappen en Gewesten. De ratio van de investeringsbijdragen van de deelstaten aan de Lokale Overheden kent niettemin een neerwaarts verloop tijdens de beschouwde periode. De recente stijging (2021-2022) is deels toe te schrijven aan de steun van de Gemeenschappen en Gewesten aan de Lokale Overheden voor de heropbouw van de openbare infrastructuur die beschadigd was door de overstromingen van juli 2021.

De overdrachten tussen Entiteit I en de Gemeenschappen en Gewesten zijn relatief laag, en ze gaan vooral in de richting van de Gemeenschappen en Gewesten. Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest ontvangt bijna het geheel van de investeringsbijdragen die door Entiteit I aan de Gemeenschappen en Gewesten betaald zijn.

Grafiek 21
Verdeling van de investeringsbijdragen
die aan andere overheidsniveaus betaald zijn (*) (in % bbp)

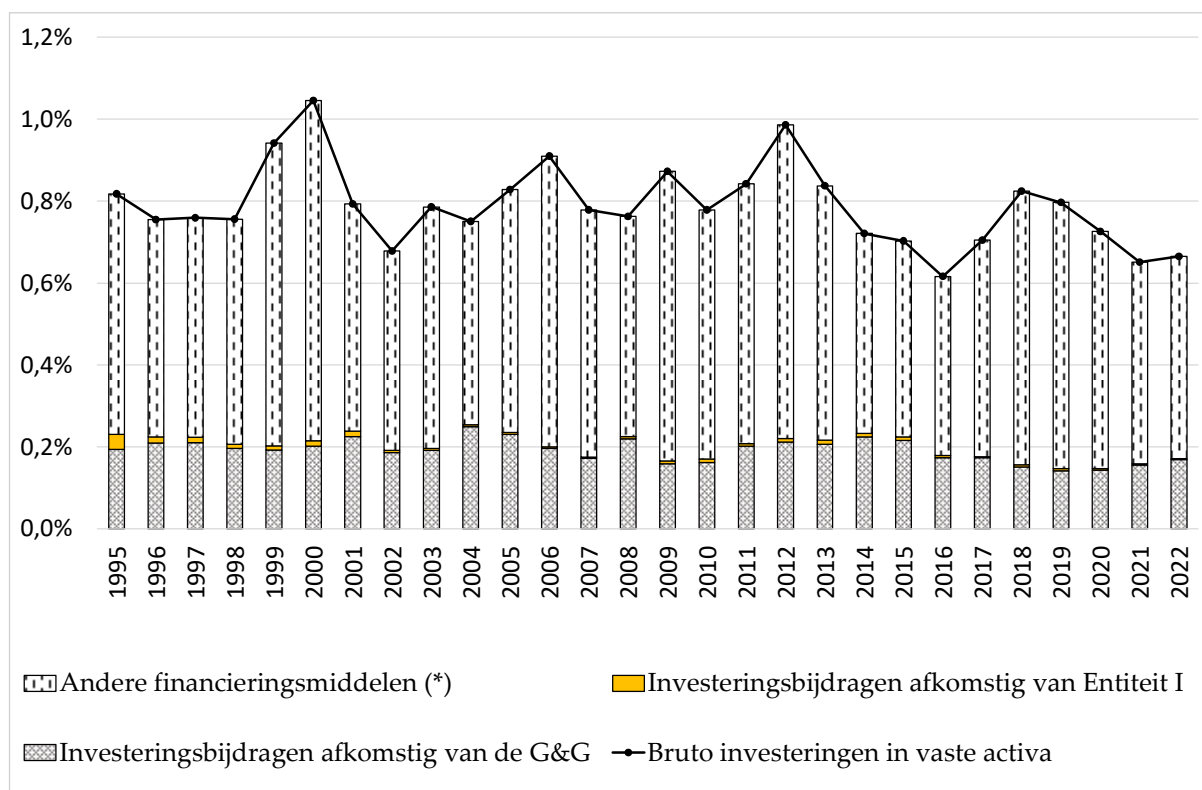

(*) Die stromen, die bij de ontvangsten en wederkerig bij de uitgaven geboekt worden in de kapitaalrekeningen van de deelsectoren, verdwijnen bij de consolidatie van de deelsectoren.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van het INR en van de NBB.

De door de Gemeenschappen en Gewesten aan de Lokale Overheden betaalde investeringsbijdragen maken ongeveer een kwart uit van de uitgaven voor bruto investeringen in vaste activa van de Lokale Overheden (zie Grafiek 22), voornamelijk via het trekkingsrecht.

Grafiek 22
Verdeling van de middelen ter financiering
van de bruto investeringen in vaste activa van de Lokale Overheden
(in % bbp)

(*) Tot de categorie "andere financieringsmiddelen" kunnen inkomensoverdrachten afkomstig van andere deelsectoren van de overheid behoren, die als dusdanig geboekt zijn omdat ze voor meerdere of onbepaalde doeleinden verricht zijn, maar die gebruikt worden om de kosten voor de verwerving van vaste activa geheel of gedeeltelijk te dekken.

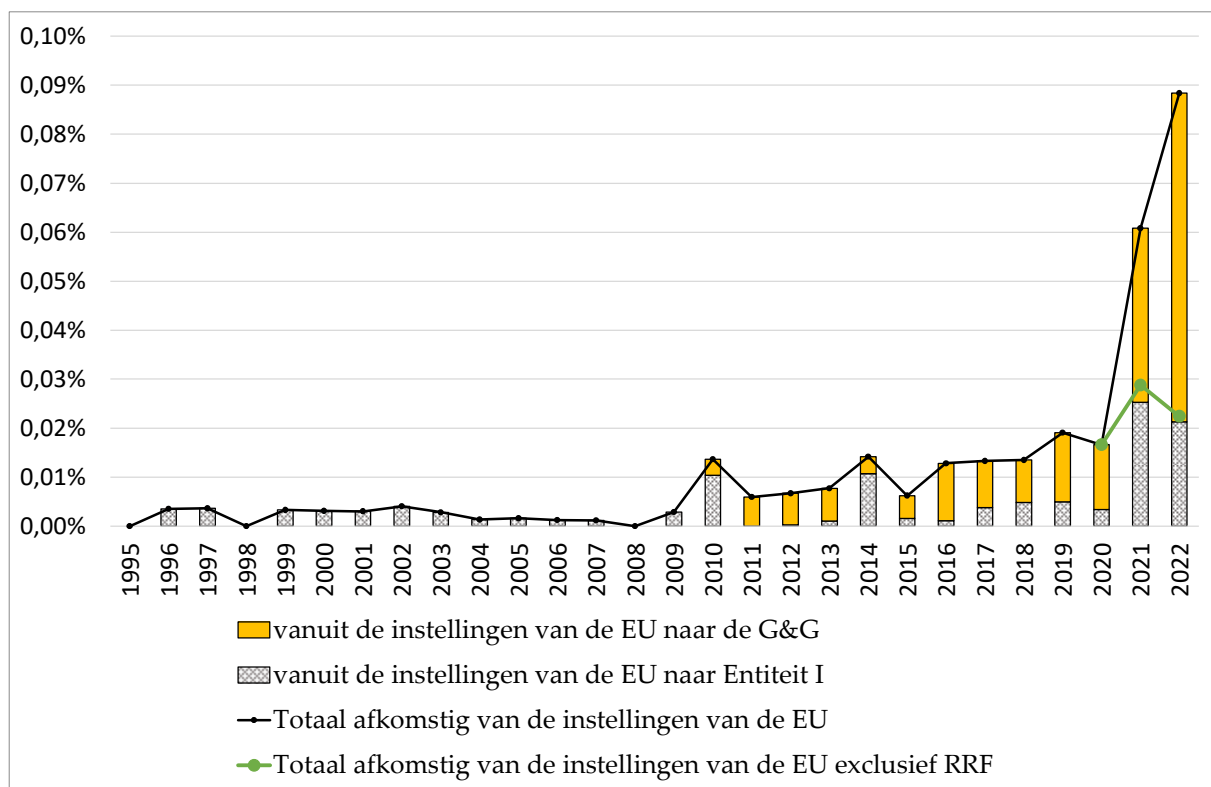
Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van het INR en van de NBB.

Ten slotte ontvangt de Gezamenlijke Overheid **overdrachten van andere sectoren** die specifiek bedoeld zijn om de eigen bruto investeringen in vaste activa te financieren (zie Grafiek 23). Die zijn enkel afkomstig van de instellingen van de Europese Unie ⁶⁶, en meer bepaald van de structuurfondsen van het cohesiebeleid via de zevenjarige programma's (waaronder het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling).

⁶⁶ Volgens het ESR sluiten de door de instellingen van de Europese Unie betaalde investeringsbijdragen aan overheden de fondsen uit waarvan de finale begunstigen geen institutionele eenheden zijn uit de overheidsperimeter, zelfs als die fondsen via institutionele eenheden uit de overheidsperimeter verlopen (financiële transactie). Bovendien worden ze geboekt op het ogenblik dat de desbetreffende uitgaven aangegaan zijn, zodat ze neutraal zijn voor het vorderingensaldo van de overheid. Merk op dat er in het geval van de RRF overeengekomen is om de overheid te beschouwen als finale begunstigde van alle fondsen.

De bedragen van die aan de Belgische overheden toegekende fondsen kennen een stijgende trend die volgt uit de opeenvolgende programma's. De van de instellingen van de Europese Unie ontvangen investeringsbijdragen nemen vanaf 2021 ook toe als gevolg van de inwerkingtreding van de Faciliteit voor Herstel en Veerkracht (RRF), waarvan voorzien is dat de subsidies 76% van de eraan verbonden uitgaven zullen dekken tot in 2026.

Grafiek 23
Verdeling van de investeringsbijdragen die afkomstig zijn van andere sectoren, per overheidsniveau (in % bbp)

Noot: Een overdracht van 0,17% bbp (380,4 miljoen euro) afkomstig van de andere Lidstaten van de EU werd in 1997 geboekt in de rekeningen van Entiteit I, maar is niet opgenomen in deze grafiek.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van het INR en van de NBB.

4 EVALUATIE VAN HET BEGROTINGSBELEID: RETROSPECTIEVE EN PROSPECTIEVE BENADERING

In dit deel gaat de aandacht naar de beleidsevaluatie van zowel de realisaties in de voorbije jaren als de trajecten en doelstellingen opgesteld voor de eerstvolgende jaren.

De evaluatie gebeurt op grond van het nationale begrotingskader en het bestaande Europese begrotingskader en de verschillende analyses/rapporten zoals voorzien in het Europees Semester.

De toetsing aan het nationale begrotingskader refereert – bij gebrek aan effectieve bindende begrotingsafspraken tussen de verschillende overheidsgeledingen – naar de begrotingstrajecten en andere aanbevelingen van de Afdeling. Die toetsing is evenwel vooral gericht op het nieuwe Stabiliteitsprogramma 2023-2026. Een retrospectieve evaluatie-oefening op grond van de opeenvolgende normatieve aanbevelingen van de Afdeling is bovendien meer aangewezen na de stopzetting van de activering van de algemene ontsnappingsclausule – eind 2023 – omdat dit toelaat de budgettaire evolutie in die bijzondere vierjarige periode 2020-2023 in zijn geheel te analyseren en te beoordelen.

De evaluatie van de naleving van de Europese regels en aanbevelingen wordt belicht aan de hand van de volgende documenten en analyses:

- Retrospectieve analyse:
 - Het **rapport** opgesteld overeenkomstig **artikel 126(3)** van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (EC, 24 mei 2023);

- Prospectieve analyse:
 - de **richtsnoeren voor het begrotingsbeleid voor 2024** (mededeling EC, 8 maart 2024);
 - de **aanbeveling** van de Commissie aan de Raad van de Europese Unie **over het nationale hervormingsprogramma 2023 van België en met een advies over het stabiliteitsprogramma 2023 van België** (EC, 24 mei 2023);
 - de **voorjaarsprognoses** of “*Spring Forecast*” 2023 (EC, mei 2023);

- Zowel retro- als prospectieve analyse:
 - het **Landverslag 2023** voor België (EC, 24 mei 2023)
 - de **Schuldhoudbaarheidsmonitor 2022** of “*Debt Sustainability Monitor 2022*” (EC, april 2023).

4.1 Retrospectieve analyse: Europese evaluatie van het Belgische begrotingsbeleid

4.1.1 Vooruitgang inzake de landspecifieke aanbevelingen

Ter voorbereiding van de nieuwe aanbevelingen aan het adres van België, publiceerde de Europese Commissie op 24 mei 2023 het Landverslag 2023⁶⁷. Dat is een heus werkdocument dat zowel een stand van zaken als aanbevelingen verstrekt in uiteenlopende beleidsdomeinen, gestaafd met talrijke technische bijlagen.

Het Landverslag 2023 bevat:

- beoordeling van de vooruitgang geboekt bij de uitvoering van de landspecifieke aanbevelingen die de Raad van de Europese Unie tussen 2019 en 2022 heeft vastgesteld;
- stand van zaken van de uitvoering van het Herstel- en Veerkrachtplan: vaststelling van de lacunes met betrekking tot de uitdagingen die niet of slechts gedeeltelijk worden aangepakt, alsook nieuwe en opkomende uitdagingen;
- beoordeling van de vooruitgang geboekt bij de uitvoering van de Europese pijler van sociale rechten;
- beoordeling van de verwezenlijking van de kerndoelen van de EU inzake werkgelegenheid, vaardigheden en armoedebestrijding;
- beoordeling van de verwezenlijking van de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen van de VN.

De inhoudstafel van het Landverslag 2023 is volledigheidshalve opgenomen in bijlage 5.6.

In onderhavig advies beperken we ons tot de belangrijkste boodschappen op het vlak van de overheidsfinanciën.

4.1.2 Evaluatie van de naleving van de landspecifieke aanbevelingen 2019-2022

Zonder verder in detail te treden, oogt het globale beeld van de gemaakte vorderingen inzake de landspecifieke aanbevelingen (LSA) 2019-2022 niet bijzonder fraai:

⁶⁷ Europese Commissie, 24.5.2023 SWD (2023) 601 final, Landverslag 2023 België, werkdocument bij de aanbeveling van de Commissie voor een aanbeveling van de Raad van de Europese Unie over het nationale hervormingsprogramma 2023 van België en met een advies van de Raad over het stabiliteitsprogramma 2023 van België {COM (2023) 601 final} - {SWD (2023) 600 final}.

- slechts 5% is volledig gerealiseerd;
- voor 15% werd substantiële vooruitgang geregistreerd
- voor 54% werd enige vooruitgang vastgesteld
- voor 23% werd beperkte vooruitgang gerealiseerd
- voor 3% werd helemaal geen vooruitgang geboekt.

De LSA hebben betrekking op een groot aantal beleidsmateries die verband houden met 14 van de 17 duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (*Sustainable Development Goals* of SDG's) die een beleidskader vormen ter uitvoering van Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling van de Verenigde Naties.

De Commissie verwacht dat naarmate de uitvoering van het Herstel- en Veerkrachtplan vordert, er aanzienlijke vooruitgang zal komen op vlak van de landspecifieke aanbevelingen die gericht zijn op structurele hervormingen.

Er dient bij voormelde uitvoeringspercentages wel een kanttekening gemaakt te worden inzake de toekenning en interpretatie van de quotering:

Niet alle aanbevolen maatregelen en hervormingen werden in het Herstel- en Veerkrachtplan opgenomen, er zijn tevens maatregelen vereist die buiten dat Plan vallen (geldt voor menig budgettair georiënteerde LSA). De beoordeling van de LSA is gebaseerd op de mate van uitvoering van de maatregelen opgenomen in het Plan en de maatregelen die buiten dat Plan zijn uitgevoerd op het moment van de beoordeling.

Maatregelen vermeld in bijlage bij de goedkeuring van het Plan door de Raad van de Europese Unie die nog niet zijn vastgesteld of uitgevoerd maar die op een geloofwaardige wijze⁶⁸ zijn aangekondigd, krijgen een quotering "beperkte vooruitgang".

Zodra deze maatregelen zijn uitgevoerd, kunnen zij leiden tot "enige vooruitgang", "aanzienlijke vooruitgang" of "volledige uitvoering", afhankelijk van de relevantie ervan.

Wat de landspecifieke aanbevelingen inzake budgettaire aangelegenheden betreft, luidt de stand van zaken als volgt:

⁶⁸ Volgens de LSA-beoordelingsmethode.

Tabel 55
Uitvoering van de landspecifieke aanbevelingen – stand van zaken

Omschrijving van de landspecifieke aanbevelingen <i>inzake budgettair beleid</i>	RRF (Herstel- en Veerkrachtplan)	Quotering mate van vooruitgang (5/2023)
LSA 2019		
Hervormingen voortzetten om de budgettaire houdbaarheid van de langdurige zorg te verzekeren	-	Beperkt
Hervormingen voortzetten om de budgettaire houdbaarheid van de pensioenstelsels te waarborgen, onder meer door een beperking van de mogelijkheden tot vervroegde uittreding uit de arbeidsmarkt	✓ vanaf 2021	Beperkt (*)
Verbeteren van de samenstelling en efficiëntie van de overheidsuitgaven, met name door uitgaventoetsingen (<i>spending reviews</i>)	-	Enige
De coördinatie van het begrotingsbeleid van alle overheidsniveaus om ruimte te creëren voor overheidsinvesteringen	-	Beperkt
LSA 2020		
Geen verder uitstel van besliste projecten inzake overheidsinvesteringen (<i>frontloading</i>)	✓ vanaf 2021,2022, 2023,2024, 2025,2026	Enige
LSA 2021		
De Herstel- en Veerkrachtfaciliteit gebruiken om aanvullende investeringen te financieren ter ondersteuning van het economisch herstel Tegelijkertijd een voorzichtig begrotingsbeleid voeren Nationaal gefinancierde investeringen behouden	-	Volledig
Als de economische omstandigheden het toelaten, een begrotingsbeleid voeren dat gericht is op 1/ het bereiken van een voorzichtig budgettaire positie op middellange termijn en 2/ het waarborgen van de budgettaire houdbaarheid op middellange termijn	-	Enige
Tegelijkertijd investeringen verhogen om het groeipotentieel te stimuleren Bijzondere aandacht besteden aan 1/ de samenstelling van de overheidsfinanciën, zowel aan de inkomsten- als de uitgavenzijde van de begroting, en 2/ de kwaliteit van de begrotingsmaatregelen, om een duurzaam en inclusief economisch herstel te realiseren Prioriteit geven aan duurzame en groeibevorderende investeringen, met name investeringen ter ondersteuning van de groene en digitale transitie	-	Aanzienlijk
Prioriteit geven aan structurele hervormingen die bijdragen tot de financiering van de beleidsprioriteiten en die bijdragen aan de duurzaamheid van de overheidsfinanciën op lange termijn, onder meer door - waar relevant - een verbetering van het bereik, de toereikendheid en de duurzaamheid van de gezondheidsstelsels en de stelsels van sociale bescherming voor alle inwoners	-	Beperkt
LSA 2022		
Een voorzichtig begrotingsbeleid in 2023, met name door de groei van de nationaal gefinancierde primaire uitgaven onder de potentiële economische groei op middellange termijn te houden, rekening houdend met 1/ de tijdelijke en gerichte steun aan huishoudens en bedrijven die het meest kwetsbaar zijn voor energieprijfstijging en 2/ hulp aan de Oekraïense vluchtelingen Steeds paraat zijn om de bestaande uitgaven aan de evoluerende situatie aan te passen	-	Geen
Uitbreiding van de overheidsinvesteringen voor de groene en digitale transitie en voor de energiezekerheid, rekening houdend met het REPower EU-initiatief, door onder meer gebruik te maken van de Herstel- en Veerkrachtfaciliteit en andere EU-fondsen	-	Aanzienlijk
Voor de periode na 2023 een begrotingsbeleid nastreven dat gericht is op: 1/ het bereiken van een voorzichtig budgettaire positie op middellange termijn, 2/ de realisatie van een geloofwaardige en geleidelijke schuldafbouw en 3/ budgettaire duurzaamheid op middellange termijn door een geleidelijke consolidatie, investeringen en hervormingen	-	Beperkt
Prioriteit geven aan de verbetering van de budgettaire duurzaamheid van de langdurige zorg, onder meer door de bevordering van een kostenefficiënt gebruik van de verschillende zorgvoorzieningen	-	Beperkt
Hervorming van het belastingstelsel en het stelsel van uitkeringen, om het gebrek aan voldoende prikkels om aan het werk te gaan te verminderen door de belastingdruk op arbeid te verminderen en die stelsels te vereenvoudigen Fiscale uitgaven reduceren en het belastingstelsel investeringsneutraal maken.	-	Beperkt

(*) De stand van zaken houdt nog geen rekening met de pensioenhervorming beslist op het Kernkabinet (federale Regering) van 10 juli 2023.

Bron: Landverslag 2023 - Europese Commissie – 24.05.2023 – SWD (2023) 601 final.

4.1.3 De evaluatie van de naleving van het Europese tekort- en schuld criterium in 2022

4.1.3.1 Verslag bedoeld in artikel 126(3) van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie – buitensporige tekortprocedure

Aangezien het overheidstekort (gezamenlijke overheid) in België in 2022 3,9% bbp ⁶⁹ bedroeg, werd de in het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) vastgestelde referentiewaarde van 3 % van het bbp overschreden en heeft de Europese Commissie op 24 mei 2023 een verslag ⁷⁰ uitgebracht op grond van artikel 126, lid 3, van dit Verdrag.

In dergelijk verslag wordt nagegaan of de Lidstaten voldoen aan de tekort- en schuld criteria van het correctieve luik van het Stabiliteits- en Groeipact (SGP) ⁷¹.

De overschrijding van één van beide criteria is voldoende om dergelijk rapport op te stellen. In het rapport maakt de Commissie een eerste evaluatie van de voorwaarden om een procedure “buitensporige tekorten” (*Excessive Deficit Procedure* of EDP) eventueel in gang te zetten. Ter herinnering, de term “*deficit*” in EDP verwijst zowel naar een buitensporig tekort als een excessieve schuld die niet in bevredigend tempo afneemt.

Een overschrijding van één van beide criteria van het correctieve luik betekent niet dat de procedure buitensporige tekorten ⁷² (BTP) onmiddellijk wordt opgestart want dat gebeurt stapsgewijs via een vastgestelde procedure, maar het vormt wel de aanleiding voor de Commissie om een rapport artikel 126(3) op te stellen.

⁶⁹ Door Eurostat gevalideerde cijfers: EUROSTAT-EURO Indicators, 47/2023, 21.4.2023.

⁷⁰ Europese Commissie, 24.05.2023, COM (2023) 631final.

⁷¹ Ter herinnering: criteria van het correctieve luik van het SGP:

- buitensporige tekorten vermijden: het nominaal vorderingensaldo van de Gezamenlijke Overheid mag de kritische drempel van 3% van het bbp niet overschrijden: dat is het *tekortcriterium* van het correctieve luik;
- excessieve schuld vermijden: de schuldgraad van de Gezamenlijke Overheid mag niet groter zijn dan 60% van het bbp of dient in voldoende mate af te nemen en deze referentiewaarde in een bevredigend tempo te benaderen: dit is het *schuld criterium* van het correctieve luik.

⁷² Meer informatie over de BTP: zie advies van de Afdeling van april 2023, punt 2.3.4. en bijlage 4.6.

Zoals in 2021 en 2022 werd het verslag artikel 126(3) van mei 2023 niet per Lidstaat opgesteld maar rapporteert het over de evoluties in meerdere Lidstaten, waaronder België ⁷³.

In het rapport van 24 mei 2023 werd geconcludeerd dat België in 2022 niet aan het tekortcriterium heeft voldaan maar dat het schuld criterium daarentegen wel werd nageleefd (meer hierover in de punten 4.1.3.2 en 4.1.3.3).

Wat de opstart van nieuwe buitensporige tekortprocedure betreft, heeft de Europese Commissie aan de Raad van de Europese Unie geadviseerd om:

- in het voorjaar van 2022 geen nieuwe buitensporige tekortprocedures in te stellen met betrekking tot de resultaten 2021 omwille van de grote onzekerheden voortspruitend uit het samenvallen van de gezondheids crisis en de Russische invasie in Oekraïne (mededeling van 2 maart 2022);
- in het voorjaar van 2023 geen nieuwe buitensporige tekortprocedures in te leiden met betrekking tot de resultaten 2022 omwille van de aanhoudende onzekerheid op het vlak van de macro-economische en budgettaire vooruitzichten (mededeling van 8 maart 2023);
- in het voorjaar van **2024 een buitensporige tekortprocedure** gebaseerd op een tekort in te stellen **op basis van de begrotingsresultaten voor 2023** (mededeling van 8 maart 2023):
 - **België moet hiermee rekening houden bij de uitvoering van zijn begroting voor 2023 en de voorbereiding van het ontwerp begrotingsplan voor 2024.**

4.1.3.2 Beslisboom voor de toetsing van het tekort- en schuld criterium van het corrigerende luik van het Stabiliteits- en Groeipact

Het rapport dat de Europese Commissie in uitvoering van artikel 126(3) van het VWEU opstelt, beoogt een globale beoordeling (*overall assessment*) te geven die naast de zuivere cijfergegevens (*prima facie*) ook alle relevante factoren in beschouwing neemt.

⁷³ Naast België: Bulgarije, Tsjechië, Duitsland, Estland, Spanje, Frankrijk, Italië, Letland, Hongarije, Malta, Oostenrijk, Polen, Slovenië, Slovakije en Finland (totaal # is 16). Niet opgenomen in het rapport 5/2023 zijn (totaal # is 11): Denemarken, Ierland, Litouwen, Luxemburg, Nederland en Zweden (Lidstaten die voldoen aan tekort- en schuld criterium) en Griekenland, Kroatië, Cyprus en Portugal (Lidstaten met schuldgraad > 60% bbp maar die voldoen aan het tekortcriterium en de schuldreductiebenchmark), en Roemenië (in EDP sinds 2020).

1) Beslisboom voor het eerste deel van de evaluatie van het corrigerende luik: prima facie

Tekortcriterium

Aan het tekortcriterium is voldaan in 2022 als het tekort (vorderingstekort van de gezamenlijke overheid uitgedrukt in procenten van het bbp) voor 2022 en het verwachte tekort voor 2023 ⁷⁴ beiden $\leq 3\%$ bbp.

Als één van beide tekorten $> 3\%$ bbp, dan wordt nagegaan of de tekortratio substantieel en continu gedaald is en in de buurt komt van referentiewaarde van 3% bbp. Er wordt tevens onderzocht of de overschrijding enkel uitzonderlijk en/of tijdelijk is.

Relevante factoren worden enkel in aanmerking genomen als:

- de schuldratio $\leq 60\%$ bbp;
- OF: de schuldratio $> 60\%$ bbp maar het tekort dicht bij 3% bbp ligt en de overschrijding tijdelijk is.

Schuld criterium

Aan het schuld criterium is voldaan in 2022 als de schuldratio (bruto geconsolideerde overheidsschuld uitgedrukt in procenten van het bbp) eind 2022 $\leq 60\%$ bbp.

Als de schuldratio $> 60\%$ bbp wordt nagegaan of de schuldratio voldoende gedaald is en de referentiewaarde van 60% bbp aan een voldoende snel ritme wordt benaderd; dat is het geval als de schuldreductiebenchmark ⁷⁵ wordt gerespecteerd.

Lidstaten die de schuldreductiebenchmark respecteren én aan het tekortcriterium voldoen, worden niet in het rapport bedoeld in artikel 126(3) van het VWEU opgenomen.

2) Beslisboom voor het tweede deel van de evaluatie van het corrigerende luik: betrekking van relevante factoren in de globale beoordeling

De context waarin de overschrijding van het tekort- en/of schuld criterium zich heeft voorgedaan, wordt geanalyseerd op basis van twee categorieën van relevante factoren: de horizontale factoren (*cross-country relevant factors*, geldig voor alle EU-Lidstaten) en de landspecifieke factoren (*country-specific relevant factors*).

⁷⁴ Zoals geraamd in de Voorjaarsvooruitzichten 2023 van de Europese Commissie.

⁷⁵ Zie verder punt 4.1.3.3.

In de toetsing van het tekortcriterium is het betrekken van relevante factoren voorwaardelijk, zoals toegelicht in het voorgaande punt. Dat is niet het geval in de toetsing van het schuld criterium waar relevante factoren altijd in de evaluatie worden betrokken.

4.1.3.3 Evaluatie van de budgettaire toestand van 2022

1) Toetsing van het tekortcriterium

Tabel 56
Vorderingstekort in de EU-Lidstaten tijdens de periode 2018-2024

(*) % bbp	2018	2019	2020	2021	↓ 2022	↓ 2023 SP	2023 SF EC	2024 SF EC
Vorderingstekort > 3% bbp in 2022 en/of 2023								
Italië	-2,2%	-1,5%	-9,7%	-9,0%	-8,0%	-4,5%	-4,5%	-3,7%
Hongarije	-2,1%	-2,0%	-7,5%	-7,1%	-6,2%	-3,9%	-4,0%	-4,4%
Malta	2,1%	0,5%	-9,7%	-7,8%	-5,8%	-5,0%	-5,1%	-4,5%
Spanje	-2,6%	-3,1%	-10,1%	-6,9%	-4,8%	-3,9%	-4,1%	-3,3%
Frankrijk	-2,3%	-3,1%	-9,0%	-6,5%	-4,7%	-4,9%	-4,7%	-4,3%
Letland	-0,8%	-0,6%	-4,4%	-7,1%	-4,4%	-4,0%	-3,8%	-2,7%
België	-0,9%	-2,0%	-9,0%	-5,5%	-3,9%	-5,1%	-5,0%	-4,7%
Polen	-0,2%	-0,7%	-6,9%	-1,8%	-3,7%	-4,7%	-5,0%	-3,7%
Tsjechië	0,9%	0,3%	-5,8%	-5,1%	-3,6%	-3,5%	-3,6%	-3,0%
Oostenrijk	0,2%	0,6%	-8,0%	-5,8%	-3,2%	-3,2%	-2,4%	-1,3%
Slovenië	0,7%	0,7%	-7,7%	-4,6%	-3,0%	-4,1%	-3,7%	-2,9%
Bulgarije	1,7%	2,1%	-3,8%	-3,9%	-2,8%	-6,1%	-4,8%	-4,8%
Duitsland	1,9%	1,5%	-4,3%	-3,7%	-2,6%	-4,3%	-2,3%	-1,2%
Slovakije	-1,0%	-1,2%	-5,4%	-5,4%	-2,0%	-6,3%	-6,1%	-4,8%
Estland	-0,6%	0,1%	-5,5%	-2,4%	-0,9%	-4,3%	-3,1%	-2,7%
Vordingstekort ≤ 3% bbp in 2022 en 2023								
Griekenland	0,9%	0,9%	-9,7%	-7,1%	-2,3%	-1,8%	-1,3%	-0,6%
Finland	-0,9%	-0,9%	-5,6%	-2,8%	-0,9%	-2,6%	-2,6%	-2,6%
Litouwen	0,5%	0,5%	-6,5%	-1,2%	-0,6%	-2,2%	-1,7%	-1,4%
Portugal	-0,3%	0,1%	-5,8%	-2,9%	-0,4%	-0,4%	-0,1%	-0,1%
Evenwicht of overschot in % bbp in 2022								
Nederland	1,4%	1,8%	-3,7%	-2,4%	0,0%	-3,0%	-2,1%	-1,7%
Luxemburg	3,0%	2,2%	-3,4%	0,7%	0,2%	-1,5%	-1,7%	-1,5%
Kroatië	0,0%	0,2%	-7,3%	-2,5%	0,4%	-0,7%	-0,5%	-1,3%
Zweden	0,8%	0,6%	-2,8%	0,0%	0,7%	-0,4%	-0,9%	-0,5%
Ierland	0,1%	0,5%	-5,0%	-1,6%	1,6%	1,8%	1,7%	2,2%
Cyprus	-3,6%	1,3%	-5,8%	-2,0%	2,1%	2,0%	1,8%	2,1%
Denemarken	0,8%	4,1%	0,2%	3,6%	3,3%	n.a.	2,3%	1,3%
In EDP (sinds 2020)								
Roemenië	-2,8%	-4,3%	-9,2%	-7,1%	-6,2%	-4,4%	-4,7%	-4,4%

(*) Gerangschikt in aflopende volgorde volgens het tekort in 2022.

Bron: Bewerking door het Secretariaat van de Afdeling Financieringsbehoeften op basis van de gegevens in het Report from the European Commission prepared in accordance with Article 126(3) of the Treaty on the Functioning of the European Union – 24.05.2023 – COM (2023) 631 final.

1.1) Tekort ≤ of > dan referentiewaarde van 3% bbp:

Het jaar 2022 werd in België afgesloten met een vorderingstekort van 3,9% bbp en voor 2023 stelt het Stabiliteitsprogramma een tekort voorop van 5,1% bbp; de Europese Commissie houdt het in haar lentevooruitzichten op -5,0% bbp voor het lopende jaar.

De referentiewaarde inzake tekort werd overschreden in 2022 én zal naar verwachting ook in 2023 overschreden worden in België en 9 andere Lidstaten ⁷⁶ (+ Roemenië in EDP), zoals aangegeven in onderstaande tabel.

Tabel 57
Al dan niet overschrijding van de referentiewaarde voor het overheidstekort in de EU-Lidstaten

TEKORTCRITERIUM			
<i>tekort ≤ referentiewaarde 3% bbp</i>		<i>tekort > referentiewaarde 3% bbp</i>	
2022 ^{rea.} # 16	2023 (SP) # 11	2022 ^{rea.} # 11	2023 (SP) # 16
Slovenië, Bulgarije, Duitsland, Slovakije, Estland, Griekenland, Finland, Litouwen, Portugal, Nederland, Luxemburg, Kroatië, Zweden, Ierland, Cyprus, Denemarken	Griekenland, Finland, Litouwen, Portugal, Nederland, Luxemburg, Kroatië, Zweden, Ierland, Cyprus, Denemarken	Italië, Hongarije, Malta, Spanje, Frankrijk, Letland, België , Polen, Tsjechië, Oostenrijk, Roemenië (in EDP)	Italië, Hongarije, Malta, Spanje, Frankrijk, Letland, België , Polen, Tsjechië, Oostenrijk, Slovenië, Bulgarije, Duitsland, Slovakije, Estland, Roemenië (in EDP)

Bron: Bewerking door het Secretariaat van de Afdeling Financieringsbehoeften op basis van de gegevens in het Report from the European Commission prepared in accordance with Article 126(3) of the Treaty on the Functioning of the European Union – 24.05.2023 – COM (2023) 631 final.

1.2) De volgende stap in de evaluatie is nagaan of de tekorten uitzonderlijk en/of tijdelijk zijn.

Om de volgende redenen worden de tekorten in België (en andere Lidstaten) als uitzonderlijk maar niet tijdelijk beoordeeld:

Tekort 2022 is uitzonderlijk:

Hoger tekort ingevolge de beleidsmaatregelen om:

- 1/ de economische en sociale impact van de stijgende energieprijzen te verzachten
- 2/ humanitaire hulp te bieden aan de Oekraïense vluchtelingen.

Die oorzaken worden beschouwd als ongewone gebeurtenissen die zich buiten de controle van de Lidstaten voltrekken maar wel een belangrijke impact hebben op de financiële situatie van de overheden.

⁷⁶ Italië, Hongarije, Malta, Spanje, Frankrijk, Letland, Polen, Tsjechië, Oostenrijk.

3/ de tijdelijke COVID-19 urgentiemaatregelen die, ondanks een gevoelige afbouw na 2021, toch nog voor substantiële kosten zorgden in 2022, en de impact op de overheidsfinanciën van de economische neergang veroorzaakt door de pandemie.

Tekort 2022 is niet tijdelijk:

Hier worden de verwachtingen voor 2023 en 2024 mede in beschouwing genomen. Aangezien de verwachte tekorten in België voor het lopende en het volgende jaar de referentiewaarde van 3% bbp overschrijden, wordt het tekort 2022 als niet tijdelijk beschouwd.

1.3) De volgende stap is na te gaan of de tekorten ver verwijderd zijn van of dicht aanleunen bij de referentiewaarde.

Hiervoor wordt naast het geboekte tekort 2022 ook het verwachte tekort voor 2023 in rekening gebracht.

Voor België wordt geoordeeld dat het **tekort ver verwijderd** is van de referentiewaarde van 3% bbp.

Tabel 58
Al dan niet respecteren van het tekortcriterium door de EU-Lidstaten

TEKORTCRITERIUM (vervolg)	
Tekorten 2022/2023 > referentiewaarde 3% bbp	
tekorten zijn uitzonderlijk	tekorten zijn niet uitzonderlijk
# 15	# 1
België, Bulgarije, Tsjechië, Duitsland, Estland, Spanje, Frankrijk, Italië, Letland, Hongarije, Malta, Oostenrijk, Polen, Slovenië, Slovakije	Roemenië (in EDP)
tekorten zijn tijdelijk	tekorten zijn niet tijdelijk
# 6	# 10
Tsjechië, Duitsland, Estland, Letland, Oostenrijk, Slovenië	België, Bulgarije, Spanje, Frankrijk, Italië, Hongarije, Malta, Polen, Slovakije, Roemenië (in EDP)
tekorten > 3% bbp maar dichtbij referentiewaarde	tekorten > 3% bbp en ver verwijderd van referentiewaarde
# 1	# 15
Oostenrijk	België, Tsjechië, Spanje, Frankrijk, Italië, Letland, Hongarije, Malta, Polen, Bulgarije, Duitsland, Estland, Slovenië, Slovakije, Roemenië (in EDP)
globale beoordeling over respect tekortcriterium (vóór eventuele beschouwing van relevante factoren)	
gerespecteerd	niet gerespecteerd
# 1	# 15
Oostenrijk	België, Tsjechië, Spanje, Frankrijk, Italië, Letland, Hongarije, Malta, Polen, Bulgarije, Duitsland, Estland, Slovenië, Slovakije, Roemenië (in EDP)

Bron: Bewerking door het Secretariaat van de Afdeling Financieringsbehoeften op basis van de gegevens in het Report from the European Commission prepared in accordance with Article 126(3) of the Treaty on the Functioning of the European Union – 24.05.2023 – COM (2023) 631 final.

1.4) Besluit (vóór beschouwing van de relevante factoren)

Alle elementen samenvoegend heeft de Commissie geoordeeld dat **België in 2022 niet heeft voldaan aan het tekortcriterium**. Zoals aangeduid in bovenstaande tabel, is dit tevens het geval voor 13 andere Lidstaten ⁷⁷ (+ Roemenië in EDP).

1.5) Relevante factoren

Aangezien België niet voldoet aan de dubbele voorwaarde voor het betrekken van relevante factoren in de evaluatie van het tekortcriterium in het geval de schuldratio groter is dan de referentiewaarde van 60% bbp, met name:

- het tekort ligt dicht bij 3% bbp (*closeness*);
- de overschrijding van de referentiewaarde is tijdelijk (*temporariness*);

⁷⁷ Tsjechië, Spanje, Frankrijk, Italië, Letland, Hongarije, Malta, Polen, Bulgarije, Duitsland, Estland, Slovenië, Slovakije.

werden er voor België geen relevante factoren in beschouwing genomen in de beslissing over het bestaan van een buitensporig tekort op basis van het tekortcriterium ⁷⁸.

2) Toetsing van het schuld criterium

Tabel 59
Schuld ratio in de EU-Lidstaten tijdens de periode 2018 - 2024

(*) % bbp	2018	2019	2020	2021	↓ 2022	2023	2024
Schuldgraad > 60% bbp in 2022							
Griekenland	186,4%	180,6%	206,3%	194,6%	171,3%	160,2%	154,4%
Italië	134,4%	134,1%	154,9%	149,9%	144,4%	140,4%	140,3%
Portugal	121,5%	116,6%	134,9%	125,4%	113,9%	106,2%	103,1%
Spanje	100,5%	98,2%	120,4%	118,3%	113,2%	110,6%	109,1%
Frankrijk	97,8%	97,4%	114,6%	112,9%	111,6%	109,6%	109,5%
België	99,8%	97,6%	112,0%	109,1%	105,1%	106,0%	107,3%
Cyprus	98,4%	90,8%	113,8%	101,2%	86,5%	80,4%	72,5%
Oostenrijk	74,1%	70,6%	82,9%	82,3%	78,4%	75,4%	72,7%
Kroatië	73,3%	71,0%	87,0%	78,4%	68,4%	63,0%	61,8%
Hongarije	69,1%	65,3%	79,3%	76,6%	73,3%	70,7%	71,1%
Finland	59,8%	64,9%	74,7%	72,6%	73,0%	73,9%	76,2%
Slovenië	70,3%	65,4%	79,6%	74,5%	69,9%	69,1%	66,6%
Duitsland	61,2%	59,6%	68,7%	69,3%	66,3%	65,2%	64,1%
Schuldgraad ≤ 60% bbp in 2022							
Slowakije	49,6%	48,0%	58,9%	61,0%	57,8%	58,3%	58,7%
Malta	43,7%	40,3%	52,9%	55,1%	53,4%	54,8%	56,1%
Nederland	52,4%	48,5%	54,7%	52,5%	51,0%	49,3%	48,8%
Polen	48,8%	45,7%	57,2%	53,6%	49,1%	50,5%	53,0%
Ierland	63,1%	57,0%	58,4%	55,4%	44,7%	40,4%	38,3%
Tsjechië	32,1%	30,0%	37,7%	42,0%	44,1%	42,9%	43,1%
Letland	37,1%	36,5%	42,0%	43,7%	40,8%	39,8%	40,5%
Litouwen	33,7%	35,8%	46,3%	43,7%	38,4%	37,1%	36,6%
Zweden	38,9%	35,5%	39,8%	36,5%	33,0%	31,4%	30,7%
Denemarken	34,0%	33,7%	42,2%	36,7%	30,1%	30,1%	28,8%
Luxemburg	20,8%	22,4%	24,5%	24,5%	24,6%	25,9%	27,0%
Bulgarije	22,1%	20,0%	24,5%	23,9%	22,9%	25,0%	28,1%
Estland	8,2%	8,5%	18,5%	17,6%	18,4%	19,5%	21,3%
In EDP (sinds 2020)							
Roemenië	34,7%	35,1%	46,9%	48,6%	47,3%	45,6%	46,1

(*) Gerangschikt in aflopende volgorde volgens de schuld ratio in 2022.

Bron: Bewerking door het Secretariaat van de Afdeling Financieringsbehoeften op basis van de gegevens in het Report from the European Commission prepared in accordance with Article 126(3) of the Treaty on the Functioning of the European Union – 24.05.2023 – COM (2023) 631 final.

⁷⁸ Duitsland, Spanje, Frankrijk, Italië, Hongarije en Slovenië bevinden zich in dezelfde situatie als België; enkel Oostenrijk beantwoordt aan de dubbele voorwaarde zodat voor die Lidstaat wel relevante factoren in aanmerking werden genomen in de EDP beslissing.

2.1) Schuldratio ≤ of > dan referentiewaarde van 60% bbp:

De bruto geconsolideerde schuld in verhouding tot het bbp (schuldratio) bedroeg eind 2022 in België 105,1% bbp zodat de referentiewaarde ruimschoots werd overschreden. Ten opzichte van het voorgaande jaar betekende dit wel een daling met 4 procentpunt bbp.

Zoals aangegeven in onderstaande tabel, werd in de helft van de EU-Lidstaten een overschrijding van de limietwaarde vastgesteld.

Tabel 60
Al dan niet overschrijding van de referentiewaarde voor de schuldratio
in de EU-Lidstaten

SCHULDCRITERIUM	
<i>schuldratio 2022 ≤ referentiewaarde 60% bbp</i>	<i>schuldratio 2022 > referentiewaarde 60% bbp</i>
# 14	# 13
Bulgarije, Tsjechië, Estland, Letland, Malta, Polen, Slovaakse, Denemarken, Ierland, Litouwen, Luxemburg, Nederland, Zweden, Roemenië (in EDP)	België , Duitsland, Spanje, Frankrijk, Italië, Hongarije, Oostenrijk, Slovenië, Finland, Griekenland, Kroatië, Cyprus, Portugal

Bron: Bewerking door het Secretariaat van de Afdeling Financieringsbehoeften op basis van de gegevens in het Report from the European Commission prepared in accordance with Article 126(3) of the Treaty on the Functioning of the European Union – 24.05.2023 – COM (2023) 631 final.

2.2) Schuldreductiebenchmark al dan niet gerespecteerd:

Wanneer de referentiewaarde van 60% bbp wordt overschreden, gaat de Europese Commissie na of de schuldgraad “in voldoende mate afneemt”. Die voorwaarde wordt gemeten aan de hand van de schuldverminderingbenchmark (*debt reduction benchmark*).

De schuldreductiebenchmark is de aanbevolen jaarlijkse vermindering van het verschil tussen de effectieve schuldgraad en de referentiewaarde. Dat verschil of differentieel dient volgens de bestaande Europese regels met (minstens) 1/20ste of 5% gemiddeld over de drie voorbije jaren af te nemen.

In onderstaande tabel wordt voor de Lidstaten waarvoor een overschrijding van de drempelwaarde van 60% bbp werd vastgesteld, waaronder België, een overzicht gegeven van het al dan niet respecteren van de schuldverminderingbenchmark⁷⁹ aan de hand van het verschil (in % bbp) tussen de effectieve schuldgraad en de schuldbenchmark. Een negatief teken geeft aan dat de effectieve schuldgraad lager is dan de benchmark en dat bijgevolg de schuldreductiebenchmark werd gerespecteerd.

Tabel 61
Al dan niet respecteren van de schuldverminderingbenchmark door de EU-Lidstaten

(*) % bbp	2021	↓ 2022	2023	2024
Schuldratio > 60% bbp				
Griekenland	-17,3%	-10,4%	-17,3%	-9,3%
Italië	-0,5%	1,8%	-0,5%	3,8%
Portugal	-11,9%	-11,4%	-11,9%	-6,4%
Spanje	n.r.	-6,2%	-1,1%	0,4%
Frankrijk	1,7%	1,4%	1,7%	3,2%
België	2,0%	-0,7%	2,0%	5,1%
Cyprus	-15,8%	-13,8%	-15,8%	-13,8
Oostenrijk	-3,7%	-4,1%	-3,7%	-4,1%
Kroatië	-12,9%	-8,7%	-12,9%	-6,9%
Hongarije	-4,0%	-3,3%	-4,0%	-2,5%
Finland	1,8%	0,4%	1,4%	1,4%
Slovenië	-3,9%	-3,4%	-3,9%	-3,4%
Duitsland	-2,0%	-2,1%	-2,0%	-2,1%

(*) Negatieve afwijking = respect van de schuldverminderingbenchmark.

Bron: Bewerking door het Secretariaat van de Afdeling Financieringsbehoeften op basis van de gegevens in het Report from the European Commission prepared in accordance with Article 126(3) of the Treaty on the Functioning of the European Union – 24.05.2023 – COM (2023) 631 final.

Op basis van de schuldgraad gerealiseerd in 2019-2021 en de verwachtingen voor 2023-2024, werd **de schuldverminderingbenchmark in 2022 in België gerespecteerd**.

Dat was tevens het geval in de andere Lidstaten die eind 2022 een schuldratio noteerden van meer dan 60% bbp, met uitzondering van Italië, Frankrijk en Finland.

In België bedroeg de afwijking ten opzichte van de schuldverminderingbenchmark -0,7% bbp in 2022 (naleving), tegenover +2,0% bbp in het voorgaande jaar (niet-naleving).

⁷⁹ In geval van overschrijding van de referentiewaarde van 60% bbp wordt het schuld criterium getoetst op basis van 3 benaderingen inzake de schuldreductiebenchmark: de retrospectieve (backward-looking over (t-3) tot (t-1)), de prospectieve (forward-looking over (t-1) tot (t+1)) en deze gecorrigeerd voor de impact van de conjuncturele cyclus. Er wordt aan het schuld criterium voldaan als in één van die benaderingen de schuldreductiebenchmark wordt nageleefd.

De vooruitzichten zijn minder goed dan het resultaat 2022: voor het lopende en het volgende jaar wordt, net als in 2021, een niet-naleving van de schuldverminderingbenchmark verwacht, vooral dan in 2024.

2.3) Relevante landspecifieke factoren voor België

We beperken ons tot de landspecifieke factoren maar waar mogelijk worden de waarden voor de eurozone en de EU ook in de tabellen vermeld.

De landspecifieke factoren die door de Commissie worden aangehaald, zijn gebaseerd op de Voorjaarsvooruitzichten 5/2023 en het Landverslag 2023.

Zoals eerder vermeld, werden deze factoren enkel in beschouwing genomen in de evaluatie van de naleving van het schuld criterium maar niet in de toetsing van het tekort criterium omdat België de voorwaarden hiertoe niet vervult.

- **Macro-economische toestand op de middellange termijn: vooruitzichten van de Europese Commissie**

Tabel 62
Macro-economische indicatoren 2019-2024

EC SF 5/2023 veranderingspercentage	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Reëel bbp						
België	2,3%	-5,4%	6,3%	3,2%	1,2%	1,4%
Eurozone	1,6%	-6,1%	5,4%	3,5%	1,1%	1,6%
Europese Unie	1,8%	-5,6%	5,4%	3,5%	1,0%	1,7%
HICP						
België	1,2%	0,4%	3,2%	10,3%	3,4%	3,5%
Eurozone	1,2%	0,3%	2,6%	8,4%	5,8%	2,8%
Europese Unie	1,4%	0,7%	2,9%	9,2%	6,7%	3,1%
Reëel potentieel bbp						
België	1,6%	1,3%	1,5%	1,8%	1,7%	1,5%
Eurozone	1,2%	0,9%	1,1%	1,3%	1,3%	1,4%
Europese Unie	1,5%	1,2%	1,3%	1,5%	1,5%	1,6%
Tewerkstelling						
België	0,5%	0,5%	0,4%	0,9%	0,7%	0,3%
Eurozone	0,3%	0,2%	0,0%	0,4%	0,5%	0,3%
Europese Unie	0,2%	0,1%	-0,1%	0,2%	0,6%	0,1%
Werkloosheidsgraad (*)						
België	5,5%	5,8%	6,3%	5,6%	5,8%	5,7%
Eurozone	7,6%	8,0%	7,7%	6,8%	6,8%	6,7%
Europese Unie	6,8%	7,2%	7,1%	6,2%	6,2%	6,1%

(*) # werklozen / totale beroepsbevolking.

Bron: Voorjaarsvooruitzichten 2023 – Europese Commissie – mei 2023.

Er deed zich een sterke herneming van de economische activiteit voor in 2021 en in mindere mate in 2022, na de inkringing van de economische activiteit in het eerste coronajaar 2020. Er wordt een vrij matige economische groei verwacht voor 2023 en 2024, grotendeels aangedreven door de private consumptie en de investeringen.

Tabel 63
Componenten van het bbp 2019-2024

EC SF 5/2023: prognoses voor België veranderingspercentage	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Consumptieve bestedingen particulieren	1,7%	-8,3%	5,5%	4,1%	2,6%	1,7%
Consumptieve bestedingen overheid	2,3%	0,1%	5,0%	3,2%	0,7%	0,7%
Bruto vaste kapitaalvorming	5,0%	-5,3%	5,1%	-0,8%	0,7%	2,0%
Voorraadwijzigingen	-0,7%	-0,3%	0,3%	0,6%	-0,1%	0,0%
Netto uitvoer	0,4%	0,4%	0,7%	0,2%	-0,3%	-0,2%
Bbp	2,3%	-5,4%	6,3%	3,2%	1,2%	1,4%

Bron: Voorjaarsvooruitzichten 2023 – Europese Commissie – mei 2023.

De automatische indexering van de lonen en de sociale uitkeringen blijft bijdragen tot het behoud van de koopkracht van de gezinnen, in het bijzonder omdat verwacht wordt dat de inflatie zal vertragen. De verwachte vertraging van de inflatie spruit voort uit de snelle doorrekening van de daling van de groothandelsprijzen van gas en elektriciteit in de kleinhandelsprijzen alsook uit de impact van de overheidsmaatregelen om de prijsstijgingen te temperen.

De investeringen worden in 2023 maar vooral in 2024 verwacht herop te veren na een inkrimping in 2022. Vooral de overheidsinvesteringen zouden hiertoe een belangrijke bijdrage leveren onder impuls van de verdere uitvoering van het Herstel- en Veerkrachtplan. In de private sector zouden hogere kosten als gevolg van stijgende loonkosten en hogere financieringskosten wegen op de bedrijfsinvesteringen.

Prijsstijgingen zouden de uitvoer onder druk zetten en de netto-uitvoer zou een negatieve bijdrage vormen tot de economische groei in 2023 en 2024.

De tewerkstelling zou de economische groei volgen en na een forse toename in 2022 een beperkte groei kennen in 2023 en 2024. De werkloosheidsgraad zou verder aantrekken.

- Budgettaire toestand (met inbegrip van de overheidsinvesteringen) op middellange termijn:

Tabel 64
Indicatoren van de overheidsfinanciën 2019-2024

EC SF 5/2023 % bbp	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Overheidstekort						
België	-2,0%	-9,0%	-5,5%	-3,9%	-5,0%	-4,7%
Eurozone	-0,6%	-7,1%	-5,3%	-3,6%	-3,2%	-2,4%
Europese Unie	-0,5%	-6,7%	-4,8%	-3,4%	-3,1%	-2,4%
Intrestuitgaven						
België	2,0%	2,0%	1,7%	1,5%	1,7%	2,0%
Eurozone	1,6%	1,5%	1,5%	1,7%	1,7%	1,8%
Europese Unie	1,5%	1,4%	1,4%	1,6%	1,7%	1,8%
Primair overheidstekort						
België	0,0%	-7,0%	-3,8%	-2,4%	-3,3%	-2,8%
Eurozone	1,0%	-5,6%	-3,9%	-1,9%	-1,4%	-0,6%
Europese Unie	1,0%	-5,3%	-3,4%	-1,8%	-1,4%	-0,7%
Structureel overheidstekort						
België	-3,0%	-5,8%	-4,7%	-4,2%	-4,9%	-4,5%
Eurozone	-1,2%	-3,7%	-4,3%	-3,7%	-3,2%	-2,5%
Europese Unie	-1,1%	-3,6%	-3,9%	-3,5%	-3,0%	-2,4%
Overheidsontvangsten						
België	49,9%	49,9%	49,9%	49,7%	50,2%	50,5%
Eurozone	46,3%	46,4%	47,3%	47,1%	46,4%	46,3%
Europese Unie	46,0%	46,1%	46,9%	46,5%	45,9%	45,7%
Overheidsuitgaven						
België	51,9%	58,9%	55,4%	53,5%	55,2%	55,2%
Eurozone	46,9%	53,5%	52,6%	50,8%	49,6%	48,8%
Europese Unie	46,6%	52,8%	51,7%	49,8%	49,0%	48,1%

Bron: Voorjaarsvooruitzichten 2023 – Europese Commissie – mei 2023.

Na de gevoelige afname van het overheidstekort in 2021 en 2022, die volgde op het recorddeficit in het eerste coronajaar 2020, wordt voor 2023 en in mindere mate voor 2024 opnieuw een hoger tekort verwacht.

Ondanks de afname van de netto budgettaire kost van de ondersteunende energiemaatregelen in 2023 (raming EC: van 0,9% bbp in 2022 naar 0,4% bbp in 2023) en het wegvallen van de COVID-19 gerelateerde urgentiemaatregelen (raming EC: budgettaire kost van 0,5% bbp in 2022), wordt in 2023 een verslechtering van het overheidstekort verwacht onder impuls van de volgende factoren:

- een toename van uitgavenratio, in het bijzonder door de automatische indexering van de lonen in de overheidssector en de sociale uitkeringen en door de stijgende rentelasten,
- de tijdelijke vermindering van de sociale werkgeversbijdragen,
- een netto budgettaire kost van de aanpassing van de belastingen op energie: de permanente vermindering van de btw op residentiële gas- en elektriciteitscontracten (van 21% naar 6%) zou de impact van de accijnsverhoging overtreffen.

De lichte verbetering van het tekort in 2024 zou voortvloeien uit de volledige afbouw van de energiemaatregelen in 2024. Dat desondanks het overheidstekort hoog blijft, zou het gevolg zijn van de structurele groei in de permanente lopende uitgaven, die gestuwd worden door stijgende vergrijzingskosten en de hogere intrestlasten op de overheidsschuld.

De vooropgestelde evolutie van het overheidstekort tekent zich ook af op het niveau van het structureel saldo (uitgedrukt in procenten van het potentieel bbp).

De hoge overheidstekorten en de schuldverhogende stock flow aanpassingen zouden de oorzaken zijn voor de verwachte toename van de schuldgraad in 2023-2024.

De budgettaire koers (zgn. *fiscal stance*) was expansief in 2022 en ook voor 2023 wordt een ondersteunend beleid verwacht. In de Europese context wordt de zogenaamde "*fiscal stance*" uitgedrukt als het verschil (in % bbp) tussen de potentiële groei op middellange termijn en de groei van de netto primaire uitgaven⁸⁰. Is dit verschil negatief dan is de budgettaire koers expansief. In 2022 bedroeg de *fiscal stance* -2,1% bbp en voor 2023 wordt -1,1% bbp verwacht.

De verklarende factoren van de expansieve budgettaire koers worden in onderstaande tabel weergegeven.

⁸⁰ Definitie van bedoelde "netto primaire uitgaven": exclusief discretionaire maatregelen aan de ontvangstenzijde, exclusief tijdelijke urgentiemaatregelen gerelateerd aan de COVID-19-crisis en inclusief uitgaven gefinancierd met niet-terugbetaalbare steun uit de Herstel- en Veerkrachtfaciliteit en andere Europese fondsen.

Tabel 65
Budgettaire koers in 2022-2023

% bbp	Budgettaire koers	2022	2023
1 = -(2+3+4)	Fiscal stance (- is expansief) te wijten aan:	-2,1%	-1,1%
2	Investerings gefinancierd met Europese steun uit de Herstel- en Veerkrachtfaciliteit (RRF) en andere EU-fondsen	0,2%	0,3%
3	Nationaal gefinancierde investeringen	0,0%	0,1%
4	Netto primaire lopende uitgaven (netto PLU)	1,9%	0,7%

Bron: Landverslag 2023 - Europese Commissie – 24.05.2023.

De ondersteunende begrotingskoers in 2022 is volgens de Commissie te wijten aan:

- België is het herstel blijven ondersteunen met investeringen die gefinancierd worden uit de Herstel- en Veerkrachtfaciliteit, zoals aanbevolen door de Raad van de Europese Unie; **de met subsidies** uit de Herstel- en Veerkrachtfaciliteit en andere EU-fondsen **gefinancierde uitgaven** bedroegen **0,2% van het bbp** in 2022 (0,2% van het bbp in 2021).
- de nationaal gefinancierde investeringen hebben een neutrale bijdrage geleverd aan de begrotingskoers; de nationaal gefinancierde investeringen werden dus in stand gehouden, zoals aanbevolen door de Raad.
- de groei van de **nationaal gefinancierde primaire lopende uitgaven** (ongerekend nieuwe maatregelen aan de ontvangstenzijde) heeft een expansieve bijdrage van **1,9%** geleverd tot de begrotingskoers. Die aanzienlijke expansieve bijdrage omvatte:
 - het aanvullende effect van de begrotingsmaatregelen om de economische en sociale gevolgen van de stijging van de energieprijzen ⁸¹ te beperken (extra netto begrotingskosten van 0,8% van het bbp ten opzichte van 2021) en de kosten voor het bieden van tijdelijke bescherming aan ontheemden uit Oekraïne (0,1% van het bbp); de geraamde kosten van de tijdelijke COVID-19-noodmaatregelen zijn gedaald van 3% van het bbp in 2021 tot 0,5% van het bbp in 2022.

⁸¹ Deze steunmaatregelen omvatten zowel inkomsten-verlagende als uitgaven-verhogende maatregelen in 2022: aan de ontvangstenzijde, een verlaging van de accijnzen op benzine en btw-verlagingen voor elektriciteit en gas voor residentiële contracten, aan de uitgavenzijde een verruimde dekking van het sociale tarief voor energieproducten voor kwetsbare huishoudens, rechtstreekse inkomensoverdrachten aan huishoudens via hun gas- en elektriciteitsrekeningen (“energiepakket”), geormerkte overdrachten van vaste bedragen (voor huishoudens die stookolie, propaan, butaan of pellets als brandstof gebruiken) en directe steun om bedrijven te helpen met stijgende energiekosten.

- de stijging van de lopende uitgaven, met name als gevolg van de automatische indexering van sociale uitkeringen en lonen in de overheidssector en andere structureel stijgende lopende uitgaven (met name als gevolg van de vergrijzing);
- **de toename van de netto primaire uitgaven in 2022 is bijgevolg slechts gedeeltelijk te wijten aan de voormelde ondersteunende maatregelen gerelateerd aan de energiecrisis en de opvang van oorlogsvluchtelingen.**

Voor 2023 verwacht de Commissie een bestendiging van die situatie, zij het minder uitgesproken: naast de minder kostelijke en meer gerichte maatregelen om de impact van de hoge energieprijzen te temperen (impact van 0,1% bbp), nemen de netto primaire lopende uitgaven sterker toe dan de potentiële groei door de volgende factoren:

- de permanente verhoging van de wedden in de overheidssector en de sociale uitkeringen ingevolge de automatische indexering,
- de structurele stijging van lopende uitgaven ingevolge de vergrijzing van de bevolking, een hervorming van de belasting op residentiële energiecontracten en een tijdelijk vermindering van de sociale bijdragen voor bedrijven in de eerste helft van 2023.

De met subsidies uit de Herstel- en Veerkrachtfaciliteit en andere EU-fondsen gefinancierde uitgaven zullen in 2023 naar verwachting 0,3% van het bbp bedragen.

De nationaal gefinancierde investeringen zullen naar verwachting een expansieve bijdrage aan de begrotingskoers van 0,1% bbp leveren.

- **De schuldtoestand op middellange termijn**

Eind 2022 lag de schuldgraad beduidend lager dan het recordniveau een jaar voordien, maar voor 2023 en 2024 wordt opnieuw een stijging van de schuldratio verwacht.

De schuldhoudbaarheidsanalyse van de Commissie wijst uit dat België kampt met een hoog houdbaarheidsrisico op de middellange termijn (en op de lange termijn, op de korte termijn is het risico laag) (zie punt 4.1.4).

De kosten van deze maatregelen werden slechts gedeeltelijk gecompenseerd door nieuwe belastingen op uitzonderlijke winsten van energieproducenten en -leveranciers, met name in de elektriciteits- en oliesector.

Gevoelig voor macro-economische schokken: obv stochastische projecties (die een uitgebreide reeks van mogelijke tijdelijke schokken in macro-economische variabelen simuleren) is het waarschijnlijk dat de schuldratio in 2027 hoger zal liggen dan in 2022.

Ook andere factoren spelen een belangrijke rol:

- Risico-verhogende factoren: stijging van de rentevoeten, het aandeel van de korte termijnschuld, hoge bruto financieringsbehoeften, het groot aandeel van de overheidsschuld aangehouden door niet-inwoners en het gebrek aan begrotingscoördinatie tussen de verschillende overheidsgelidingen, sommige deelgebieden die kampen met bijzondere kwetsbaarheden;
 - Risico-verlagende factoren: de verlenging van de looptijd van de schuld in de voorbije jaren waardoor de stijging van het rentepeil slechts met enige vertraging doorwerkt op de intrestlasten, de relatief stabiele financieringsbronnen (gediversifieerd en een brede basis van investeerders) en het feit dat de integraliteit van de schuld in euro is; de volledige implementatie van de structurele hervormingen beoogd door het NextGeneration EU en de RRF zouden groei-ondersteunend kunnen werken en derwijze de uitdagingen inzake schuldhoudbaarheid wat milderen.
- **Relevante factoren door België zelf aangebracht:**
 - Plannen voor een fiscale hervorming om de tewerkstelling en de economie te stimuleren en via die weg de houdbaarheid van de overheidsfinanciën veilig te stellen;
 - Pensioenhervorming (zoals voorzien het Herstel- en Veerkrachtplan) om de houdbaarheid van het pensioensysteem te verbeteren;
 - Verschillende initiatieven om de participatie op de arbeidsmarkt te verbeteren;
 - Implementering van uitgavenherzieningen (*spending reviews*);
 - Verbintenis om de overheidsinvesteringen op te trekken teneinde de groene en digitale transitie te versnellen (mede via de implementatie van RRF).

4.1.4 Houdbaarheid van de overheidsschuld

4.1.4.1 Bedoeling van de jaarlijkse schuldhoudbaarheidsanalyse

De “*Debt Sustainability Monitor 2022*”⁸² werd door de Europese Commissie in april 2023 gepubliceerd. In het rapport wordt een zeer technische en doorgedreven analyse gemaakt van de schuldhoudbaarheid in de 27 EU-Lidstaten over drie tijdshorizonten - korte, middellange en lange termijn – en dit volgens een uniforme methodologie en op basis van dezelfde criteria.

De schuldhoudbaarheidsanalyse vormt een bijdrage tot de monitoring en coördinatie van het begrotingsbeleid van de Lidstaten en speelt een hoofdrol in het budgettaire toezicht beoogd in het Stabiliteits- en Groeipact en het Europees Semester.

We besteden meer aandacht aan dit rapport om drie redenen:

- Tijdens de periode 2020-2023 kunnen de budgettaire teugels wat gevierd worden ingevolge de activering van de algemene ontsnappingsclausule (*General Escape Clause*): daardoor was het mogelijk om tijdelijk af te wijken van het aanpassingstraject in de richting van de middellange termijndoelstelling (MTO), op voorwaarde dat de budgettaire houdbaarheid op middellange termijn niet in gevaar wordt gebracht; na (bijna) vier jaar toepassing van die clausule is het aangewezen aandacht te besteden aan de externe beoordeling van de Belgische schuldpositie;
- Zoals in de meeste EU-Lidstaten, ligt de voor 2024 verwachte schuldgraad⁸³ hoger dan vóór de COVID-19 pandemie: monitoring en evaluatie van de houdbaarheidsrisico's zijn bijgevolg noodzakelijk;
- De schuldhoudbaarheidsanalyse (*debt sustainability analysis* of DSA) wint naar alle waarschijnlijkheid nog aan belang in het toekomstig EU kader voor economische governance, als de voorliggende wetsvoorstellen worden aangenomen; de hervorming beoogt een versterking van de houdbaarheid van de schuld en een duurzame en inclusieve economische groei in alle Lidstaten; het toekomstige Europese toezichtskader zal meer risico-georiënteerd zijn, schuldhoudbaarheid zal centraal staan en het toezicht zal tussen de Lidstaten gedifferentieerd worden al naargelang de overheidsschuld een lage, gematigde of grote uitdaging vormt.

⁸² Gebaseerd op: macro-economische en budgettaire vooruitzichten van de Europese Commissie van het najaar 2022 (Autumn Forecast 2022), de methodologie voor de raming van de bbp-groei op middellange termijn zoals overeengekomen in het Economic Policy Committee (EPC) en rekening houdende met de verwachte impact van het NextGenerationEU, en het EPC Ageing Report 2021.

⁸³ Op basis van de Voorjaarsvooruitzichten 2023 van de Europese Commissie (Spring Forecast 5/2023).

4.1.4.2 Resultaten van de schuldhoudbaarheidsanalyse voor België

Zonder in dit verslag dieper in te gaan op de methodologische aspecten en technische details van de analyse, worden hierna de belangrijkste resultaten voor België toegelicht alsook de positie van ons land tussen de andere EU Lidstaten.

Voor België worden de houdbaarheidsrisico's op korte termijn laag ingeschat maar het omgekeerde is waar op middellange en lange termijn waar het risico als hoog wordt beschouwd.

Slechts twee andere Lidstaten bevinden zich in dezelfde situatie: Hongarije en Slovakije.

De **houdbaarheidsrisico's op korte termijn** worden voor **België** – zoals in alle andere EU-Lidstaten – als **laag** ingeschat, maar de analyse wijst wel op een aantal kwetsbaarheden op korte termijn zoals de hoog blijvende bruto financieringsbehoeften, de toename van de sovereign yields en de stijging van het rentepeil.

De bruto financieringsbehoeften worden gevoed door de aflossing van de schuld en de hoge overheidstekorten. De impact van de hogere rentevoeten kan op korte termijn nog worden uitgesteld en afgezwakt in functie van de looptijd van de schuld.

Op **middellange termijn** worden de houdbaarheidsrisico's voor **België** als **hoog** beschouwd omdat de schuldgraad reeds zeer hoog is en bij ongewijzigd beleid nog verder zal stijgen. In 2033 zou de schuldratio in België 121,6% bbp bedragen (bij ongewijzigd beleid). Die stijging is te wijten aan de toenemende kosten van de vergrijzing en de geleidelijke vermindering van het gunstige sneeuwbaaleffect (dat de impact van de intrestlasten en de nominale groei op de schulddynamiek weerspiegelt).

De andere EU-Lidstaten met een hoog houdbaarheidsrisico op middellange termijn zijn Griekenland, Spanje, Frankrijk, Kroatië, Italië, Hongarije, Portugal en Slovakije.

Het totaalbeeld van de EU voor de middellange termijn is als volgt: 9 Lidstaten met een hoog risico, 10 Lidstaten met een matig risico en 8 Lidstaten met een laag risico.

In de analyse wordt opgemerkt dat de Lidstaten met de hoogste schuldratio's bovendien kunnen blootgesteld worden aan liquiditeitsuitdagingen.

Op lange termijn worden de **houdbaarheidsrisico's** in **België** als **hoog** ingeschat. Dit is tevens het geval voor 6 andere EU-Lidstaten: Luxemburg, Hongarije, Malta, Nederland, Slovenië en Slovakije. Verklarende factor zijn de stijgende vergrijzingskosten: de pensioenuitgaven, de uitgaven gezondheidszorg en/of de uitgaven voor lange termijnzorg. Laatstgenoemde zouden in België de belangrijkste drijvende factor zijn.

Het totaalbeeld van de EU voor de lange termijn is als volgt: 7 Lidstaten met een hoog risico, 12 Lidstaten met een matig risico en 8 Lidstaten met een laag risico.

Tabel 66
Houdbaarheidsrisico's op korte, middellange en lange termijn in België en de andere EU-Lidstaten

(*)	Algehele risico-categorie volgens DSM 2022 (2021 als #)			schuldratio 2033 (MLT) DSM 2022 (**) <i>bij ongewijzigd beleid</i>
	korte termijn	middellange termijn	lange termijn	
Schuldgraad > 60% bbp in 2022				
Griekenland	low (high)	high	low (medium)	125,4%
Italië	low	high	medium (high)	155,9%
Portugal	low	high	low (medium)	94,3%
Spanje	low	high	medium	112,4%
Frankrijk	low	high	medium	121,1%
België	low	high	high	121,6%
Cyprus	low (high)	medium	low	45,4%
Oostenrijk	low	medium	medium	74,4%
Kroatië	low	high	medium	84,9%
Hongarije	low	high (medium)	high	81,5%
Finland	low	medium	medium	71,5%
Slovenië	low	medium (high)	high	79,3%
Duitsland	low	medium	medium	70,3%
Schuldgraad ≤ 60% bbp in 2022				
Slowakije	low	high	high	82,6%
Malta	low	medium (high)	high	63,5%
Nederland	low	medium	high (medium)	70,4%
Polen	low	medium (low)	medium	69,0%
Ierland	low	low	medium	25,3%
Tsjechië	low	medium	medium (high)	52,2%
Letland	low	low	low	36,9%
Litouwen	low	low	low	39,6%
Zweden	low	low	low	10,9%
Denemarken	low	low	low	16,3%
Luxemburg	low	low	high	23,5%
Bulgarije	low	low (medium)	medium	40,3%
Estland	low	low	low	33,6%
In EDP (sinds 2020)				
Roemenië	low	medium (high)	medium	62,8%

(*) Gerangschikt in aflopende volgorde volgens de schuldratio in 2022. Tussen haakjes de quotering in het Fiscal Sustainability Report van 30.06.2021). Op basis van de Voorjaarsvooruitzichten 2023 heeft Nederland op lange termijn geen hoog maar middelmatig houdbaarheidsrisico.

(**) Groen vlak: als geraamde schuldratio 2033 < schuldratio 2023.

Bron: De "Debt Sustainability Monitor 2022" - Europese Commissie – 4/2023.

4.2 Prospectieve analyse

4.2.1 Toetsing van het Stabiliteitsprogramma 2023-2026 aan de aanbevelingen van de Afdeling van april 2023

De toetsing gebeurt op basis van de verbintenissen die door de diverse overheden in het Samenwerkingsakkoord van 13 december 2013⁸⁴ werden aangegaan en de begrotingsdoelstellingen die inzake vorderingensaldi, structurele saldi en schuldratio in het advies van de Afdeling van april 2023 werden aanbevolen.

4.2.1.1 Gebrek aan begrotingscoördinatie

Naast de evenwichtsdoelstelling en de vereiste om te voldoen aan de middellange termijn-doelstelling (MTO), of het aanpassingstraject naar die doelstelling, zoals bedoeld in het Stabiliteits- en Groeipact, is de begrotingscoördinatie tussen de verschillende overheden ook één van de hoofddoelstellingen van dit Samenwerkingsakkoord.

Het artikel 2, § 4, tweede lid van het Samenwerkingsakkoord regelt de wijze waarop de begrotingscoördinatie dient tot stand te komen. In onderstaande tabel wordt samengevat hoe dit in april 2023 is verlopen.

⁸⁴ Samenwerkingsakkoord van 13.12.2013 tussen de Federale Overheid, de Gemeenschappen, de Gewesten en de Gemeenschapscommissies betreffende de uitvoering van artikel 3, § 1, van het Verdrag inzake stabiliteit, coördinatie en bestuur in de Economische en Monetaire Unie (B.S. 18.12.2013 ed. 3):
https://www.hogeraadvanfinancien.be/sites/default/files/public/downloads/samenwerkingsakkoord_13_december_2013.pdf.

Tabel 67
Totstandkoming van de begrotingscoördinatie zoals voorzien in het
Samenwerkingsakkoord van 13 december 2023

Art. 2, § 4, tweede lid, S.A.	Uitvoering
Voorafgaandelijk overleg in het Overlegcomité over de algemene begrotingsdoelstelling van de overheden	Het ontwerp van SP 2023-2026 werd overlegd op het Overlegcomité van 28 april 2023
De overheden die het S.A. hebben afgesloten verbinden zich er toe een maximale inspanning te leveren om tot een consensus te komen	Er werd geen consensus bereikt tussen de betrokken overheden
De individuele budgettaire doelstellingen van voormelde overheden en van de lokale overheden worden vastgesteld in nominale en structurele termen	Het (ontwerp van) SP 2023-2026 preciseert enkel: - de vorderingensaldi en structurele saldi van de Gezamenlijke Overheid, Entiteit I en Entiteit II (in % bbp)* - de vorderingensaldi van de Federale Overheid, het geheel van Gemeenschappen en Gewesten, de Lokale Overheden en de Sociale Zekerheid (in % bbp)**
Die vaststelling moet worden goedgekeurd door een beslissing van het Overlegcomité	Er werd geen akkoord bereikt tussen de betrokken overheden: - er werd akte genomen van de door de Afdeling in haar advies van 4/2023 aanbevolen trajecten - er werd akte genomen van het Stabiliteitsprogramma 2023-2026

(*) Tabellen 5 en 6 van het SP 2023-2026

(**) Vorderingensaldi van de Federale Overheid en het geheel van Gemeenschappen en Gewesten in Tabel 6 uitgedrukt in voorschottenbenadering voor wat de gewestelijke aanvullende belasting op de personenbelasting betreft.

Bron: Stabiliteitsprogramma 2023-2026 van België en de notificatie van het Overlegcomité van 28 april 2023, punt 2.

De federale regering hechtte haar goedkeuring van het in het Stabiliteitsprogramma opgenomen traject van Entiteit I (Ministerraad van 28.04.2023), maar verder werden er geen formele begrotingsafspraken gemaakt.

De Afdeling moet bijgevolg eens te meer vaststellen dat er in april 2023 geen akkoord werd afgesloten tussen de verschillende overheden over de begrotingsdoelstellingen voor de periode 2024-2026. Het resultaat van het overleg dat heeft plaatsgevonden is beperkt gebleven tot een akteneming van zowel de budgettaire aanbevelingen van de Afdeling ter voorbereiding van het Stabiliteitsprogramma als het eigenlijke Stabiliteitsprogramma.

Het gebrek aan bindende afspraken over:

- de globale middellange termijn doelstelling voor de Gezamenlijke Overheid,
- het aanpassingstraject naar die middellange termijn doelstelling,
- de verdeling van dat traject over de verschillende overheden,

en het ontbreken van:

- de vereiste detaillering van de doelstellingen in nominale en structurele termen voor *alle* betrokken overheden, dus ook voor de deelsectoren van Entiteit II (geheel van gemeenschappen en gewesten en geheel van de lokale overheden) en de individuele deelstaten,

gaat regelrecht in tegen artikel 2, § 4, tweede lid van het Samenwerkingsakkoord dat door de federale overheid en de individuele gemeenschappen en gewesten eind 2013 werd ondertekend na de goedkeuring ervan door hun respectievelijke Parlementen.

Dit is niet meer echt verrassend vermits er sinds de inwerkingtreding van het Samenwerkingsakkoord op 1 januari 2014 – op één partiële uitzondering in 2018 na ⁸⁵ - tussen de akkoord-sluitende overheden geen consensus en bijgevolg ook geen akkoord meer werd bereikt over de opeenvolgende Stabiliteitsprogramma's die bij de Europese Commissie werden ingediend.

Dergelijke lacunes zijn in tegenspraak met de eerder aangepane verbintenissen van België ten opzichte van de Europese Unie, met name het Verdrag inzake stabiliteit, coördinatie en bestuur in de Economische en Monetaire Unie, dat op 1 januari 2013 in werking is getreden en dat de federale overheid, die hiertoe werd gemachtigd door de deelstaten, op 2 maart 2012 heeft ondertekend en in uitvoering waarvan voormeld Samenwerkingsakkoord werd opgesteld.

De Europese Commissie heeft bij herhaling dit gebrek aan begrotingscoördinatie en de risico's hiervan aangekaart en zij dringt er in de formulering van de landspecifieke aanbevelingen ook jaarlijks op aan om daar eindelijk werk van te maken, maar zonder resultaat tot op heden.

4.2.1.2 Uitgangspunten van het Stabiliteitsprogramma 2023–2026 en trajectverschillen met de aanbevelingen van de Afdeling van 4/2023

De afwijkingen tussen het SP en de aanbevelingen van de Afdeling zijn deels te wijten aan de verschillende uitgangspunten (voor 2023).

Het Advies van april 2023, dat werd opgesteld ter voorbereiding van het SP 2023-2026, vertrekt van de projecties inzake macro-economische parameters en overheidsfinanciën van de “Economische vooruitzichten 2023-2028” die door het FPB op 23 februari 2023 werden gepubliceerd en rekening houden met de op 8 februari 2023 beschikbare informatie.

⁸⁵ Over het globale traject van het Stabiliteitsprogramma 2018-2021 werd voorafgaandelijk overleg gepleegd binnen het Overlegcomité op 27.04.2018. Het Overlegcomité heeft het traject van het Stabiliteitsprogramma 2018-2021 goedgekeurd dat streeft naar het bereiken van de MTO (uitgedrukt in termen van het structureel saldo) in 2020 voor het geheel van de verschillende overheidsniveaus. De MTO is vastgelegd op 0% van het bbp. Het Overlegcomité heeft akte genomen van het engagement van entiteit I en entiteit II om in 2020 naar een structureel evenwicht te streven.

Wat de macro-economische vooruitzichten betreft, gaat het SP uit van diezelfde FPB vooruitzichten ⁸⁶.

Wat de data overheidsfinanciën betreft, wijkt het SP voor 2022 en 2023 af van voormelde FPB-projecties alsook van de projecties in de Nota van het Monitoringcomité (versie 23.03.2023). Maar de verschillen met de Nota MoCo zijn wel het kleinst.

2023 is het jaar voorafgaand aan de start van het begrotingstraject 2024-2026 en bijgevolg hebben die ramingsverschillen voor 2023 een directe impact op het verloop en mogelijks ook het resultaat van het traject en verklaren zij gedeeltelijk de verschillen tussen het SP en de door de Afdeling aanbevolen trajecten. Die verschillen op het vlak van vorderingensaldi, structurele saldi en schuldgraad worden in de volgende tabellen (Tabel 68 tot en met Tabel 72) weergegeven.

Een andere oorzaak van de verschillen tussen het SP en de aanbevelingen van de Afdeling is de methodiek van de trajectbepaling.

In het SP wordt aangegeven dat het begrotingstraject voor de Gezamenlijke Overheid resulteert uit de samenvoeging van de eigen trajecten van Entiteit I en Entiteit II:

- het eigen traject van Entiteit I;
- de optelsom van de individuele trajecten van alle Gemeenschappen en Gewesten (behalve voor de Gemeenschapscommissies te Brussel waarvoor het resultaat voor 2022 uit de voorlopige cijfers van het INR van april werd doorgetrokken voor de gehele periode);
- voor de Lokale overheden werd het saldo genomen dat in het Advies van de Afdeling als doelstelling werd opgenomen.

⁸⁶ Voormelde vooruitzichten houden dus rekening met de op 06.02.2023 door de federale regering aangekondigde maatregelen inzake de hervorming van de energiefactuur (zie SP 2023-2026, punt 3).

Volgens de informatie opgenomen in het SP, stemt het eigen traject van Entiteit I overeen met de toepassing van het federale regeerakkoord waarin vastgelegd werd dat er in de periode 2021-2024 een jaarlijkse vaste budgettaire inspanning van 0,2% bbp zal worden geleverd. Op het einde van deze periode loopt de vaste inspanning dus op tot 0,8% van het bbp. Daarnaast voorziet het regeerakkoord in een extra jaarlijkse variabele inspanning die afhankelijk is van de economische groei en het economische herstel ⁸⁷.

De aanbevelingen van de Afdeling worden geformuleerd in termen van vereiste bijkomende structurele inspanningen ten opzichte van ongewijzigd beleid. Teneinde het vorderingensaldo van -2,9% bbp, dat door de Afdeling als doelstelling voor 2026 wordt vooropgesteld, te realiseren, wordt het structureel saldo bepaald dat, rekening houdende met de overgangscorrecties, hiermee overeenstemt. Vertrekkende van het structureel saldo dat bij ongewijzigd beleid verwacht wordt in (t-1) hetzij 2023, wordt op die wijze de gecumuleerde structurele verbetering afgeleid voor de periode 2024-2026. Door het in rekening brengen van de gecumuleerde verwachte evolutie (verslechtering of verbetering) bij ongewijzigd beleid, wordt de bijkomende structurele inspanning bepaald die voor de drie betrokken jaren vereist is en die vervolgens kan uitgedrukt worden in een gemiddelde bijkomende structurele inspanning per jaar. De verdeling van het voor de Gezamenlijke Overheid aanbevolen traject over de verschillende entiteiten en overheden gebeurt volgens hun respectievelijk aandeel in het structureel saldo SB_{t-1} dat op het niveau van de gezamenlijke overheid wordt verwacht.

De impact van de verschillen in uitgangspunten en methodiek wordt in de hierna volgende tabellen geïllustreerd.

⁸⁷ Precisering vermeld in het Stabiliteitsprogramma 2023-2026: Nadat bij de opmaak van de initiële begroting 2022 een bijkomende variabele inspanning van 0,3 % werd beslist, werd deze bij de opmaak van de begroting 2023 aangevuld met een netto bijkomende variabele inspanning van 0,2% voor de jaren 2023 en 2024. Bij de begrotingscontrole 2023 werd een totale bijkomende netto inspanning beslist van respectievelijk 0,1% in 2023 en 0,3% in 2024. Met het oog op het terugbrengen van het nominaal tekort van de gezamenlijke overheid tot onder de referentiewaarde van 3% van het bbp in 2026, heeft de federale regering zich geëngageerd tot een bijkomende inspanning voor Entiteit I van respectievelijk 0,2% - 0,8% - 0,8% van het bbp in de periode 2024-2026. Voor 2024 bedraagt de totale inspanning circa 0,7% van het bbp voor Entiteit I.

Tabel 68
Traject vorderingensaldi:
Stabiliteitsprogramma 2023-2026 versus normatieve aanbevelingen 4/2023

Vorderingensaldo (*) in % bbp	SP 2023-2026 t.o.v. trajecten in het advies 4/2023 ter					gecumul. Σ(Δ 26-23)
	2022 ^r (**)	2023 ^r	2024	2025	2026	
Gezamenlijke overheid						
SP 2023-2026	-3,9%	-5,1%	-4,2%	-3,3%	-2,9%	
<i>Δ saldo</i>			0,8%	0,9%	0,4%	2,1%
Traject 1 (obv vooruitz. FPB)	-4,0%	-5,7%	-4,5%	-3,6%	-2,9%	
<i>Δ saldo</i>			1,2%	0,9%	0,7%	2,8%
Traject 2 (obv vooruitz. MoCo)	-4,1%	-4,8%	-3,9%	-3,3%	-2,9%	
<i>Δ saldo</i>			0,9%	0,6%	0,4%	1,9%
Traject 3 (obv vooruitz. FPB,	-4,0%	-5,7%	-3,8%	-3,0%	-2,9%	
<i>Δ saldo</i>			1,9%	0,8%	0,1%	2,8%
Entiteit I						
SP 2023-2026	-2,9%	-3,5%	-3,0%	-2,5%	-2,2%	
<i>Δ saldo</i>			0,5%	0,6%	0,2%	1,2%
Traject 1 (obv vooruitz. FPB)	-2,9%	-4,4%	-3,6%	-2,8%	-2,2%	
<i>Δ saldo</i>			0,9%	0,7%	0,6%	2,2%
Traject 2 (obv vooruitz. MoCo)	-2,9%	-3,4%	-2,5%	-2,1%	-1,8%	
<i>Δ saldo</i>			0,9%	0,4%	0,3%	1,6%
Traject 3 (obv vooruitz. FPB,	-2,9%	-4,4%	-3,0%	-2,4%	-2,2%	
<i>Δ saldo</i>			1,4%	0,7%	0,1%	2,2%
Entiteit II						
SP 2023-2026	-1,0%	-1,5%	-1,2%	-0,9%	-0,7%	
<i>Δ saldo</i>			0,4%	0,3%	0,2%	0,8%
Traject 1 (obv vooruitz. FPB)	-1,2%	-1,3%	-0,9%	-0,8%	-0,7%	
<i>Δ saldo</i>			0,3%	0,1%	0,1%	0,6%
Traject 2 (obv vooruitz. MoCo)	-1,2%	-1,3%	-1,3%	-1,2%	-1,0%	
<i>Δ saldo</i>			0,0%	0,2%	0,1%	0,3%
Traject 3 (obv vooruitz. FPB,	-1,2%	-1,3%	-0,8%	-0,7%	-0,6%	
<i>Δ saldo</i>			0,5%	0,1%	0,0%	0,7%

(*) Enkel het SP en het traject 2 (op basis van de vooruitzichten MoCo) houden rekening met de "onverdeelde instellingen", de andere trajecten niet waardoor hier een lichte afwijking mogelijk is som (EI + EII) ≠ GO.

(**) Voor 2022 herneemt het SP het nominaal vorderingensaldo van de Gezamenlijke Overheid van de EDP-notificatie van april 2023 (-3,9% bbp); dit resultaat is een beetje gunstiger dan de verwachtingen van het FPB en het MoCo.

Bron: Berekeningen door de Afdeling Financieringsbehoeften.

Voor de Gezamenlijke Overheid is het in 2026 te bereiken vorderingensaldo hetzelfde in de aanbevolen trajecten en het SP. Conform één van de Europese richtsnoeren van 8 maart 2023⁸⁸ wordt het vorderingentekort tijdens de door het SP bestreken periode tot minder dan 3% bbp teruggebracht, d.i. uiterlijk in 2026. In het SP wordt het vorderingentekort herleid tot 2,9% bbp in 2026.

Het verschil in vertreksaldo 2023 verklaart het verschil in de gecumuleerde vermindering van het tekort over de periode 2023-2026⁸⁹ tussen de trajecten.

Het verloop van het trajecten is ook verschillend: in het SP is de afbouw van het tekort van de Gezamenlijke Overheid ongeveer gelijk verdeeld tussen 2024 en 2025 terwijl in de aanbevolen trajecten voor *frontloading* werd geopteerd (en dit zowel voor GO als EI en EII).

In de trajecten voor Entiteit I en Entiteit II wordt in het SP enkel een *frontloading* toegepast voor Entiteit II en niet voor Entiteit I waar het zwaartepunt van de tekortafbouw in 2025 ligt.

De verdeling van de saldoverbetering tussen de twee entiteiten is ook verschillend tussen de trajecten. Het aandeel van Entiteit I in de tekortafbouw is duidelijker lager in het SP dan in de aanbevolen trajecten en het omgekeerde geldt uiteraard voor Entiteit II.

Die twee laatste vaststellingen worden weergegeven in onderstaande tabel.

⁸⁸ Europese Commissie – Richtsnoeren voor de opstelling van de Stabiliteits- en Convergenceprogramma's 2023–2026 – 08.03.2026, zie ook punt 2.3. van het Advies van de Afdeling van april 2023.

⁸⁹ Op 0,1 procentpunt bbp na ingevolge afrondingsverschillen.

Tabel 69
Spreiding van de tekortafbouw:
Stabiliteitsprogramma 2023-2026 versus normatieve aanbevelingen 4/2023

Vorderingensaldo (*) in % bbp	Spreiding van Δ vorderingensaldo			Spreiding van Δ vorderingensaldo		
	2024	2025	2026	2024	2025	2026
Gezamenlijke overheid						
SP 2023-2026	40%	41%	19%	97%	100%	100%
Traject 1 (obv vooruitz. FPB)	43%	31%	26%	100%	100%	100%
Traject 2 (obv vooruitz. MoCo)	46%	33%	20%	99%	99%	99%
Traject 3 (obv vooruitz. FPB,	67%	28%	5%	100%	100%	100%
Entiteit I						
SP 2023-2026	37%	46%	17%	54%	65%	54%
Traject 1 (obv vooruitz. FPB)	40%	34%	26%	71%	83%	79%
Traject 2 (obv vooruitz. MoCo)	57%	27%	16%	105%	70%	67%
Traject 3 (obv vooruitz. FPB,	64%	31%	6%	74%	84%	84%
Entiteit II						
SP 2023-2026	43%	36%	22%	43%	35%	46%
Traject 1 (obv vooruitz. FPB)	54%	23%	23%	29%	17%	21%
Traject 2 (obv vooruitz. MoCo)	-18%	70%	47%	-5%	30%	32%
Traject 3 (obv vooruitz. FPB,	77%	20%	4%	26%	16%	16%

(*) Enkel het SP en het traject 2 (op basis van de vooruitzichten MoCo) houden rekening met de "onverdeelde instellingen", de andere trajecten niet waardoor hier een lichte afwijking mogelijk is som (EI + EII) \neq GO.

Bron: Berekeningen door de Afdeling Financieringsbehoeften.

Tabel 70
Traject structurele saldi:
Stabiliteitsprogramma 2023-2026 versus normatieve aanbevelingen 4/2023

Structureel saldo (SB) (*) in % bbp	Afd. advies 4/2023 ter voorbereiding van het					gecumul. Σ(Δ 26-23)
	2022 ^r	2023 ^r	2024	2025	2026	
Gezamenlijke overheid						
SP 2023-2026	-4,1%	-4,6%	-3,8%	-3,0%	-2,7%	
Δ SB			0,8%	0,8%	0,3%	1,9%
Traject 1 (obv vooruitz. FPB)	-4,2%	-5,2%	-4,1%	-3,3%	-2,6%	
Δ SB			1,1%	0,8%	0,7%	2,6%
Traject 2 (obv vooruitz. MoCo)	-4,2%	-4,3%	-3,5%	-3,0%	-2,6%	
Δ SB			0,8%	0,5%	0,3%	1,6%
Traject 3 (obv vooruitz. FPB,	-4,2%	-5,2%	-3,5%	-2,7%	-2,6%	
Δ SB			1,8%	0,7%	0,1%	2,6%
Entiteit I						
SP 2023-2026	-3,2%	-2,8%	-2,7%	-2,2%	-2,1%	
Δ SB			0,0%	0,5%	0,2%	0,7%
Traject 1 (obv vooruitz. FPB)	-3,0%	-4,1%	-3,2%	-2,6%	-2,1%	
Δ SB			0,9%	0,7%	0,5%	2,0%
Traject 2 (obv vooruitz. MoCo)	-3,3%	-2,7%	-2,2%	-1,9%	-1,7%	
Δ SB			0,5%	0,3%	0,2%	1,0%
Traject 3 (obv vooruitz. FPB,	-3,0%	-4,1%	-2,7%	-2,1%	-2,0%	
Δ SB			1,4%	0,6%	0,1%	2,0%
Entiteit II						
SP 2023-2026	-0,8%	-1,8%	-1,1%	-0,8%	-0,6%	
Δ SB			0,7%	0,3%	0,2%	1,2%
Traject 1 (obv vooruitz. FPB)	-1,3%	-1,2%	-0,9%	-0,7%	-0,6%	
Δ SB			0,2%	0,2%	0,1%	0,6%
Traject 2 (obv vooruitz. MoCo)	-1,0%	-1,6%	-1,3%	-1,1%	-1,0%	
Δ SB			0,3%	0,2%	0,1%	0,6%
Traject 3 (obv vooruitz. FPB,	-1,3%	-1,2%	-0,8%	-0,6%	-0,6%	
Δ SB			0,4%	0,2%	0,0%	0,6%

(*) Enkel het SP en het traject 2 (op basis van de vooruitzichten MoCo) houden rekening met de "onverdeelde instellingen", de andere trajecten niet waardoor hier een lichte afwijking mogelijk is som (EI + EII) ≠ GO. Ook afrondingen dragen bij tot het verschil (SP: 0,03% bbp in 2024).

Bron: Berekeningen door de Afdeling Financieringsbehoeften.

De vaststellingen met betrekking tot het vorderingensaldi gelden – gelet op het verschil in de methodiek van de trajectbepaling - ook voor de structurele saldi, zij het nog iets meer uitgesproken voor wat betreft het verloop van het traject van de structurele verbetering en de verdeling tussen Entiteit I en Entiteit II.

Tabel 71
Spreiding van de structurele verbetering:
Stabiliteitsprogramma 2023-2026 versus normatieve aanbevelingen 4/2023

Structureel saldo (SB) (*) in % bbp	Spreiding van Δ SB over horizon SP			Spreiding van Δ SB over EI en EII		
	2024	2025	2026	2024	2025	2026
Gezamenlijke overheid						
SP 2023-2026	40%	42%	18%	96%	100%	100%
Traject 1 (obv vooruitz. FPB)	42%	32%	26%	100%	100%	100%
Traject 2 (obv vooruitz. MoCo)	47%	33%	20%	99%	99%	99%
Traject 3 (obv vooruitz. FPB,	68%	28%	4%	100%	100%	100%
Entiteit I						
SP 2023-2026	7%	69%	24%	6%	60%	48%
Traject 1 (obv vooruitz. FPB)	42%	32%	26%	78%	78%	78%
Traject 2 (obv vooruitz. MoCo)	47%	33%	20%	63%	63%	63%
Traject 3 (obv vooruitz. FPB,	68%	28%	4%	78%	78%	78%
Entiteit II						
SP 2023-2026	58%	27%	15%	90%	39%	51%
Traject 1 (obv vooruitz. FPB)	42%	32%	26%	22%	22%	22%
Traject 2 (obv vooruitz. MoCo)	47%	33%	20%	36%	36%	36%
Traject 3 (obv vooruitz. FPB,	68%	28%	4%	22%	22%	22%

(*) Enkel het SP en het traject 2 (obv vooruitz. MoCo) houden rekening met de "onverdeelde instellingen", de andere trajecten niet waardoor hier een lichte afwijking mogelijk is som (EI + EII) \neq GO. Ook afrondingen dragen bij tot het verschil (SP: in 2024).

Bron: Berekeningen door de Afdeling Financieringsbehoeften.

De verschillende trajecten resulteren in andere schuldratio's. Het SP verstrekt enkel informatie over de schuldgraad van de Gezamenlijke Overheid. Het weerhouden begrotingstraject resulteert in een schuldgraad van 107,8% bbp in 2026, hetzij een stijging met 1,1 procentpunt bbp over de horizon 2024-2026.

Tabel 72
Traject schuldgraad:
Stabiliteitsprogramma 2023-2026 versus normatieve aanbevelingen 4/2023

Schuldratio in % bbp	Afd. advies 4/2023 ter voorbereiding van het					gecumul. Σ(Δ 26-23)
	2022 ^r	2023 ^r	2024	2025	2026	
Gezamenlijke overheid						
SP 2023-2026	105,1%	106,7%	107,1%	107,6%	107,8%	
<i>Δ ratio</i>			0,4%	0,5%	0,2%	1,1%
Traject 1 (obv vooruitz. FPB)	105,0%	106,8%	107,5%	108,1%	108,0%	
<i>Δ ratio</i>			0,7%	0,6%	0,0%	1,2%
Traject 2 (obv vooruitz. MoCo)	105,2%	106,4%	106,5%	107,0%	107,2%	
<i>Δ ratio</i>			0,1%	0,5%	0,1%	0,8%
Traject 3 (obv vooruitz. FPB,	105,0%	106,8%	106,8%	106,8%	106,8%	
<i>Δ ratio</i>			0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Bron: Berekeningen door de Afdeling Financieringsbehoeften.

4.2.1.3 Besluiten van de evaluatie-oefening

Zoals geformuleerd in haar Advies van 4/2023 is de **Afdeling** van oordeel dat het ten zeerste aangewezen is dat het Stabiliteitsprogramma 2023-2026 aan **twee prioritaire doelstellingen** beantwoordt.

De **eerste doelstelling** is het vorderingentekort van de Gezamenlijke Overheid onder de referentiewaarde van 3,0% bbp brengen vóór het einde van de periode die bestreken wordt in dat Stabiliteitsprogramma. Het vorderingentekort dient dus op een duurzame wijze te worden afgebouwd tot minstens 2,9% bbp uiterlijk in 2026. De al te vaak in het verleden toegepaste *backloading* dient stopgezet te worden en zonder verder uitstel, uiterlijk in de begroting 2024, dient een aanvang gemaakt te worden met de vereiste budgettaire sanering, zodat op zeer korte termijn de noodzakelijke ommekeer in het begrotingsbeleid wordt gerealiseerd.

De **tweede doelstelling** is het waarborgen van een geloofwaardige en continue schuldgraadvermindering, of de schuld op middellange termijn op een prudent niveau houden, conform de regels van het Stabiliteits- en Groeipact, want België zal met een schuldgraad die eind 2023 meer dan 106% bbp zal bedragen, zeker tot de Lidstaten met hoge tot matige uitdagingen inzake de overheidsschuld gerekend worden.

Gelet op de Europese richtsnoeren voor 2024 met betrekking tot de afbouw van het vorderingentekort en de schuldbeheersing in functie van de uitdagingen inzake overheidsschuld, moeten in feite **alle trajecten in het Advies van 4/2023** opgevat worden als **minimale trajecten**. De trajecten bieden immers nog geen **wezenlijke buffers voor mogelijke toekomstige schokken**.

Het is dan nog alleen het normatief traject 3 dat de schuldgraad in de periode 2024-2026 op het niveau van 2023 stabiliseert. Dit traject is het minst risicovol in het licht van de beoordeling die de Europese Commissie zal vellen over het respecteren van de Europese richtsnoeren voor het Stabiliteitsprogramma 2023-2026.

De normatieve trajecten 1 en 2 reflecteren de minimale begrotingsinspanningen die noodzakelijk zijn om een verdere ontsporing van de overheidsfinanciën te vermijden, indien de prognoses van het FPB respectievelijk de prognoses van de Nota MoCo als uitgangspunt worden weerhouden.

Rekening houdend met het optimistische maar nog steeds onzekere vertrekpunt 2023, is de Afdeling van mening dat elke vorm van *backloading* bij de keuze van het traject 2 uitgesloten is en dat een minimaal vereiste bijkomende structurele inspanning van 0,7 procentpunt bbp dient behaald te worden, zeker in het eerste jaar van het Stabiliteitsprogramma, dus in 2024.

In welke mate beantwoordt het SP 2023-2026 aan deze aanbevelingen?

Het traject in het SP 2023-2026 is in overeenstemming met de aanbeveling om uiterlijk in 2026 het vorderingentekort van de Gezamenlijke Overheid tot onder de 3% bbp te brengen.

De uitgangspunten 2023 in het SP sluiten, voor wat het vorderingensaldo en het structureel saldo betreft, het dichtst aan bij die van het normatieve traject 2 (op basis van de vooruitzichten in de Nota MoCo). De aanbeveling om elke vorm van *backloading* uit te sluiten en te opteren voor *frontloading* wordt in het SP met enige soepelheid geïnterpreteerd: op het niveau Gezamenlijke Overheid is de *frontloading* gespreid over de eerste twee jaren waarvan het tweede jaar valt na de geplande verkiezingen⁹⁰. Voor Entiteit I ligt het zwaartepunt in 2025 maar voor Entiteit II in 2024.

In het Stabiliteitsprogramma levert Entiteit I relatief gezien weinig begrotingsinspanningen in vergelijking met de aanbevelingen van de Afdeling.

⁹⁰ Federale, regionale verkiezingen en Europese verkiezingen in juni 2024 en lokale verkiezingen in oktober 2024.

De schuldgraad neemt in het SP toe met 1,1% bbp over de horizon 2024-2026. Dat stemt overeen met het normatieve traject 1 (op basis van de vooruitzichten FPB) waarvan het uitgangspunt 2023 inzake schuldratio ongeveer overeenstemt met het SP.

Tot besluit kan dus gesteld worden dat het SP 2023-2026 opteert voor een minimaal traject dat geen buffers biedt voor toekomstige schokken en dat voor de eerstvolgende jaren een verdere toename van de schuldgraad toelaat.

4.2.2 Europese evaluatie van het Stabiliteitsprogramma 2023-2026 en het Nationaal Hervormingsprogramma 2023

Beide programma's werden bij de Europese Commissie ingediend op 30 april 2023. Omwille van de onderlinge verbondenheid tussen beide programma's, werden zij samen geëvalueerd.

In die evaluatie gaat de Commissie na in hoeverre de in maart 2023 gepubliceerde richtsnoeren voor het begrotingsbeleid voor 2024 werden gerespecteerd (zie punt 4.2.1.1). Daarnaast houdt de Commissie ook rekening met de eerdere bevindingen opgenomen in het rapport artikel 126(3) van het VWEU, het Landverslag 2023 en het rapport schuldhoudbaarheidsanalyse 2022.

4.2.2.1 De Europese budgettaire richtsnoeren voor de Stabiliteits- en Convergentieprogramma's 2023 – 2024

Zoals aangegeven in het Advies van de Afdeling van 4/2023, vormen de jaren 2023-2024 op budgettair vlak een transitieperiode, in afwachting van de definitieve goedkeuring van het herziene EU-kader voor economische *governance*⁹¹ en gegeven de beslissing in mei 2022 om de algemene ontsnappingsclausule van het Stabiliteits- en Groeipact eind 2023 te desactiveren.

Daarom heeft de Commissie op 8 maart 2023 een mededeling aangenomen met richtsnoeren voor het begrotingsbeleid voor 2024, inzonderheid de opstelling van de Stabiliteits- en Convergentieprogramma's 2023-2026^{92 93}.

⁹¹ Het doel is de wetgevingswerkzaamheden voor eind 2023 af te ronden.

⁹² Zie het Advies van de Afdeling van april 2023, Advies ter voorbereiding van het Stabiliteitsprogramma 2023-2026, punt 2.3.

⁹³ Op 22 november 2022 heeft de Commissie (op grond van Verordening (EU) nr. 1176/2011) het waarschuwingsmechanismeverslag 2023 aangenomen. Daarin werd België *niet* geïdentificeerd als één van de Lidstaten die door onevenwichtigheden geraakt kan zijn of het risico loopt daardoor geraakt te worden, en waarvoor een diepgaande evaluatie nodig zou zijn.

Daarin heeft de Commissie de Lidstaten verzocht om:

- in 2023-2024 een begrotingsbeleid te voeren dat de houdbaarheid van de schuld op middellange termijn waarborgt en de potentiële groei op duurzame wijze verhoogt;
- in de Stabiliteits- en Convergentieprogramma's 2023 uiteen te zetten hoe:
 - hun begrotingsplannen ervoor zullen zorgen dat de tekortreferentiewaarde van 3 % van het bbp wordt nageleefd en;
 - de schuld voortdurend op plausibele wijze wordt teruggedrongen (een geloofwaardige en continue schuldvermindering), of dat de schuld op middellange termijn op een prudent niveau wordt gehouden;
 - de nationale begrotingsmaatregelen die zijn ingevoerd om huishoudens en bedrijven te beschermen tegen de energieprijsschok, geleidelijk af te schaffen, te beginnen met de minst gerichte maatregelen; indien de steunmaatregelen zouden moeten worden verlengd vanwege hernieuwde druk van de energieprijzen, dienen de Lidstaten de maatregelen veel beter dan in het verleden te richten op kwetsbare huishoudens en bedrijven;
 - de nationaal gefinancierde investeringen in stand te houden en de Herstel- en Veerkrachtfaciliteit en andere EU-fondsen doeltreffend aan te wenden, met name in het licht van de doelstellingen met betrekking tot de groene en de digitale transitie en veerkracht.

4.2.2.2 De belangrijkste bevindingen en budgettaire knelpunten volgens de Europese evaluatie

2022:

- Volgens ramingen van de Commissie was de begrotingskoers in 2022 ondersteunend, de **expansieve impact bedroeg 2,1% van het bbp** (zie ook Tabel 65 uit het punt 2.3 van het deel 4.1.3.3).
- De aanzienlijke expansieve bijdrage van nationaal gefinancierde lopende uitgaven (bijdrage tot de expansieve begrotingskoers geraamd op 1,9% bbp) was slechts ten dele toe te schrijven aan de maatregelen om de economische en sociale gevolgen van de stijging van de energieprijzen aan te pakken en de kosten voor het bieden van tijdelijke bescherming aan ontheemden uit Oekraïne.

- Het besluit is dat België de groei van de nationaal gefinancierde lopende uitgaven in 2022 niet in voldoende mate heeft beperkt.

De Commissie vindt het macro-economische scenario dat aan de begrotingsprognose van het Stabiliteitsprogramma ten grondslag ligt, realistisch in 2023 en daarna. Inzake overheidsfinanciën, inzonderheid voor 2024, lopen de verwachtingen uiteen.

Tabel 73
Indicatoren overheidsfinanciën: afwijkingen tussen het Stabiliteitsprogramma 2023-2026 en de Voorjaarsvooruitzichten 5/2023 van de Europese Commissie

Gezamenlijke overheid in % bbp	SP 2023-2026			SF EC 5/2023		
	2022 ^r	2023 ^r	2024	2022 ^r	2023 ^r	2024
Vorderingensaldo	-3,9%	-5,1%	-4,2%	-3,9%	-5,0%	-4,7%
Structureel saldo	-4,1%	-4,6%	-3,8%	-4,2%	-4,9%	-4,5%
Δ SB		-0,5%	0,8%		-0,7%	0,4%
Schuldgraad	105,1%	106,7%	107,1%	105,1%	106,0%	107,30%

Bron: Stabiliteitsprogramma 2023-2026, Voorjaarsvooruitzichten 2023 – Europese Commissie – 5/2023.

2023:

- Voor 2023 wordt in de Voorjaarsprognose 2023 van de Commissie uitgegaan van een expansieve begrotingskoers (-1,1 % van het bbp) bij een hoge inflatie (zie ook Tabel 65 uit het punt 2.3 van het deel 4.1.3.3).
- Verwacht wordt dat de groei van de nationaal gefinancierde primaire lopende uitgaven in 2023 aan de begrotingskoers een expansieve bijdrage van 0,7 % van het bbp zal leveren; dit omvat de lagere kosten van de gerichte steunmaatregelen voor huishoudens en bedrijven die het meest kwetsbaar zijn voor stijgingen van de energieprijzen (0,1 % van het bbp).
- **De groei van nationaal gefinancierde primaire lopende uitgaven zou boven de potentiële economische groei op middellange termijn liggen:**
 - dit zou dus *niet* het gevolg van de gerichte steunmaatregelen gerelateerd aan de energieprijzen en oorlogsvluchtelingen;
 - die expansieve groei zou ook het gevolg zijn van permanente stijgingen van de lonen in de overheidssector en de sociale uitkeringen (als gevolg van de indexering van de lonen in de overheidssector en de sociale uitkeringen), van structureel stijgende lopende uitgaven als gevolg van de vergrijzing, van een hervorming van de belasting op residentiële energiecontracten, en van een tijdelijke daling van de sociale bijdragen van ondernemingen in de eerste helft van 2023.

- **Besluit: de verwachte groei van de nationaal gefinancierde primaire lopende uitgaven zou in 2023 niet in overeenstemming zijn met de aanbeveling van de Raad van de Europese Unie.**

2024:

De Commissie schat het **vorderingstekort** in 2024 0,5 procentpunt bbp hoger in dan het SP. Het verschil is voornamelijk het gevolg van:

1/ de maatregelen ter vermindering van het tekort ten belope van 0,2% bbp die in het SP onvoldoende werden gepreciseerd en om die reden niet werden weerhouden in de Voorjaarsvooruitzichten 2023 van de Commissie;

2/ de minder gunstige prognose van de overheidsontvangsten door de Commissie, met name wat de vennootschapsbelasting betreft.

De verbetering van het saldo in 2024 ten opzichte van het voorgaande jaar, zou mede het gevolg zijn van de intrekking van de tijdelijke steunmaatregelen om de economische en sociale gevolgen van de stijgende energieprijzen te verzachten (door de Commissie voor 2023 nog geraamd op 0,4 % van het bbp). Er wordt aanbevolen om de daarmee samenhangende besparingen te gebruiken om het overheidstekort terug te dringen.

In structurele termen is overeenkomstig het Stabiliteits- en Groeipact een jaarlijkse verbetering van meer dan 0,5% van het bbp vereist voor Lidstaten met een overheidsschuld van meer dan 60% van het bbp of met meer uitgesproken risico's voor de houdbaarheid van de schuld. Aangezien België zich in die toestand bevindt, zou volgens de Europese Commissie een **verbetering van het structurele saldo met ten minste 0,7% van het bbp voor 2024 passend zijn** ⁹⁴.

Om een dergelijke verbetering te bewerkstelligen, mag de **groei van de nationaal gefinancierde netto primaire uitgaven in 2024 niet meer dan 2 % bedragen.**

⁹⁴ De Commissie schatte eerder dat België een gemiddelde jaarlijkse toename van het structurele primaire saldo (in % bbp) met 1,0 procentpunt bbp zou nodig hebben om een plausibele schuldreductie te bereiken of ervoor te zorgen dat de overheidsschuld op middellange termijn op een prudent niveau wordt gehouden. Deze raming was gebaseerd op de Najaarsprognose 2022 van de Commissie.

Besluit van de Raad van de Europese Unie:

België staat voor aanzienlijke uitdagingen wat betreft de houdbaarheid van de begroting. Deze hebben betrekking op zowel de hoge overheidsschuld als, bij ongewijzigd beleid, de verwachte verslechtering van het effect van leeftijdsgerelateerde uitgaven op de overheidsfinanciën in het licht van een snel vergrijzende bevolking.

Naast de economische en sociale uitdagingen die met het herstel- en veerkrachtplan worden aangepakt, zijn er extra uitdagingen in verband met de arbeidsmarkt, het onderwijsstelsel, het energiebeleid en de groene transitie waarmee België te kampen heeft.

De aanbevelingen van de Raad naar aanleiding van het onderzoek van het Stabiliteitsprogramma 2023-2026 zijn weergegeven in punt 4.2.3.

4.2.3 Europese aanbevelingen voor België

Op basis van de voorjaarsvooruitzichten 2023 en het Landverslag 2023 heeft de Europese Commissie een voorstel van aanbevelingen voorbereid die aan de Europese Raad ter goedkeuring zullen voorgelegd worden.

Het door de Europese Commissie voorbereide voorstel van aanbevelingen aan België betreft meer bepaald het begrotingsbeleid, de uitvoering van de plannen en programma's die deels met Europese steun worden gefinancierd, het arbeidsmarktbeleid en het energiebeleid.

1. Wat het begrotingsbeleid betreft:

- 1.1 de afbouw van de geldende energiesteunmaatregelen tegen eind 2023;
- 1.2 de daarmee samenhangende besparingen gebruiken om het overheidstekort terug te dringen;
- 1.3 indien hernieuwde stijgingen van de energieprijzen steunmaatregelen vereisen, dan dienen:
 - deze gericht te zijn op de bescherming van kwetsbare huishoudens en bedrijven,
 - fiscaal betaalbaar te zijn,
 - de stimulansen voor energiebesparing behouden te blijven;

- 1.4 een prudent begrotingsbeleid door de nominale stijging van de nationaal gefinancierde netto primaire uitgaven in 2024 te beperken tot maximaal 2 %;
- 1.5 de instandhouding van de nationaal gefinancierde overheidsinvesteringen en de realisatie van een doeltreffende absorptie van RRF-subsidies en andere EU-fondsen, met name om de groene en de digitale transitie te bevorderen;
- 1.6 voor de periode na 2024 blijven streven naar:
 - een begrotingsstrategie op middellange termijn van geleidelijke en duurzame consolidatie,
 - in combinatie met investeringen en hervormingen die bevorderlijk zijn voor een hogere duurzame groei,
 - teneinde een prudente begrotings situatie op middellange termijn tot stand te brengen;
- 1.7 de opvoering van de inspanningen ter verbetering van de efficiëntie van de langdurige zorg;
- 1.8 de hervorming van de belasting- en uitkeringsstelsels hervormen om de prikkels die werken ontmoedigen, te verminderen door:
 - de belastingdruk op arbeid te verleggen,
 - het belasting- en uitkeringsstelsel te vereenvoudigen;
- 1.9 de herziening van de belastinguitgaven om de economische, sociale en milieuschadelijke gevolgen ervan te verminderen.

2. Wat de uitvoering betreft van de plannen en programma's die deels met Europese steun worden gefinancierd:

- 2.1 een snelle en gestage uitvoering van het herstel- en veerkrachtplan mogelijk te maken door een doeltreffende governance;
- 2.2 een snelle aanvang van de uitvoering van het REPowerEU plan;
- 2.3 een snelle uitvoering van de programma's van het cohesiebeleid, in nauwe complementariteit en synergie met het herstel- en veerkrachtplan.

3. Wat het arbeidsmarktbeleid betreft:

- 3.1 de aanpak van de arbeidskrachttekorten en de discrepanties tussen gevraagde en aangeboden vaardigheden, door:

- een versterking het activeringsbeleid om kansarme groepen in de arbeidsmarkt te integreren;
- 3.2 de verbetering van de prestaties en kansengelijkheid van de onderwijs- en opleidingsstelsels;
- 3.3 de voortzetting van de hervormingen om het beroep van leraar te versterken.

4. Wat het energiebeleid betreft:

- 4.1 Vermindering van de algemene afhankelijkheid van fossiele brandstoffen door:
 - opdrijving van de verbeteringen op het vlak van energie-efficiëntie
 - vermindering van het gebruik van fossiele brandstoffen in gebouwen,
 - verdere stimulering van het koolstofvrij maken van de industrie,
 - bevordering van het gebruik en de levering van openbaar vervoer en zachte mobiliteit;
- 4.2 Versnelling van de uitrol van hernieuwbare energie en de bijbehorende netwerkinfrastructuur door:
 - Verdere stroomlijning van de vergunningsprocedures, onder meer door:
 - de duur van beroepsprocedures te verkorten
 - wettelijke kaders vast te stellen om investeringen in installaties voor hernieuwbare energie verder te stimuleren en het delen van energie te vergemakkelijken
- 4.3 Opvoering van de beleidsinspanningen die gericht zijn op het voorzien in en verwerven van de vaardigheden die nodig zijn voor de groene transitie.

5 BIJLAGEN

5.1 Macro-economische indicatoren in 2017-2022

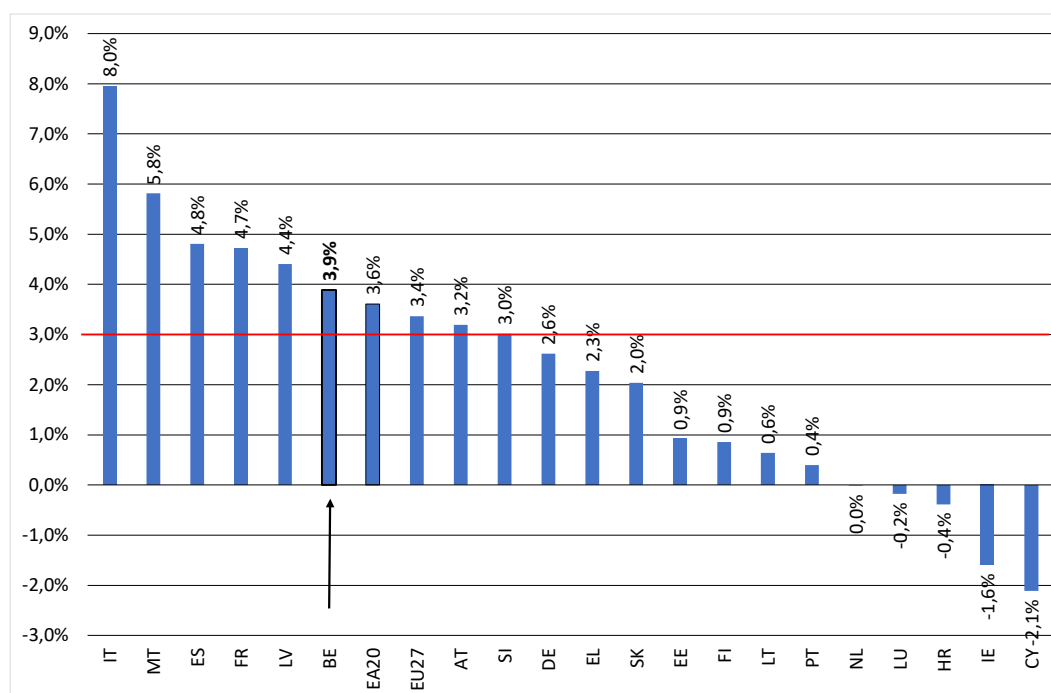
Tabel 74
Macro-economische indicatoren in 2017-2022

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Nominaal bbp in lopende prijzen (in miljoen euro)	445 050,1	460 050,8	478 676,1	459 827,4	502 521,1	549 456,2
Nominale bbp-groei (in %)	3,5%	3,4%	4,0%	-3,9%	9,3%	9,3%
Reëel bbp (prijzen van 2015, in miljoen euro)	428 814,0	436 502,4	446 284,0	422 357,0	448 264,0	462 823,0
Reële bbp-groei (in %)	1,6%	1,8%	2,2%	-5,4%	6,1%	3,2%
Bbp-deflator (in %)	1,8%	1,5%	1,8%	1,5%	3,0%	5,9%
Inflatie: indexcijfer van de consumptieprijzen (verandering, %)	2,1%	2,1%	1,4%	0,7%	2,4%	9,6%
Gezondheidsindex (verandering, %)	1,8%	1,8%	1,5%	1,0%	2,0%	9,3%

Bron: NBB.Stat van 20 april 2023.

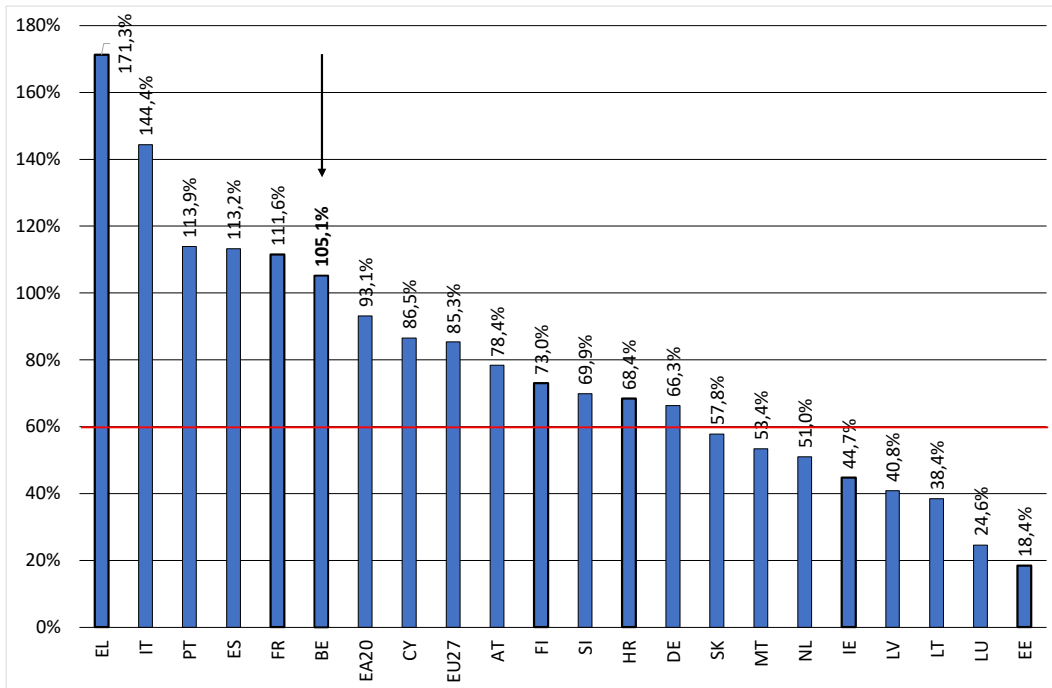
5.2 Begrotingsrealisaties van 2022 in de eurozone

Grafiek 24
Vorderingentekort van 2022 in de eurozone (nominaal, in % bbp)

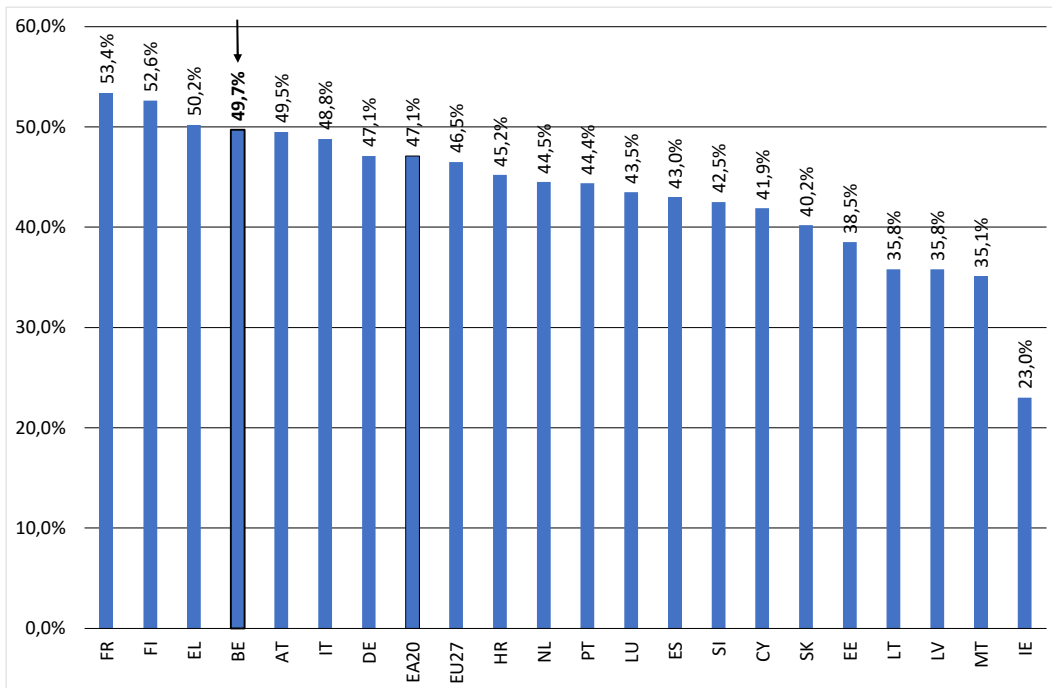
Bron: Europese Commissie (Spring Forecast 2023 (mei 2023)).

Grafiek 25
Schuldgraad van 2022 in de eurozone (in % bbp)

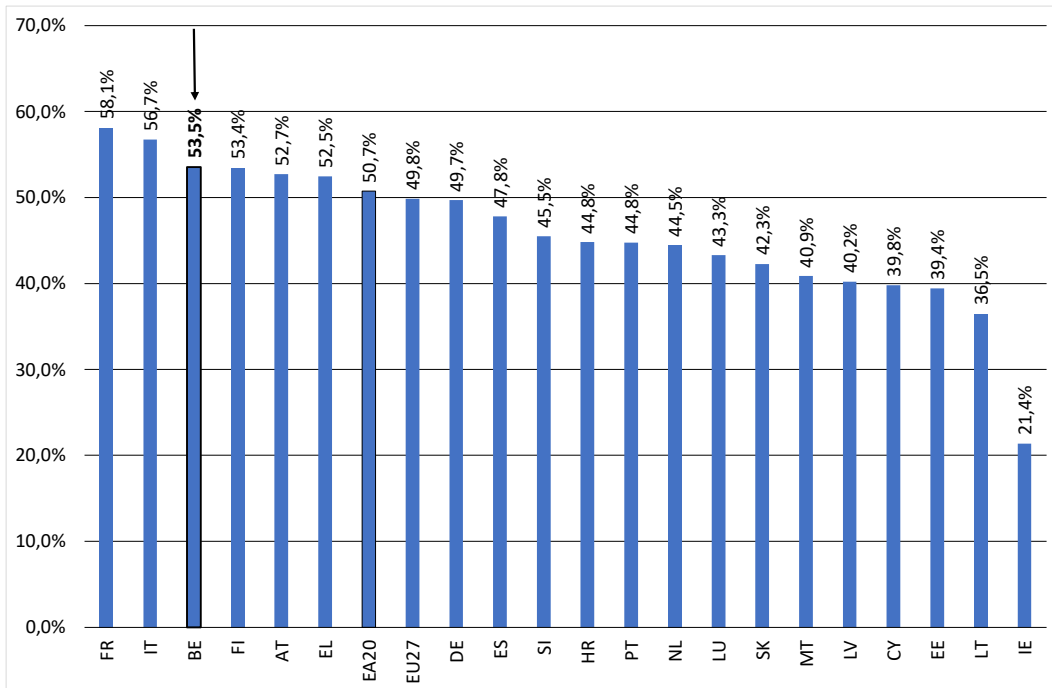
Bron: Europese Commissie (Spring Forecast 2023 (mei 2023)).

Grafiek 26
Ontvangstenratio's van 2022 in de eurozone (nominaal, in % bbp)

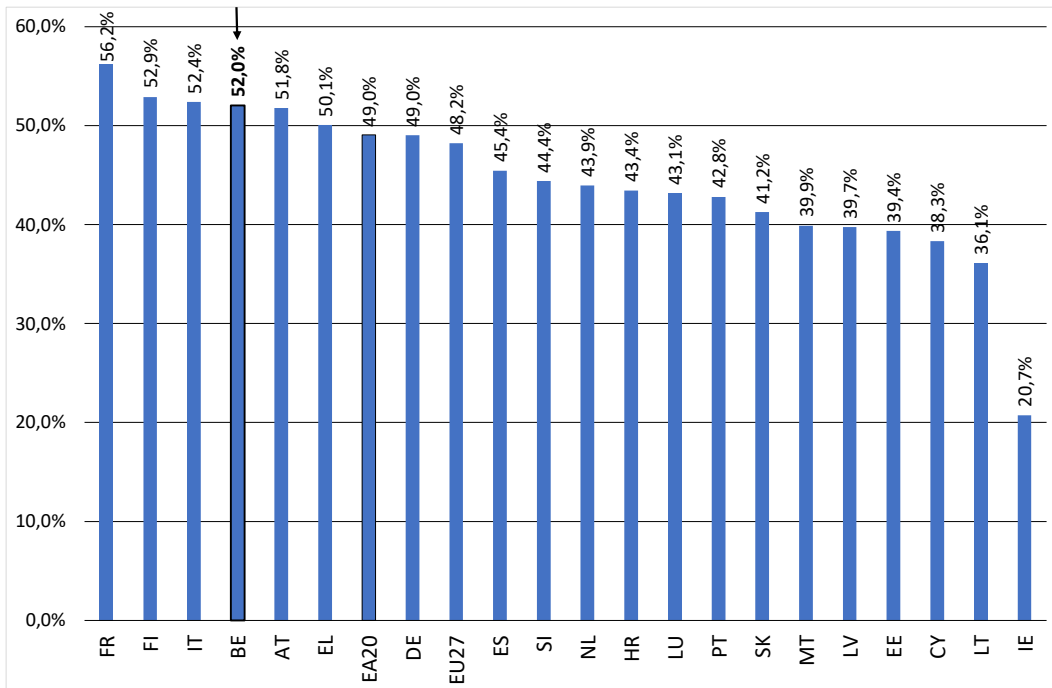
Bron: Europese Commissie (Spring Forecast 2023 (mei 2023)).

Grafiek 27
Totale uitgavenratio's van 2022 in de eurozone (nominaal, in % bbp)

Bron: Europese Commissie (Spring Forecast 2023 (mei 2023)).

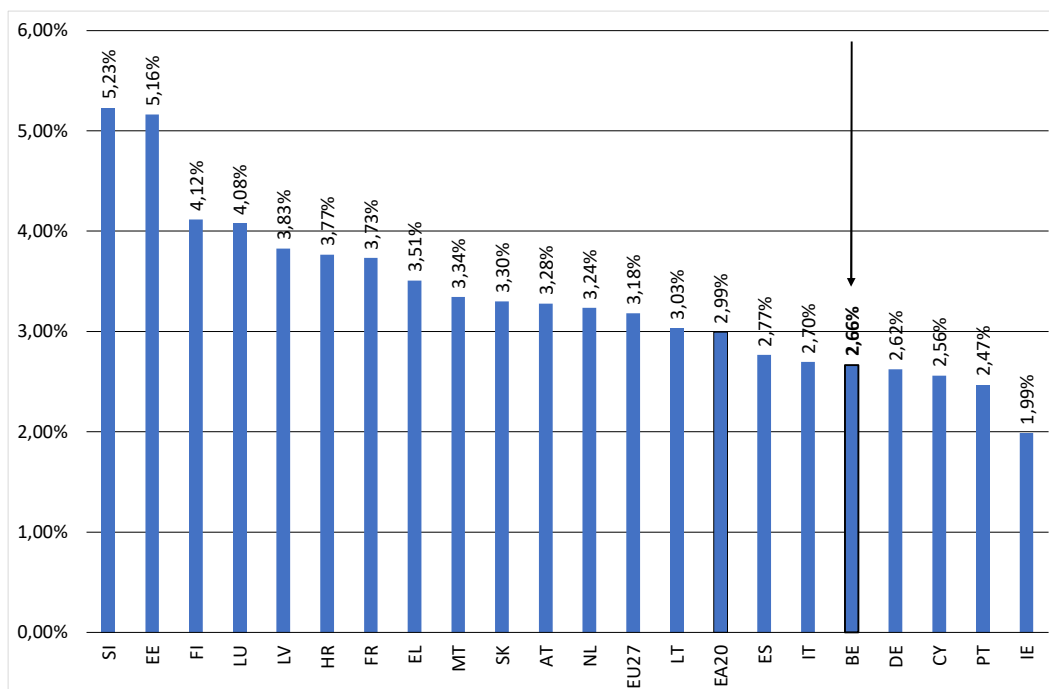
Grafiek 28
Primaire uitgavenratio's van 2022 in de eurozone (nominaal, in % bbp)

Bron: Europese Commissie (Spring Forecast 2023 (mei 2023)).

Grafiek 29

Ratio's van de bruto investeringen in vaste activa van 2022 in de eurozone (in % bbp)

Bron: Europese Commissie (Spring Forecast 2023 (mei 2023)).

5.3 Budgettaire impact van de maatregelen in verband met de Covid-, energie- en Oekraïne-crisis

Tabel 75

Budgettaire impact van de Covidmaatregelen in 2020 en 2021 (in % bbp)

	2020			2021			Δ2020-2021 (in p.p.)		
	Entiteit I	G&G	Totaal	Entiteit I	G&G	Totaal	Entiteit I	G&G	Totaal
Directe belastingen	-0,21%		-0,21%	-0,18%		-0,18%	0,03%		0,03%
Indirecte belastingen	-0,08%	-0,01%	-0,09%	-0,13%	-0,01%	-0,13%	-0,05%	0,00%	-0,05%
Werkelijke sociale premies	-0,03%		-0,03%	0,00%		0,00%	0,03%		0,03%
Niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten				-0,01%		-0,01%	-0,01%		-0,01%
Totale impact op ontvangsten	-0,32%	-0,01%	-0,33%	-0,32%	-0,01%	-0,32%	0,01%	0,00%	0,01%
Bezoldigingen					0,00%	0,00%		0,00%	0,00%
Aankopen van goederen en diensten	0,02%	0,13%	0,15%	0,02%	0,10%	0,12%	0,00%	-0,03%	-0,03%
Subsidies aan bedrijven	0,91%	0,27%	1,18%	0,51%	0,14%	0,65%	-0,40%	-0,13%	-0,53%
Sociale uitkeringen	1,93%	0,10%	2,03%	1,34%	0,01%	1,35%	-0,59%	-0,09%	-0,69%
Inkomensoverdrachten		0,66%	0,66%		0,39%	0,39%		-0,27%	-0,27%
Kapitaaluitgaven	0,04%	0,03%	0,07%	0,04%	0,16%	0,19%	-0,01%	0,12%	0,12%
Totale impact op primaire uitgaven	2,90%	1,19%	4,10%	1,91%	0,80%	2,71%	-1,00%	-0,39%	-1,39%
<i>p.m. Totale budgettaire impact</i>	<i>3,22%</i>	<i>1,20%</i>	<i>4,42%</i>	<i>2,22%</i>	<i>0,81%</i>	<i>3,03%</i>	<i>-1,00%</i>	<i>-0,39%</i>	<i>-1,40%</i>

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoefte op basis van gegevens van de NBB (cijfers juni 2023).

Tabel 76
Budgettaire impact van de Covidmaatregelen in 2022 (in % bbp)

	2022			Δ2021-2022 (in p.p.)			Δ2020-2022 (in p.p.)		
	Entiteit I	G&G	Totaal	Entiteit I	G&G	Totaal	Entiteit I	G&G	Totaal
Directe belastingen	-0,13%		-0,13%	0,04%		0,04%	0,08%		0,08%
Indirecte belastingen	-0,03%	-0,01%	-0,04%	0,09%	0,00%	0,09%	0,05%	0,00%	0,04%
Werkelijke sociale premies				0,00%		0,00%	0,03%		0,03%
Niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten				0,01%		0,01%			
Totale impact op ontvangsten	-0,17%	-0,01%	-0,18%	0,15%	0,00%	0,15%	0,15%	0,00%	0,15%
Bezoldigingen		0,00%	0,00%		0,00%	0,00%		0,00%	0,00%
Aankopen van goederen en diensten	0,00%	0,04%	0,04%	-0,02%	-0,06%	-0,08%	-0,02%	-0,09%	-0,11%
Subsidies aan bedrijven	0,18%	0,07%	0,25%	-0,33%	-0,07%	-0,41%	-0,73%	-0,20%	-0,94%
Sociale uitkeringen	0,36%		0,36%	-0,98%	-0,01%	-0,99%	-1,57%	-0,10%	-1,67%
Inkomensoverdrachten		0,07%	0,07%		-0,33%	-0,33%		-0,59%	-0,59%
Kapitaaluitgaven	0,03%	0,14%	0,17%	-0,01%	-0,02%	-0,03%	-0,02%	0,11%	0,09%
Totale impact op primaire uitgaven	0,56%	0,32%	0,88%	-1,34%	-0,48%	-1,83%	-2,34%	-0,88%	-3,22%
<i>p.m. Totale budgettaire impact</i>	<i>0,73%</i>	<i>0,32%</i>	<i>1,06%</i>	<i>-1,49%</i>	<i>-0,48%</i>	<i>-1,97%</i>	<i>-2,49%</i>	<i>-0,88%</i>	<i>-3,37%</i>

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van de NBB (cijfers juni 2023).

Tabel 77
Budgettaire impact van de energemaatregelen in 2022 (in % bbp)

	Entiteit I	G&G	Totaal
Indirecte belastingen	-0,41%	-0,03%	-0,44%
<i>w.o. steunmaatregelen</i>	<i>-0,49%</i>	<i>-0,03%</i>	<i>-0,52%</i>
<i>w.o. financiering van de maatregelen</i>	<i>0,08%</i>		<i>0,08%</i>
Totale impact op ontvangsten	-0,41%	-0,03%	-0,44%
Aankopen van goederen en diensten		0,01%	0,01%
Subsidies aan bedrijven	0,00%	0,06%	0,06%
Sociale uitkeringen	0,20%	0,00%	0,20%
Inkomensoverdrachten	0,29%	0,01%	0,30%
Kapitaaluitgaven	0,00%		0,00%
Totale impact op primaire uitgaven	0,50%	0,08%	0,58%
<i>p.m. Totale budgettaire impact</i>	<i>0,91%</i>	<i>0,11%</i>	<i>1,02%</i>

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van de NBB (cijfers juni 2023).

Tabel 78
Budgettaire impact van de maatregelen in verband met de Oekraïne-crisis (*) in 2022
(in % bbp)

	Entiteit I	G&G	Totaal
Aankopen van goederen en diensten	0,04%		0,04%
Sociale uitkeringen	0,06%	0,04%	0,10%
Inkomensoverdrachten	0,01%		0,01%
Kapitaaluitgaven	0,04%		0,04%
Totale impact op primaire uitgaven	0,15%	0,04%	0,19%

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoefte op basis van gegevens van de NBB (cijfers juni 2023).

(*) De maatregelen omvatten zowel uitgaven voor de opvang van Oekraïense vluchtelingen, de humanitaire hulp aan Oekraïne als de bijkomende uitgaven voor defensie naar aanleiding van de oorlog in Oekraïne.

5.4 Rekeningen van de Federale Overheid en van de Sociale Zekerheid

Tabel 79
Rekening van de Federale Overheid (in % bbp)

		2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Totale ontvangsten vóór overdrachten aan andere overheden	(1)=(2)+(9)	25,46%	26,34%	24,55%	23,80%	25,06%	24,93%	-0,13%	8,8%	1,13%	-0,53%
Ontvangsten exclusief ontvangen overdrachten	(2)=(3)+(8)	24,85%	25,35%	23,91%	23,15%	24,41%	24,30%	-0,12%	8,8%	1,15%	-0,55%
<i>Fiscale en parafiscale ontvangsten</i>	<i>(3)=(4)+(5)+(6)+(7)</i>	<i>22,74%</i>	<i>23,27%</i>	<i>21,83%</i>	<i>21,22%</i>	<i>22,55%</i>	<i>22,34%</i>	<i>-0,20%</i>	<i>8,4%</i>	<i>1,12%</i>	<i>-0,39%</i>
Directe belastingen	(4)	12,86%	13,27%	12,08%	11,83%	12,67%	13,10%	0,42%	13,0%	1,27%	0,24%
Indirecte belastingen	(5)	9,75%	9,87%	9,65%	9,32%	9,78%	9,18%	-0,60%	2,6%	-0,14%	-0,58%
Werkelijke sociale premies	(6)	0,02%	0,01%	0,01%	0,01%	0,01%	0,01%	0,00%	-4,0%	0,00%	0,00%
Kapitaalbelastingen	(7)	0,11%	0,11%	0,09%	0,07%	0,08%	0,06%	-0,02%	-17,7%	-0,01%	-0,05%
<i>Eigen niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten</i>	<i>(8)</i>	<i>2,11%</i>	<i>2,09%</i>	<i>2,08%</i>	<i>1,93%</i>	<i>1,87%</i>	<i>1,95%</i>	<i>0,09%</i>	<i>14,4%</i>	<i>0,02%</i>	<i>-0,16%</i>
Ontvangen overdrachten afkomstig van andere overheden	(9)	0,62%	0,99%	0,64%	0,65%	0,65%	0,64%	-0,01%	7,5%	-0,02%	0,02%
Overgedragen fiscale ontvangsten aan andere overheden	(10)=(11)+(12)	9,89%	10,06%	10,03%	10,13%	10,59%	10,20%	-0,39%	5,4%	0,07%	0,31%
Aan de Sociale Zekerheid	(11)	3,07%	3,23%	3,31%	3,67%	3,98%	3,55%	-0,43%	-2,4%	-0,12%	0,48%
Aan Entiteit II	(12)	6,82%	6,83%	6,72%	6,46%	6,61%	6,65%	0,04%	10,1%	0,19%	-0,16%
Totale ontvangsten na fiscale overdrachten	(13)=(1)-(10)	15,57%	16,29%	14,52%	13,67%	14,47%	14,73%	0,26%	11,3%	1,06%	-0,84%
<i>Fiscale en parafiscale ontvangsten na fiscale overdrachten</i>	<i>(14)=(15)+(16)</i>	<i>12,85%</i>	<i>13,21%</i>	<i>11,80%</i>	<i>11,09%</i>	<i>11,96%</i>	<i>12,14%</i>	<i>0,18%</i>	<i>11,0%</i>	<i>1,05%</i>	<i>-0,71%</i>
<i>Fiscale ontvangsten na fiscale overdrachten</i>	<i>(15)=(4)+(5)+(7)-(10)</i>	<i>12,83%</i>	<i>13,20%</i>	<i>11,79%</i>	<i>11,08%</i>	<i>11,95%</i>	<i>12,13%</i>	<i>0,18%</i>	<i>11,0%</i>	<i>1,05%</i>	<i>-0,70%</i>
<i>Werkelijke sociale premies</i>	<i>(16)=(6)</i>	<i>0,02%</i>	<i>0,01%</i>	<i>0,01%</i>	<i>0,01%</i>	<i>0,01%</i>	<i>0,01%</i>	<i>0,00%</i>	<i>-4,0%</i>	<i>0,00%</i>	<i>0,00%</i>
<i>Overige niet-fiscale ontvangsten</i>	<i>(17)=(8)+(9)</i>	<i>2,73%</i>	<i>3,07%</i>	<i>2,72%</i>	<i>2,58%</i>	<i>2,51%</i>	<i>2,59%</i>	<i>0,08%</i>	<i>12,6%</i>	<i>0,01%</i>	<i>-0,14%</i>
Primaire uitgaven	(18)=(19)+(33)	24,57%	24,64%	24,71%	29,15%	27,64%	26,33%	-1,31%	4,2%	-2,82%	1,76%
<i>Finale primaire uitgaven</i>	<i>(19)=(20)+(23)+(24) +(26)+(29)+(32)</i>	<i>6,56%</i>	<i>6,57%</i>	<i>6,62%</i>	<i>7,62%</i>	<i>7,40%</i>	<i>7,69%</i>	<i>0,29%</i>	<i>13,6%</i>	<i>0,06%</i>	<i>1,13%</i>
<i>Bezoldigingen</i>	<i>(20)=(21)+(22)</i>	<i>2,29%</i>	<i>2,23%</i>	<i>2,19%</i>	<i>2,32%</i>	<i>2,18%</i>	<i>2,19%</i>	<i>0,00%</i>	<i>9,6%</i>	<i>-0,13%</i>	<i>-0,10%</i>
Lonen	(21)	1,53%	1,47%	1,44%	1,50%	1,42%	1,43%	0,02%	10,5%	-0,07%	-0,10%
Sociale premies ten laste van de werkgevers	(22)	0,75%	0,76%	0,75%	0,82%	0,77%	0,76%	-0,01%	7,9%	-0,06%	0,00%
<i>Aankopen van goederen en diensten</i>	<i>(23)</i>	<i>0,85%</i>	<i>0,88%</i>	<i>0,88%</i>	<i>0,96%</i>	<i>0,91%</i>	<i>1,05%</i>	<i>0,13%</i>	<i>25,0%</i>	<i>0,09%</i>	<i>0,19%</i>
<i>Subsidies aan bedrijven</i>	<i>(24)</i>	<i>1,08%</i>	<i>1,16%</i>	<i>1,21%</i>	<i>1,63%</i>	<i>1,34%</i>	<i>1,10%</i>	<i>-0,24%</i>	<i>-10,5%</i>	<i>-0,53%</i>	<i>0,02%</i>
w.o. loonkostensubsidies (*)	(25)	0,64%	0,69%	0,71%	0,81%	0,77%	0,71%	-0,07%	-0,3%	-0,10%	0,06%
<i>Sociale uitkeringen</i>	<i>(26)=(27)+(28)</i>	<i>1,26%</i>	<i>1,26%</i>	<i>1,29%</i>	<i>1,46%</i>	<i>1,52%</i>	<i>1,77%</i>	<i>0,25%</i>	<i>27,6%</i>	<i>0,31%</i>	<i>0,52%</i>
Sociale uitkeringen in natura	(27)	0,06%	0,06%	0,06%	0,08%	0,21%	0,45%	0,24%	129,9%	0,37%	0,39%
Sociale uitkeringen in geld	(28)	1,19%	1,20%	1,23%	1,38%	1,31%	1,32%	0,02%	10,8%	-0,05%	0,13%
<i>Kapitaaluitgaven</i>	<i>(29)=(30)+(31)</i>	<i>0,71%</i>	<i>0,66%</i>	<i>0,66%</i>	<i>0,79%</i>	<i>0,91%</i>	<i>0,87%</i>	<i>-0,04%</i>	<i>4,2%</i>	<i>0,08%</i>	<i>0,16%</i>
Bruto investeringen in vaste activa	(30)	0,42%	0,44%	0,45%	0,56%	0,65%	0,56%	-0,09%	-5,4%	0,01%	0,14%
Overige kapitaaluitgaven	(31)	0,29%	0,22%	0,21%	0,23%	0,26%	0,31%	0,04%	27,6%	0,07%	0,02%
<i>Overige finale primaire uitgaven (exclusief overdracht aan EU)</i>	<i>(32)</i>	<i>0,38%</i>	<i>0,37%</i>	<i>0,39%</i>	<i>0,47%</i>	<i>0,52%</i>	<i>0,71%</i>	<i>0,19%</i>	<i>48,8%</i>	<i>0,25%</i>	<i>0,33%</i>
Overgemaakte overdrachten	(33)=(34)+(35)	18,01%	18,08%	18,09%	21,53%	20,24%	18,64%	-1,60%	0,7%	-2,89%	0,63%
<i>Overgedragen fiscale ontvangsten</i>	<i>(34)=(10)</i>	<i>9,89%</i>	<i>10,06%</i>	<i>10,03%</i>	<i>10,13%</i>	<i>10,59%</i>	<i>10,20%</i>	<i>-0,39%</i>	<i>5,4%</i>	<i>0,07%</i>	<i>0,31%</i>
<i>Budgettaire overdrachten</i>	<i>(35)=(38)+(39)+(40)</i>	<i>8,12%</i>	<i>8,02%</i>	<i>8,06%</i>	<i>11,40%</i>	<i>9,65%</i>	<i>8,44%</i>	<i>-1,21%</i>	<i>-4,4%</i>	<i>-2,96%</i>	<i>0,32%</i>
Aan de Sociale Zekerheid	(36)	3,88%	3,61%	3,73%	6,74%	5,07%	4,05%	-1,03%	-12,8%	-2,69%	0,17%
Aan Entiteit II	(37)	3,53%	3,54%	3,49%	3,61%	3,54%	3,50%	-0,04%	8,1%	-0,11%	-0,03%
Aan de EU	(38)	0,71%	0,87%	0,84%	1,05%	1,03%	0,89%	-0,14%	-6,0%	-0,16%	0,17%
Primair saldo	(39)=(1)-(18)	0,89%	1,70%	-0,15%	-5,35%	-2,58%	-1,40%	1,18%	3,95%	-2,29%	-2,29%
Rentelasten	(40)	2,15%	1,93%	1,78%	1,76%	1,49%	1,29%	-0,19%	-4,9%	-0,46%	-0,86%
Vorderingensaldo	(41)=(39)-(40)	-1,26%	-0,23%	-1,94%	-7,11%	-4,06%	-2,69%	1,37%	4,42%	-1,43%	-1,43%
One shot vaststelling definitieve autonomiefactor (AF)	(42)		0,35%								
Vorderingensaldo exclusief one shot AF	(43)=(41)-(42)	-1,26%	-0,58%	-1,94%	-7,11%	-4,06%	-2,69%	1,37%	4,42%	-1,43%	-1,43%
HRF-optiek gewestelijke personenbelasting:											
p.m. Correctie voor voorschottenbenadering	(44)	0,11%	0,03%	0,06%	0,22%	-0,17%	0,12%	0,29%		-0,10%	0,01%
p.m. Gecorrigeerd vorderingensaldo (HRF-optiek)	(45)=(41)+(44)	-1,15%	-0,20%	-1,88%	-6,88%	-4,24%	-2,57%	1,66%		4,31%	-1,42%
<i>p.m. nominaal bbp</i>									9,3%		

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

(*) De loonkostensubsidies van de Federale Overheid (verminderingen van de bedrijfsvoorheffing) worden in het ESR 2010 geboekt als primaire uitgaven en niet als een vermindering van de fiscale ontvangsten.

Tabel 80
Rekening van de Sociale Zekerheid (in % bbp)

		2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (in p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Totale ontvangsten	(1)=(2)+(7)	21,28%	21,03%	21,18%	24,90%	23,06%	21,51%	-1,55%	2,0%	-3,39%	0,23%
Eigen ontvangsten	(2)=(3)+(6)	14,28%	14,16%	14,13%	14,49%	14,01%	13,91%	-0,10%	8,6%	-0,58%	-0,37%
<i>Fiscale en parafiscale ontvangsten</i>	<i>(3)=(4)+(5)</i>	<i>14,08%</i>	<i>13,97%</i>	<i>13,95%</i>	<i>14,29%</i>	<i>13,83%</i>	<i>13,74%</i>	<i>-0,09%</i>	<i>8,6%</i>	<i>-0,55%</i>	<i>-0,34%</i>
<i>Fiscale ontvangsten</i>	<i>(4)</i>	<i>0,73%</i>	<i>0,76%</i>	<i>0,82%</i>	<i>0,84%</i>	<i>0,85%</i>	<i>0,84%</i>	<i>-0,01%</i>	<i>7,8%</i>	<i>0,00%</i>	<i>0,11%</i>
<i>Werkelijke sociale premies</i>	<i>(5)</i>	<i>13,36%</i>	<i>13,21%</i>	<i>13,13%</i>	<i>13,45%</i>	<i>12,97%</i>	<i>12,90%</i>	<i>-0,08%</i>	<i>8,7%</i>	<i>-0,56%</i>	<i>-0,46%</i>
<i>Eigen niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten</i>	<i>(6)</i>	<i>0,20%</i>	<i>0,19%</i>	<i>0,18%</i>	<i>0,19%</i>	<i>0,18%</i>	<i>0,17%</i>	<i>-0,01%</i>	<i>3,4%</i>	<i>-0,02%</i>	<i>-0,03%</i>
Ontvangen overdrachten afkomstig van andere overheden	(7)=(8)+(9)	6,99%	6,87%	7,05%	10,41%	9,06%	7,60%	-1,46%	-8,2%	-2,81%	0,61%
<i>Ontvangen fiscale overdrachten</i>	<i>(8)</i>	<i>3,07%</i>	<i>3,23%</i>	<i>3,31%</i>	<i>3,67%</i>	<i>3,98%</i>	<i>3,55%</i>	<i>-0,43%</i>	<i>-2,4%</i>	<i>-0,12%</i>	<i>0,48%</i>
<i>Ontvangen budgettaire overdrachten</i>	<i>(9)</i>	<i>3,92%</i>	<i>3,65%</i>	<i>3,74%</i>	<i>6,74%</i>	<i>5,07%</i>	<i>4,05%</i>	<i>-1,03%</i>	<i>-12,8%</i>	<i>-2,69%</i>	<i>0,13%</i>
Primaire uitgaven	(10)=(11)+(25)	21,09%	21,10%	20,97%	24,73%	22,78%	21,77%	-1,01%	4,5%	-2,96%	0,68%
	(11)=(12)+(15)+(16)										
Finale primaire uitgaven	+(18)+(21)+(24)	18,88%	18,90%	18,78%	22,43%	20,60%	19,60%	-1,00%	4,0%	-2,83%	0,72%
<i>Bezoldigingen</i>	<i>(12)=(13)+(14)</i>	<i>0,37%</i>	<i>0,36%</i>	<i>0,33%</i>	<i>0,35%</i>	<i>0,34%</i>	<i>0,31%</i>	<i>-0,02%</i>	<i>2,2%</i>	<i>-0,04%</i>	<i>-0,06%</i>
<i>Lonen</i>	<i>(13)</i>	<i>0,27%</i>	<i>0,26%</i>	<i>0,24%</i>	<i>0,25%</i>	<i>0,24%</i>	<i>0,23%</i>	<i>-0,01%</i>	<i>3,1%</i>	<i>-0,03%</i>	<i>-0,04%</i>
<i>Sociale premies ten laste van de werkgevers</i>	<i>(14)</i>	<i>0,10%</i>	<i>0,10%</i>	<i>0,09%</i>	<i>0,10%</i>	<i>0,10%</i>	<i>0,09%</i>	<i>-0,01%</i>	<i>-0,2%</i>	<i>-0,01%</i>	<i>-0,01%</i>
<i>Aankopen van goederen en diensten</i>	<i>(15)</i>	<i>0,22%</i>	<i>0,23%</i>	<i>0,21%</i>	<i>0,24%</i>	<i>0,22%</i>	<i>0,21%</i>	<i>-0,01%</i>	<i>3,8%</i>	<i>-0,03%</i>	<i>-0,01%</i>
<i>Subsidies aan bedrijven</i>	<i>(16)</i>	<i>0,44%</i>	<i>0,44%</i>	<i>0,46%</i>	<i>1,03%</i>	<i>0,82%</i>	<i>0,66%</i>	<i>-0,16%</i>	<i>-12,4%</i>	<i>-0,37%</i>	<i>0,22%</i>
<i>w.o. loonkostensubsidies (*)</i>	<i>(17)</i>	<i>0,11%</i>	<i>0,13%</i>	<i>0,14%</i>	<i>0,14%</i>	<i>0,15%</i>	<i>0,17%</i>	<i>0,02%</i>	<i>21,2%</i>	<i>0,03%</i>	<i>0,05%</i>
<i>Sociale uitkeringen</i>	<i>(18)=(19)+(20)</i>	<i>17,68%</i>	<i>17,69%</i>	<i>17,60%</i>	<i>20,49%</i>	<i>19,02%</i>	<i>18,25%</i>	<i>-0,76%</i>	<i>5,0%</i>	<i>-2,23%</i>	<i>0,57%</i>
<i>Sociale uitkeringen in natura</i>	<i>(19)</i>	<i>5,88%</i>	<i>5,91%</i>	<i>5,95%</i>	<i>6,13%</i>	<i>6,21%</i>	<i>6,11%</i>	<i>-0,11%</i>	<i>7,5%</i>	<i>-0,02%</i>	<i>0,23%</i>
<i>Sociale uitkeringen in geld</i>	<i>(20)</i>	<i>11,81%</i>	<i>11,78%</i>	<i>11,65%</i>	<i>14,36%</i>	<i>12,80%</i>	<i>12,15%</i>	<i>-0,66%</i>	<i>3,7%</i>	<i>-2,21%</i>	<i>0,34%</i>
<i>Kapitaaluitgaven</i>	<i>(21)=(22)+(23)</i>	<i>0,04%</i>	<i>0,04%</i>	<i>0,03%</i>	<i>0,03%</i>	<i>0,03%</i>	<i>0,03%</i>	<i>0,00%</i>	<i>12,7%</i>	<i>-0,07%</i>	<i>-0,01%</i>
<i>Bruto investeringen in vaste activa</i>	<i>(22)</i>	<i>0,02%</i>	<i>0,02%</i>	<i>0,02%</i>	<i>0,03%</i>	<i>0,02%</i>	<i>0,02%</i>	<i>0,00%</i>	<i>3,9%</i>	<i>-0,02%</i>	<i>0,00%</i>
<i>Overige kapitaaluitgaven</i>	<i>(23)</i>	<i>0,02%</i>	<i>0,02%</i>	<i>0,02%</i>	<i>0,07%</i>	<i>0,01%</i>	<i>0,02%</i>	<i>0,00%</i>	<i>22,6%</i>	<i>-0,05%</i>	<i>0,00%</i>
<i>Overige finale primaire uitgaven</i>	<i>(24)</i>	<i>0,13%</i>	<i>0,13%</i>	<i>0,14%</i>	<i>0,21%</i>	<i>0,17%</i>	<i>0,13%</i>	<i>-0,04%</i>	<i>-16,1%</i>	<i>-0,08%</i>	<i>0,01%</i>
Overgemaakte overdrachten	(25)	2,21%	2,20%	2,18%	2,30%	2,18%	2,17%	-0,01%	8,8%	-0,13%	-0,04%
Primair saldo	(26)=(1)-(10)	0,18%	-0,06%	0,21%	0,17%	0,28%	-0,26%	-0,55%		-0,43%	-0,45%
Rentelasten	(27)	0,00%	-0,01%	-0,01%	-0,01%	0,00%	0,00%	0,00%	0,9%	0,02%	0,00%
Vorderingensaldo	(28)=(26)-(27)	0,18%	-0,06%	0,22%	0,18%	0,28%	-0,26%	-0,55%		-0,45%	-0,45%
<i>p.m. nominaal bbp</i>									9,3%		

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

(*) De loonkostensubsidies worden in het ESR 2010 geregistreerd als primaire uitgaven in plaats van als verminderde ontvangsten uit sociale bijdragen.

5.5 Bruto investeringen in vaste activa en geconsolideerde investeringsbijdragen van de Gemeenschappen en Gewesten uitgedrukt als percentage van hun beschikbare ontvangsten

Tabel 81
Bruto investeringen in vaste activa van de Gemeenschappen en Gewesten
(in % van de beschikbare ontvangsten (*))

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (en p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Gezamenlijke Overheid	4,69%	5,11%	5,22%	5,38%	5,45%	5,36%	-0,08%	7,03%	-0,02%	0,67%
Entiteit I	1,63%	1,62%	1,78%	2,27%	2,49%	2,18%	-0,31%	-5,12%	-0,10%	0,55%
Entiteit II	8,13%	9,25%	9,04%	8,73%	8,85%	9,01%	0,16%	10,97%	0,28%	0,88%
Gemeenschappen en Gewesten	7,37%	8,12%	7,99%	8,22%	8,62%	8,71%	0,09%	10,62%	0,48%	1,34%
Vlaamse Gemeenschap	7,63%	8,00%	7,89%	8,40%	8,86%	9,33%	0,47%	15,03%	0,93%	1,70%
Franse Gemeenschap	7,68%	7,26%	6,71%	7,09%	7,21%	7,66%	0,45%	15,46%	0,57%	-0,02%
Waal Gewest	4,28%	5,60%	6,04%	5,15%	5,92%	5,51%	-0,41%	1,25%	0,36%	1,23%
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	12,94%	20,70%	20,68%	20,07%	20,92%	16,92%	-3,99%	-11,25%	-3,14%	3,98%
Duitstalige Gemeenschap	2,31%	1,56%	1,01%	1,40%	1,57%	1,98%	0,40%	33,17%	0,57%	-0,34%
Franse Gemeenschapscommissie	2,65%	2,81%	4,06%	3,89%	4,36%	3,42%	-0,94%	-19,85%	-0,47%	0,77%
Vlaamse Gemeenschapscommissie	11,35%	36,51%	18,99%	30,90%	14,88%	14,68%	-0,19%	-10,55%	-16,22%	3,34%
Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie	0,13%	0,19%	0,21%	1,43%	0,18%	0,20%	0,02%	12,09%	-1,23%	0,07%
Interregionale eenheden en onverdeelde	24,54%	22,12%	24,45%	26,00%	29,13%	16,90%	-12,23%	8,66%	-9,10%	-7,64%
Lokale Overheden	9,98%	11,98%	11,60%	9,88%	9,40%	9,73%	0,33%	11,70%	-0,15%	-0,25%
<i>p.m. nominaal bbp</i>								9,34%		

(*) De beschikbare ontvangsten van een entiteit stemmen overeen met diens totale ontvangsten waarvan de te betalen overdrachten (inkomensoverdrachten, met inbegrip van overdrachten van fiscale ontvangsten, en kapitaaloverdrachten) aan andere deelsectoren afgetrokken zijn. Dat aggregaat wordt hier gebruikt als proxy voor de budgettaire omvang van een entiteit.

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

Tabel 82
Geconsolideerde investeringsbijdragen van de Gemeenschappen en Gewesten
(in % van de beschikbare ontvangsten (*))

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Δ 2021-2022 (en p.p.)	p.m. nominale groei (%) in 2022	Δ 2020-2022 (in p.p.)	Δ 2017-2022 (in p.p.)
Gezamenlijke Overheid	1,16%	1,17%	1,19%	1,36%	1,38%	1,20%	-0,19%	-5,9%	-0,16%	0,04%
Entiteit I	0,78%	0,63%	0,63%	0,68%	0,73%	0,56%	-0,16%	-15,8%	-0,12%	-0,22%
Entiteit II	1,59%	1,82%	1,80%	2,08%	2,14%	1,92%	-0,22%	-2,1%	-0,16%	0,33%
Gemeenschappen en Gewesten	2,13%	2,39%	2,38%	2,90%	2,90%	2,61%	-0,29%	-1,3%	-0,29%	0,48%
Vlaamse Gemeenschap	1,85%	1,98%	2,15%	2,76%	2,62%	2,20%	-0,42%	-8,3%	-0,57%	0,35%
Franse Gemeenschap	0,14%	0,11%	0,06%	0,09%	0,05%	0,05%	0,00%	13,9%	-0,03%	-0,09%
Waal Gewest	4,44%	5,12%	5,16%	5,68%	6,76%	6,18%	-0,58%	-0,6%	0,51%	1,74%
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	4,34%	4,68%	5,52%	5,92%	6,90%	5,87%	-1,03%	-6,7%	-0,05%	1,53%
Duitstalige Gemeenschap	5,49%	0,30%	0,59%	1,57%	1,42%	6,57%	5,15%	390,6%	5,00%	1,08%
Franse Gemeenschapscommissie	1,53%	0,60%	0,96%	1,20%	0,79%	0,56%	-0,23%	-27,3%	-0,64%	-0,97%
Vlaamse Gemeenschapscommissie	5,53%	8,11%	7,24%	4,77%	0,79%	2,79%	2,01%	222,1%	-1,98%	-2,74%
Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie	6,43%	12,59%	3,99%	4,69%	1,70%	6,12%	4,41%	259,4%	1,43%	-0,31%
Interregionale eenheden en onverdeelde	0,01%	-1,02%	-1,93%	0,00%	0,01%	0,00%	0,00%	0,0%	0,00%	0,00%
Lokale Overheden	9,98%	11,98%	11,60%	9,88%	9,40%	9,73%	0,33%	-17,2%	-0,15%	-0,25%
<i>p.m. nominaal bbp</i>								9,3%		

(*) De beschikbare ontvangsten van een entiteit stemmen overeen met diens totale ontvangsten waarvan de te betalen overdrachten (inkomensoverdrachten, met inbegrip van overdrachten van fiscale ontvangsten, en kapitaaloverdrachten) aan andere deelsectoren afgetrokken zijn. Dat aggregaat wordt hier gebruikt als proxy voor de budgettaire omvang van een entiteit.

Noot: Wegens afrondingen kan de som van de bestanddelen van een variabele verschillen van het in de tabel vermelde totaal.

Bron: Berekeningen Afdeling Financieringsbehoeften op basis van gegevens van het INR (Rekeningen van de overheid, april 2023).

5.6 Inhoudstafel van het werkdocument van de diensten van de Commissie Landverslag 2023 – België bij Aanbeveling voor een aanbeveling van de Raad over het nationale hervormingsprogramma 2023 van België en met een advies van de Raad over het stabiliteitsprogramma 2023 van België

Momentopname van de economie en de werkgelegenheid

Het herstel- en veerkrachtplan komt op gang

Verdere prioriteiten voor de toekomst

Belangrijkste bevindingen

Transversale indicatoren

Bijlage 1: Duurzame ontwikkelingsdoelen

Bijlage 2: Voortgang met de uitvoering van landspecifieke aanbevelingen

Bijlage 3: Herstel- en veerkrachtplan - Overzicht

Bijlage 4: Andere instrumenten voor herstel- en groei

Bijlage 5: Veerkracht

Milieuduurzaamheid

Bijlage 6: Europese Green Deal

Bijlage 7: Energiezekerheid en betaalbaarheid

Bijlage 8: Eerlijke transitie naar klimaatneutraliteit

Productiviteit

Bijlage 9: Productiviteit, efficiëntie en circulariteit van hulpbronnen

Bijlage 10: Digitale transformatie

Bijlage 11: Innovatie

Bijlage 12: Bedrijfsleven en ééngemaakte markt

Bijlage 13: Overheidsdiensten

Rechtvaardigheid

Bijlage 14: Uitdagingen op het gebied van werkgelegenheid, vaardigheden en sociaal beleid in het licht van de Europese pijler van sociale rechten

Bijlage 15: Onderwijs en opleiding

Bijlage 16: Gezondheid en gezondheidsstelsels

Bijlage 17: Economische en sociale prestaties op regionaal niveau

Macro-economische stabiliteit

Bijlage 18: Belangrijke ontwikkelingen in de financiële sector
Bijlage 19: Belastingen
Bijlage 20: Tabel met economische en financiële indicatoren
Bijlage 21: Schuldhoudbaarheidsanalyse

D/2023/11.691/5